

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

J. Buoppe.

I, SLEIDANI
DE
QUATUOR MONARCHIIS
libri tres
CVM NOTIS
H. MEIBOMI et G. HORNII

LUED: BATAV:
Apud Felicem Lopez de Haro
1669

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1215 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

CELEBERRIMO VIRO,
JOH. CHRISTENIO,

J. C. Amstelodamensi

· E M I N E N T I S S I M O .

onumentum tibi,
post tot annorum
notitiam, intimo
& fidelissimo ami-
co, JOH. SLEI-
DANI, auctum notis Meibo-
mianis, meisque qualibuscun-
que animadversionibus, con-
secrare volui, debuique. Quis
enim præteritorum revolvat
annorum notitiam; quin since-
ram inter nos & inviolabilem,
tot jam annis, (viginti & unus
elabuntur) amicitiam multis

* 3

fane

DEDICATIO.

sane turbidis interea tépestatibus, agnoscat pariter ac laudet? Nam cum multoties Lugduno in Orbis Theatrum, urbem urbium, Mundi Miraculum, Amstelodamum vestram & negotiorum privatorum ergo & tui, amici Pyladei causa, atque etiam animi exhilarandi ergò, excurrerem; semper à te & humanissime exceptus & insignibus amicitiae documentis, ut nihil nunc de eruditissimis colloquiis, præsertim ea in Philosophiæ parte quam uterque colimus, dicam, ad nostrum Lyceum premissus sum. Accessit, dum hæc scriberem, Generosus noster & amicorum Princeps BARTHOLOMÆUS ABBA Juris omnium humaniorum-

DEDICATIO.

niorumque scientiarum expertissimus, qui & tuam erga se non satis deprædicare potuit humanitatem, mihiq; imprimis author fuit, ut inviolatæ amicitiae nostræ in hujus opusculi frontispicio expressam mentionem facerem. In cujus honorem Nobiliss. & Incomparabilis Bataviæ nostræ Poëta, nuper ita cecinit:

*AB B A Pater Patria, Musarum gloria prima,
Et decus Aonii Pieriiq; chori
In patrios superans propria
virtute Marones,
Et furis & docto fundis ab ore
melos.*

Quo quidem officio nihil mihi tibiq; accidere potuit jucundius, cum sciam quantum ejus
excel-

DEDICATIO.

excellentissimo ingenio moribusque ad omnem ingenuitatem compositis, tribuas, ipseque prorsus filialem tuis erga se meritis, reverentiam exhibeat. Quare hoc quoque nomine gratam tibi hanc compellationem fore existimo, præsertim quia Carminibus ejus, quæ cum quovis Poëtarum nostri seculi, elegantia & gravitate certant, & quibus sibi Procerum hujus invictæ Reipubl. benevolentiam conciliat, impensè juxta mecum delectaris, ipse in Latino carmine veterum puritatem examussum æmulans ac Horatii tui felicissimus imitator. Ita ut nobilissimum par Poëtarum conjungere hoc alloquio visum fuerit.

Quare

DEDICATIO.

Quare maneat hoc nunquam perituum, jam olim in Gelris inter nos initum fidei pignus: teque Deus, cum tota Civitate, cui fidem addixisti, fervet, augeat ac perpetim felicem faciat.

Si quid autem præterea existimaveris proficisci ad te posse, à mea fide & integritate, id omne tibi promptum paratumque scias, neque ulla unquam locorum intercapedo me à te abalienabit, sed ero amicus certus in re incerta. Lugd. Holland. Kal. April. clb lbc lxiix.

G. HORNIIUS.

A D

LECTOREM.

En tibi, Amice lector,
Johan. Sleidani de
quatuor summis Im-
periis libellum, nostris annota-
tionibus auctum ac locupleta-
tum una cum notis Henrici
Meibomi, olim in Italia Pro-
fessoris Clariss. qui auctores
ex quibus hæc sunt deprom-
ta, ordine annotavit & ipsos
indicavit fontes unde omnia
copiosius hauriri possunt. Et
quan-

PRÆFATIO.

*quanquam pro magnitudine
 rerum, brevior omnino &
 contractior videatur autor, ea
 tamen ipsius apud eruditos ha-
 ctenus fuit existimatio, ut fre-
 quentissime recusis, omnium
 hodieque manibus teratur.
 Persequitur enim maxime in-
 signes casus ac Imperiorum
 mutationes & ostendit succes-
 sionem populorum ac tempo-
 rum: præcipue ubi ad Ecclesiæ
 recentiora certamina perven-
 tum, aperit ex ipsis fontibus il-
 las horribiles Imperatorum &
 Pontificum collisiones inde us-
 que ab Henric. IV. ævo ad Ca-
 rolum*

A D
LECTOREM.

ntibi, Am
Johan.

quatuor

ice lector,

leidani de

peris libellum

tionibus auet

tum una

Meib

fe

PRÆFATIO.

quancquam pro magnitudine
rerum, brevior omnino &
contractior videatur autor, ea
tamen ipsius apud eruditos ha-
stenus fuit existimatio, ut fre-
quentissime recusatus, omnium
hodieque manibus

Persec

fig

ost

orru

ie

ert

es

les

12

f

o-

sia

en-

is il-

m &

nde us-

ad Ca-

rolu

P R Æ F A T I O.

volum Quintum, in quo desinit.

*Nam quæ porro sequuntur, in peculiari de statu Religionis Commentario, copiose & ornatè tradit, omnem nimirum sui temporis Historiam: ac ubi ipse desinit, I. Augustus Thuanus porro multis voluminibus, ad nostram usque ætatem, per-
texis.*

Vale lector amice & his qualibuscunque tui commodo, utere.

JOAN-

JOANNIS SLEIDANI,
DE
QUATUOR SUMMIS
IMPERIIS,
LIBER I.

Prius, quàm de quatuor summis, & præcipuis orbis terrarum Imperiis dicam, de *Babylonico*, *Persico*, *Græco*, *Romano*, breviter hoc mihi præfandum est, in annorum supputatione ¹ ab orbe condito, magnam esse dissensionem: nam & Hebræi & Euse-

COMMENTARIA.

¹ **A** *b orbe condito.*] Ad tem Christi 4000. A nato Christo ad hunc præsentem annum secundam vulgarem supputationem anni 1668. secundum accuratam 1672.

A

Genes.

Eusebius & Augustinus & Alphonsus & Mirandula, multum inter se discordant: veruntamen, quia plerique omnes nostri seculi viri docti, rationem Hebræorum, hac quidem in parte sequuntur, vestigiis eorum & ipse insistentiam cum res ita feret.

Annos ab ur- be con- dito ad Chri- stum na- tum nu- merant.	Hebræi	Talmudici 3784.	Vide Gilbert. Genebrar. lib. 1. Chronographia.
		Rabbini recentes 3760.	
	Græci	Iosephus 4102.	
		Metheodorus 5000.	
	Latini	Eusebius 5990.	
		Theophilus 5476.	
	Recen- tiores.	Hieronymus 3941.	
		Augustinus 5351.	
		Isidorus 5210.	
		Beda 3952.	
		Alphonsus 5984.	
		Picus 3970.	
		Alii 3962.	

I Ac principio quidem, ut ad institutum veniam, ad primum videlicet imperium, omittis illis, quæ in omnium primam ætatem inciderunt, omittis quoque narratione diluvii, quando quidem sacris literis hæc omnia continentur,

I Genes. 1. 2. 3. 4. 5. & 6. refert Iosephus Antiquit. lib. 1. cap. 5. alii in tem-
Xenophon in æquivocis tradit, Sex inundationes pus verum collocant, quod
maximè celebratas recen- credibilis sit, Moisen sup-
teri. Tempus autem hu- putare menses eo more,
us diluvii in aurum quem ipse Israhelitis tra-
diderat.

rūr, neque melius dici possunt, *exordium mihi sumam ab eo tempore, quo dissipata rursus aquarum mole, & desiccata terra. genus humanum, tunc ad paucissimos redactum, denuò propagari capit.*

¹ Diluvii tempus ad annum ponitur orbis conditi millesimum sexcentesium quinquagesimum sextum: Methusalah autem, septimus ab Adam, hoc ipso tempore moritur, annos natus nongentos sexaginta novem: erat tum Noah, nepos Methusalah, ex filio Lamech, sexcentorum annorum, & singulari Dei beneficio cum sua familia servatus. Ubi jam paulatim augesceret hominum numerus, author suis liberis atque posteris fuit, ut in diversas regiones profecti terram colerent & oppida sibi constituerent, *suam denique cuique provinciam, sorte illis designavit, anno circiter centesimo post diluvium.*

Quo quidem tempore, Nimrod Nohæ nepos, una cum suis in terra Chaldæorum confedit.

² Cumque tandem crescente hominum multitudine migrandum esset quam plurimis, & di-

diderat. Item quod folium oleæ ad Noham allatum à columba, vernum tempus monstret, quæ teste Plinio lib. 16, cap. 25. tum floret.

¹ Genes. 5. & 7. 8. 9. 10. Epiphanius in panario hæresi 66. Sulpit. Severus lib. 1.

² Gen. 11. D. Hieronymus in 14. caput Esaiæ.

A 2

SUTRIN

A D

LECTOREM.

En tibi, Amice lector,
Johan. Sleidani de
quatuor summis Im-
periis libellum, nostris annota-
tionibus auctum ac locupleta-
tum una cum notis Henrici
Meibomi, olim in Italia Pro-
fessoris Clariss. qui auctores
ex quibus hæc sunt deprom-
ta, ordine annotavit & ipsos
indicavit fontes unde omnia
copiosius hauriri possunt. Et
quan-

PRÆFATIO.

*quanquam pro magnitudine
rerum, brevior omnino &
contractior videatur autor, ea
tamen ipsius apud eruditos ha-
tenus fuit existimatio, ut fre-
quentissime recusata, omnium
hodieque manibus teratur.
Persequitur enim maxime in-
signes casus ac Imperiorum
mutationes & ostendit succes-
sionem populorum ac tempo-
rum: præcipue ubi ad Ecclesiæ
recentiora certamina perven-
tum, aperit ex ipsis fontibus il-
las horribiles Imperatorum &
Pontificum collisiones inde us-
que ab Henric. IV. ævo ad Ca-
rolum*

P R Æ F A T I O.

volum Quintum, in quo desinit.

Nam quæ porro sequuntur, in peculiari de statu Religionis Commentario, copiose & ornatè tradit, omnem nimirum sui temporis Historiam: ac ubi ipse desinit, I. Augustus Thuanus porro multis voluminibus, ad nostram usque ætatem, pertexit.

Vale lector amice & his qualibuscunque tui commodo, utere.

JOAN-

JOANNIS SLEIDANI,
DE
QUATUOR SUMMIS
IMPERIIS,

LIBER I.

Prius, quàm de quatuor summis,
& præcipuis orbis terrarum Im-
periis dicam, de *Babylonico*, *Per-*
sico, *Græco*, *Romano*, breviter
hoc mihi præfandum est, in an-
norum supputatione ab orbe condito, ma-
gnam esse dissensionem: nam & Hebræi &
Euse-

COMMENTARIA.

Ab orbe condito.] Ad tem Christi 4000. A nato
Diluvium sunt anni Christo ad hunc præsen-
1656. Ad vocationem A- tem annum secundum
brahami 2000. Ad dedi- vulgarem supputationem
tationem Templi Salo- anni 1668. secundum ac-
monis 3000. Ad nativita- curatam 1672.

A

Genes.

Eusebius & Augustinus & Alphonsus & Mirandula, multum inter se discordant: veruntamen, quia plerique omnes nostri seculi viri docti, rationem Hebræorum, hac quidem in parte sequuntur, vestigiis eorum & ipse instam cum res ita feret.

Annos ab ur- be con- dito ad Chri- stum na- tum nu- merant.	Hebræi	Talmudici 3784.	Vide Gilbert. Genebrar. lib. 1. Chronographiæ.
		Rabbini recentes 3760.	
	Græci	Iosephus 4102.	
		Metheodorus 5000.	
	Latini	Eusebius 5990.	
		Theophilus 5476.	
		Hieronymus 3941.	
		Augustinus 5351.	
	Recen- tiores.	Isidorus 5210.	
		Beda 3952.	
		Alphonsus 5984.	
		Picus 3970.	
		Alii 3962.	

1 Ac principio quidem, ut ad institutum veniam, ad primum videlicet imperium, omittis illis, quæ in omnium primam ætatem inciderunt, omittis quoque narratione diluvii, quando quidem sacris literis hæc omnia continentur,

1 Genes. 1. 2. 3. 4. 5. & 6. refert Iosephus Antiquit. lib. 1. cap. 5. *alii in tempus vernum collocant, quod credibilis sit, Moisen supputare menses eo more, quem ipse Israelitis tradiderat.*

ritur, neque melius dici possunt, *exordium mihi sumam ab eo tempore, quo dissipata rursus aquarum mole, & desiccata terra. genus humanum, tunc ad paucissimos redactum, denuò propagari capit.*

¹ Diluvii tempus ad annum ponitur orbis conditi millesimum sexcentesium quinquagesimum sextum: Methusalah autem, septimus ab Adam, hoc ipso tempore moritur, annos natus nongentos sexaginta novem: erat tum Noah, nepos Methusalah, ex filio Lamech, sexcentorum annorum, & singulari Dei beneficio cum sua familia servatus. Ubi jam paulatim augesceret hominum numerus, author suis liberis atque posteris fuit, ut in diversas regiones profecti terram colerent & oppida sibi constituerent, *suam denique cuique provinciam, sorte illis designavit, anno circiter centesimo post diluvium.*

Quo quidem tempore, Nimrod Nohæ propnepos, una cum suis in terra Chaldæorum confedit.

² Cumque tandem crescente hominum multitudine migrandum esset quam plurimis, & di-

diderat. Item quod folium oleæ ad Noham allatum à columba, vernum tempus monstret, quæ teste Plinio lib. 16, cap. 25, tum floret.

¹ Genes. 5. & 7. 8. 9.
^{10.} Epiphanius in panario
hæresi 66. Sulpit. Severus
lib. 1.

² Gen. 11. D. Hiero-
nymus in 14. caput Esaiæ.

A 2

CONTINUED

& diversæ quærendæ sedes atque coloniæ : volderunt antea perpetuum sui monumentum relinquere , & *duce Nimrodo caperunt urbem edificare , in eaque summa turrin altitudinis :* & immemores iræ divinæ , quæ nuper totum orbem terrarum absorpserat , & de qua diligenter ac sæpe multumque Noha illis haud dubie concionatus erat , nominis sui famam superbis & ambitiosis operibus extendere cogitabant.

1 Offensus autem Deus irritos fecit illorum conatus , linguarum immissa conturbatione , cum primis unum fuisset & idem sermonis genus apud omnes. Itaque ab opere inchoato coacti desistere , in varias mundi partes abierunt.

2 Ab hac linguarum conturbatione nomen urbs accepit , ut *Babel* diceretur : *ab eoque tem-*

turrim hanc vocat arcem seu Capitolium in urbe Babylonie. Credibile autem est, hanc historiam Poëta occasionem dedisse fingendi fabulam de Gigantibus , qui congestis altissimis montibus , caelum oppugnare conati sunt. Michael Glycas in ædificatione turris 40. annos consumptos scribit.

1 Ioseph. Antiq. Iud. lib. 1, cap. 5.

2 Augustinus de civit. Dei , lib. 16. 6. 4. & 11. & lib. 17. c. 16. Berosus l. 4. Matth. Beroaldus lib. 3. Chronicorum cap. 2. *Babel* , unde est *Babylonis* profectum vocabulum , idem est ac si dicatur *Ba* , id est , venit , & *Bel* , hoc est , confusio , id est , pro gloria quam homines Dei securi somniabant , & quærebant , retulerunt iusto Dei iudicio

tempore , ¹ nimirum ab anno post diluvium circiter cxxxī , regni Chaldaei sumitur initium, & *Babylonici*.

² Primus autem Rex fuit is, quem diximus, *Nimrod*, qui lvi. annis scriptura vocat robustum venatorem, & vim atque potentiam ei tribuit.

³ Alii Saturnum vocant, eumque Imperij sui anno xlv. misisse principes ajunt coloniarum huc illuc, *Assur*, *Medum*, *Magogum*, *Moscum*, qui regna sui nominis condiderunt, *Assyrium*, *Medum*, *Magogum*, *Moscum* & quibus duo quidem illa prorsus ad Asiam, tertium autem atque postremum ad Asiam atque Europam pertinent.

⁴ Ipsius *Assur* meminit etiam sacra scriptura,

judicio confusionem & ignominiam.

¹ Nimirum ab anno.] Monarchiæ vulgariter ⁴ numerantur. *Babylonica* sive *Assyria*, *Persica*, *Medonica* & *Romana*. *Pri-*ma & antiquissima cense-
tur *Babylonica*, cujus ta-
men antiquitatis admo-
dum sunt incertæ & fabu-
losæ, quapropter omnia
illa quæ de primis Assy-
riorum Regnis traduntur,
tanquam incerta & parum
profutura omitti possunt.

² Gen. 10. 1 Paral. 3. Michæ 5. terra Babylo-
nica terra Nemrod no-
minatur.

³ Berosus lib. 5. Xeno-
phon in *Æquivocis*. *Ar-*
chilochus de temporibus.
Gog & Magog non esse cor-
tas gentes, *Augustinus lib.*
20. cap. 11. de civitate Dei
demonstrat. Adde qua ha-
bet Vives interpret. Suidas
in voce Magog. Persæ à
popularibus suis Magog &
Magusæos appellari scribit.

⁴ Gen. 10. Ninivem
A 3 urbem

ptura, & Ninivem urbem ædificatam ab eo dicit.

¹ Nimrodo successit *filius Iupiter Belus, qui ad occidentem solem occupasse* traditur omnem agrum in Sarmatiam usque Europæam, ac deinde bellum quoque fecisse Sagarum regi Sabatio, quem non ipse quidem, eò quod morte præpediretur, sed ipsius filius Ninus oppressit, & productis longè lateque finibus, Monarchiam primus omnium cepit.

² Trecentis quinquaginta post diluvium annis Noah moritur, & duo de vigesimo post anno circiter Abraham, decimus à Noah, jussus à Deo, patriam relinquit, cum esset annorum septuaginta quinque: vigesimo quarto autem anno postea, foedus cum illo facit Deus per circumcisionem quam instituit. Centesimo ætatis anno natus est ei filius Isaac, post illud tempus vixit annos septuaginta quinque; nam

urbem Herodotus libro primo in ripa Tigris conditam fuisse refert. Meminit & Lucianus in Charronte; Hieronymus in locis Hebraicis duas hujus nominis urbes facit: Vnam Assyriorum ab Assur ædificatam: aliam in Arabiæ angulo suo tempore corruptè Nevenom vocatam.

¹ Berofus lib. 5. Meminit Beli Archilochus, Orofius lib. 1. cap. 1. Marcellinus lib. 23. Ninus memoratur à Strabone, Diodoro, Iustino. Videatur Augustinus de civitate Dei lib. 16. cap. 3 & 15. lib. 8. cap. 2.

² Genes. 11. 17. 22. cap.

1 A. 36.

nam humanæ vitæ spacium multò jam erat contractius.

¹ Quomodo nepos ejus Iacob, quaque occasione devenerit in Ægyptum, ibique sit mortuus, quomodo deinde ipsius posteritas aliquot seculis in Ægypto permanserit, & durissima servitute pressa, beneficio Dei, per Moſen administrum educta fuerit atque liberata, sacræ literæ docent:

² *Ponitur autem hac emigratio Israëlitis ex Ægypto, ad annum orbis conditi bis millesimum quadringentesimum quinquagesimum quartum, nempe quadringentis annis & triginta post promissionem Abrahamo datam, ut ait Paulus Apostolus.*

³ Post Moſen, judices habuit populus Israëliticus, ad Saulem usque, cui David successit, rex alter ejus populi.

⁴ Nunc ad Babylonicum imperium revertamur. ⁵ Nino mortuo, regnavit ejus

¹ A. 36. c. Genes. usque ad 14. Exodi.

² Galat. 3.

³ 1. Lib. Iud. 1. Reg. 1. Paralip. Ioseph. in Antiquit. Iudaicis.

⁴ Berosus lib. 5. Pro-
pertius lib. 3. Elegia 9.
Dionysius in descriptione orbis.

⁵ *Nino mortuo.*] Anti-

quissimus Assyriorum Rex apud profanos Scriptores censetur fuisse *Ninus*, de quo hæc mirabilia narrantur. Primo in exercitu habuit *decies septies centena millia* peditum & *trecenta millia* equitum, quibus cum copiis totam Asiam sibi subjecit. Secundo, interfectus ab uxore sua

uxor ¹ Semiramis, quæ divitiis & victoriis & triumphis nulli mortalium cessit. Babylonem oppidum extendit, & justæ magnitudinis urbem effecit, & variis ornavit ædificiis, muroque cinxit.

² Æthiopiam divicit, & in India quoque bellum gessit.

¹ Ejus

sua Semiramide: cum enim ei in triduum per-
misset imperium, ipsa prima die jussit ipsum vinci-
ri, Secunda in carcerem conjici, tertia necari. *Semiramis* primo instituit imperium fæminarum, hinc omnes fæminæ bellicosæ & imperiosæ vocantur *Semiramides*, quales fuerunt *Artemisia* Regina Cariz, *Margaretha* Regina Dania, *Elisabetha* Regina Angliæ & superioribus annis in obsidione Harlemensi virago illa quæ vocatur *Kennava*. Multa miraculosa & fabulosa referuntur de hac Semiramide, quæ apud Diod. siculum, & Iustinum legi possunt. Imprimis Urbem Babylonem magnificentissimis structuris ornavit, unde *horti pensiles* Semira-

midis inter septem orbis miracula referuntur.

¹ *Zameu*.] Zameis alio nomine vocatur *Nynias*; hic totum sese otio & voluptatibus dedit adeoque Epicuream vitam instituit. dicebat n. stultum in tanta vitæ humanæ brevitate multis se macerare curis & molestiis, quin potius hilariter quamdiu liceat vivendum, neque futurarum rerum spe vel metu animum excrucians, ut ejus exemplum omnes Assyriorum Reges usque ad Sardanapalum secuti fuerint: Qui sequuntur Reges usque ad Sardanapalum omnes sunt obscuri adeoque non est operæ pretium in illis commemorandis immorari.

² Archilochus, Diodorus Siculus lib. 5. Strabo

¹ Ejus filius Zameis, quintus rex, nihil memorabile perfecit, sed proximus ab eo Arius Bactrianos & Caspios imperio suo conjunxit.

² Qui successit huic Aralius, ingenio quidem & studio militari clarus fuisse traditur: quid autem gesserit, non est proditum literis.

³ Alter ab eo Balcus, quamplurimas gentes domuit, suosque fines ad Iudæam usque produxit, *ideoque Xerxes fuit cognominatus, hoc est, victor & triumphator, seu bellator.*

⁴ Armatrites, nonus, voluptatibus & otio planè fuit addictus.

⁵ De Belocho, decimo nihil traditur, nisi quod auspiciâ curavit, & divinationes.

⁶ Balcus, undecimus, alteram à Semiramide

bo. Iustinus. 1. Augustinus de civitate Dei lib. 18. cap. 2. Orosius lib. 1. cap. 7. Iornandes lib. 1. Suidas in voce Semiramis. Ningas.

¹ Berofus lib. 5. Iustinus 1. Diodorus 3. Metasthenes, Cassiodorus, Eusebius, Iornandes.

² Berofus lib. 5. Eusebius, Cassiodorus, Metasthenes, Augustinus lib. 18. cap. 3. de civitat. Iornandes.

³ Berofus lib. 5. Eusebius, Cassiodorus, Metasthenes, Augustinus, Iornandes.

⁴ Herodotus liber 5. Cassiodorus Armametrem vocat. Augustinus lib. 18. cap. 3. Iornandes.

⁵ Metasthenes Priscum nominat. Augustinus lib. 18. capit. 3. Iornandes.

⁶ Berofus. Metasthenes. Augustinus lib. 10. cap. 5.

de laudem habet virtutis & industriæ militaris,
& doctorum hominum scriptis valde celebra-
tus fuisse dicitur.

¹ Alcadas , duodecimus , ocium & vitæ
*tranquillitatem secutus fertur , eò quod stultum
esse duceret , multis fatigari laboribus , & variis
implicari curis , amplificandi regni causa : quo-
niam ea res ad nullam hominum salutem &
utilitatem , sed ad detrimentum potius atque
servitutem pertineret.*

² Qui hunc excepit , Mamitus , decimus
tertius , belli curam atque laborem in suis ite-
rum excitavit , ejusque fuit suspecta potentia
Syris & Ægyptiis.

³ In Mantalco , decimoquarto , narrandi
deficit argumentum.

⁴ Sphæri , decimiquinti , magna dicitur
fuisse virtus atque prudentia.

⁵ Mameli , decimisepti , nullum facinus
commemoratur.

⁶ Sub Spareto , decimosextimo , proditum
est , passim accidisse miranda.

¹ Qui

cap. 4. Cassiodorus. Ior-
nandes.

¹ Berosus. Metasthenes,
Cassiodorus, Iornandes.

² Berosus. lib. 5. Me-
tasthenes, Augustinus lib.
28. cap. 7. Iornandes.

³ Metasthenes. Cassio-

doro dicitur Mechaleus.
Iornandes.

⁴ Metasthenes , Augu-
stinus lib. 18. cap. 8. Ior-
nandes.

⁵ Metasthenes , Ior-
nandes.

⁶ Cassiodoro hic Spu-
tactus

1 Qui fuit decimus octavus, Ascatades, omnem Syriam suæ ditionis fecit.

2 Et hæcenus quidem is, qui circumfertur, Berossus: de quo quidem scripto plerique omnes valde dubitant, & adulterinum esse putant: sed quoniam aliis monumentis hac in parte destituimur, hunc ordinem sequimur.

3 4 Ab aliis deinde reges viginti numerantur ad Sardanapalum usque, trigesimum octavum Assyriorum regem.

1 Fuit

taethus dicitur. Iornandes.

1. Iornandes, & alii.

2 Beatus Rhenanus rerum Germanicarum lib. 3. Ludovicus Vives commentario in Augustin. de civitate Dei, cap. 4. lib. 7. Caspar Peucerus in Chronico, Gulielmus Cambedenus in sua Britannia, alii-que plurimi adulterinum censent Berossi scriptum. Videatur præterea Casparis Varrerii censura de Berofo Romæ excusa.

3 Metasthenes. Manetho. Cassiodorus. Euseb. Hieronymus.

4 Ab aliis deinde.] Trigesimus octavus Sardanapalus exemplum Principis

effeminati & qui plane omnem animum virilem exuerat adeoque totam vitam inter scorta transigit & quemadmodum *Se-miramis* ponitur pro femina masculina, ita *Sardanapalus* pro viro muliebri: nil igitur in vita Sardanapali est memorabile, nisi ipsius animi & corporis mollities & mors, non quidem generosa, sed desperata: Cum enim obsessus esset in urbe Nini-ve, ingentem pyram construxit, & congestis in eam omnibus suis Divitiis sese cum suis scortis in ea vivus combussit, atque ita hostibus suis nil nisi cineres pro præda reliquit.

Symbol.

¹ Fuit hic omnium hominum longè effœminatissimus : inter mulierculas perpetuò desidens, colum & lanam tractabat, adeò totus immersus voluptatibus, ut vix unquam sui conspectum præberet. His rebus alienati ab eo duo quidem ejus præfecti, Belochus Babyloniz, Arbaces autem Medorum, facta conjunctione, cum turpitudinem ejus atque mollietiem vulgo traduxissent, bellum fecerunt. Ipse cum suo semiviro comitatu, vix tandem progressus in aciem, re malè gesta profugit in regiam, & constructa pyra, se divitiasque omnes in ignem abiecit, hoc uno facto virum imitatus, ut quidem ait.

^{2 3} *Hi duo præfecti monarchiam post inter se partiuntur, & Belochus quidem Babylonis, Arbaces vero Medorum atque Persarum rex factus est.*

¹ Fuit

Symbol. Sardanapali fuit: *Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas.*

¹ Cicer. in Parad. Virgil. 4. Æn. De Sardanapalo Iustinus lib. 1. Vellejus lib. 1. Athenæus lib. 12. 6. 12. Oros. lib. 1. cap. 19. Augustinus lib. 3. cap. 20. de civitate Dei. Cicero 5. Tuscu. quæst. Ovid. in Ibin. Iornandes lib. 1. Suidas in voce Sardana-

palus, & *κρηνοσκηγηλας*. Constantinus Manasses in Annalibus de interitu Sardanapali variat.

² Arbaces hic Iustino Arbaeus dicitur lib. 1. Orosio lib. 2. cap. 2. Arbatus : Velleio mendosè Pharnaces pro Arbaces.

³ *Hi duo.*] Post interitum Sardanapali Monarchia divisa fuit in duo Regna, *Babyloniorum & Medorum*

¹ Fuit ergo Sardanapalus Assyriorum rex postremus, in eo quidem ordine, *quum ad mille trecentos annos ea Monarchia stetisset*: nam plerique reges omnes diutissime vixerunt.

² Belochus, quadragesimus nonus, aut si magis libet, primus Assyriorum rex, in nova monarchia, Manahem regem Israël, vectigalem sibi fecit: hunc scriptura sacra non Belochum, sed Phul appellat.

³ Ei successit Phul Assur, cognomento Tiglath Pilesser, qui urbes aliquot Iudææ cepit, & populum in Assyrios captivum abduxit: hunc ipsum Tiglath, Ahas rex Iuda, sub quo vixit Esaias, de auxiliis interpellavit adversus regem Syriæ, eique dona misit.

⁴ Tiglath regem secutus est Salmanasser, qui Samariam urbem post trium annorum ob-

sidio-

dorum. Inter Reges Babyloniorum præcipue commemorantur in S. Scripturis *Sennacherib.* & *Nebucadnezar*, à quo ultimo Hierosolyma fuit expugnata & Iudæi in captivitatem Babylonicam deducti. Atque hæc dixisse sufficiat de primis illis & antiquissimis temporibus, ubi omnia adeo sunt vel obscura vel incerta vel sa-

bulosa, ut, nisi quantum in S. Scripturis commemorantur, nil fere memoria dignum tradi queat.

¹ Iornan. 1240. annos numerat.

² 4 Regum 15. 1. Paralip. 5. Metasthenes.

³ 4 Reg. 15. 1. Paral. 5. 2. Paral. 28. Esaiæ 7. & 9. hoc fœdus vehementer dissuadetur.

⁴ Tobia 1. 4 Reg. 18. Ioseph

fidionem cepit, & Hoseam regem Israël unaque populum abduxit, & per suam ditionem illis domicilium attribuit, etiam in Medis, ut ait scriptura: Unde quidam colligunt: ipsum imperasse quoque Medis.

¹ Eum excepit Sennacherib, qui Ninivem urbem inhabitavit: Ezechiam regem Juda mulctavit pecuniis, ac deinde cum ingenti exercitu Hierosolymam obsedit; & missis legatis populum ad defectionem hortabatur, & regem, qui auxilium à suo Deo speraret, irridebat: sed non tulit impunè, nam percutiente angelo Dei, desideravit una nocte ad centum octoginta quinque hominum millia, quod Ezechiae regi paulò antea per Esaiam Deus confirmaverat.

² Deinde domum reversus, à suis ipse liberis fuit interfectus.

³ Huc usque Babylonii, post debellatum Sardanapalum, Assyrii paruerunt: cum autem Sennacherib tantam, ut diximus, calamitatem ad Hierosolymam accepisset, neque multò post à suis filiis esset trucidatus, magna fuit infecta rerum mutatio, & divisum est regnum; nam qui eam eadem fecerant, duo fratres

Adra-

Josephus lib. 9. cap. 13. & seqq.

¹ 4 Reg. 18. 4 Reg. 19. a. Paralip. 32. Sisac id. 48. Esai. 37.

² Joseph. lib. 10. Antiquitatum Iudaicarum cap. 1. & 2.

³ 4 Reg. 19. Esai. 37. Metasthenes.

¹ 4 Reg.

Adramelech & Sarasar, profugerunt quidem, sed nihilominus vim & arma pararunt in fratrem Assaradonem, qui post necem parentis regnum occupaverat, cum antea quoque per absentiam illius rempublicam gessisset.

¹ Hanc adeptus rei bene gerendæ, Merodach Babyloniz præfectus descendit, & indicto bello, cum vicinas undique gentes, partim gratia partim vi paulatim ad se traduceret, duodecimo demum anno sui regni devicto Assaradone, totum Assyriorum imperium Babylonis adjunxit, & xl. post annis regnavit.

² Ab hoc nonnulli ponunt Benmerodach & Nabuchodonosor, ejus nominis primum: sed quia literæ sacræ nihil ea de re prodant, nec aliis temerè potest adhiberi fides, cum Nabuchodonosor, de quo scriptura sacra plurimam mentionem facit, proximum à Merodach numerabimus. Is ergo statim à primis annis bellum fecit Egyptiis, & regionem omnem, quæ est inde ab Euphrate usque ad Pelusium, illis ademitt.

³ Jojachim regem Juda vestigalem sibi fecit, & octavo sui regni anno filium lechoniã regem

2. 4 Reg. 20. 2 Paralip.	clavis Egypti, & ingressus & exiit.
32. Metasthenes. Esaias c.	
39. Ioseph.	3. 4. Reg. 24. Ieremia.
2. Metasthenes. Palm.	
Jam nominatur à Suida	46. Iosephus lib. 10.

2. 4. Reg

regem unà cum præcipuis viris & artificibus, non tantum urbis Hierosolymæ, sed totius quoque regiones Babylonem captivos abduxit.

¹ Anno xvi i i i sui regni Hierosolymam obsessam per biennium cepit, ac paulo post diripuit, incendit, muros diruit, potissimam populi partem captivam abduxit, regem Zedechiam exoculavit, filios illius atque proceres interfecit. Hanc verò calamitatem Hieremias anno primo regni Nabuchodonosor prædixerat: ab hoc quidem tempore numerandi sunt anni septuaginta captivitatis Babylonice.

² Ad annum circiter xxi i i i sui regni, Nabuchodonosor, devictis Amonitarum & Moabitaram regibus, exercitum duxit in Ægyptum, & occupata regione tota, MONARCHIAM postinchoavit.

³ Altero anno Monarchiæ, sicut nostri temporis viri docti rationem putant, per somnium vidit statuam ingentem, cujus erat caput

¹ 4. Reg. 25. 2. Paral. 16. Iosephus liber 10. cap. 1.

² Jerem. ultimo. Jerem. 25. Jerem. 4.

³ Lutherus. Functius & alii in Chronologijs. Dan. 2, Ioseph. Antiquit.

Iudaicar. lib. 10. cap. 11. *Doctrinam hanc de quatuor orbis terrarum catholicis imperiis seu monarchiis, post Rabbinos impugnavit Iohannes Bodinus Gallus, in sua historica Methodo, cui præter alios respo-*

caput aureum, pectus unà cum brachiis argenteum: venter & femora ex ære, crura ferrea, pedum pars aliqua ferrea, pars autem fictilis. Expergefactus, cum non recordaretur somnii, & tamen valde esset atronitus, convocatis ariolis & divinatoribus mandat, ut quale fuisset somnium, explicarent: nisi facerent, capitæ poenam denunciat. Ea re cognita Daniel adolescens, qui cum reliquis fuerat captivus, eò deductus Hierosolymus, nuntiabat, se posse regis desiderio satisfacere: productus, incepit, & primò quidem, quid somniarit, ostendit, deinde, quid sibi vellet somnium, interpretatur; & statutam illam significare dicit quatuor orbis imperia summa, quæ sint ordine successura: & ad ipsum regem oratione conversa. Tu, inquit quem summa potentia Deus ornavit, atque gloria, cui dedit imperium in omnes homines, & bestias agri, volucresque, tu nimirum es illius statuæ caput aureum. Post te regnum aliud orietur argenteum, videlicet deterius, quam sit hoc tuum: deinde tertium aliud, æreum, quod longè lateque dominabitur: regnum verò quartum erit ferreum. Nam sicut ferrum comminuit & perdomat omnia, sic etiam quartum & postremum illud, reliqua omnia confringet, sibi que subijciet.

Hoc

responderunt Matthæus | coberg. & Ioannes Pap-
Dresserus, Andreas Fran- | pus.

1 Da-

Hoc igitur primum est & inauditum antea vaticinium de quatuor imperiis , quod nobis est per Daniele[m] divinitus patefactum , res planè digna quæ memoriæ tota commendetur , quia temporum omnium historiam ad finem usque mundi paucis complectitur , ut postea sum dicturus : nunc satis est videre , hoc primum tempore **D A U M** aperuisse nobis imperiorum ordinem ac vicissitudinem.

¹ Quanta verò fuerit potentia Nabuchodonosor , magis etiam perspicuum est ex eo loco Danielis , ubi scriptura comparat eum arbori , quæ ad cælum usque pertingat , quæ totum orbem terrarum velut obumbret , cujus folia sint longè pulcherrima , & fructus omnium uberrimus , quo saginetur , & pinguescat , quicquid est animalium , cujus in frondibus atque ramis omne genus volucrum nidifcet & quiescat.

D E

¹ Daniel 1.¹ Iose-

D E

PRIMA MONARCHIA.

Est igitur hæc PRIMA MONARCHIA: quæ sicut hoc rege vehementer aucta fuit, & ad summum educta fastigium, ita quoque defuit, ac planè deleta fuit in ipsius nepotibus, quemadmodum per Danielelem Deus, aliosque Prophetas denunciaverat. *Regnavit Nabuchodonosor annis XLII I.*

Quàm

1. Iosephus contra Ap-
pionem lib. 1. & Ant. Iud.
lib. 10. cap. 12. Metasthe-
nes 45. ei assignat, a sum-
pto biennio, quo patris in
imperio confors fuit.

2. *Hæc prima Monar-*
chia.] Plerique primam
Monarchiam inchoant à
Nimrodo vel Nino, sed
recte autor noster à Nebu-
cadnezare: quippe hæc
duo faciunt Monarchiam.

1. Dominium in Eccle-
siam. 2. Possessio artium
& Scientiarum. Primus
autem *Nebucadnezar* Rex
Babyloniorum Hierosoly-
mam expugnavit & Iu-
dæos in captivitatem ad-

duxit, & sub eodem Phi-
losophia Babyloniorum
excelsissimè Floruit. Ergo
semper. 4. Monarchiarum
initia sunt deducenda ab
illo temporis articulo,
quo princeps aliquis do-
minationem supremam
in Iudæos exercuit. Ita
prima Monarchia Baby-
loniorum cepit capta à
Nebucadnezare Hieroso-
lyma. *Secunda* Persica
cum Cyrus Iudæos ex
captivitate Babylonica
Dimitteret. *Tertia* Mace-
donica cum Alexander
M. Hierosolymam occu-
passet. *Quarta* sive Rô-
mana cum Pompejus Hie-
roso-

¹ Quàm horrendo spectaculo Deus & exemplo superbiam ejus, ut Daniel ait, sit ultus, operæ pretium est, ut cum omnes mortales, tum reges imprimis ac viri principes diligenter legant, & considerent, quo videlicet majestatem divinam revereantur, & officium suum erga populum sibi commissum faciant.

² Successit ei filius ³ Evilmerodach. Is regnavit annis triginta, & successorem habuit Assur, qui tribus annis præfuit. Hunc excepit Labassardach, septem annorum rex. Ab hoc imperii summam obtinuit ⁴ Balthasar annis quinque.

¹ Ad

rosolymam expugnavit, quod factum fuit sexaginta annis ante nativitatem Christi.

¹ Daniel 4. & 5. c. Ios. Antiquit. liber 10. cap. 12.

² 4. Reg. 25. Ierem. ultimo. Metasthenes, & post eum *autor historia scholastica Petrus Comestor.* Vide Ioseph. Antiquitatum Iudaicarum lib. 10. cap. 13. & lib. 1. contra Appion.

³ *Evilmerodach.*] Hic fuit princeps stultus quemadmodum ex nomine patet, nam *Evil* in

lingua Ebræa est stultus: quod vero autor dicit regnasse illum annis 30. Magnus error est: nam non nisi annis duobus regnavit, quæ sequuntur à Deo sunt corrupta & falsa, ut non correctione sed deletionem opus habeant, ex quo negligentia superioris seculi satis percipitur.

⁴ *Balthasar.*] Ultimus Monarcha Babyloniorum fuit *Balthasar* quem Cyrus Rex Persarum intra urbem Babylonum obsedit. Noctu per cuniculos fuit capta Babylon cum Rex Baltha-

¹ Ad hunc modum eos non nulli recensent: verum ætatis nostræ viri docti, his duobus omissis, ab Evilmerodach rege numerant Balthasarem filium, cumque per annos quatuordecim regnasse ferunt: *quod quidem necesse est, ut conficiantur anni septuaginta, quibus apud Babylonios captivus fuit populus Iudæicus: cum hujus captivitatis initium sumatur ab anno decimo nono regni Nabuchodonosor.*

² Qui rationem hanc sequuntur, & duos illos reges, de quibus dixit, prætermittunt, scripturæ vestigiis insistant, & Hieremiæ præfestim testimonio, qui futurum prædixit, ut Judæi servirent regi Babel, ejusque filio, filii-que filio: sed hic liberum sit suum cuique judicium. Balthasar autem, ut ait scriptura, postremus fuit Babyloniorum rex, in eoque pariter omnes consentiunt.

¹ Jam

Balthasar magnificentissimo convivio indulgeret, tum enim ex pariete conspicta fuit manus, scribens hæc verba, *Mene, mene, tekel upharfin*, id est, interprete Daniele: *Regnum Babylonicum traditum est Persis.* His verbis in pleno convivio à Daniele pronuntiatis milites Cyri, in conclave inpalarium Balthasaris irruerunt, strictis

gladiis, ita convivium conversum fuit in luctum: Rex Balthasar fustilus fuit occisus, cum obvia subsellia in ipsum congererent & veluti tinepanum ali- quod ipsum crebris uti- bus pulsarent.

¹ Philippus Melancth. & alii.

² Jerem. 5. cap. Dan. 5. Ioseph. Antiquit. lib. 10. cap. 33.

¹ Xe-

¹ Jam, quomodo capta sit Babylon, non ab uno describitur: quomodo autem imminentem regi calamitatem, & jam præsentem, Deus illi & denunciaverit, Daniel commemorat; & interfecto rege, summam Imperii translata esse dicit ad Darium, Medum, tum septuaginta duo natus annos.

² ³ Hic Darius à scriptoribus vocatur Cyaxares, fuitque filius Astyagis, quem Daniel Assuerum vocat, octavi Medorum regis: & cum sobolem masculam non haberet, filiam suam in matrimonium dedit Cyro Persæ, sororis filio: & bello laceffitus à rege Assyriorum, in auxilium accersivit Cyrum, qui profectus eò cum copiis, & factus Imperator totius exercitus, feliciter rem administravit, urbe

¹ Xenophon. lib. 7. pastores & pecora adolevit, & quanquam suæ originis ignarus semper tamen etiam inter pastores

² Herodotus lib. 1. regiam indolem ostendit, Xenophon lib. 5. & 8. quippe generosa mens, *παῖδ.* Dan. 8. Dan. 9. quemadmodum aurum in ignibus semper solet emicare & subsistere. Tandem Cyrus factus fuit Rex Persarum & totam Asiam imperio suo subiecit.

Dan. 9.] In historia Cyri observanda est ipsius admirabilis conservatio in infantia: quippe morti destinatus ab avo suo, Astiage & dilaniandus feris obiectus, canem feminam nutricem ac custodem habuit. Deia inter

³ *Hic Darius.*] Quæ autor de Dario tradit sunt incerta & dubia neque opere prægium est in explicatione

be capta potentissima. *Post hanc victoriam non amplius anno Darius vixisse traditur.*

¹ Et hoc quidem tempore, quum capta Babylonē Darius adhuc viveret, jamque per annos ferè septuaginta populus Israëliticus esset in Babylone captivus, Danieli, revolventi Hieremiam. ejus captivitatis prænuncium, & precanti, Deus multo majora patefacit, & non solum instare liberationem confirmat, sed quo tēpore fit etiam venturus Messias, qui pro peccatis hominum satisfaciat ostendit.

² A morte Darii summa rerum ad Cyrum generum delata fuit: & hoc quidem est alterius initium Monarchiæ. *Jam enim & Assyriam & Mediam & Persiam solus Cyrus obtinebat ad Jonium usque mare, sicut Thucydides ait, cum ante captam Babylonem pralio capisset*
³ *Cræsum, Lydia regem potentissimum.*

SE.

plicatione illas controversias examinare, ex quibus multas opiniones, nullam vero scientiam nobis comparare possumus.

¹ Jerem. 25. & 29.
Dan. 9.

² Thucyd. lib. 5. Herodot. lib. 1. Iustinus lib. 1. Orosius lib. 2. cap. 6.

Suidas in voce Cræsus

³ Cræsum, Cræsus Rex

Lydiæ sui temporis omnium fuit ditissimus, unde Cræsi divitias pro immensis opibus hodieque memoramus. Hic Cræsus à Cyro captus & ad vivum comburium condemnatus, conscensa pyra, alta voce ter inclamavit. *ô Solon, Solon, Solon:* interrogante Cyro quid sibi illa exclamatio velleret, respondit, *quendam olim Solonem*

SECUNDA

MONARCHIA.

Est ergo ¹ Cyrus Persarum rex primus, & autor secundæ Monarchiæ.

² Devictis Babyloniis, ³ bellum gessit cum Scythis, eoque profectus ipse cum exercitu, *circumventus tandem fuit per insidias, & interfectus, princeps laudatissimus.*

⁴ ⁵ Initio sui regni, post captam Babylo-
nem,

Solonem virum sapientem sibi pradixisse, neminem esse beatum dicendum ante obitum. Cyrus hoc responso delectatus vitæ ipsi gratiam fecit & impoſterum intima ipsius familiaritate ac secretis consiliis usus fuit.

¹ *Cyrus.*] Secunda Monarchia vocatur Persica, quia Persæ supremum Asiæ imperium à Babyloniis & Assyriis ad se transtulerunt.

² Iustinus lib. 1. Val. lib. 9. cap. 8. Orof. lib. 2. cap. 7. Frontinus Stategem, lib. 1. cap. 5.

³ *Bellum gessit.*] In

hoc bello Scythico Cyrus à Tamiri Regina Scytharum cum toto exercitu fuit interfectus. Ducenta millia Persarum perierunt, adeo ut ne nuncius quidem tantæ cladis superstes fuerit. Cyro Caput fuit amputatum & in utrem humano sanguine plenum coniectum, cum hac exprobratione crudelitatis: *Satia te sanguine cujus semper insatiabilis fuisti.*

⁴ Paralip. 36. lib. 1. Esdræ, c. 1. l. 3. Esdræ, c. 2. Ioseph. Antiquit. 1. 11. c. 1.

⁵ *Initio.*] Hic Cyrus captivitatem Babylonicam,

nem, populo Judaico permisit, ut ex captivitate domum reversi, templum ac urbem Hierosolymam reedificarent, ad eamque rem sumptum liberalissimè subministrari jussit.

¹ Hoc ipsum Deus, per Esaiam, sæculis aliquot ante, quàm nasceretur ille, Prænuñciaverat nominatim.

² De animorum immortalitate differentem ad filios ante mortem, Xenophon introducit; ut est apud Ciceronem, qui locum illum eleganter, ut omnia, vertit. Ad septuagesimum annum Cyrus pervenit: regnavit annis triginta, quum quadraginta natus regnare cœpisset.

³ ⁴ Filius ei fuit Cambyfes, quem domo proficiscens in bellum Scythicum regno præfecerat.

cam, quæ per 70. annos duraverat iterum solvit ac Iudzis Hierosolymam remisit.

¹ Cap. 44. & 45.

² Xenoph. lib. 1. Ciceroni in Catone Major.

³ Herodot. lib. 3. Justinus lib. 1.

⁴ *Filius ei fuit Cambyfes.* Cambyfes Secundus Monarcha Persarum Patri suo Cyro dissimilimus fuit, ebriosus, iracundus crudelis & incestuosus:

reprehensus à Prexaspi propter continuam ebrietatem, filii ejus cor Sagitta transfixit, ac illud patri ostendens dixit, *se etiam ebrium bene sagittare posse*, occidit fratrem *Smerdim* Sororem *Meroen* & Octo Persarus proceres vivos in caput defodit. Interrogavit jurisconsultos Persarum, *an sibi licitum esset propriam Sororem ducere*, illi respondere: *nullam quidem talem legem apud*

B

Cersus

fecerat. Is, absente & occupato patre, cepit Ægyptum: bello quidem egregius, sed alioqui vitiosus, & patris virtutem minimè repræsentans. Inter alia turpiter immaniterque facta, fratrem quoque suum insidiosè necari iussit.

¹ In iis libris, quos de legibus Plato conscripserat, valde *Cyrum* in eo peccasse dicit, quod moliter filios inter feminas educasset, qui grandiores facti, & ab assensatoribus corrupti, quum ipsorum auribus plerique servirent, mortuo parente, vitæ periculum alter alteri crearint.

² Cambylis secundo Persarum regi, qui post mortem patris non diu superstes fuit, ³ Darius successit filius Hytaspis. Et quoniam à morte

Cersas extare, sed tamen aliam, qua Regi quod libent, licet. Gravissimè afflixit Ægyptios, Regem defunctum *Amastim* ex sepulcro iussit erui, flagellari & comburi. *Psammenium* ultimum Regem ad mortem adegit sanguine tantino propinato: Deum Ægyptiorum bovem, qui vocabatur *Apis* mactavit ac devoravit: contra *Antenor* in Lybiam profectus totum exercitum amisit, molibus arenarum oppressum. Simili teme-

ritate contra Æthyopes profectus, Decimū quemque militum devoravit fame coactus: tandem furiosus, cum equum conscenderet, evaginato sua sponte gladio, se ipsam lethaliter vulneravit atque ita oblit.

¹ Iustin. lib. 3.

² Herodot. lib. 3. Iustinus lib. 1. Plutarchus in Apoph. Suidas in voce Zopyrus.

³ *Darius successit.*] Post mortem Cambylis *Magi* Occupavere Regnum Persicum,

morte Cyri, ac post tantam exercitus calamitatem nonnulli populi, & in his Babylonii, à Persico regno defecerant, statim ab initio principatus arma sumpsit, & imperio suo rursus illos adunxit, capta quoque Babylone post longam obsidionem opera Zopyri.

¹ ² Bellum deinde suscepit in Athenienses, qui subito collectis copiis, neque Lacedæmoniorum expectatis auxiliis, ad decem milia homi-

ficum, sed illis Paulo post interfectis, electus fuit, *Darius* filius *Hystaspis*, à quo defecerunt Babylonii atque à *Dario* obsessi, omnes feminas interfecerunt, una tantum in singulis ædibus relicta. Hæc urbs (alias inexpugnabilis) prodicione *Zopyri* fuit capta: Nam *Zopyrus* sibi nares, aures & labia præciderat atque ita mutilatus. Babylonem profugit fingens se à *Dario* tam immansiter fuisse tractatum: ita Babylonii ipsum crearunt ducem sed Paulo post urbem *Dario* prodidit. Hic *Zopyrus* est enim exemplum singularis fidei erga dominum, unde *Darius* dicebat, malle se habere unum *Zopyrum*

quam decem Babylonas.

¹ Herodot. 6. Plato in Menexeno, Plutarchus in Arist. *Plutarchus pugnam Marathoniam ferè à trecentis historicis descriptam esse affirmat.*

² Bellum deinde.] Hoc fuit primum bellum inter Græcos & Persas, ad quod *Darius* fuit impulsus ab uxore sua *Atossa*, quippe intellexerat, in Græcia esse pulcherrimas puellas quarum ut potiretur fervore, voluit *Darius* expugnare Græciam ac illas puellas captivas in Persiam adducere. Traduxit *Darius* in Græciam 600 milia militum tantæ multitudini soli Athenienses cum undecim millibus sese opposue-

B 2

runt.

hominum, ingentem illius exercitum, ad Marathonem, duce Milthiade fuderunt.

¹ Cogitabat redintegrare bellum Darius: verum in ipso conatu mortuus filium habuit

² successorem Xerxem, qui decimo anno, quemadmodum Thucydides ait, post prælium illud ad Marathonem, innumerabili cum exercitu venit, ut Græciam omnem sibi subjugeret. *Itaque reigerenda summa, de communi consensu fuit demādata Lacedæmoniis, quod is totius Græcia plurimum tunc poterant: Athenienses verò, secuti consilium Themistoclis,*
urbe

runt. Prælium commissum fuit ad oppidum *Marathonem*; cæsa Persarum 200 millia, in primis stupenda fortitudo cujusdam militis Cynegiri, qui utraque manu amissa, dentibus & morsu integram navem persicam detinuit. Nil fere in antiqua historia Græcorum magis celebratur quam victoria Marathonica.

¹ Thucyd. lib. 1. Herodotus lib. 8. Diodorus lib. 11. Orosius lib. 2. cap. 10. Plutarchus in Themistocle. Cornelius Nepos in vita excell. Imp. Gell. lib. 17. cap. 12.

² *Successorem Xersem.*] Quartus Persarum Monarcha fuit Xerxes, qui bellum contra Græcos à Patre suo Cœptum continuavit: exercitus ipsius tam terrestris quam navalis fuit innumerabilis. ita ut flumina tantæ multitudini non suffecerint ad potum: Europam cum Asia ponte junxit: quatuor præliis totum hoc bellum fuit transactum, quorum duo fuerunt terrestria & duo navalia. Prælium fuit ad *Thermopylas* in quo *Leonidas* Rex Spartanorum occubuit. 2. ad *Artemisum*, 3. ad insulam *Salamini*.

urbe desertâ, suisque liberis & uxoribus huc illuc depositis, naves conscendunt, & hostem ad Salaminem insulam prælio vincunt.

¹ Ea victoria toti Græciæ fuit salutaris: nam terra quoque profligatus, turpi & infelici fuga domum Xerxes revertit, & Græci quidem etiam post discessum illius: Verum Athenienses, qui classem haberent, ad quadringentas circiter naves, profecti longius, & insecuti, Sestum oppidum iu Hellesponto, quod Persæ tenebant, capiunt, & ibi peracta hyeme reversi domum, suas uxores atque liberos recolligunt, & urbis, quam hostis captam incenderat, mœnia restaurant, portumque muniunt. *Bellum hoc Persarum, vel ut Thucydides vocat, Medorum, eodem ferè tempore fuisse scribit Cicero, quo bellum Volscorum, cui Coriolanus exul Romanus interfuit. Id autem incidit in annum urbis condita CCLXVI.*

² Persicum illud bellum descripsit Herodotus, Thucydide prior. *Eum Cicero vocat patrem*

laminam 4. ad Patras: At in lecto suo trucidatus fuit.

ita Xerxes omnibus copliis amissis trepida fuga in Asiam rediit, ac vix scapham piscatoriam, qua trajiceret, reperire potuit: domum reversus totum se luxuriæ ac voluptatibus tradidit, unde omnibus exois tandem no-

¹ Thucyd. lib. 1. In Bruto & Lælio. Plutarch. in Coriolano. Dionys. lib. 8. Plinius de viris illust.

² Lib. 7. 8. 9. Lib. 1. de legibus. Extat liber Plutarchi *ἡ ἑξήκοντα* *ἡ ἐξήκοντα*, sed huic respon-

B 3

trem historia, sed innumerabiles apud eum fabulas esse dicit.

Munitionem hanc Atheniensium indignè quidem ferebant Lacedæmonii, sed cum aliud non possent, mussabant. Coniunctis etiam viribus, tum ipsi reliqui omnes, Athenienses Cypriam capiunt & Byzantium urbem, quam Persæ tenebant.

¹ Erat tunc inter alios Lacedæmoniorum ² duces Pausanias, qui convictus proditoris, cum domum rediisset, & obsessus in quodam asylo, fame fuit enecatus. ³ Themistocles etiam accusatus, hoc nomine profugit.

¹ Mul-

responderunt. Henricus Stephanus, & Ioachim Camerarius, VV. CLL. videatur Andreas Alciatus præfatione in Tacitum, & Ludovicus Vives lib. de causis corruptarum artium.

¹ Thucyd. lib. 1. Cornelius Nepos in vita excellentium Imperatorum.

² *Duces Pausanias.* } Hic fuit Rex Spartanorum & Supremus dux totius Græciæ in bello persico; post victoriam clam intestina consilia de prodenda Græcia cum Xerxe tracta-

vit, quibus detectis confugit in templum atque ibi obstructis foribus ad quas primum lapidem mater ipsius collocavit, fame fuit necatus.

³ *Themistocles.* } Huius conspirationis particeps vel saltem conscius etiam fuit *Themistocles*, qui propterea ad Persas profugit ac ibi ab Astarxarxe Longimano ingentibus beneficiis fuit affectus, ita quidè ut in tanto splendore proclamaverint *periamus Oamici, nisi periissimus: tandem ne cogere-*
tur

1 Multis deinde variisque bellis & dissidiis
 jactata Græcia fuit, partim externis, partim
 2 civilibus, quæ Thucydides obiter exponit;
 sed tandem quinquagesimo anno post Xerxis è
 Græcia discessum, ut post Thucydidem ait
 Cicero, bellum illud ingens natum est, quando
Peloponnesus totus conjuravit in Athenienses,
quorum in eo bello duxerat Anaxagora Philoso-
phi discipulus Pericles, quem dicendo fulgu-
 rare,

ut contra patriam pugna-
 re, hausto sanguine tauri
 se ipsum necavit.

1 Aristoph. in Achor-
 nensibus actis 2. scena 5.
 Repetit hoc est Aristopha-
 ne Cicero in Oratore. Ha-
 bet eundem locum Pli-
 nius, lib. 1. Epistola 20. ad
 Cornel. Tacitum.

2 Civilibus.] Tria præ-
 cipua Græcorum bella
 fuere. *Primum* vocatur
 bellum *Messenium*. idque
 triplex: In primo Rex
 Messeniorum propriam
 filiam pro patria immola-
 vit: arx belli fuit mons
 Ithome. Secundo excel-
 luit heroica fortitudo *Ari-*
stomenis, quam à Sparta-
 nis captus & in profun-
 dam speluncam quam
 Cradamy vocant, præcipi-

tatus, ope vulpeculæ mi-
 rabilitèr evasit. Tertio
 penitus eversa Messenia.
Secundum bellum fuit *Pe-*
lopponnesiacum, gestum in-
 ter *Athenienses & Sparta-*
nos, 28 annis: anno *Se-*
cundo hujus belli fuit hor-
 ribilis *pestilentia*, in qua
 quotquot evaserunt; om-
 nium rerum memoriam
 amiserunt. anno *Septimo*.
 Fuit atrocissima *seditio*
 Corcyrea, in qua optima-
 res à plebe fuere deleti an-
 no dicimo quinto. Athe-
 nienses totam suam clas-
 sem cum 30000 militum
 in Sicilia amiserunt. Inde
 secuta fuit *Alcibiadis* infam-
 is proscriptio & glorio-
 sa revocatio, tandem an-
 no 28 accidit fatalis illa
 clades Atheniensium ad

rare, tonare, permiscere Græciam ait Aristophanes, nam iidem erant olim & virtutis & eloquentiæ magistri.

Ex altera parte summæ rei præfectus fuit Archidamus Rex Lacedæmoniorum.

¹ *Periclis erat equalis & æmulus Thucydides, qui & bellum illud descripsit.*

² In prætura collegam Pericles habuit Sophoclem, Poëtam Tragicum, ut Cicero narrat.

³ Nunc ad Xerxem revertamur. *Is, re male gesta, cum in magnum contemptum venisset, à suis est interfectus.*

⁴ ⁵ Ei successit filius Artaxerxes Longimanus.

Ægos potamos, in qua totam classem & omnes suas copias amiserunt. Ita *Lysander* dux Spartanorum Athenas obsedit & ex loco qui *Academia* vocabatur oppugnavit: deditionem fecerunt tribus conditionibus, ut *mænia* sua deicerent, ut omnes *naves* traderent & 30 *re-ctores* acciperent: hi mox in 30 tyrannos sævissimos evasere donec tandem exules Athenienses duce *Trasibulo* tyrannos expulerunt ac Athenas iterum in libertatem vindicarunt, condita *amnestia* sive o-

blivione omniū injuriarū.

¹ Thucydides historicus non idem est cum hoc Periclis æmulo, ut *Xylander* vir. judicii & doctri- nae laude excellentissimus ad Plutarchi Pericle annotat.

² 1. Offic.

³ Diod. lib. 11. Justin. l. 3. Orosius l. 2. c. 11.

⁴ Plutarchus in Themistocle, Cornelius Nepos in vitis Imperatorum excell. Cicero in Bruto, & Lælio. Valerius Max. autem lib. 5. cap. 3. & lib. 8. cap. 18. Themistoclem ad Xerxem fugisse scribit.

⁵ *Ei successit.*] *Ar-*

taxerxes

manus. Ad hunc, Themistocles exul de quo paulo ante diximus, profugit, ibique vitam finit, sepultus magnesiæ.

A Longimano regnavit Darius Nothus, qui Xerxis filiam Parysatida, Artaxerxis Longimani sororem, habuit in Matrimonio, & regnarunt ante eum Longimani filii legitimi.

In hujus regnum incidit illud, quod diximus, bellum Peloponnesiacum.

Et Athenienses quidem, licet satis impediti essent, tamen ejus belli anno quarto, sicut Thucydides ait lib. 3. classem in Siciliam miserunt, *verbo quidem, ut Leontinis adessent contra Syracusanos, revera autem, ut insulam illam sue ditionis efficerent, quò sic possent commodius perdomare Græcum*, cumque subinde reverterentur, & factiones alerent, Hermocrates Syracusanus author fuit Siculis, ut omni deposita simultate, pacificarent: nam Athenien-

ses

taxerxes dictus Longimanus propter duas rationes: quia brachium sinistrum dextro habuit prolixius & manum dextram sinistra longiorem: fuit Rex pacificus adeoque noluit se immiscere bellis Græcorum civilibus. Artaxerxi Longimano Successit Xerxes secundus, quem frater Sogdianus in

calidis cineribus suffocavit, ita Regnum Persiæ pervenit ad *Darium Nothum* qui ex pellice fuerat prognatus. Hujus uxor fuit Parysatis pessima femina, quæ Statyram suam nulum veneno interfecit.

I Belli Peloponnesiaci tempus Plinius lib. 30. cap. 1. refert ad Olymp. octogesimæ primæ annum

B 5

num

ses ipsorum omnium libertati tendere insidias. Itaque persuasit, quod fuit ejus belli anno septimo.

¹ Tribus post annis, pacem Athenienses & Peloponnesiaci faciunt in annos quinquaginta, sed non totum septennium ea pax duravit. Tunc enim hostiliter multa fieri cœperunt: licet non planè sublata pax esset, ac subinde per inducias resarcirentur offensiones; tamen anno decimo septimo rursus ad arma ventum est totis viribus, duravitque bellum hoc alterum annis decem: Tunc Athenienses denuò classem ornatissimam in Siciliam mittunt. Primi duces erant inter alios, Alcibiades & Nicias. Et hic quidem, concionibus aliquot habitis, navigationem valde dissuasit: Alcibiades verò contrà. Siculis opem ferebant Peloponnesiaci: tandem in portu Syracusano Athenienses cum hoste configunt, sed post ancipitem ac subinde variantem fortunam profligati fuerunt omnes, atque concisi. Interea Lacedæmonii, sociique, Darium regem Persarum in Athenienses fœdere sibi conjungunt. Darii legatus erat Tissaphernes.

¹ Cæ-

num quartum. Aulus Gellius verò lib. 17. cap 21. ad primum Olymp. 89. refert. Diodorus Siculus collocat id bellum in an-

num urbis conditæ 323. id est: in Olympiad. 87. annum tertium.

¹ Thucyd. lib. 6. Diod. Sicul. l. 13. Thucyd. l. 8.

¹ De

¹ Cæterum post Codrum, Polydorum, Spar-
tium & Aristomenem Messenium, hi ferè nu-
merantur præcipui maximeque clari Græco-
rum duces, quorum alii de tota Græcia, alii de
sua quisque patria bene meriti sunt: *Miltiades,*
Leonidas, Themistocles, Pericles, ² *Aristides,*
Pausanias, Xantippus, Leorychidas, Cimon;
Conon, Epaminondas, Leosthenes, Aratus Si-
cyonius, Philopæmen. ex iis plerique fuerunt
jussi tandem exulare.

³ Portum Syracusanum Cicero describit,
in eumque solam Atheniensium classem, post
hominum memoriam invalisse trecentis navi-
bus, *victram autem atque superatam in eo ipso*
portu, loci ipsius portusque natura; & tunc pri-
mum opes ipsius civitatis victas, comminutas
atque depreffas, & nobilitatis, imperii, gloriæ,
naufragium fuisse factum, dicit.

⁴ *Siciliam in circuitu patere, quantum na-*
vis magna possit obire intra dies octo, & à con-
tinenti

¹ De his Græciæ lumi-
nibus videantur passim
Xenophontis, Thucydi-
dis, Pausaniæ, Plutarchi
aliorumque historiæ, in-
primis verò liber Cornelii
Nepotis sive Æmilii Pro-
bi de vita excellentium
Imperatorum.

² *Aristides.*] Hic pro-
pter summum ac perpe-

tuum justitiæ studium co-
gnominatus fuit *Iustus*, &
quem Athenienses non
propter ullum crimen
sed propter solam virtu-
tem in exilium ejecerunt.

³ Cic. in Verr. lib. 5.
Meminit Q. Fab. Maxi-
mus, oratione quæ apud
Livium extat lib. 20.

⁴ Thucyd. lib. 6.

¹ *Xeno-*

inienti distare Thucydides ait circiter viginti stadiis.

¹ Dario filii erant duo, ² Artaxerxes Mnemon, & Cyrus, quorum ille mortuo parenti successit, Cyrus autem Joniam Lydiamque tenebat: sed sorte sua non contentus, fratri regi bellum fecit, in eoque victus fuit & occisus.

Cyrum hunc minorem M. Portius Cato, regem Persarum, ut est apud Ciceronem, præstantem ingenio virum, atque imperii gloriam vocat. Laudat etiam ex Xenophonte, propter studium agriculturæ: *nam ei Xenophon & militavit & fuit familiaris, ideoque post ab Atheniensibus, qui Mnemonem habebant amicum, pulsus fuit in exilium.*

¹ A Mne-

¹ Xenophon libro 1. *ἀναβα.* Diod. lib. 14. Plutarch. in Artaxerxe. Orofius l. 2. c. 18.

² Artaxerxes Mnemon, & Cyrus.] Hi duo fratres bello inter se proregno certarunt, prælium commissum fuit in campis Babyloniiis. Cyrus jam, victor dum temerè hostes persequitur, ab obscurissimo quodam homine sauciatus & occisus fuit & caput ipsius ad fratrem Artaxerxem allatum; Hic

Artaxerxes, qui à firma memoria cognominatus fuit Mnemon, id est, memor, infelix maritus & Pater fuit, nam ab uxoribus & liberis misere fuit exagitatus. Filius ipsius natus maximus Darius, quod patris vitæ struxisset insidias, decollatus & tandem Artaxerxes anno ætatis 90 omnibus suis liberis amissis, & relicto unico tantum eoque omnium pessimo, fuit exstinctus.

¹ Id

¹ A Mnemone regnavit. ² Ochus, ex tribus natu minimus filius.

³ Hunc excepit Darius, postremus. Ei bellum fecit Alexander, Philippi Macedonum regis filius, qui Thebis everfis, & pacata Græcia, in Affiam contendit, & tribus præliis Darium superavit, captæ illius & matre, uxore, & filiabus.

⁴ Ingentes quidem conditiones, & regni partem ad Euphratem usque Darius ei deferebat, sed ille respuit; neque destitit antè, quàm illum expugnasset. Cum enim pacem obtinere

¹ In Catone Majore. Xenophon Oeconom. & lib. 3. αἰαζα.

² Ochus.] Artaxerxes Ochus immani tyrannide Persas & Ægyptios afflixit ac tandem ab Eunucho suo Bagoa veneno fuit necatus & ipsius cadaver objectum felibus, ex ossibus confecta manubria cultorum & gladio- rum ut etiam post mortem sanguinem effunderet. Ei successit Arses sed & ipse paulo post à Bagoa veneno fuit necatus. ita extincta tota posteritate Cyri regnum Persiæ pervenit ad Darium Codoma-

num, qui fuit ultimus Monarcha Persarum, quem, Alexander M. Rex Macedoniæ tribus præliis ad Granicum, Issum & ad Arbela in Assyria superavit. Darius in fuga captus & trucidatus fuit à Satrapa suo Bessò: ita Persicum imperium sive secunda Monarchia fuit finita. Sequitur Monarchia tertia quæ vocatur Macedonica vel Græca.

³ Arrianus lib. 3. Pausan. in Bæoticis. Iustinus libro 11. Oros. libro 3. cap. 16.

⁴ Diod. lib. 17. Curtius lib. 5, Strabo lib. 16.

De

re Dariushis conditionibus non posset, tertium bellum instaurat, & educto validissimo exercitu, rursus profligatur, *inque fuga trucidatur à suis: cum eoque Persicum imperium, quod annis steterat ducentis & amplius, deletum fuit.*

His tantis victoriis in suam ditionem preduxit Alexander, quicquid est ferè terrarum ad orientem solem, & in Europam ex Asia transportavit imperii summam, & tertiam constituit Monarchiam.

TER.

De Alexandro Magno | Q Curtius, Arrianus, Iu-
ejusque rebus toto Impe- | stinus: Ioannes Mona-
rii tempore gestis, videat- | chus, & omnibus his re-
tur Plutarchus in vita. | centior Galterus Poëta in
Diodorus Siculus lib. 16. | *Alexandreide.*

3 Tertia.

TERTIA MONARCHIA.

² Post etiam in India belligeravit, sed quæ hominum est infirmitas, tantam fortunæ benignitatem & indulgentiam moderate ferre

¹ *Tertia Monarchia.*] *Philippus* Rex Macedonia primus fuit quæ Græciam debellavit & in Regni formam redegit: hic à Græcis *Dux* belli contra Persas creatus in ipso apparatu à quodam *Pausania* fuit obtruncatus, relicto Successore filio *Alexandro*, qui anno ætatis 20. ex Europa in Asiam trajecto, ac *Dario* Codomanno ultimo Regi Persarum bellum intulit eumque tribus præliis debellavit. Ita Monarchia Tertia ad Macedones sive Græcos fuit translata. *Alexander* innumeras inice nationes debellavit, & usque in Indiam ac ultimos orbis terminos imperium suum propagavit: tandem exercitum ex India Babylonem reduxit atque ibi to-

tum se voluptatibus & comessationibus tradidit, cumque dies noctesque potando transigeret in calidissima illa regione febrem ardentem contraxit, qua extinctus fuit. Plerique Scriptores tradunt, *Alexandrum* veneno necatum, idque factum consilio sui Præceptoris *Aristotelis*: venenum, autem illud fuit aqua frigidissima, quæ in *Arcadia* ex rupe *Nonacris* destillas, tantæ vehementiæ ut omnia metalla corrodat, neque ullo vase contineri possit nisi tantum in ungula asini; hoc igitur venenum *Antipater* Babylonem misit, idque à pincerna *Iolao* poculo *Alexandri* fuit infusum, quo exhausto intra paucos dies obiit.

² *Diodor. lib. 17. Antipater.*

ferre non potuit ; & cum insolenter multa faceret , seque pro numine vellet propemodum adorari , Babylonem ubi venisset , febris , vel , ut nonnulli tradunt , veneno fuit extinctus , cum annorum esset triginta trium , & annos regnasset duodecim.

^{1 2} *Vita finem ei prädixerat Calaneus Indus , ut ait Cicero , quum enim conscenderet in rogam ardentem , & Alexander eum rogaret , siquid vellet , ut diceret : Optimè , inquit , propediem te videbo. Paucis post diebus mortem obiit Alexander.*

³ *Interitus ejus ad centesimam decimam quartam ponitur Olympiadem , Urbis autem Romane condita anno quadringentesimo nono , trecentis nimirum & viginti duobus annis ante natum Christum.*

^{1 2} Bona-

rianus lib. 3. Curtius lib. 3. Iustinus lib. 12. Videatur Plutarchus in Alexandro. Diodorus Siculus lib. 16. Arrianus lib. 7. Curtius lib. 10. Iustinus lib. 12. Oros. lib. 3. cap. 20. Zosimo lib. 1. Meminit lib. 1. Macchab. cap. 1.

¹ Cicero Philip. Plutarchus in Alexandro nonnihil variat. Meminit Arianus libro 7. Valerius Max. lib. 1. cap. 8.

² *Vita finem.*] Philo-
sophi Indorum , qui voca-
bantur Brachmanni seip-
sos solebant vivos com-
burere , quod animam per
ignem purgati ab omni-
bus peccatis arbitrarentur.

³ Funcius & Chytræus
obitum Alexandri M. po-
nunt ad annum V. C. 48.
Bucholcerus & Beroaldus
ad annum 419. Censeo igitur , in Sleidano esse men-
dum , & scribendum ,
anno

1 2 Bonarum artium inprimis amans, & in homines doctos fuit liberalissimus, eoque nomine multorum celebratur monumentis. Homeri poema sibi familiarissimum habebat: & quanquam scriptores multos rerum suarum secum habuisse dicitur, tamen cum in Sigeo ad Achillis tumulum astitisset. O fortunate, inquit, adolescens, qui tuæ virtutis Homerum præconem inveneris.

3 Etenim sicut 4 ab Apelle pòtissimum pingi & à Lyfippo fingi, sic etiam ab iis tantum celebrari volebat, & posteritatis memoria commendari, qui in ipso laudando propriam ingenii gloriam consequi possent.

1 2 Ari-

anno quadringentesimo nono. Videtur idem cum Livio congruere, libro 9. Papirio Dictatore.

1 Plin. lib. 7. cap. 19. Dion. Chrysostomus de regno lib. 2. Cicero pro Archia. Fl. Vopiscus in vita Probi. Imp. Symachus lib. 9. epistola 67.

2 Bonarum artium.] Ipse Alexander ab Aristotele in universa Philosophia exactissimè fuit institutus, ac semper Homeri poemata secum in omnibus expeditionibus habuit.

3 Cicad Lucerium lib. 3. Epist. 12. Plutarchus in Alexandro & de fortuna Alexandri. Plinius lib. 5. cap. 37, & lib. 3. cap. 10. Horatius libro 2. epist. 1. Apuleius libro Floridorum.

4 Ab Apelle.] Tempore Alexandri vixerunt Appelles & Zeuxis omnium pictorum, Lyfippus omnium sculptorum principes, à quibus solis Alexander pingi ac fingi voluit.

1. Plin.

¹ ² Aristoteli præceptor negotium dedit animalium describendi naturas, ad eamque rem aliquot hominum millia per Græciam Asiamque constituit, pecuarios, venatores, piscatores, cetarios, aucupes, & id genus alios, qui de singulis illum edocerent: *ipsi verò scriptori premium laboris dedisse traditur lxxx talenta, hoc est, ut quidem ætatis nostræ viri docti rationem incunt: coronatorum aureorum millia quadringenta octoginta.*

³ Xenocrati Philosopho quinquaginta per legatos talenta misit, aureorum videlicet millia triginta: sed illo recusante: quod tanta pecunia non sibi diceret opus esse, legatis reversis, Quid, inquit, nullo scie habet ille amicos, quibus beneficiat?

⁴ *Primis annis, quum Aristotelis esset discipulus, summo ingenio, summaque modestia præditum,*

1. Plin. lib. 2. cap. 15. Athenæus lib. 1. & 2. Buldæus de æssæ, lib. 2. Philippus Melanthon in oratione de vita Aristotelis. Marthæus Hofius libro 3. rei nummarie.

2 *Aristoteli.*] Inter præcipua Alexandri opera fuit quod per Aristotelem historiam sive naturam omnium animalium curiosissime describi voluit,

constitutis quæ Europam, Asiam, Africam, multis hominum millibus, quæ Aristotelem de omnibus animalium arcanis edocerent.

3 Cicero Tusc. 3. Plutarchus in Alexandro, Diogenes Laërtius de vitis Phil. lib. 4. Valer. Maximus lib. 4. cap. 3.

4 Lib. 13. ad Atticum, Epist. 28. Meminit Livius lib.

ditum, postea vero quàm rex appellatus est¹ superbum, crudelem, immoderatum fuisse, ait Cicero.

De splendore, delitiis & luxu Darii, mira narrant scriptores: nam omnis generis coquos, cupedinarios, factores, artifices, magistrosque gulæ, & unguentarios habebat in castris, ne quid ad corporis voluptatem omnino deesset.

² Quantus etiam fuerit alioqui regum Persarum splendor & apparatus in quotidianis epulis, non ab uno memoriæ proditum est.

³ Solebant, ut ait Cicero, plures uxores habere: his autem uxoribus civitatis attribuere, ut hæc mulier redimiculum praberet, illa hunc, vel illum ornatum.

⁴ Talem igitur, ut dixi, vitæ finem habuit Darius, & in fuga, cum aquam turbidam bibisset;

lib. 9. Solinus cap. 12. Cic.
3. Tusc.

¹ *Superbum*] Alexander fuit superbus quia voluit haberi pro filio Iovis Hammonis & velut Deus aliquis adoraretur: fuit *crudelis* quum Clytū amicorū suorum intimum obtruncavit: fuit *immoderatus* quia ebrietati & conviviis supra modum indulgit, ita inter ma-

gnas virtutes magnis quoque vitiis laboravit.

² Athenæ. lib. 12. cap. 2. lib. 4. cap. 5.

³ Verrina 5. Meminit ejusdem moris Xenophon in αἰσαγάσῳ, & Plato in Alcibiade priore.

⁴ Cicero 5. Tusculana. quæst.

⁵ *Talem igitur*] Ita etiam Artaxerxes in prælio contra fratrem suum Cyrum

bibisset, & cadaveribus inquinatam, negabat unquam se bibisse jucundius, nec enim sitiens unquam biberat.

¹ ² A morte Alexandri, divisa fuit imperii moles in procures, Ptolomæum, Laomedontem, Antigonum, Cassandrum, Leonatum, Eumenem, Pythonem, Lyfimachuū, Antipatrum, Meleagrum, Seleucum, *in his autem præcipui fuerunt Seleucus Syria, Ptolomeus Ægypti, Antigonus Asia minoris, Cassander Macedonum Græciaque rex deinde factus, oppressis omnibus Alexandri propinquis.*

³ *Lyfimachus, ille est quem Alexander iratus aliquando concluderat cum leone, cum autem interfectam ab eo belluam audisset, magno habuit in honore,*

¹ Cæte-

rum ad Babylonem cum in extrema siti aquam sordidam tandem impetrasset, negavit sese unquam *suavius bibisse*: quippe famæ & sitis optima cibi & potus sunt condimenta.

¹ Orosius lib. 3. cap. 23. Justin. lib. 13. Pausanias lib. 9. Orosius lib. 3. cap. 23. Diod. lib. 20.

² *A morte.* Cum Alex. M. nullum idoneum heredem sui imperii moriens reliquisset, Monarchia

Macedonica à ducibus ipsius in multas partes fuit dilacerata, unde tandem tria principua regna emergerint, Syriæ, Ægypti, & Macedoniæ: tota autem posteritas Alexandri funditus fuit extirpata, ita ut nemo superstes manserit.

³ Justinus lib. 14. Curtius lib. 8. fabulosum hoc putat & lib. 15. Plin. lib. 8. cap. 15. Valerius libro 9. cap. 3. Plutarchus in Alexandro.

¹ Iulius

¹ Cæterum inter eos, quos dixi modò successores, eorumque filios atque nepotes, gravissima bella fuerunt, ut fieri solet, dum ambitione depravatus animus quiescere non potest, & aliena cum injuria suam potentiam augere studet. *Et his quidem bellis, quoniam disturna fuerunt, vehementer afflictæ regiones illæ omnes, in populi Romani ditionem paulatim venerunt,* qui longè latèque rerum potitus, Quartam & postremam effecit Monarchiam, de qua nobis jam dicendum est.

² Cæterum, inter Ægypti reges, Alexandri successores, numeratur Ptolomæus Philadelphus, admodum laudatus princeps: nam & pacem coluit, quantum in ipso fuit, & artes liberales excitavit, constituit præmiis, & 3 bibliothecam effecit luculentissimam, & Mosis libros

¹ Iulius Solinus c. 14. Post Alexandrum qui fuere, *magis ad segetem Romana gloria, quam ad hæreditatem tanti nominis ortos invenimus. Herodianus lib. 1. Qui Alexandro successerunt, ita contumeliosè violenterque dominati sunt, ut illius imperio grave dedecus conciliarint.*

² Athen. lib. 2. cap. 5. Iosephus Antiquit. Judaic. lib. 11. cap. 2. Philo de vi-

ta Mosis lib. 2. Epiphanius libro de mensuris & ponderibus. Galenus lib. de natura humana. Zonaras tomo 1. Nicephorus lib. 4. cap. 4. Meminit Ammianus Marcell. lib. 22. Gell. lib. 6. cap. 17. Augustinus lib. 18. cap. 42. de civitate Dei. Constantinus Manasses in annalib.

³ *Bibliothecam.]* Inter maxima opera Ptolemæi Philadelphi fuit amplissima

libros atque Prophetarum in Græcam linguam iussit converti.

¹ ² *Roma igitur urbis initium fuit, quo tempore Salmanasser rex, de quo supra dictum est, Assyriis imperabat, nimirum, anno primo septima olympiadis, authore Plutarcho, conditi autem orbis anno ter millesimo ducentesimo duodecimo, cum fere annis quadringentis antè in Latio cœpisset regnare Æneas, à Bello Trojano, quod Homerus ad posteritatem transmissit; de cuius quidem ætate, sicut etiam patria, nihil certi, constat, nisi quod ante conditam urbem atque Romulum multis annis cum fuisse Cicerò scribit.*

¹ *Nullum*

ma illa Bibliotheca, quam Alexandriæ constituit & versio factorum librorum ex lingua Ebræa in linguam Græcam, quæ vocatur 70. Interpretum.

¹ De initio urbis Romæ & dissentientibus scriptorum sententiis videatur. Plutarchus in Romulo, Solinus cap. 1. Camerini annotat. in Solin Onuphr. lib. 1. Fastorum. In Bruto. Herodotus Halicarnassæus lib. 2. Homerum & Hesiodem quadringentis non amplius

annis ante sua tempora vixisse testatur. Videatur præterea A. Gellius lib. 17. cap. 21. Solin. cap. 53. De patria Homeri habet Gellius lib. 3. cap. 12. & oratio Cicer. pro Archia.

² *Roma igitur.*] Urbs Roma condita fuit anno mundi ter millesimo ducentesimo duodecimo, quæ urbs ab exiguis profecta initiis tanta paulatim sumpsit incrementa, ut quartam & ultimam Monarchiam quæ *Romana* vocatur, condiderit.

¹ Lib.

¹ *Nullum verò scriptum existit prophannum, illius poëmate vetustius : nam sicut Horat. ait :*

Vixere fortes ante Agamemnona

Multi : sed omnes illacrymabiles

Urgentur : ignotique longa

Nocte, carent quia vate sacro.

² Significat idem quoque Cicero, nec oratoris ullum extare vestigium dicit ante Homerum.

³ Tenuis autem, & propè despecta populi Romani fuit origo : sed quia Deus ita constituit, sicuti postea docebitur, in summam extrevit potentiam.

⁴ ⁵ Principiò, Reges ibi septem imperarunt

¹ Lib. 4. Ode 9.

² Diversum ab hac sententia scribit Eusebius de præparatione Evangelica libro decimo cap. 3.

³ Cicero de consolatione mortis : Dicuntur ea fere omnia à tenuibus initiis sumisse exordium.

⁴ Vide Livium libro 1. Dionys. lib. 5. Messum, Pestum, Ruffum, Eutrop. lib. 1. Orof. lib. 2. cap. 5. Tornandem, Solinum. Causam diversitatis inter nos explicat Sigonius commentatio in Pastos & triumphos Rom.

⁵ Principio.] Huc pertinet illud Taciti : *urbem Romam à principio Reges habuere primus Rex fuit Romulus ; qui fratrem suum Remum occidit, virgines Sabinas rapuit & ipse tandem à Senatoribus in minutas partes dissectus fuit. Memorabile est Monarchiam Romanam, primi Monarchæ sanguine in Senatu fuisse fundaram : sicut enim Romulus primus Rex, ita Iulius Cæsar primus Imperator à Senatoribus fuere interfecti. Secundus Rex Romanorum*

rarunt annis ducentis quadraginta quatuor.

¹ *Et sexti quidem regis atate, Servii Tullii, Solonem ac Pisistratum apud Athenienses: Pythagoram autem in Italia floruisse, Cicero scribit,*

rum fuit *Huma* Pompilius qui religionem & sacra & ceremonias constituit. Tertius item *Tullius* Hostilius, sub quo contigit famosum illud duellum Tergeminorum, Horationum & Curiationum, ac translatio civitatis Albanæ Romam. *Metius* quoque Suffetius collega Tulli quatuor. equis distractus fuit propter porditionem, ipse Tullus fulmine tactus conflagravit. Quartus *Anus* Martius: quintus *Tarquinius* Priscus, qui primum Triumphum egit. Sextus *Servius* Tullius, quem *Tarquinius* Superbus gener in ipsa curia lethaliter vulneravit, de scallis præcipitavit, ac in publica platea immissis percussoribus, interfecit: filia vero ipsius *Tullia* carpentum suum supra cadaver patris Scelerato flagitio

egit. *Septimus* & ultimus *Tarquinius* Superbus, qui regnum in tyrannidem convertit & optimates omni autoritate spoliavit. hujus inventum fuit *eminentia Papaverum capita decutere*, hinc odium publicum, & cum filius ipsius. *Sextus* *Tarquinius* honestam matronam *Lucretiam* per vim stuprasset & illa vindicandæ castitatis ergo se ipsam interfecisset statim secuta fuit defectio autore inprimis *Iunio Bruto*. *Tarquinius* in exilium pulso, Romani sanctissimo Sacramento se obstrinxerunt, neminem in posterum Romæ regnare Passuros: ita abrogata Monarchia instituerunt libertatem. *Tacitus*. *Libertatem & Consulatam Brutus instituit.*

1. In *Brut. 1.*, & 4. *Tuscul. questionum.* In *Brut.*

1 *Livius*

scribit, quo tempore Tarquinius Superbus fuit eiectus.

Athenas etiam, ait, regnante Servio Tullio stetit jam supra septingentos annos.

¹ Profligatis regibus, ad binos consules rerum summa delata fuit, quorum magistratus erat annuus.

² Primus ³ consul, L. Junius Brutus, quàm fuerat acer & industrius in profligandis regibus, & constituenda libertate, nam etiam erat vigilans & strenuus in eadem conservanda. Quum enim inter alios nobiles adolescentes Romanos, ipsius quoque filii duo, Titus & Tiberius, occulta tractarent consilia de restituendis Tarquiniis, re per indicium patefactâ, capitali supplicio palàm illos affecit.

¹ Col-

¹ Livius lib. 2. Florus lib. 1. cap. 9. Cicero de legibus. Ovid. 2. Fast. Fennestella cap. 7. de magistratibus Rom. Eutropius. lib. 1. Pomp. tit. 2. lib. 1. Digestorum.

² Livius lib. 2. Dionys. lib. 5. Plutarchus in Publicola. Val. lib. 5. cap. 8. Oros. lib. 2. cap. 6. Virgil. Juvenalis Satyra 8. Plinius de viris illust.

³ Consul, L. Junius.] Tantus in Bruto libertatis fuit amor ut ne propriis

quidem liberis pepercit: cum enim nobiles adolescentes, Romanique rentur de severitate Legum ac licentiam aulicam, quam sub Regibus habuerant libertati præferrent, ideoque Tarquiniis urbem prodere conaretur, & in hac conjuratione etiam duo filii Bruti deprehensi fuissent, Brutus Consul utrumque in publico decollari jussit & ipse pater spectator supplicii fuit.

C

¹ Cic.

¹ Collegæ quoque suo, Tarquinio Collatino, imperium abrogabat, qui fuerat socius in expellendis regibus, & consiliorum etiam adjutor. Idque Cicero defendit, ut justè factum, & Patriæ tum utile, tum honestum fuisse dicit, ut ² nomen Tarquiniorum & memoria regni tolleretur.

³ Cæterum, in varia populi Romani fortuna cum Hetruria conspirasset omnis, in hostem egressi urbe Româ trecenti Fabiæ Gentis,

¹ in-

¹ Cic. lib. 3, offic. Abdicatæ Collatini non eadem causâ ab omnibus traditur. Videatur Livius lib. 2. Gell. libro 15. cap. 19. Cic. in Bruto & 3. de offi. Dionys. libro 5. Plutarch. in Pöblicola. Augustinus de civit. Dei, lib. 2. cap. 17. hoc Bruti factum scelus, Tarquinium verò bonum & innocentem virum nominat.

² *Nomen Tarquiniorum.* Quædam etiam nomina populo exosa adeoque perpetua quasi oblivione damnantur, quo consilio Brutus collegam suum Tarquinium Collatinum urbe expulit, non propter aliam causam, quam ut exolum Tarqui-

niorum nomen penitus ex memoria Romana tolleretur. Sicut etiam nullus unquam Romanorum ab eo tempore Tarquinius appellatus fuit. Huc igitur pertinet illud Taciti: *omne magnum exemplum habes aliquid ex ini quo.*

³ Livius lib. 2. Florus lib. 1. cap. 12. Ovid lib. 2. Fast. Eutropius libro 1. Orof. lib. 2. cap. 5. Plinius de viris illustribus, Gellius libro 17. cap. 12. Dionys. lib. 9. dissentit ab his, & verisimiliora affert. De die hujus cladis videatur Macrobius lib. 2. cap. 16. Plutarchus in Camillo. Livius lib. 6. Tacitus lib. 2. Historiarum,

¹ Inter-

¹ interfecti fuerunt omnes , uno superstite tantum impubere domi relicto , qui familiam deinde propagavit : fuit hoc , anno tricesimo tertio post ejectos reges.

² Ob turbulentum autem Reipubl. statum , conditæ urbis anno trecentesimo , legati in Græciam missi fuerunt , qui leges illinc adferrent , quibus deinde civitas uteretur. His reversis , mutata Reipubl. forma fuit , & ³ DECENVIRI constituti : qui rei summæ præessent : sed non totum triennium duravit hic status ; & Appius Claudius , ex Decemviris unus , nequitia suâ , cùm L. Virginii , civis Romani ,
filiam

¹ *Interfecti.*] Familia *Fabiorum* tam fuit numerosa ut sola bellum contra Etruseos susceperit , igitur 300 Fabii Romæ egressi & ab Etruscis omnes interfecti fuere , unicus tantum adhuc infans Fabius domi fuit relictus , à quo dein familia iterum fuit propagata. Huc pertinet illud Ovidii : *Non omnes Fabios abstulit una dies.* Hæc clades Fabiorum vocatur ad *Cremeram* , quia ad fluvium hujus nominis accidit.

² Dionysius lib. 11. Livius lib. 5. Diodorus lib.

^{12.} Eutropius libro 1. Valerius lib. 6. cap. 1. Florus lib. 1. c. 24. Cic. 2. de finibus. Vide Mattheum Berroaldum l. 4. Chron.

³ *Decem viri.*] Hæcenus Romani certis legibus caruerant , igitur legatos miserunt Athenas & copiam sibi fieri petierunt , legum Solonis. Quibus impetratis creati fuere *decemviri* qui leges conscriberent & Reip. Rom. accommodarent : ab iis primo confectæ fuerunt decem tabulæ quæ vocantur leges x Tabularum : quibus postea duæ tabulæ fuerunt

filiam virginem ad libidinem abripere, occasionem populo dedit, ut ordinem totum profligarent.

¹ Itaque res ad Consules rediit: sed & hi paucorum fuerunt annorum: & ² creati sunt Tribuni Militum duo, consulari potestate: verum hi sub finem anni deposito magistratu, consulibus denuo locum fecerunt, eoque tempore, quod erat anno urbis c c c x v, L. ³ Quintius Cincinnatus, dictator, Sp. Manlium, largitione frumentaria captantem in urbe regnum, per C. Servilium Halam, magistrum equitum, interfecit, ejusque domum complanavit.

Bien-

fuerunt adjectæ, ita ut totum jus Romanum xii tabulis constaret: sed decemviri manifestè tyrannidem occupare conabantur, principue vero Appius *Claudius* libertati Romanæ erat infestus, cumque virginem honestam civis Romani filiam ad stuprum abriperet, Virginius pater illius in macello cultrum Lanionium arripuit ac filiam suam interfecit, quo tristi spectaculo populus statim ad arma conclamavit, Appius in carcerem ductus atque

ibi laqueo gula ipsi fuit fracta.

¹ Livius lib. 4. Florus l. 1. cap. 26. Cicero 1. Catilin. pro domo 2. de finibus, in Catone, Plin. lib. 18. cap. 3. Valer. Max. lib. 5. cap. 3. Plin. de viris illustribus.

² *Creati sunt.*] Huc pertinent illud Taciti. neque Tribunarius militum Consulare ejus diu valuit.

³ *Quintius Cincinnatus.*] Hic ab aratro ad dictaturam vocatus, hostibus devictis iterum ad aratrum rediit, exemplum priscæ

Biennio pòst, rediit potestas ad Tribunos militum, qui deinde non bini, sed plures eorum tempore creabantur, pro voluntate populi & reipub. conditione.

¹ Duravit hic magistratus per annos ferè septuaginta, & inter alios floruit in hoc ordine

² M. Furius Camillus, virtute nulli secundus, qui præclare de republica meritus, in exilium fuit ejectus ab ingrata patria, cum quartum fuisset Tribunus militum: sed cum captam à Gallis Senonibus urbem Romam liberasset, hostemque fudisset, restitutus dignitati fuit, biennio pòst factus Dictator.

³ Paucis verò post annis ⁴ M. Manlius, qui

prisce Simplicitatis & continentie.

¹ De Camillo vide Livium lib. 5. 6. & 7. Florum lib. 1. cap. 12. & seq. Valerium lib. 5. cap. 3. Polyænum lib. 8. Plinium de viris illustribus, Plutarchum in Camillo. August. de civitate Dei, lib. 2. cap. 17.

² M. Furius.] Hic Ludimagistrum qui discipulos suos prodere volebat iisdem virgis cedendum præbuit, cumque Galli urbem Romam cepissent & combussissent atque insuper ingens auri pondus

obsessis in Capitolio extorquerent *Camillus* quam exul Dictator creatus, repente Gallos oppressit ac eorum sanguine incendium urbis Romanæ extinxit.

³ Cicero 1. Philip. Livius lib. 6. Florus lib. 1. cap. 26. Plutarchus in Camillo, Plin. lib. 7. cap. 28. Valerius Max. lib. 6. cap. 3. Cicero pro domo sua. Quintil. lib. 3. cap. 9. Gellius lib. 17. cap. 12. à citato Cornelio Nepote non nihil variat.

⁴ M. Manlius.] Roma
C 3 à Gal-

qui Capitolium à Gallis defenderat, ob suspicionem affectati regni, de saxo Tarpeio dejicitur, & decretum fuit factum, ne quis gentis Manliæ patricius, vocaretur Marcus.

¹ Septimùm deinde creatus est tribunus militum Camillus, & ætate gravis vitam finit anno conditæ urbis CCCLXXXIX, quum anno uno ante ipsius mortem à tribunis militum reipublicæ procuratio ad CONSULES rediisset, ex quibus tunc primùm unus fuit plebejus.

² Dedit autem hæc ætas longè præstantissimos belli duces in ea civitate, M. Valerium Corvinum. T. Manlium Torquatum, G. Martium Rutilium. P. Decium Murem, Papirium Curforem, Publium Philonem, L. Volumnium, & alios.

¹ Ex

à Gallis capta cives in Capitolium fugerunt, atque ibi per 6. menses obsessi fuerunt. Cum aliquando Galli noctu clam Capitolium conscendissent nulla vigilia deprehendente, strepitu anseris excitati, Romani Gallos iterum deturbarunt, in cuius rei memoriam anser perpetuo in Capitolio fuit sustentatus.

¹ Sigon. 388. Camillus obiit L. Genutius & Q. Servilio Coss. quo anno ingens Romam universam pestilentia invasit: de qua Livius lib. 7 Oros. lib. 3. cap. 4. quæ & Camillum sustulit. Plinius libro 14. cap. 1.

² De his Plinius de viris illustrib. Item Onomasticon Romanum Glandorpii.

¹ Diod.

2 Ex his 2 T. Manlius Torquatus, Consul, filium suum, quod præter mandatum, extra ordinem, duello pugnasset in hostem, tamen felicitè securi percussit.

3 P. Decius Mus, Consul, in prælio contra Latinos, pro exercitu populi Romani sese devovit, & in confertissimam turbam hostium irruptione factâ, confossus, nutantem rem Romanam restituit.

4 Idem fecit ejus filius, ejusdem nominis, quartum Consul, annis XLIV. post, in bello contra Gallos Senones.

1 Eo,

1 Diod. Siculus l. 16. Salustius in Carilina. Livius lib. 8. Plutarchus in Fabio Max. Cic. 1. de finibus, 3. Off. pro Sylla. Val. Max. lib. 6. cap. 9. Gell. lib. 9. cap. 13. Frontinus lib. 4. cap. 1. Vide proverbium, Manliana Imperia, 2. de finibus apud Ciceronem, & Erasmus. Plinius de viris illustribus. Gellius lib. 17. cap. 21.

2 T. Manlius.] Simile exemplum priscæ severitatis supra habuimus in primo Consule Romano L. Bruto, unde Manliana

imperia pro severis & rigidis.

3 Livius lib. 8. Florus lib. 1. cap. 14. Cic. 1. de divinatione, 2. de finibus, in Catone, 1. Tuscul. quæstion. Plin. lib. 22. c. 25. Val. lib. 5. c. 6. l. 1. c. 7. Augustinus de civitate Dei lib. 3. cap. 18. Meminere Virgilius lib. 6. Propertius lib. 3. Elegia. 9. Juvenalis Satyra 8, Lucanus lib. 2. Claudianus de 4. consularu Honorii. Frontinus Stratag. lib. 4. capitulo 5.

4 Livius lib. 13. Cicero 2. de finib. Florus lib.

C 4

1. cap.

¹ Eo, quod ante diximus, tempore, ad annum urbis conditæ ccccxx. floruit ac bellum gessit Alexander Magnus, tertiæ Monarchiæ conditor, ut supra docuimus. Cum hoc T. Livius componit L. Papirium Cursorem, & exspatiatus tum sui tum lectoris causa, demonstrat, eum inter alios Alexandro potuisse resistere, si forte post devictam Asiam in Europam abductis copiis, ille populo Romano bellum fecisset.

² Erat omnino summa præditus virtute, is, quem dixi, Papirius Cursor: nam, ut alia præmittam, quando T. Veturius Calvinus, Sp. Posthumius Albinus, II. Consules, cum toto exercitu, sub jugum missi fuerunt à Samnitibus, ad Furcas Caudinas, & turpiter cum hoste

1. cap. 17. Cicero 1. Tusc. quæst. in Catone, pro Sextio, pro domo sua, pro C. Rabirio Posthumo. 4. ad Herennium, Val. lib. 5. Orof. lib. 3. cap. 21. Plinius de viris illustribus.

1 Liv. l. 9. Repetit hoc idem Ammianus Marcellinus lib. 30. his verbis: Papirius Cursor ad resistendum aptus Alexandro Magno, si calcaisset Italiam, æstimatus. Item Paulus Orofius lib. 3. cap. 15. Vide quid hic in Livio desideret Anton. Muræus

variar. lection. libro 15. cap. 14.

2 Livius lib. 9. Florus libro 1. cap. 16. Cic. 3. Offic. Augustinus libro 3. de civitate Dei. cap. 17. & lib. 5. cap. 22. Eutrop. lib. 2.

3 Ad Furcas.] Nullam turpiorem cladem Romani quam ad furcas Caudinas acceperunt, quippe totus exercitus armis traditis sub jugum missus fuit atque ita Romani vitam quidem retinuerunt sed simul honorem omnes per-

hoste pacificarunt, ille factus consul, hostem victorem fudit ac profligavit.

¹ Quam etiam severe disciplinam oporteat servare militarem, in suo declaravit equitum magistro, dictator ipse.

² Protulit insuper hæc, & aliquanto superior ætas, in Græcia viros, longè 3 doctissimos, tunc enim Socrates, & ab hoc, velut ex fonte quopiam, Aristippus, Plato, Antisthenes, Speusippus, ⁴ Aristoteles, Dicæarchus, Xenocrates, Heraclides, Theophrastus, Pompeio, Strato, floruerunt; phyci omnes, & ut ait

perdiderunt ac infames facti sunt.

¹ Livius lib. 8. Eutropius lib. 2. Valerius Max. lib. 2. cap. 7. Plinius de viris illust. Frontinus Strateg. lib. 4. cap. 1.

² Cicero 3. de Oratore. De natura Deorum. Primo de his vide Diogenem Laertium in vitis Philosophorum,

³ *Doctissimos tunc enim Socrates.*] Hic contempta Physica tanquam subtili nimium Philosophiam moralem vitæ humanæ utilem, primus excoluit: ejus uxor fuit famosa illa *Xantippe*, cujus

nomen hodieque pro rixosa muliere usurpatur, quæ Socratem non modo verberibus affecit sed etiam urinam perfudit, ipso omnes has injurias patienter ferente. Tandem ab Atheniensibus tanquam juventutis corruptor ad mortem fuit damnatus & in carcere hausta cicuta obiit.

⁴ *Aristoteles.*] Ex omnibus antiquis Philosophis solus *Aristoteles* hodiè in Scholis regnat, fuit præceptor Alex. M. sed erga discipulum ingratus, quippe quem veneno necari curasse creditur, tandem

ait Cicero, speculatores, venatoresque naturæ.

¹ Floruerunt etiam oratores clarissimi, Gorgias, Protagoras, Prodicus, Hippias, Isocrates, Lysias, Demosthenes, Hyperides, Æschines, Phalereus, Demetrius, Demochares: Historici verò Xenophon imprimis, quem Socraticum Cicero vocat, & Calisthenes, comes Alexandri magni.

² ³ Hac ætate vixit Syracusanorum tyrannus, Dionysius: ad quem Plato cum venisset, deque viri principis officio liberè locutus esset, in maximo vitæ periculo fuit, ut Cicero narrat.

⁴ Hic est ille, qui non propinquis, sed convenis quibusdam & feris hominibus, atque barbaris custodiam corporis committebat: *qui tondere filias suas docuit, ne tonsori collum committeret: qui ferrum ab eisdem, cum essent adulta, removit, instituitque ut candentibus ju-*

dem Aristoteles cum rationem æstus marini capere non posset, se ipsum in mare præcipitavit, dicens *quia ego te capere non possum, tu capias me* ac ita submersus periit.

¹ Cicero in Bruto, lib. 2. de Oratore. 2. off. 2. Tuscul. quæst. De Calisthene Plutarch. in Alexandro: Cicero pro Rab. Posthumo, Arrianus lib. 4. Curtius lib. 5. Oros. lib.

3. cap. 18. Diogenes Laertius lib. 5.

² Pro G. Rabirio. Plut. in Dione. Cic. lib. 5. Vide Diogenem Laertium libro 3.

³ *Hac ætate.*] Duo fuerunt *Dionysii* Tyranni Siciliae major & minor sive Pater & filius. Autor de Dionysio majore loquitur. *h. l.*

⁴ Cic. lib. 5. Tuscul. quæst. Marcellin. lib. 6.

¹ Cic.

glandium putaminibus barbam sibi & capillum adurerent : qui noctu sic ad uxores ventitabat, ut omnia specularetur & perscrutaretur antè : *qui cum in communibus suggestis consistere non auderet, concionari ex turri solebat* : qui Damocli paraito, cujusmodi sua esset felicitas, quam ille prædicaverat, ostendit, cum in summis delitiis omniumque rerum copia luxuque accumbenti, *g'adsum fulgentem, è lacunari seta equina appensum*, diimitti jussit, ut impenderet illius cervicibus.

¹ Post Alexandri mortem, annis circiter **XLII** bella gessit cum Romanis, & in Italiam venit, Epirotarum rex, ² Pyrrhus.

³ ⁴ Altero ejus belli anno sollicitabat senatum

¹ Cic. 3. of. Valer. Max. l. 9. c. 74. Cic 5. Tuscul. Hor. car. l. 1. Ode 1. Persius satyr. 3. Macrobi. in som. Scipionis l. 1. c. 10. Livius lib. 14. Florus lib. 1. cap. 18. Plutarchus in Pyrrho. Eutropius lib. 2. Justinus lib. 18. Pausanias in Atticis. Plinius de viris illustribus.

² Pyrrhus.] Pyrrhus in Italia contra Romanos gessit bellum ac duobus preliis Romanos superavit terrore Elephantorum, quæ animalia ante

id tempus Romani nunquam viderant neque occidi posse credebant.

³ Marcell. lib. 8. 9. Livius lib. 3. Cicero in Catone Majore. lib. 5. Tuscul. quæst. & in Bruto. De Appio videatur Livius lib. 13. Florus lib. 1. cap. 18. Plinius de viris illustribus, Plutarchus in Pyrrho, Ovidius 9. Fastorum. Meminit Cicero in Bruto & Philipp. 1.

⁴ Altero ejus.] Cum Pyrrhus videret Romanos quo plures clades acciperent

tum ad pacem & fœdus faciendum : sed Appius Claudius ætate gravis, & cæcus, qui ante annos septendecim fuerat consul secundum, ut ait Cicero, venit in curiam, & senatum inclinantem ad pacem deterruit, ne fœdus cum eo facerent. Tanta enim erat in eo vis animi, ut in illo suo casu, nec privato nec publico muneri deesset. Oratio quam tunc habuit de Pyrrho, cum pacem dirimeret, extabat tempore Ciceronis, ut ipse ait.

¹ ² Insignem tunc operam Reipub. navavit C. Fabricius Luscinus, qui sollicitatus à Pyrrho ad defectionem, amplissima illius munera contempsit atque promissa: nec id modo, sed captivum ei remisit perfugam, qui veneno

rent eo actius insurgere, voluit cum iis pacem ac fœdus inire ac in illum finem legatum suum Cynæam Virum eloquentissimum Romani misit, sed omnia hæc consilia Appius Claudius perturbavit, pacem dissuadens.

¹ Eutropius l. 2. Lucanus l. 3. Livius l. 3. Cic. Offic. Transfuga hic Eutro- l. 2. medicus Regius, Gellio lib. 3. c. 8. amicus regis: Marcellino l. 20. minister regius appellatur: est autem Timochares

Gellio, Demochares Marcellino, utrique diverso nomine Nicas. Ambra- censem Valerius libro 6. cap. 5. & Gellius citato loco faciunt. Quomodo cætera autores varient, ex citatis locis petatur. Meminit Plutarchus in Pyrrho, Cicero 1. & 3. officiorum. Suidas in voce Fabricius.

² *Insignem.*] Hic fuit rarum continentiae exemplum uti & Marcus Curius, quæ duo tanquam priscae, virtutis exempla frequen-

veneno se posse regem tollere confirmarat. Cicero confert eum cum Aristide Atheniensi.

Secundo reversum in Italiam Pyrrhum Manius Curius Dentatus omnino profligavit, ac triumphum egit.

¹ Pyrrhus omnium primus Elefantos abduxit in Lucaniam.

² Et adhuc quidem per annos ferè quingentos bella gesserunt Romani cum Italiæ solum populis, è quibus acerrimè restiterunt ac sæpe rebellarunt, nunc victi, nunc victores, Latini, Veientes, Æqui, Falisci. Samnites, Hetrusci: quibus demum devictis atque pacatis, exortum est longè gravissimum bellum in CARTHAGINENSES: cujus quidem urbis originem, Româ multò vetustiore esse, constat.

^{1 2} Ini-

frequentissime à Scrip-
toribus latinis præ-
fertim à Cicerone lau-
dantur.

¹ Livius lib. 14. Flor.
lib. 1. cap. 18. Iustinus 23.
Eutrop. 2. Cic. in Carone
& pro Murena. Varro de
lingua latina lib. 6. Plin.
lib. 8. cap. 6. Iulius Solin.
cap. 38. Orosius lib. 4. cap.
1. Flavius Vegetius de re
militari.

² Videatur Livius lib.
30. prior. & seqq. Epitom
Eutrop. lib. 1. & 2. Flor.

lib. 1. cap. 18. *Carthago
condita annis 143. & men-
sibus octo à templo Salomo-
nis, ut Iosephus l. 1. contra
Appionem.* Est autem an-
nus ante excidium ejus
751. Verum Dionysius ex
Timæo Siculo annotat,
Carthaginem conditam
esse anno 38. ante primam
Olympiadem. Vellejus
lib. 1. anno 67. ante ever-
sionem sub Scipione. Io-
sephus ergo facit Cartha-
ginem annis 81. antiquio-
rem quam Dionysius: Sui-
da

1. Initium belli fuit ad annum urbis Romæ CCCCLXXXV, in eoque cum primis memorabile est illud, quod de M. Attilio Regulo memoriæ proditum est, qui captus à Carthaginentibus, & Romam missus, ut de pace

ac

das in voce *καρπυδιον* dicit, Carthaginem 700. annos à prima origine finitimis imperasse, deinde à Scipione solo æquaram.

1. Annus quo bellum Punicum primum geræptum, cum varium numerum apud scriptores habeat, in fastis Capitolinis est, CCCCLXXXIX. Consentit Solinus. De supplicio Reguli variant scriptores, Cicero in Pisoniana Regulum in machina religatum scribit, & resectis palpebris vigilando enecat. Eam machinam Appianus caveam vocat, stimulis intus exstantibus, necubi se sine corporis laceratione inclinare posset. Tubero apud Gellium, alium & inauditum tradit, talionemque nobilissimis Pœnorum captivis repensam esse à Reguli liberis, eosque

armario muricibus pra-

fixo inclusos, in somnioque excruciatos, interisse. Repetit Zonaras tomo 2. Florus lib. 2. cap. 2. crucis supplicio enecat. Eutropius libro 2. omnibus suppliciiis extinctum, ceteri omnes in somnio, etsi alio atque alio cruciatus genere, tradunt. Vide Livium lib. 18. Polybium lib. 1. Appianum in Libycis. Meminit Cic. 1. & 3. offic. 5. definibus. Horatius libro 3. Ode 5. Silius Italicus libro 6. Valerius lib. 1. cap. 1. Oros. lib. 4. cap. 12. Seneca de provident. Ovid. in Ibin. Plin. de viris illustrib. Tertullianus ad martyres.

2. *Initium belli.*) Inter omnia bella Romanorum tria Punica pro maximis habentur. quippe inter Romam & Carthaginem pro imperio maris perpetua erat æmulatio & utraque civitas Monarchiam affecta-

ac permutandis captivis ageret, ac nisi impetraret, ad vincula rediret; quum eo venisset, planè diversum senatui suadebat, neque ex usu Reipublicæ id esse demonstrabat: deinde quod fidem hosti servandam esse diceret. Carthaginem reversus, crudelissimo supplicii genere fuit exanimatus, resectis palpebris, & *alligatus in machina vigilando enecatus.*

^{1 2} Eo durante bello Romani, omnium primò feliciter mari pugnarunt in Sicilia, C. Duillio Consule, adversus Hannonem.

¹ Hunc

affectabat. *Primum* bellum Punicum exortum fuit propter Insulam Siciliam. Romani trajectis in Africam copiis ipsi Carthagini trepitationem incusserunt Carthaginenses à Spartanis ducem belli peritum sibi mitti petierunt: missus fuit *Xantippus* & hujus prudentia superati Romani totum exercitum amiserunt atque ipse Marcus Attilius Regulus servandæ etiam hostibus fidei exemplum Captus fuit.

¹ Livius lib. 17. Florus libro 2. cap. 2. Eutropius lib. 2. Plin. lib. 34. Tacitus lib. 2. Plinius de viris illustribus. Orof. libro 4.

cap. 6. Frontinus libro 2. Stratag. lib. 3.

² *Eo durante.*] Hæc prima fuit classis Romana nunquam antehac navibus bellicis maria Sulcaverant, ausi tamen fuerunt ipsi rerum maritimarum imperitissimi, contra Carthaginenses qui imperio maris potiebantur, prælio navali decernere & audaciam successus non destituit: quippe tota classis Carthaginensium fuit depressa à C. Duillio consule, cui propterea hoc privilegium fuit concessum, ut imposterum præunte tibicine in publicum prodiret.

¹ Libro

¹ Hunc ipsum Duillium, & Manium Curium, & C. Fabricium, item Attilium Calatinum, Cn. & P. Scipiones, Africarium, Marcellum, & Fabium Maximum, Cicero nominat, ut clarissimos urbis Romæ consules.

^{2 3} Anno sequenti L. Cornelius Scipio Consul, Corsicam atque Sardiniam capit.

⁴ Compositum tandem fuit bellum Punicum, Q. Lutatius Catulo Cerco, A. Manlio consilibus, *cum annis durasset viginti tribus.*

⁵ Biennio post natus est Ennius, annis quinque natu major M. Porcio Catone, qui illum suum vocat familiarem.

⁶ Tum verò novis bellis implicati Romani fuerunt adversum Faliscos, Ligures, Illyrios, Gallos, Boios, Insubres.

13 Qui-

¹ Libro 2. de natura inscriptio in vita Plurescui.

⁴ Vt habet Oros. lib. 4. cap. 11. Eutropius 2. Augustinus de civit. 1. 5. cap. 22. Polybius & Livius, qui tempus hujus belli respiciunt, scribunt, id gestum annis 24.

⁵ Cicero in Bruto, & in Catone majore.

⁶ Videatur Livius lib. 20. Florus lib. 2. cap. 3. 4. 5. Polybius lib. 2. Orosius lib. 4. cap. 13. Eutropius lib.

¹ Libro 2. de natura Deorum pro Cn. Plancio. & 1. 1. Tuscul. 7. De his consule Iohannis Glandorpium, ex Saxonibus Vvestphali, Onomasticon Romanum, à Reineiro Reineccio in lucem datum.

² Livius lib. 17. Florus lib. 2. cap. 2. Oros. lib. 4. cap. 7.

³ Anno sequenti.] De hac victoria legi potest antiqua & memorabilis

1 Quibus tandem expugnatis, exortum est alterum bellum Punicum, anno vigesimo quarto post factam pacem, P. Cornelio Scipione, T. Sempronio Longo, Coss. Ejus erat dux Hannibal, qui Saguntum oppugnabat, & per Hispanias in Galliam, ac Italiam inde contendens, tribus præliis populum Romanum ordine superavit ad Ticinum, ad Trebiam flumen, & Trasymenum lacum.

3 Creatus autem dictator Quintus Fabius

lib. 2. & 3. Plutarchus in Marcello. Plin. lib. 3.

1 De bello Punico secundo August. lib. 3. cap. 19. de civitate Dei. Cicero Philip. 5. Livius lib. 10. & seqq. Florus lib. 2. cap. 6. Appian. de rebus Annibalis, Polyb. lib. 3. Silius Italicus libro 4. & seqq. Plinius libro 33. cap. 50. Eutropius lib. 3. Orof. l. 4. cap. 14. & 15.

2 Quibus tandem.] Causa Secundi Punici belli fuit urbs Hispaniæ Saguntus, quam Annibal pro hoste, Romani pro Socia & fœderata habebant: hæc urbs duobus proverbii occasionem præbuit, Saguntina famæ, & dum Romani de-

liberant capitur Saguntus. Quintus Fabius Maximus missus Carthaginem in curia bellum iis indixit. Dux Carthaginensium erat Hannibal, qui ex Hispania per Galliam in Italiam descendit & altissimas illas alpes, quibus Italia tanquam muro cingitur, incredibili labore superavit. Quatuor maximis præliis superati fuerunt Romani ad Ticinum, ad Trebiam, ad Trasymenum & denique ad Cannas.

3 Hic Ennii versus de Q Fabio extat apud Ciceronem libro 1. off. & in Catone majore. Eundem una vocula immutata Virgilius lib. 6. Aeneidos expressit,

¹ Fabius Maximus , & in hostem profectus, cunctatione vim illius & impetum refregit, atque tardavit, ille ipse , quem celebrans Ennius, *Unus homo nobis* , inquit , *cunctando restituit rem.*

² Calliditatem ei Cicero tribuit , & quod facile celaret , taceret , dissimularet , insidiaretur, hostiumque consilia præriperet.

³ Post autem ad Cannas, ingentem cladem populus Romanus accepit, *qua quidem tantam excitavit in urbe trepidationem, ut plerique potentiores de fuga cogitarent , & Italia relinquenda* : sed à P. Cornelio Scipione ; P. filio, ingentis animi juvene , qui tum vicesimum quar-

pressit , & post eum Sertorius Sammonicus cap. 62.

De cunctatione Q. Fabii Maximi præter Livium legatur Florus lib. 2. cap. 6. Plutarch. in Fabio Max. Valer. Max. lib. 7. cap. 3. Plinius lib. 22. cap. 5. Orosius lib. 4. cap. 15. Eutropius lib. 3. Frontinus lib. 2. cap. 5. & lib. 7. cap. 3. Silius Italicus lib. 6. & 7. Ovid. libro 2. Fastor. Propert. lib. 3. Elegia 2. Plin. de viris illust.

¹ Fabius Maximus.] Hic propterea dictus fuit Cunctator. quod Hanniba-

lem non pugnando sed cunctando fregit.

² Lib. 1. off.

³ Plutarchus in Fabio. Orosius lib. 4. cap. 16. Livius lib. 26. Polybius 10. Valerius lib. 3. cap. 7. Eutropius 3. De prælio ad Cannas commisso videatur Liv. lib. 22. Polyb. l. 5. Plin. lib. 15. cap. 18. l. 33. c. 1. Strabo in fine lib. 6. Lactantius lib. 2. cap. 17. Silius Italicus libro 9. August. lib. 2. cap. 9. de civitate Dei. Valerius Maximus l. 1. c. 1. & 2. lib. 2. c. 2. l. 3. c. 4. l. 4. c. 5. l.

quartum ætatis annum vix ingressus erat, *confirmati fuerunt imò ¹ retenti.*

² Quarto post anno M. Claudius Marcellus post diuturnam obsidionem Syracusas capit: In ejus urbis direptione fuit ³ occisus Archimedes, nobilis mathematicus, qui in pulvere quodam describens, patriam non sensit esse captam. Interitum ejus tulit permolestè Marcellus, ubi rescivit, & sepeliri jussit, & captam urbem non solum incolumen esse passus est, ut ait Cicero, sed ita reliquit ornatam, ut esset idem monumentum victoriæ, mansuetudinis, clementiæ: *imo victoria Marcelli pauciores homines desideratos fuisse dicit, quam deos adventu Verris prætoris in eandem urbem.* Livius autem, iræ, invidiæ, avaritiæ, multa fœdaque dicit ibi fuisse edita exempla.

¹ Se-

5. l. 7. cap. 4. & 6. Frontinus lib. 2. cap. 5. Orof. lib. 4. cap. 16. Eutropius lib. 3.

¹ *Retenti.*] Nimirum stricto gladio, quippe omnibus mortem comminabatur, si quis ex urbe auferer.

² Polyb. lib. 8. Livius l. 25. Cicero Verrina 4. 6. & 7. de finib. Valer. l. 8. c. 7. Silius lib. 14. De expugnatione Syracusa-

rum videatur Livius lib. 23. Florus l. 2. c. 6. Silius Italicus l. 14. Plutarchus in Marcello, Val. Max. l. 5. c. 1. & l. 8. c. 7. Orof. l. 4. c. 17. Eutropius libro 3. Plinius de viris illust. Augustinus de civit. Dei lib. 1. cap. 6. & l. 3. cap. 14.

³ *Occisus.*] Vnde natum proverbium *Syracusa tua capiuntur & tu in pulvere pingui.* Hic nobilis Mathematicus

¹ Sepulchrum Archimedis , obsoletum prorsus , & dumis atque vepribus oblitum , & ipsis adeò Syracusanis ignotum , Cicero , quæstor Siciliae , cum illud ex descriptione quadam cognitum haberet , senatui Syracusano demonstravit , centum triginta post annis.

² Urbem Syracusas , maximam esse Græcarum urbium pulcherrimamque omnium , & *ex quatuor urbibus maximis constare , dicit M. Tullius* : Insula , ubi fons est Arethusa , plenissimus piscium : Acradina , ubi forum & porticus & curia : Tyche , ubi fanum Fortunæ : *Neapoli , qua postrema adificata , theatrum habet amplissimum.*

³ Porro , nationum omnium exterarum princeps Sicilia se ad amicitiam fidemque populi Romani applicuit , *& primo omnium est appellata provincia , sicut idem Cicero testatur.*

⁴ Annibal , à Cannensi victoria , Campaniam

maticus Archimedes ingentes machinas excogitavit ac Romanorum conatus diu elusit.

¹ Cicero lib. 5. Tusc. quæst.

² Cic. Verr. 6. Plutarchus in Marcello. Strabo Syracusas ex quinque urbibus , quas ambitu complectatur , constare dicit lib. 6. Insula eidem

dicitur Ortygia. Livius l. 25. eam partem incolis Nason vocari auctor est , qui idem Achradina & Tica pro Acradina & Tyche scribit. Diodorus l. 11. i τινη.

³ Verrin. 4. Meminit Solinus capite 11. Festus Rufus in compendio historiæ Rom. Vell. l. 2.

⁴ Cicero contra Rullum :

niam omnem deditioe capit : exercitus illius
 1. Capuæ hybernans , copia rerum atque luxu
 totus fuit enervatus atque fractus.

2. Post expugnatas Syracusas , anno tertio,
 Capua deditioe capta fuit à Romanis. Diu
 multumque deliberatum fuit , an esset urbs
 delenda : postremo placuit , conservandam
 esse , veruntamen ne posset unquam rebellio-
 nem facere , ademptus fuit illis ager , sublatus
 omnis magistratus atque senatus , publicum-
 que consilium , imago nulla Reipublicæ re-
 licta, *sed constitutum , ut esset locus comparan-
 dis condendisque fructibus , receptaculum ora-
 torum , nundina rusticorum , cella horreumque
 agri Campani.*

1. Bien-

lum : Luxuries Anniba-
 lem Capuæ fregit. Vale-
 rius l. 9. c. 2. Livius l. 2.
 cap. 5, Capuam Annibali
 Cannas fuisse scribit. Lu-
 cianus in contentione
 Annibalis & Alexandri,
*mulieribus deditum Anni-
 balem belli gerendi occa-
 siones prodidisse , author
 est.* Videatur Seneca lib. 7.
 Epist. 1.

1. Capua.] Vincere no-
 verat Annibal , sed non
 noverat victoria uti ,
 quippe cum intra tri-
 duum Romam capere &

in Capitolio canare pos-
 set , ipse in Campaniam
 flexit & ejus provinciæ
 luxu exercituum enerva-
 vit , unde natum prover-
 bium: *quod Romanis fuere
 Canna hoc Hannibali fuit
 Capua.*

2. Livius lib. 16. Florus
 lib. 2. cap. 6. Orosius lib.
 4. cap. 17. Cicero contra
 Rullium. Vellejus libro 2.
 Sterisse Capuam , ante-
 quam à Romanis capere-
 tur , annis circiter 260.
 Marcus Cato author est,
 teste Paterculo libro 1.

Idem

1 Biennio post : Asdrubal novas copias auxiliares in Italiam adduxit, verum à M. La-
vio Salinatore, & C. Claudio Nerone, consu-
libus, ad Metaurum flumen occisus fuit.

3 Interea rem feliciter in Hispaniis gere-
bat P. Cornelius Scipio, quem diximus, cum
ipſius & pater & patruus ibi fuissent interfecti,
& omni recuperata provincia, Romam rever-
tit, & factus consul, Aphricam sibi dari petit,
ut ibi bellum gerat. *Vehementer autem ei re-*
sistit Q. Fabius Maximus, etate gravis, & non
adeundam Aphricam, sed cum Annibale pra-
liandum esse contendit. Scipio contra: quod si
Carthagenensibus bellum inferatur in ipsorum
finibus, fore ut necessitate coacti, Annibalem, in
quo summam spem atque presidium collocassent,
ex Italia domum revocent.

1 A mul-

Idem lib. secundo, in pra-
fectura formam redactam,
scribit.

1 Livius lib. 17. Florus
lib. 2. cap. 6. Polyb. l. 1.
Silius lib. 15. Eutropius
lib. 3. Suetonius in Tibe-
ria, Oros. lib. 4. cap. 8.
Horat. lib. 4. Ode 4. Pli-
nius de viris illustr. Cice-
ro in Bruto hoc praelium
Senense vocat. Metaurus
Umbriae fluvius hodie
Metro appellatur, teste

Leandro Lambino, Bona-
cialo & aliis.

2 Asdrubal.] Caput
Asdrubalis projectum fuit
in castra Annibalis, quo
conspetto ingemuit & se
factum Carthaginiſ videre
dixit

3 Cicero pro Balbo.
Livius lib. 28. Eutrop. l.
3. Orationes L. Fabii Ma-
ximi & P. Cornelli Sci-
pionis extant apud Li-
vium lib. 28.

1 Li.

1 A multa disceptatione, Scipioni senatus tribuit Siciliam : & si quidem esset ex usu Republicæ, ut in Africam eat, permittit. : Ille igitur è Sicilia tandem in Africam proficiscitur, & quod senatui prædixerat, re comprobavit ipsa, nam præliis ab eo victi, plurimisque damnis affecti Carthaginenses, Annibalem revocant. Sic ille, qui sexdecim annis per Italiam grassatus erat, qui sub Romæ urbis mœnia castris locum delegerat, domum redire coactus est, quantumvis invitatus atque dolens; & tandem ingenti prælio superatus à Scipione fuit, qui de senatus voluntate pacem deinde cum hoste fecit. Hinc ei datum cognomen, ut Africanus diceretur.

3 Hic verò considerandum est, quomodo
ex

1 Livius lib. 18. lib. 19. ib. 30. Plinius lib. 15. cap. 18. *castra Punica ad tertium lapidem vallata.* Eutropius lib. 3. *Primus hic Imperator nomine victa à se gentis est nobilitatus.*

2 Ille igitur. } Tria sunt bellorum genera, *offensivum defensivum & diversivum.* Cum Romani neque bello defensivo neque offensivo Annibalem ex Italia pellere possent, tandem Suasus Scipionis bellum *diversivum*

susceperunt, ac in ipsam Africam transtulerunt. Ita Carthaginenses domesticis bellis implicati Annibalem ex Italia in Africam revocare coacti sunt Annibal cum per sex continuos annos in Italia grassatus esset, fremens frendensque eam iterum deseruit ac à Scipione prælio Superatus bello Punico Secundo finem imposuit.

3 Orosius lib. 4. cap. 19. Polybius libro 15. Appian.

ex summis angustiiis emerferint Romani: Jam enim per annos aliquot tenuissimo filo pendebat omnis ipsorum fortuna: sed in fatis erat, ut vim omnem atque calamitatem superarent, & domini fierent orbis terrarum: idque prævidisse ferunt Annibalem, quum fratrem esse victum Asdrubalem audisset. Ipsius quidem verba, quibus tunc usus fuit. Horatius refert in illo carmine, quo Drusi laudes, ejusque familiæ celebrat, & quia doctissimum est elegantissimumque carmen, planè meretur, ut juvenis illud inter alia memoriæ commendet.

1 Facta cum Carthāginensibus pace, Romani, præter ea bella, quibus occupati fuerunt per Italiam, Istriam, Lusitaniam, grave quoque bellum gesserunt: cum Philippo Macedonum rege, qui Græciam oppresserunt. Ejus belli fuit Imperator T. Quinctus Flaminius, qui tandem hoste devicto de senatus voluntate Græciam libertati restituit, & *inter alia Philippo*

Appian. Livius libro 17. Flor. lib. 2. cap. 6. Horat. lib. 4. Ode 4.

1 De his bellis præter illos vide Orosum lib. 4. cap. 10. ubi ea breviter perstringit. Plutar. in Flaminio. Bellum hoc Macedonicum etiam Philippi-cum, à rege, quocum gestum est, nominatur, de

quo Livius l. 31. & deinceps, Florus lib. 2. cap. 7. Eutrop. lib. 4. Orof. lib. 2. cap. 20. Vell. lib. 4. c. 8. Pausanias in Achaicis. Polyb. lib. 17. Iustinus l. 31. Plin. de viris illustribus.

2 *Cum Philippo.*] Hic est *Philippus* II. Rex Maced. princeps callidus & fortis

Philippo regi praescripsit, ne senatus injussu belligeraret extra Macedonia fines.

¹ Huic bello successit alterum, adversus Antiochum Syriae regem, qui transgressus in Europam, devictus fuit à Manio Glabrione; *Graciaque pulsus, auxilium Romanis ferente Macedonum rege Philippo.*

Sunt autem hi quos diximus, Asiae, Syriae, Macedoniae reges, ex eorum posteritate, qui post Alexandri Magni mortem provincias inter se partiti fuerant, ut supra diximus. Nam Carthagine pacata, totaque subacta Italia, Romani, cum reliquis etiam Europae partes viciniores, terra marique debellassent: eo jam potentia creverant, ut longinqui etiam reges atque populi fidem ipsorum implorarent.

² Hunc ad modum Aegyptii, quorum rex Ptolomeus Epiphanes, admodum adolescentulus, per aetatem non poterat administrare: cum ab Antiocho magno periculum immineret, missis

fortis sed & Domi & in bellis infelix. Hunc Quint. Flaminius debellavit & Graeciae libertatem restituit tanta cum acclamatione populi ut aves ex alto attonitae deciderint.	Eutropius 4. Orosius lib. 4. cap. 10. Appianus in Syriaca. Bellum hoc cum Antiocho gestum, Antiochenum, Syriacum & Asiaticum dictum est. Meminit Cicero Philippica 11. Plinius de viris illust.
---	---

¹ Livius lib. 36. Florus lib. 2. cap. 8. Iustin. 31.	² Iustinus lib. 13.
---	--------------------------------

D

1 Li.

missis Romam legatis, petebant, ut senatus tutelam regis pueri susciperet.

¹ Eò factò, senatus Antiocho denunciât, ut ab Ægypto absteineat : ille offensus, ² præsertim, cum Annibal profugus & hospes ipsius vehementer bellum suaderet, in Græciam cum classe trajecit, ibique profligatus fuit, ut antea diximus. Comparata deinde classe, Romani persequuntur illum, & in Asiam transportari, maximo prælio vincunt, & ultra Taurum montem rejiciunt.

³ Post acceptam cladem dicere est solitus, ut Cicero narrat, benignè sibi à populo Romano esse factum, quod nimis magna procuratione liberatus, modicis regni terminis uteretur. Bellum hoc gubernavit L. Cornelius Scipio, P. Scipionis Africani frater, vocatus ob hoc ipsum Asiaticus.

1 2 Post,

¹ Livius l. 31. l. 37. Cic. pro Sextio.

² *Præsertim, cum.*] Hannibal Carthagine pulsus toto orbe hostem Romanis quærebat & Antiochum Magnum Regem Syriæ suis promissis ad bellum contra Romanos impulit : sed Antiochus sua negligentia & immo- dica luxuria omnem Spem victoriæ corruptit,

ideoque à L. Cornelio Scipione Superatus ac omni Asiam cis montem Taurum, spoliatus fuit.

³ Cic. pro Deiotaro. Val. lib. 4. cap. 3. Florus lib. 2. cap. 8. Eutropius lib. 4. Appianus in Syria- ca. Orof. lib. 4. cap. 20. & c. Plin. de viris illustrib. *Scipio hic tantem capta à rege Antiocho pecunia damnatus est.* Valerius

1 2 Post, *Ætolos debellavit M. Fulvius nobilior, de iisque triumphavit.*

3 *Et cum ex Asia domum revertisset, 4 P. Scipio Africanus, qui legatus eo bello fratri fuerat, à tribanis plebis divexatur.* Itaque Litternum secessit, in villam suam, atque ibi, sicut nonnulli tradunt, mortem obiit, vir longè præstantissimus, *natus annos LII. equalis M. Porcii Catonis.*

1 In-

nus lib. 8. cap. 1. Plutarchus in Cæone.

1 Livius lib. 48. Appianus in Syriaca. Florus libro 2. cap. 9. Iustinus lib. 31. Eutropius lib. 4. Meminit. Cicero in prima Tusculana, Plin. libro 35. cap. 11.

2 *Post Ætolos.*] *Ætoli populi Græciæ in altissimis latitantes montibus, ac propterea quasi inexpugnabiles.*

3 Plinius lib. 14. Livius lib. 38. Orosius lib. 4. c. 20. Valerius lib. 5. cap. 3. Augustinus de civit. Dei l. 3. cap. 21. Plin. de viris illustribus.

4 *P. Scipio.*] *Hujus Scipionis Africani gloriosa vita, sed exitus lamen-*

tabilis fuit, accusatus enim repetundarum, infra ad pag. 24. tanta fuit magnanimitate, ut noluerit se in iudicio defendere, sed conversus ad concionem, cum inquit ad Capitolium, gratias diis æburi, quod hac die superavi Annibalem. Inde secessit ex urbe in suam villam ac ibi notum in suo lecto necatus fuit, incertum à quo, sed suspecta fuit ipsius uxor quasi cædis, conscia, & de tanti viri morte nulla habita fuit quæstio, ut Cic. conqueritur Noluit Scipio Romæ sepiliri, dicens *ingrata patria ne ossa quidem mea habeat.*

D 2

1 Liv.

¹ In Dialogo, quem de senectute Cicero scribit, Catonem introducit, amanter & honorificè de Scipione, deque sua & illius ætate studiisque, loquentem: inprimis verò celebrantem illius magnitudinem animi: Livius autem inimicum ei Catonem, solitumque fuisse dicit, hanc ipsius fortitudinem odiosius exagitare. Celeritatem ei Cicero tribuit in re gerenda.

² Florebant eo tempore, Ennius, ³ Plautus, Nævius, poetæ.

⁴ Debellato Antiocho, Annibal ad Prusiam Bithyniæ regem profugit, & cum illum sibi

¹ Liv. l. 38. Cic. Ver-
rina 7. *Suspicio, Sleidanum memoria lapsum. ea qua in dialogo de senectute à M. Portio Catone, de Q. Fabio cunctatore, deque ejus studiis & ætate prolixè dicuntur, hoc loco ad P. Scipionem referri: constat autem ex lib. 4. cap. 18. Gellii, Catonem Scipionis Africani inimicum fuisse, tribunosque plebis ei immisisse. Videatur Suidas in voce ἡγέρων, ubi contrarium.*

² Gellius lib. 17. cap. ultimo.

³ *Plautus.*] Plautus,

fuit molitor & de die laboravit in pistrino noctu conscripsit Comædias suas.

⁴ Livius lib. 39. Justin. lib. 32. Eutropius lib. 4. De Annibalis morte diversas historicorum opiniones lege apud Plutarchum in vita Annibalis & Quinti Flamini. Item apud Æmilium Probum in vita Annibalis. Meminit Juvenalis Satyra. 10, Iulius Obsequens capite 3. prodigiorum. Plinius de viris illustr. Silius Italicus lib. 13. Habet de sepulchro ejus Plin. l. 5. c. 32.

¹ *Hausto.*]

sibi dedi Romani postularent, ¹ hausto veneno vitam finiit.

² Antiocho successit filius Antiochus Epiphanes, qui & ipse per insidias Ægyptum occupare cogitabat, cum esset Philometoris, Ægypti regis, qui mortuo patri successerat, avunculus. Itaque tutorem se professus adolescentis, opprimere illum, ac rei summam ad se traducere constituit: sed intellecta fraude, Romani, quorum auxilia denuò sollicitaverant Ægyptii, legatum miserunt C. Popilium ³ Lænatem.

⁴ Is, cum in colloquium venisset, Antiocho, populi Romani nomine denunciat, ut ab
Alexan-

¹ *Hausto.*] Cum Romani viderent vivo Annibale nunquam sibi futuros hostes, tandem illum velut perturbatorem publice quietis sibi dedi postularunt, sed Annibale vivus in Romanorum potestatem veniret hausto veneno sibi mortem conscivit.

² Livius lib. 45.

³ *Lænatem.*] C. Popilius Lænas ad Antiochum Epiphanem à Senatu R. fuit missus, ut juberet illum ex Ægypto discedere cumque Antiochus ma-

num porrigeret Lænati tanquam amico ac hospiti Lænas tenuit, antequam exposuisset mandata Romanorum: dicente Antiocho *se deliberaturum*, Lænas baculo circumduxit in arena ac mandavit ne Antiochus inde egrederetur, antequam respondisset *hostis an amicus P. R. esse mallet*: hac severitate perterritus Rex se in potestate R. fore respondit, & tum demum Lænas manum ipsi tanquam amico porrexit.

⁴ Plinius mendose
D 3 Oda-

Alexandria, quam obsidebat, discederet: qui cum deliberandi spacium peteret, ille virgula stantem circumscripsit, & quid facturus esset clarè jussit ante responderè, quam ex ea circumscriptiōe excederet. Ita perterrefactus, quod populi Romani potentiam non ignoraret, pacem promissit.

¹ Hæc eò commemorantur, ut videri possit, quemadmodum Romani paulatim à parvis initiis creverint, ac progressus fecerint ad summam rerum constituendam. Jam enim virtus illorum egressa fines Italiæ, in diversas mundi plagas impressionem fecit, sed permultum adhuc operis reliquum erat ad coacervationem illius imperii molis, quæ potissimam orbis terrarum partem ambitu suo complectitur, ut ordine deinceps, tametsi breviter, exponam.

² Is, quem supra dixi, Philippus, Macedonum rex, quod à Romanis in angustias redactum se, gravissimè ferret, bellum redintegrare cogi-

Octavium vocat. Vellejus Marcum: Iustinus Publium. Valerius Maximus lib. 6. cap. 4. Cicero Philipp. 8. Plin. l. 81. c. 6. Vellejus lib. 1. Iustinus 34. Appianus in bello Syriaco. Plutarch, in apophthegmatis tomo 2.

¹ Iustinus lib. 32.

² Valerius lib. 5. cap. 1. Cicero pro Murena. Messala Corvinus de Roma historia. Secundum bellum Macedonicum describit Livius lib. 41. & seqq. Plutarchus in Emilio Paulo. Diodorus Siculus lib. 31. Florus lib. 3. cap. 12. Eutropius lib. 4. Vell.

cogitabat, sed ¹ preoccupatus morte, successorem habuit Persea filium, qui jampridem in Romanos exacerbatus, belli quoque gerendi velut hæreditatem, suscepit: sed L. Æmilius Paulus, secundum Consul, prælio tandem illum vincit, & una cum uxore, matre, liberisque capit, inque triumpho ducit, vocatus idcirco Macedonicus, ab eoque tempore Macedonia facta est populi Romani provincia.

Superiori proximo anno mortuus erat Ennius, annorum septuaginta, sicut ait Cicero.

2. Paucis deinde post annis, P. Cornelius Nas-

Vell. lib. 2. Orofius lib. 4. cap. 20. Meminit Val l. 4. cap. 2. Cicero 2. Offic.

¹ *Preoccupatus morte.*]

Philippus II. Rex Macedon. duos habuit filios Demetrium & Persea.

Demetrius optima erat indole sed à fratre suo Perse per calumniam accusatus & à patre Philippo ad mortem fuit condemnatus. Philippus intellecta filii sui innocentia mœrore obiit, ac regnum reliquit degeneri illi Perseo, quæ cum bellum Romanis temerariè intulisset ac stolidè gessis-

set à Lucio Æmilio Paulo consule Romano victus captus & triumphatus fuit. Ipse Perseus in carcere obiit, filius ipsius factus fuit Scriba Populi Rom: ita Regnum Macedoniae desit ac in formam Provinciae redactum fuit.

2 Cic. in Bruto & in Catone. Liv. lib. 47. Plinius de viris illustribus. Frontinus lib. 3. cap. 6. Tertium bellum cum Pœnis gestum exponitur in Epitome Liviana lib. 49. 50. 51. Scribitur ab Appiano in Libyca, à Plutarcho

D 4

tarcho

Nasica, Dalmatiam subigit: neque multo post, tertium est bellum ¹ Punicum exortum.

² Etenim, cum Carthaginenses, quietis impatientes & ocii, præcipue verò Masanißæ, Numidiæ regi, populi Romani socio & amico, vim atque bellum inferrent, sollicitati Romani de auxiliis, bellum decreverunt, ad annum

tarcho in Cat. ab. Eutr. l. 4. à Floro lib. 2. cap. 15. ab Orofio l. 4. c. 22.

1 *Punicum exortum.*]

Romani non poterant quiescere quandiu stabat Carthago, quapropter tandem exortum fuit bellum Punicum tertium causis undiquaque arpe- tis. Romani quia potentes nihil quidem de victoria dubitabant, sed id tandem deliberabant, utrum post victoriam *de- lenda esset Carthago nec ne*. Duæ erant Senato- rum factiones, una Sci- pionis *Nasica*, qui statue- bat, *Carthaginem esse servandam*, hac reddita ratione ne Romani delera Carthagine in socordiam, bella civilia laberentur, & ut perpetuum virtutis sti- mulum ab æmula illa ur- be haberent: altera Mar-

ci Porcii *Catonis*, qui vo- lebat deleri & funditus everti Carthaginem, di- cens Romam Salvam esse non posse stante Car- thagine. Magna conten- tione hæc quæstio in Se- natu fuit agitata, donec tandem M. Cato perva- luit, allatis in Senatum maturis uvis, quarum præcocitatem cum admi- rarentur Senatores atqui inquærebat Cato, hæ *intra triduum Carthagine fuere allata*, tacite in- nuens, tam vicinam enim Romæ Carthaginem, ut intra triduum cum exer- citu Romæ esse possint: ergo decreta eversio Car- thaginis.

² Plutar. in Catone Majore. Plin. lib. 5. cap. 18. Cicero in Bruto. In 9. Annali. Vide Gellium lib. 13. cap. 18, Ciceronem septima

num urbis conditæ circiter sexcentefimum quartum. Sed in eo sententiis variabant, utrum everti civitatem, an verò servari oporteret integrain: *una erat eorum sententia, qui non delendam esse censebant, eo quod Carthagine sublata fore dicerent, ut civilibus inter sedissimis atque bellis inter se conflictarentur ipsi: M. autem Porcius Cato diversum suadens, quantum Reipublica Romana periculum impenderet ab ea civitate, nisi furditus everteretur, demonstrabat, eaque sententia vicin, ipso in hac deliberatione mortuo, cum ad octogefimum quintum annum ætatem produxisset. Eum Cicero numerat inter oratores antiquos, & proximum à Marco Cornelio Cethego ponit, quem ab Ennio celebratum esse dicit. Catonis autem orationes extare centum ait quinquaginta: refertas & verbis & rebus illustribus, & sui temporis homines delicatiores reprehendit, quod non eas diligenter evolvant. Confert cum cum Lyliæ scriptore Attico.*

1 2 Bello Punico tertio præfectus demum fuit P. Scipio Æmilianus, Pauli Macedonici filius,

septima Verrina. Valerium Maximum lib. 3. c. 5. Senecam in Epistola 87.

1 Vellejus lib. 1. Ap-
pianus in Libyco. Plutar-
chus in Scipione. Plinius

libro 15. cap. 18 Livius
Epit. 51. Florus l. 2. cap.
15. Solinus cap. 40. Strabo
lib. 16.

2 Bello Punico.] Quia
Familia Scipionum ali-
quomodo videtur confu-
sa

filius, P. verò Scipionis Aphricani per adoptionem nepos. Is post inchoatum bellum ab aliis, anno quarto Carthaginem, aliquot diebus vehementer oppugnatam, capit, diripit, incendit, complanat: *adeptus ideo cognomen, ut Aphricanus etiam diceretur, sicut ille qui Annibalem debellavit, ut supra dictum est.*

¹ Et hic quidem est urbis potentissimæ finis, quæ & origine vetustior, quam Romana, & ducum

sa hinc ad eam intelligendam opus est dispositione Genealogica quæ consistit in hoc Schemate.

{ P. *Emilius* Macedonicus ———
 { P. *Scipio* Africanus Major
 { P. *Scipio* *Emilianus* ———
 { Africanus Minor.

Sensus hic est *Scipio* Africanus Major adoptavit filium. *Pauli* *Emilii* illius qui Regem Maced. *Persea* debellavit. Hic igitur *Paulus* *Emilianus* à patre adoptivo dictus fuit *P. Scipio* & à confecto tertio bello Punico obtinuit cognomen *Africani*, sed ita ut ad distinctionem dice-

retur Minor. Cum Carthaginenses viderent id agi à Romanis ut tota urbs funditus deleteretur, desperationem in audaciam verterunt & maluerunt sepeliri in ruinis & cineribus suæ urbis quam deditionem facere. Capta urbe *Hasdrubatis* Ducis Carthaginensis uxor sese in ignem præcipitavit, *Didonem* imitata. Arsit urbs per 15. continuos dies ipso *Scipio* ne illacrymante & similem aliquando exitum suæ Romæ Ominanti.

¹ De tempore Carthaginis conditæ discrepant authores, *Iustinus* l. 12. septuaginta duobus: *Livius*, *Epitome* § 1. nonaginta tribus, Roma vetustiore

ducum præstantia ferè non inferior, longè lateque dominata fuit.

¹ P. Scipionem Cicero scribit, Carthagine capta, Siculis reddidisse, quæ superioribus annis Carthaginenses illis ademerant, signa & ornamenta, & ² Agrigentinis quidem taurum illum nobilem, quem Phalaris tyrannus habuisse dicitur, quo vivos, supplicii causa dmitteret homines, & subicere flammam solebat.

³ Phalaris hic non ex insidiis interiit, ut alii multi tyranni, sed in eum universa Agrigentinorum multitudo impetum fecit.

^{1 2} Afri-

tustiores faciunt. Eusebius ejus ortum collocat in annum 45. ante Ilium captum, Appianus in quinquagesimum. Vide Orofium l. 3. c. 6.

¹ Cic. Verrina 6. Valer. Maxim. l. 54. cap. 1. De Phalaride, ejusque tauro, videatur Orofius l. 1. c. 10. Valerius l. 9 c. 2. Plutarchus in Para. l. 1. c. 8. Cicero in Pisonem, 5. Tusculan. Seneca de clement. l. 2. c. 3. Juvenal. Satyra 8. Persius Satyra 3.

² Agrigentinis.] Inter famulos tyrannos præci-

puum locum obtinuit *Phalaris*, qui Taurum æneum habuit, in quem vivos homines includebat, & subjectis prunis torrebat, donec inter horrendos mugitus necarentur. Hunc Taurum conflaverat quidam artifex nomine Perillus, sperans se magnam gratiam à Tyranno initurum, quod novum tormenti genus reperisset Phalaris Perillum primum in hoc tauro uttulavit, *ipse sumo dixit imbuat autor opus.*

³ Cicero in Officiis l. 2. Valerius l. 3. c. 3. Ovidius

¹ 2 Africam Cicero vocat provinciarum omnium arcem.

3 Eodem ferè tempore bellum Romani fecerunt Achæis, Græcis populo, propter violos legatos. Belli dux erat L. Mummius, Cos. qui prælio victor Achajam omnem deditione cepit, & Corinthum, primariam urbem, ac totius Græciæ lumen, ut Cicero inquit, ex senatus consulto incendit, funditusque sustulit, ne quando recreata exurgere, atque erigere sese posset. Mummius ob eam rem vocatus est Achaicus.

¹ Ad

dius in Ibin. Meminit hujus tyranni Diogenes Laërtius l. 9. suum nomen non exprimit.

¹ Cic. pro Ligatio, Bello Punico Carthagenis regio in provinciæ formam redacta est, teste Vellejo lib. 1. & Strabone, libro ultimo. Idem patet ex F. Rufo & Salustii historia Iugurthina.

2 *Africam Cicero.*] Cum Romani in Africa delevissent Carthagenem imperium suum converterunt in Græciam, atque ibi deleverunt Corinthum quæ tum temporis caput erat totius Græciæ. Hanc

urbem delevit L. Mummius vir æleo rudis, ut etiam prestantissima artificum opera Flammis consumserit, paucis tantum servatis tabulis pictis, quas cum in Italiâ mitteret dixit, *alias redituros si has perderent*, quasi ejusmodi res haberentur venales & ubique reperibiles essent.

3 De causis belli variant authores qui hujus belli historiam exposuerunt. Cic. pro lege Manilia. Item 1. Off. In Agrar. contra Rullum, 3. Verrina. Valerius l. 9 cap. 6. De bello Achaico legatur Livius l. 32. Vellejus l. 1.

Florus

¹ Ad hoc etiam tempus Lusitaniam occupavit Viriatus quidam ex pastore venator, ex venatore latro, ac deinde validi exercitus dux factus: qui cum Romanis, per aliquot annos, ac sæpe quidem feliciter præliatus, insidiosè tandem fuit interfectus: ac tum demum Decius Junius Brutus, Consul, Lusitaniam ad Oceanum usque perdomuit.

² Romani magnam interea cladem à Numantinis, Hispaniæ populo, acceperant: cumque pacem à Mancino consule factam, repudiarent, quod esset ignominiosa; P. Scipionem Ænilianum Aphricanum, extra ordinem denuo creant consulem, eique bellum demandant.

³ Is cum exercitu profectus, & ad severam disciplinam revocato milite, qui mollior factus erat, & laboris impatientior, Numantiam urbem, ubi circumvallasset aliquandiu, cepit ac dele-

Florus l. 2. c. 16. Eutropius lib. 14. Pausanias l. 7. Iustinus l. 34. Festus Rufus. Orosius l. 5. cap. 3. Plinius l. 34. c. 2. Meminit Virgil. l. 6. Plinius de viris illustribus.

¹ Livius Epit. 54. Strabon l. 3. Fest. Rufus. De re gesta cum Viriato legatur Appianus in Hispanicis, Florus l. 2. c. 4. Meminit

Viriati Cicero 2. Orticiorum. Plinius de viris illustribus. Silius lib. 3.

² Livius lib. 55. Vell. l. 2. Orosius l. 5. Cic. de Offic. Eutropius l. 4.

³ Vide Florum l. 2. c. 18. Strabonem l. 9. Appianum in Ibericis, qui Scipionem ex hac victoria cognomen Numantinum accepisse tradit.

¹ Nu-

delevit, anno post deletam Carthaginem decimo quarto, urbis conditæ anno sexcentesimo.

Carthaginem, ¹ Numantiamque Cicero vocat duos terrores imperii Romani.

² Eodem tempore fervorum est ortus in Sicilia tumultus, qui maximis collectis copiis vix tandem à C. Fulvio consule fuerunt oppressi.

³ Post hæc, bellum fuit Romanis cum ⁴ Aristonico in Asia: nam Pergami rex Attalus, populum Romanum testamento fecerat hæredem.

¹ Ari-

¹ *Numantiamque.*] Numantia urbs Hispania mediterranea non nisi quatuor millibus civium instructa Romanos exercitus; tantis cladibus affecit, ut Romani coacti fuerint. Africanum Minorem, qui Carthagini deleverat in Hispaniam mittere, à quo tandem deleta fuit Numantia.

² Belli servilis historiam expositam luculenter à Diodoro Siculo edit latinè Henricus Stephanus. De eodem scribit Livius Epit. 56. Florus l. 3. c. 19. Meminit Appia-

nus l. 1. Orof. l. 5. cap. 6. Non autem C. Fulvius servos subegit, sed bellum sub ejus consulatu orrum, triennio post P. Rubilius confecit, provinciamque ordinavit. Vide Sigonium commentario in Fastos Romanos.

³ Livius Epit. 58. Appianus in Mirhridat. Iust. l. 36. Florus l. 2. cap. 20. Strabo l. 14. Eutropius l. 41. Vellejus l. 2. Cicero Philippica 1. Festus Rufus. Meminit Horatius lib. 2. Ode 18. Plutarchus in Gracchis.

⁴ *Aristonico.*] Hic fingebat

¹ Aristonicus autem ejus propinquus, occupata ea parte Asiæ, testamento Romanos fraudabat. Hunc & debellavit & tandem cœpit M. Perpenna consul.

² Anno sequentie, qui fuit annus urbis conditæ c10 xxv, P. Scipio Aphricanus, domi suæ cubans, noctu fuit oppressus à propinquis, uti creditur.

³ Eloquentiam, summam fidem, integritatem ei Cicero tribuit: & quanquam ipsius interitu, maximum dolorem civitas tota percipe-

gebat se esse filium Attali adeoque hæredem & successorum in regno Pergameno, neque testamentum, sui patris Attali, qui Romanos scripserat hæredes esse validum: sed Romani armis prævaluerunt.

¹ Livius Epit. 59. Val. L. 3. c. 4.

² Vide Livium l. 59. Vellejum 2. Appianum 1. Plutarchum in Gracchis, Ciceronem in Lælio & Milone, l. 3. de natura Deorum. Orof. l. 5. c. 10. Suspicio de Sempronia Tiberii Gracchi filia Africanæ uxore est in Epitom. Livii: de Sempronia ac

Cornelia socru in Appiano libro primo de bellis civilibus. Hinc Cicero in somnio Scipionis dixit: Si impias propinquorum manus effugeris. Existimatus est quoque C. Carbo tribunus plebis Africanum vim attulisse: Cicero l. 7. Epistolarum ad fam. cap. 21. ad Patrum: ad Quintum fratrem libro 2. Epistola 3. Metellum Macedonicum hujus cædis infimulat Plinius libro 7. cap. 44. Appianus addit, non defuisse, qui Scipionem sibi ipsi mortem intulisse, scripserint.

³ Cic. pro L. Muræna, pro Milone. Meminit ejus-

ciperet, *nullam tamen questionem de illius morte latam fuisse scribit*: Solem verò fuisse geminatum eodem anno, tradit. Itaque ducum longè omnium præstantissimus periit, natus annos LVI. quod quidem Africanum ei majorem præsignificasse, commentatione quadam suavissima fingit Cicero.

¹ Vixerunt hac ætate Lucilius Terentius, Pacuvius, Accius, Licinius, Cæcilius, Afranius: & Pacuvium quidem C. Lælius Africanus conjunctissimus, amicum summum vocat, Terentium verò, familiarem.

² Post hæc Fabius Maximus consul, Allobroges, Arvernos, Rutenos, Galliæ populos, ingenti prælio superavit.

³ Eodemque tempore fuit interfectus Romæ C. Gracchus Tribunus plebis, vir eloquens

eiusdem Vellejus 2. de nat. Deorum. Cic. in Somnio Scipionis.

¹ Vellejus 1, 2. Cicero in Lælio. De his legatur Gellius l. 13. c. 23. & lib. 17. capite ultimo. Lilius Gyraldus historia Poëtarum, dialogo 4. & Petrus Crinitus.

² Livius Epit. 61. Strabo l. 4. Orosius l. 5. c. 14. Florus l. 3. c. 1. de bello Gallico. Appianus in Cel-

tica. Plinius lib. 7. cap. 50.

³ De Cajo Graccho videatur Plutarchus in Gracchis. Appianus 1. de bellis civilibus. Orosius l. 5. c. 8. Flor. l. 3. cap. 15. Vellejus l. 2. Livius Epit. 61. Valer. libro 6. cap. 3. Salustius in Jugurthina. Augustinus lib. 3. cap. 4. de civitate Dei. Tiberii Gracchi interitum refert Livius Epitome 58. Florus lib.

quens , ¹ legis Agrariæ defensor , cum ante annos x i i . ejus frater Tiberius Gracchus consimili de causa cæsus fuisset.

² Utrique Cicero tribuit eloquentiæ laudem , & Tiberii quidem orationes non satis splendidas verbis , sed acutas , prudentiæque plenissimas , C. verò fratrem ejus legendum esse cum primis juventuti dicit , quod non solum acuere , sed etiam alere ingenium possit , eumque vocat Romanorum ingeniosissimum atque eloquentissimum.

³ Somniaverat Gracchus , Tiberium fratrem sibi visum esse dicere , fore ut eodem letho , quo ipse , periret : & hoc illum dixisse nonnullis , antequam tribunus plebis factus esset , Cicero refert.

¹ Ex-

lib. 3. cap. 14. Plinius de vitis illustribus. Valerius lib. 6. cap. 3. Seneca de consolatione ad Martiam.

¹ *Legis Agraria.*] Lex agraria apud Romanos multorum tumultuum fuit causa , nam secundum eam omnes agri ab hoste capti æqualiter inter populum erant dividendi. Huic legi si acerrimè opposuerunt Nobiles & patricii , qui nolebant opibus plebem sibi æquipara-

ri. Hic tumultus maximè fuit excitatus à duobus Fratribus Gracchis Tiberio & Cajo , sed uterque ab optimaribus fuit oppressus & interfectus. In primis celebratur *Cornelia* Mater Gracchorum tanquam matrona Doctiss. & virtuosissima quæ etiam mortem suarum filiarum magna constantia tulit.

² Cic. in Brut.

³ Valerius Max. l. i. c.

7. Plutarchus , Cicero lib. primo de Divinatione.

¹ Vide

¹ Extant illorum leges frumentariæ de coloniis deducendis, de commodis militum, de provinciarum administratione, de populi suffragiis, de locatione agri Attalici, & Asiæ.

² Hos motus tribunitios consecutum est bellum populi Romani cum Jugurtha Numidiæ rege, quod quidem bellum à L. Calphurnio Bestia Cos. susceptum, & à Q. Cæcilio Metello continuatum, à C. Mario consule, qui P. Scipioni militaverat, tandem confectum est: nam rex Mauritaniae Bocchus, Jugurthæ socius, prælio victus, cum belli periculum nolleret sustinere diutius, victum Jugurtham Syllæ tradidit, qui missus à Mario fuerat hujus rei causa.

³ Et ad hoc ipsum tempus, quod erat urbis conditæ anno DCXLVII, natus est M. Tullius Cicero, cum annis ante ipsum octo natus esset Q. Hortensius, clarissimus orator.

¹ Per

¹ Vide Fr. Hottomani comment. de legibus Romanis, Ioannis Rosini antiquitates Romani libro 8.

² Plin. de viris illustribus. Plin. lib. 37. cap. 1. Vide Salustii Jugurthinam historiam, Livium Epit. 64. & seqq. Florum lib. 3.

cap. 1. Eutropium lib. 4. Vellejum 2. Orosum l. 5. cap. 15. &c. *Traditionem hanc in annulo suo Sylla expressit*, & Plutarchus in vita & in Mario, Val. Max. lib. 8. cap. 15. testantur.

³ Gellius l. 15. cap. 25. Cicero in Bruto.

¹ Plu-

¹ Per bellum Jugurthinum ² Cimbri & Theutoni innumerabili multitudo penetrant, alii in Italiam, alii in Galliam: ac ubi maximis cladibus populum Romanum affecissent, & nunc legatos aliquot praelius vicissent, tandem ad internecionem caesi fuerunt à C. Mario. quartum consule. Theutoni quidem ad aquas Sextias, provinciæ Galliæ oppidum, Cimbri autem ad fines Insubriæ.

³ Hanc felicitatem excepit novus tumultus. ⁴ Nam Italiæ populi aliquot à Romanis defe-

¹ Plutarchus in Mario: Appianus in Celticis. Livius Epit. 68. Florus l. 3. cap. 3. Eutropius l. 5. Orosius l. 5. cap. 16. Bellum Cynubricum Cicero in orat. de provinciis Gallicum vocat.

² *Cimbri.*] Hi habitant in illa peninsula quæ hodiè præcipuam partem regni Daniæ constituit ac lutia appellatur. Teutones autem fuerunt Germani. Hi populi ingenti multitudo sese in Galliam & Italiam effuderunt, restâ Romanam perrecturi, nisi se objecisset Caius Marius à quo internecione fuerunt deleti. Hoc bellum vocatur *Cim-*

bricum & maxime formidolosum fuit Romanis.

³ De his Italiæ populis videatur Strabo lib. 5. Plin. l. 3. cap. 5. Silius l. 8. Pompon. Mela lib. 2. cap. 8. Historia legatur apud Livium Epit. 72. Florum lib. 3. c. 8. Vellejum l. 2. Eutropium l. 9. Appianum Alexandrinum lib. 1. de bellis civilibus. Orosium l. 5. cap. 18. Mementi Augustinus de civitate Dei l. 5. cap. 22. Horat. Ode 4. lib. 3.

⁴ *Nam Italia.*] Hoc bellum vocatur *Marsicum*, quia ab omnibus Italiæ populis contra Romanos pro jure civitatis gestum fuit. Volebant enim

defecerunt, Samnites, Peligni, Marfi, Vestini, Marucini, Umbri, Picentes, Lucani.

1 Variè cum his pugnatum est, & vix tandem ad officium reducti fuerunt.

2 Mox aliud malum, ac Reipublicæ perniciosissimum intervenit : 3 Mithridates, Ponti rex, Cappadociæ regem Ariobarzannem, & Bithyniæ regem Nicomedem, populi Romani socios & amicos, finibus ejecerat, & occu-

enim Itali etiam frui Privilegiis civium Romanorum ac iniquum esse putabant se quorum præcipue viribus Romani vicebant, præmiis victoriæ carere.

1 Bellum hoc, quid à Marfis inchoatum Marficum nominatur à Strabone lib. 5. Cum hoc facit Cicero Philippica 8. in orat. contra Rullum: item Plin. lib. 8. cap. 57. l. 25. cap. 5. Eidem & Sociale dicitur lib. 32. cap. 1. ubi simul origo indicatur, & lib. 33. cap. 3. Alias & Italicum appellatur à Cicerone Verrina 8. pro Cluentio, pro Archia, & de Aruspicum responsis. Portentum, quod hoc bellum præcessit, refertur

à Plinio lib. 2. cap. 83. ubi etiam Italiæ funestissimum fuisse annotatur. Vastitatem, quam Italiæ intulit, indicat Florus lib. 3. cap. 18. Defecerunt autem eo bello finitimi ac vicini, ut ait Cicero pro Sylla.

2 De hoc bello legatur Orofius lib. 6. cap. 2. Eutropius lib. 5. Florus lib. 3. cap. 5. Livius Epitome 78. Cicero pro lege Manilia : Val. libro 9. cap. 2. Plutarchus in Sylla, Appianus in Mithridate. Iustinus lib. 38.

3 *Mithridatū.*] Romanorum crescenti per Asiam potentiæ magno anso sese opposuit Mithridates ac ut se irreconciliabilem Romanis hostem

occupata Phrygia, Romanorum provincia, penetraverat in Asiam.

¹ Itaque senatus bellum decrevit: ² hic autem orta factione, alii L. Syllam, nobili genere natum, alii C. Marium poscebant Imperatorem. Marii partes juvabat P. Sulpitius, tribunus plebis.

³ Habebat autem exercitum Sylla, Mariumque urbe ejecit, qui maximo deinde periculo, cum in paludibus circa Minturnas delitasset, parva navicula in Aphricam trajecit exul,

¹ Per

stem ostenderet, omnes cives Romanos per Asiam dispersos trucidari una die jussit: inter facta Romanorum octoginta milia itaque Senatus bellum decrevit.

¹ Florus l. 3. c. 21. Livius Epit. 77. Vellejus l. 2. Valerius l. 9. c. 5. Appian. l. 1. belli civilis, Plutarchus in Mario & Sylla. Cicero in Bruto.

² Hic autem.] E bello Mithridatico natum fuit bellum civile inter Syllam & Marium. Sylla defendebat partes nobilium, Marius plebis; Itaque hoc bellum caedibus

civium infame fuit cum modo Marius modo Sylla urbe potiretur, ac in contrariam factionem atrociter favirent. Tandem Marius à Sylla Româ ejectus in paludibus apud Minturnas sese occultavit uligini usque ad caput immersus, sed inde protractus, in carcerem conjectus ac ad mortem condemnatus, iterum evasit ac Scapha in Africam trajecit, inde paulo post ab exilio terribilior reversus denovo Romam caedibus implevit ac paulo post octavo consulatu obiit.

³ Vellejus libro 2. Cicero

¹ Per absentiam Syllæ belligerantis in Asia, L. Cornelius Cinna, Consul, tumultuari cœpit, & moliri res novas: verum ejectus à Cn. Octavio collega, & pulsus urbe colligit vires, & C. Marium, ista occasione reversum ex Africa, sibi conjungit.

² Itaque contractis copiis Romam obsident ambo, qua parte Janiculum erat: cum non ignavè tantum, sed & perfidiosè multa in urbe fierent, neque jam illis resisti posset. intro-missi, cædibus atque rapinis omnia complent: *deinde seipsos renunciant consules, in eoque magistratu crudeliter multa fecerunt*: & L. quidem Cinna præstantissimum oratorem M. Antonium interfici jussit: Marius vero Q. Catulum.

¹ His

cero pro Sextio: in oratione ad Quirites: post reditum in Pisonem: Livius Epit. 77. Ovidius lib. 4. de Ponto elegia 3. Juvenalis Satyra 10. Lucanus l. 1. Plinius de viris illustribus: Valer. Maximus l. 8. c. 2.

¹ Livius Epitom. 79. Cic. 3. Catilinar. Bellum hoc Octavianum dicitur, cujus meminit Cicero lib. 1. de divinac. & de natura Deorum. Plutarchus in Sulla: Appianus libro 1.

Vellejus lib. 2. Eutropius lib. 5.

² Liv. Epitom. 8. Oros. l. 5. c. 19. Luc. l. 2. Sal. libro 1. Hist. Quomodo uterque ab inclementi virore vitâ expulsus sit, scribunt Florus l. 3. cap. 2. Eutropius lib. 5. Meminit Cicero l. 3. de oratore, 5. Tusculan. in Bruto, l. 3. de natura Deorum: Valerius Max. l. 9. c. 2. Vellejus l. 2. & Florus dicto loco, de morte Catuli nonnihil variant.

¹ Livius

¹ His rebus cognitis, L. Sylla, cum pleraque omnia bello recuperasset, pace cum Mithridate facta, in Italiam revertit: sed jam ante è vita decesserat Marius septimum Consul.

² L. verò Cinna collegam habebat suarum partium, Cn. Papirium Carbonem, qui licet vim & arma Syllæ opponerent, una cum filio Marii profligati fuerunt: & Syllam ³ rerum potitus adversarios omnes acerbissimè persequitur, proscriptionis tabulam proponit, proscriptorum bona vendit, *eorumque liberis facultatem eripit, atque jus ullos honores in republ. consequendi*: ⁴ inde Dictator, pro suo arbi-

¹ Livius Epitome 83. Cicero lib. 3. de Natura Deor. Livius Epit. 80. Plinius de viris illustr.

² Liv. Epitome 86. & 88. Cic. l. 2. de Offic. August. de civit. Dei lib. 3. cap. 28. Lucanus l. 2. Cic. 3. de legibus. 2. offic. Verina 5. Agraria 1. Plutarchus in Sylla: Appianus 1. civil. Orosius l. 5. c. 21. Cicero pro Ligario: *Sylla omnes quos oderat, morte multabat. Seneca de beneficiis l. 5. c. 10. L. Sylla patriam durioribus remediis, quam pericula erant, sanavit.*

³ *Rerum potitus.*] Sylla primus se dictatorem perpetuum creavit ac tabulam proscriptionis proposuit, qua continebantur nomina eorum quibus expectanda nulla erat gratia: omnium proscriptorum bona Sylla vendidit ac atrocem tyrannidem exercuit: Octo milia civium Romanorum in villa occidi iussit, unde *Syllana tempora* appellantur infelicia & misera.

⁴ *Inde Dictator.*] Sylla Dictaturam suam sponte

arbitratu omnia constituit, ac tribunitiam potestatem infringit, & *quum civium Romanorum bona venderet pro concione dicebat: breviter, nemo illo invito, nec bona, nec patriam, nec vitam retinere poterat.*

¹ In C. verò Marium odio tam acerbo fuit incitatus, ut ejus reliquias, ad Anienem fluvium sitas, dissipari jussit: *ipse autem primus è patriciis Cornelii igni voluit cremari, fortasse timens idem suo corpori posse accidere.*

² Mario vim & virtutem & *in iracundia perseverantiam* Cicero tribuit: Syllam vehementem, L. verò Cinnam vocat crudelem, Marium etiam appellat terrorem hostium, subsidiumque patriæ.

³ L. Sylla quatuor novas leges tulit, de

te Deposuit ac privatus reliquum vitæ transegit.

¹ Cic. 2. de legibus. Plinius lib. 7. c. 54. Quomodo Sylla in agro Cumano mortuus anno ætatis 60. & Romam perlatus cum magna pompa in campo Martio sepultus sit, præter cæteros Appianus l. 1. copiosè narrat. Meminit Livius Epitem. 90.

² Cicero Act. 5. in Verrem, seu de suppliciis. 3. de Nat. Deor. Pro Sex-

tio. l. 3. de finibus, *Syllam trium pestiferorum vitiorum, luxuria, avaritia, & crudelitatis magistrum vocat.* Marium in oratione pro Sextio conservatorem patriæ, tertium Catilinar. custodem urbis, pro C. Rabirio, patrem patriæ, parentem libertatis & reipublicæ appellat. Lucanus l. 1. Pharrat. Syllam scelerum magistrum nominat.

³ Hottom. de legibus Romanis.

¹ In

de falso, de parricidio, de ficiariis, de injuriis.

¹ Ipso Dictatore, M. Cicero natus annos xxvi, in forum prodiit, & pro S. Rosci publicam causam dixit.

² Ante ipsum clarissimi nominis oratores fuerunt Q. Catulus, C. Julius, M. Antonius, L. Crassus; *cujus quidem etate lingua Latina suam quasi maturitatem habuit*, ut ait Cicero.

³ Fuit autem hæc Ciceronis ætas omnium eruditissima: nam ut tot, tamque præstantes oratores omittam. Juris-consulti quoque fuerunt insignes, & in his C. Aquilius Gallus, L. Lucilius Balbus, C. Juventius, Sextus Papirius, auditores Q. Mutii Scævola pontificis, cui & Cicero dedit operam adolescens.

⁴ Æqualis autem propè Ciceronis erat P. Servius Sulpitius, qui superiorum auditor, discipulos habuit, A. Offilium, P. Alphenum Varum, Cajum, Titium Cæsum, duos Aufidios, C. Artejum Pacuvium, Flavium Priscum Cinnam, P. Cæcilium.

¹ Flo-

¹ In hoc Gellius l. 5. c. 18. Quintilianus l. 12. c. 6. Asconius & alii consentiunt. Corradus Fensstella errorem à Pædiano notatum sequi maluit.

² In Brut.

³ Pompon. tit. de origine juris. Plutarchus in Cicerone: Cicero l. 1. de legibus & in Bruto.

⁴ De veterum Jurisconsultorum vitis extans Bernhardi Rutili & Aymari

E

mas

Floruit etiam cum Sulpitio C. Trebatius, cui discipulus fuit Antistius Labeo.

¹ Sulpitium mortuum Cicero verbis amplissimis laudans. Omnes, ait, qui ex omni ætate in hac civitate intelligentiam Juris habuerunt, si unum in locum conferantur, cum Servio Sulpitio non sunt comparandi. *Neque enim ille magis juris-consultus, quam justitia fuit.*

² Ex proscriptorum numero ³ Q. Sertorius restabat; vir animi robore bellicæ scientiæ præclarus. Is in ulteriori Hispania gravissimum bellum excitavit, & devictis aliquot ducibus populi Romani, complures urbes in suam potestatem redegerat.

⁴ Itaque belli administratio tandem commissa fuit Cn. Pompejo: cumque varia fortu-

na

mari Rivalii commentarii.

¹ Cic. Philippica 9.

² Livius Epitome 90. & seqq. Florus l. 3. c. 22. Eutropius l. 6. Appianus l. 1. Plutarchus in Sertorio & Pompeio. Orosius l. 5. c. 23.

³ Q. Sertorius.] Sertorius læviente in Italia, Sylla Hispaniam armavit ac bellum Romanis formidolosum movit: ut autem ostenderet, quan-

tum in concordia momenti esset, militi cuidam jussit, ut evelleret caudam equi, quod cum viribus non posset facere, jussit ut singulas setas evelleret, atque ita totam caudam equinam facile depilavit, quo Sertorius innuebat Hispanos concordem invictos fore discordes facile Superari posse.

⁴ Vell. lib. 2. Florus lib. 8. c. 22. Liv. Epit. 96. Vide literas Pompeii ad Senatum

na sæpè pugnatum esset, tandem insidiosè fuit interfectus Sertorius. & Pompejus deinde decimo ferè anno post inceptum bellum, Hispanias recipit.

1 In hoc tempore Nicomedes, rex Bithyniæ, moriens, populum Romanum instituit hæredem: 2 Mithridates autem Ponti rex, qui sædusantè cum Sertorio fecerat, in illa Mariana & Syllana factiõne, occupata Bithynia, maximis viribus bellum restaurat.

3 In eum missus est cum exercitu L. Lucullus, qui Cos. equestribus præliis feliciter rem gessit, ac deinde proconsul, cæso exercitu, & erepta Bithynia, coëgit eum in Pontum retrocedere: Ibi quoque ingenti prælio victus Mithridates, ad Tigranem Armeniæ regem confugit. Lucullus verò persequens & instans, utriusque

Senatum apud Salustium, item Ciceronem in Manilianâ.

1 Livius Epitom. 93. Cicero pro Mutæna. Apianus in Mithridarico. Florus lib. 3. cap. 5. Eutropius lib. 6. Cicero pro lege Manilia.

2 Mithridates. 3 Bellum hoc Mithridaticum admodum fuit diuturnum, ac à Lucullo ac Pompeio vix multis præliis finire potuit: tandem

Mithridates à proprio filio Pharnace proditus ac obsessus, se ipsum veneno necare voluit, sed frustra, quippe perpetuo antidotorum usû ita naturam suam contra venena instruxerat, ut à nullis amplius læderetur; ejus enim inventum fuit alexipharmacum illud quæ hodieque Mithridaticum dicitur: ergo tandem gladio se trajecit.

3 Livius Epitome 93.

E 2

94. 95.

utriusque copias aliquot præliis, conscidit, & quo minus planè bellum conficeret, optatumque victoria fructum atque laudem reportaret, in causa fuerunt seditiones militares, callidè à nonnullis excitata.

¹ Nam paulò post revocato Lucullo, belli administratio commissà fuit Cn. Pompejo: cujus quidem rei suator etiam fuerat M. Cicero, quum in Pompeii laudem luculentam haberet ad populum orationem.

² Lucullus, revocatus triumphavit nihilo secius, & epulum splendidissimum populo Romano dedit: *Relicta deinde Republica, domi vixit privatus in Philosophia studiis, & amplissimam instituit Bibliothecam, in victu quotidiano splendidus & magnificus, ut antea semper.* Ejus Bibliothecæ meminit Cicero, seque eò venire solitum esse ostendit, ut libros inde promeret.

³ Pompejus Mithridatem in fugam conjecit, longissimeque persecutus est. Et Tigranem

94, 95, 97. Dio libro 35. Plinius de viris illustribus. Florus libro 3. cap. 5. Eutropius lib. 6. Appianus in Mithridatico. Vell. l. 2. Orosius lib. 6. cap. 2. & seqq. Cicero pro Archia.

¹ Cic. pro lege Manilia. Acad. quæst. libro 4. Athenæus libro 6. Livius

Epit. 100. Dio lib. 36. Appianus in Mithridatico. Plutarchus in Pompeio.

² Cic. 3. de fin. Plin. lib. 18. cap. 5. Lucillum senem triumphalem appellat. Vellejus lib. 2. Xerxen togatum.

³ Cic. pro Sextio. Plutarch. in Pompejo. Livius.

nem regem deditioe cepit: quumque in suis castris illum supplicem abjectumque vidisset, erexit, ut ait Cicero, atque insigne regium, quod ille de suo capite abjecerat, reposuit, & imperatis certis rebus regnare iussit.

¹ Mithridates tandem obsessus à filio suo Pharnace, mortem sibi conscivit ipse.

² Cn. Pompejo magnam auctoritatem piratis gessit: quod quidem fuit ante quam in Mithridatem iret.

³ Eo sedato bello, mox aliud incendium civile exortum est, nam ⁴ L. Catilina cum aliis cum

vius. Epit. 101. Florus l. 3. c. 6. Eutropius libro 6. Dio lib. 36. Valerius lib. 5. cap. 1. Orosius libro 6. cap. 3.

¹ Plinius de viris illustribus: Livius Epitome 101. Dio lib. 37. Appianus in Mithridatico: Eutropius lib. 6, Plinius lib. 23. c. 5. Florus lib. 3. c. 3. Valerius l. 9. c. 2. Orosius lib. 6. c. 5.

² Bellum hoc à Salustio in Catilin. maritimum: à Cicerone ad Quirites post reditum, Piraticum nominatum describit Dio lib. 36. Appianus in Mithridatico, Plutarchus in Pompejo, Li-

vius Epit. 99. lib. 8. cap. 6. Vellejus lib. 1. Eutropius lib. 6. Meminit. Cicero pro lege Manilia, Lucanus lib. 1. Pharsal.

*Et victis cedat piraticæ
laurea Gallis
Magne times.*

³ Cicero in Catilinariis. Livius Epit. 102. Florus lib. 4. cap. 1. Vellejus lib. 2. Appianus lib. 2. de bello civili. Eutropius lib. 6. Salustius in Catilinaria. Dio lib. 37. Bellum Catilinarium luculenter descripsit Constantinus Felicius Durantius.

⁴ L. Catilina:] Ab hoc excitatum fuit bellum Catilinarium de quo in-

multis in perniciem Reipublicæ conjuraverat. Verum singulari Ciceronis industria, qui tum consul erat, patefacto scelere, pulsus urbe, cum copias in Hetruria & manus perditorum hominum coëgisset, à C. Antonio consule, Ciceronis collega, Prælio victus, occubuit.

Operam, quam tum Reipublicæ præstitit, Cicero passim in suis scriptis prædicat, & non modo tunc visas nocturno tempore faces, ardoremque cœli, fulminumque jactus, & terræ motus extitisse dicit, verum etiam illa prodigia, quæ L. Cotta & Tarquaro consilibus, annis duobus ante ipsum consulem acciderant, huc accommodat, quando plures in Capitolio turres percussæ, & simulacra Deorum depulsa, & statuarum veterum hominum dejectæ, & legum æra liquefacta fuerunt, tactus etiam qui Romam urbem condidit, Romulus, parvus atque lactens, & uberibus lupinis inhians.

Ca-

primis legendus Salustius. *Catilina* statuerat spoliare & incendere urbem Romam, sed conjuratio ejus detecta fuit à scorto quodam nomine Fulvia. Igitur Cicero tum temporis Consul Catilinam urbe expulit ejus Socios in carcere necari jussit atque ita nefaria Catilinæ consilia

sua vigilantia dissipavit unde *Pater Patria* fuit dictus & de se ipso gloriabatur hoc versu. *Ofertam natam natam me Consule Romam.*

Eadem prodigia Cicero in secundo de consularu, Vraniam Musam narrantem fecit versibus elegantissimis, qui exant lib.

¹ Catilinæ naturam & ingenium Cicero describens, nunquam ait fuisse tale monstrum in terris ullum, tam ex contrariis diversisque inter se repugnantibus naturæ studiis cupiditatibusque conflatum.

² Cicerone consule, ³ natus est C. Octavius, & Judæa Romanis facta stipendiaria, cum Hierosolymam ⁴ Cn. Pompejus expugnasset.

⁵ Quinto post anno, L. Pisone, A. Gabinio, consulibus, Helvetii sedes mutarunt, & maximis cum copiis per Provinciam Gallicam constituerunt in reliquam Galliam penetrare, & ibi propter agri fertilitatem confidere.

¹ Quo

lib. 1. de Divinatione. De iisdem Obsequens.

¹ Cic. pro Cœlio. Libidinis ejus meminit Valerius lib. 5. cap. 1. Videatur Porcius Cato in declamatione sua in Catilinam, Suidas in voce L. Sergius Catilina.

² Vellejus lib. 2. Sueton. in Augusto. Gellius lib. 15. cap. 7. De Hierosolyma expugnata à Pompejo legatur Iosephus lib. 14. cap. 8. Eutropius lib. 6. Orosius lib. 6. cap. 6. Tacitus historiarum libro 5. Dio lib. 37. Augustinus

de civitate Dei libro 18. cap. 45.

³ Natus est.] Qui postea dictus fuit Cæsar Augustus.

⁴ Cn. Pompejus.] Atque hic desinit Tertia Monarchia Græca sive Maced. & incipit Quarta Sive Romana, nam omnium Monarchiarum principia ab eo anno sunt deducenda, quo Iudæi facti sunt tributarii & exteris subiecti sicuti supra fuit ostensum.

⁵ Livius Epitome 103 & seqq. Florent. 1. 5. c. 10.

E 4

Strabo

¹ Quo cognito, ² C. Julius Cæsar, sex annis natus minor Cicerone, collecto exercitu, quod ei provinciam senatus attribuisset, profectus illuc, & commisso prælio fudit hostem: post etiam Ariovistum, Germanorum regem, qui Galliam Celticam, inprimis autem Heduos, populi Romani socios, oppresserat, non procul à Rheno debellavit, Vesontione, Sequanorum oppido profectus. Omnem deinde Galliam in ditionem populi Romani produxit, simul trajecto mari, Britanniam devicit.

³ Ex Britannia Cæsarem ad se dedisse literas ait Cicero, kalendis Septembris, quas ipse post acceperit ad quartum kalendis Octobris. Cum in Galliam Cæsar iret, Cicero vexatus à

P. Clo-

Strabo l. 4. Eutrop. l. 6. Vell. l. 2. Cæsar. lib. 1. de bello Gallico. Suetonius in Iulio. Orosius l. 6. c. 7. & seqq. Dio l. 38. Plutarchus in Cæsare.

¹ Contrarium Pompejus apud Lucanum lib. 2. de Cæsare asserit.

— *Rheni gelidus quod fugit ab undis,*

Oceanumque vocant incerti stagna profundi,

Tertia quasitis ostendat terga Britannis.

² C. Julius Cæsar.] De

actionibus & vita Iulii Cæsar ejusque variis bellis contra Gallos Germanos Belgas ac Britannos gestis legendus inprimis Suet. & ipsius I. C. commentaria. Britannia ante I. Cæsar. Romanis fuit incognita, qui primus ex portu Iccio in Britanniam transiecit eamque ex parte tributariam fecit.

³ Cic. ad Q. Fratrem, lib. 3. Epistola 1. Dio lib. 38. Vellejus l. 2. Plutarch. in Cicer. Oratio ad populum & equites habita, quæ sub

P. Clodio tribuno plebis, ¹ in exilium discessit, oratione prius habita ad populum, & equites, qua suos liberos atque familiam illis commendat.

² Revocatus autem aliquot post mensibus à senatu, maxima cum populi gratulatione, alteram habuit orationem ad Quirites, qua gratias agit amicis.

³ Causam exilii post contulit in L. Pisonem, A. Gabinium, consules, ab iisque proditum sese demonstrat, habitis orationibus in utrumque, quarum in altera senatui suadet, ut provincias illis adimant, Syriam & Macedoniam; & ne C. Cæsarem, felicissimè belligerantem

sub nomine Ciceronis extat, inelegans est, inconcinna, insulsa atque inepta, denique vix Latina. Itaque qui eam Ciceroni adscribunt, eadem opera regi opulento vestem aliquam crasso file tritam ac lace-ram circumdant. Dionysius Goshofredus.

¹ *In Exilium.*] Ciceronis infensissimus hostis P. Clodius Tribunus plebis fuit: præcipua accusatio Ciceronis consistebat in eo, quod in conjuratione Catilinaria nobiles Romanos in carcere necari

jussisset. Ita Cicero in exilium fuit pulsus, sed post aliquot menses decreto Senatus revocatus & summa Pop. R. gratulatione in Urbem reductus, Clodium paulo post occidit Milo, pro cuius defensione Cicero splendidissimam illam orationem, quæ hodieque extat, habuit.

² Vide Ciceronis vitam à Francisco Fabricio descriptam. Oratione in Lucium Pisonem, & de provinciis consularibus.

³ Pisonem & Gabinium

rantem in Galliis, revocent, sed ut imperium ei proferant, quo plane bellum conficiat.

¹ Interea ² Ptolmæus Auletes, Ægypti rex, propter ignaviam & crudelitatem regno pulsus, Romam venit, & persuasus à Cn. Pompejo senatus, per A. Gabinium restituit illum, Archelao pulso, qui de populi voluntate regnabat.

³ ⁴ Gabinus fuit damnatus tandem, ut in ærarium inferret decem millia talenta, vel, ut quidam nostri homines rationem putant, sexagies centena millia, quod tantam summam à Ptolomæo accepisset.

¹ ² M.e-

nium Coss. suis coloribus multis in locis depinxit Cicero in Orat. ad Quirites post reditum: in Vatinium, de provinciis consularibus, &c.

¹ Liv. Epit. 205. Dio lib. 39. Strabo lib. 12. & 17. Plutarchus in Pompejo.

² *Ptolomæus.*] Perique Ptolomæi Reges Ægypti. non nisi mancipia ignaviæ & crudelitatis fuerunt & propterea indigni quorum memoria celebretur.

³ Dio lib. 39. Valerius

lib. 4. c. 2. Cicero pro C. Rabirio. Strabo libro 17. Budæus de asse libro 3. Matt. Hostius rei num. l. 2.

⁴ *Gabinus.*] Ingens Romæ fuit controversia: an Ptolem. Auletes in regnum Ægypti, restituentus esset, putabatur prius carminibus Sybillinis prædici i. Rempubli. Romanam tum perituram postquam cum exercitu Ægyptum introivissent, sed Gabinus pecunia corruptus Ptolemæum restituit.

¹ Liv.

1. 2. M. etiam Crassus, cui Parthicum bellum fuit decretum, Euphrate transiisso, victus in colloquio, deinde perfidè fuit interfectus.

3. *Hic est ille, qui dicere solebat, neminem esse divitem, nisi qui exercitum alere posset suis fructibus.*

4. Per hoc quoque tempus fuit occisus à T. Annio Milone P. Clodius; Milonem Cicero defendit, Cn. Pompejo tertium consule: sed ille tamen iussus est exulare.

5. Confecto bello Gallico, quod fuit octa-

VO

1. Liv. Epit. 106. Dio l. 40. Iustin. 1. 42. Vellejus l. 2. Florus l. 3. cap. 9. Eutropius l. 6. Oros. l. 6. c. 13. Appianus in Parthiis. Plinius lib. 33 cap. 10. Plutarchus in Crasso, Cic. 1. & 2. de divinatione. ad Att. l. 4. Epist. 12. Ovid. 6. Fastor. Festus Rufus in compendio.

2. *M. etiam Crassus.*] Cognomine *Dives*, quippe immensas opes possidebat & tamen avaritiæ ejus non potuit expleri. Igitur Parthis bellum intulit sperans se eorum thesauris potiturum sed periit ipse cum toto fere exercitu, Parthi caput ipsi amputa-

runt & in rictum oris eorum liquidum infuderunt, ut sese illo satiaret post mortem, quod tantopere vivus sitiisset.

3. Cic. 1. Off. Vide Ciceronis paradoxon ultimum. Item Dionem lib. 40. in historia Crassi: *Exercitus autem constat legionibus quatuor, teste Paulo Manutio.*

4. Dio l. 40. Asconius Pædianus in argumento Milonianæ. Cicero ad Atticum lib. 9. Epistola 18. Vell. lib. 2.

5. Cæsar lib. 1. de bello civili. De bello civili inter Pompejum & Cæsarem gesto legatus Livius Epit.

vo circiter anno, bellum est natum civile. C. Cæsar, cum Cn. Pompejo genero. Causa erat belli, quod Cæsar à consulatu repudiaretur, ni demitteret prius copias, & provinciam traderet: illi verò persuasum erat, se salvum esse non posse, si ab exercitu recederet: ferebat tamen eam conditionem, ut tum ipse, tum Pompejus traderent exercitus; cumque id repudiaretur, progressus incredibili celeritate cum copiis, è Gallia venit in Italiam, & Flaminiam ingressus, oppida quam plurima, partim gratiâ, partim deditiōe, capit.

¹ Ea re cognita, Pompejus & ambo consules, C. Marcellus, L. Lentulus, Roma fugiunt, & Brundisium Apuliæ oppidum maritimum petunt. Eò venit etiam Cæsar: sed jam consules trajecto mari Dyrrhachium iverant, neque multò post insequitur eos Pompejus: & cum Cæsar tempore exclusus, quod classem idoneam non haberet, illum prosequi non posset, Romam venit, & convocato senatu, de injuriis queritur, ac simul pacis condiciones proponit: cumque remissius ageretur à senatu,

Epit. 110. & seqq. Plutarchus in vitis. Dio lib. 41. Florus l. 4. cap. 2. Eutropius l. 6. Orof. l. 6. cap. 15. App. de bello civili. Cæsar in commentariis de bello civili. Lucanus

in Pharsalia. Cicero in Epistolis ad Atticum.

¹ Cic. l. 16. Epist. 11. ad famil. Ad. Att. 9. Epist. 2. Cæsar. l. 1. de bello civili. Eutropius l. 6, Orof. l. 6, cap. 15.

¹ Cæf.

tu, Massiliam petit, quæ portas illi claudit. Itaque comparata classe, terra marique illam obsidet, & relictis ibi legatis in Hispaniam proficiscitur. Ibi Petrejum & Afranium Pompejanos duces, totumque exercitum deditione tandem capit.

¹ Post Massiliam redit: quæ tum primam desperatis rebus omnibus, in potestatem illius se permitit, & absens à M. Lepido prætore Dictator factus, Romam venit, comitia habet & consul creatur cum P. Servilio Isaurico: deinde rebus in urbe constitutis, in Græciam transmittit, ac tandem ² in Thessalia Pompejum maximo prælio vincit, copiis multo superiorem, & castris exuit.

³ ⁴ Pompejus fugiens, Ægyptum petit.

Erat

¹ Cæf. libro 2. lib. 3. Plutarchus in Bruto media est æstate hoc factum scribit.

² In Thessalia.] Bellum civile inter Cæsarem & Pompejum unico prælio in Thessalia apud oppidum *Pharsalum* fuit terminatum: ibi Pompejus & cum eo libertas ac Resp. occubuit. Præcipuus Pompeii in hoc bello error fuit, quod urbem Romam & Italiam deseruit, ac hostem suum,

inflatus antiqua sua gloria, quam bello Mithridatico sibi comparaverat, contempsit.

³ Cæf. lib. 2. libro 3. de bello civili. De Pompeii fuga & interitu Cæsar. l. 3. Livius Epit. 112. Plutarchus in Pompejo, Appianus lib. 2. Dio l. 42. Vell. l. 2. Florus l. 4. c. 2. Eutropius l. 6. Orosius l. 6. c. 15. Lucanus libro 8. Meminit Cicero 2. de Divinat. & l. 3. Tusculan.

Cic. Philippica 13. indicans

Erat tum rex Ptolomeus Dionysius, Ptolomei Auleta filius, quem expulsus regno Pompejus consul per A. Gabinium reduxerat, ut supra diximus. Propter hoc beneficium sperabat opem atque tutelam in ea regione: rex autem erat ætate puer, ejusque familiares, vel quod fortunam Pompeii despicere, vel quod motum aliquem metuerent, insidiosè illum interficiunt. Cæsar fugientem persecutus, Alexandriam pervenit cum tribus millibus hominum & ducentis, atque ibi primum de morte Pompeii cognoscit.

¹ Gerebat tunc bellum Ægypti rex cum sorore Cleopatra Cæsar itaque cum esset Alexandriæ, voluit de controversiis jure potius apud

dicans de utroque, Proximo bello, inquit, si aliquid de summa gravitate Pompejus, multum de cupiditate Cæsar, dimisisset, & pacem stabilem, & aliquam Rempublicam nobis habere licuisset.

⁴ Pompejus fugiens.] Pompejus ex prælio Pharsalico omnibus amissis profugus, tandem infelici consilio Ægyptum petiit, imploraturus illius Regis opem & auxilia, sed Achillas & Photinus qui

precipui in aula Ptolemæi erant, suaserunt, ut Pompejus interficeretur, ita cum ex navi sua in Schapham Ægyptiam transcendisset, à quodam milite Romano Septimio à tergo fuit trajectus, moxque caput illi præcisum, quod Ægyptii in adventum Cæsaris aservarunt, truncus ad litus ejectus ibidem obscuro tumulo fuit conditus.

¹ Dio 42. Cæsar libro de bello civili. Plutarchus.

apud se, quam armis inter ipsos desceptari, eò quod consul esset populi Romani, & quod superioribus annis cum Ptolomæo, patre regis, lege & senatusconsulto societas facta erat. *Hoc ipsum verò indignissimè ferebant præfecti, quærentes, majestatem regiam minui, quod ad dicendam causam evocaretur.* Concitatis ergo animis, bellum adversus Cæsarem moliantur, sed ille, ¹ post magna pericula victor, extincto rege, non quidem redegit Ægyptum in provinciæ formam, sed Cleopatrz, ejusque fratri minori regnum permisit.

² Inde profectus in Syriam, ac in Pontum, ³ Pharnacem regem, Mithridatis filium, profligat; Cappadociam, Armeniam, Gallogræciam, Pontum & Bithyniam pacat.

⁴ In Italiam ac Romam deinde reversus, media post hyeme, & ad solstitium hybernum,

CX

chus. Strabo lib. 17. Hirtius de bello Alexandrino. Orosius l. 6. c. 16.

¹ *Post magna pericula.* Cæsar ab Ægyptiis in hospitio suo obsessus, cum aliam evadendi ad suos spem non videret, se ipsum coniecit in aquam & ad suos incolumis enavit, tanta audacia, ut epistolas quas in manu tenebat ne aqua quidem ma-

defaceret.

² Hirtius de bello Alexandrino. Livius Epit. 113. Dio lib. 42. Oros. l. 6. c. 15. Eutropius lib. 6. Suetonius in Julio, c. 35. Florus l. 4. c. 2.

³ *Pharnacem.* De hoc bello L. Cæsar dixit, *Veni, vidi, vici*, quo summam suam celeritatem usus fuerat, designavit.

⁴ Cic. 2. de Divinat.

I Ap

ex Lilybeo trajicit in Aphricam, licet à summo aruspice monitus esset, ne ante brumam transmitteret.

¹ Eò confugerant à pugna Pharsalica Scipio & Cato, M. Perii Catonis pronepos, magnisque contractis copiis, Iubam regem sibi consociaverant. Profectus igitur eò Cæsar ad internecionem omnes delevit.

² 3 Et Cato quidem, ne in illius potestatem veniret, Uticæ mortem sibi conscivit ipse, *quod quidem Cicero defendit, & cui incredibilem quandam naturæ gravitatem dedisset, ei potius hoc faciendum fuisse dicit, quam tyranni vultus aspiciendus.*

¹ Erat

¹ Appian. l. 2. Dio l. 43. Flor. l. 4. c. 2. Hirtius de bello Africo. Sueton. in Iulio, cap. 35. Orofius l. 6. c. 16. Eutropius l. 6. Seneca l. 2. Epistolarum.

² Cic. 1. Off. De Catonis Uticensis interitu legatur Livius Epit. 114. Plutarchus in vita Catonis: Hirtius lib. 5. Seneca Epist. 25. Valerius Maximus l. 3. c. 2. Florus l. 4. c. 2. Cic. 1. off. & 1. Tuscul. 5. de finib. libro 9. epist. ad Pætum. Lactantius l. 3. c. 18. Gellius l. 23, cap. 18. Dio l. 43, Ho-

ratius l. 1. Ode 12. lib. 2. Ode 1. Augustinus l. 1. de civitate Dei cap. 23. De illis autem, qui seipsos interficiunt, legatur Cicero Tusculan. quæst. l. 1. & in somnio Scipionis. Iosephus l. 3. c. 14. belli Iudaici. Augustinus de civitate Dei lib. 1. cap. 12. Sextus Pompejus l. 3. de verborum significationibus in voce Carnificis.

³ Et Cato.] Marc. Cato tota vita vir rigidus & recti ad mortem usque tenax fuit; hic noluit à Cæsare gratiam quam offerebat,

¹ *Erat Stoica disciplina Cato, & sententias horridiores nonnunquam in senatu defendebat, tanquam in Platonis versaretur politia, sicut ait Cicero, non tanquam in Romuliface.*

² *Romam postea Cæsar venit; cumque de Gallia, Ægypto, Ponto, & Aphrica triumphasset, adversus Sextum Pompejum bellum suscepit, in Hispaniam profectus, cumque debellavit.*

Itaque devictis omnibus adversariis, & longè lateque pacatis populis, in urbem redit anno quinto post inceptum bellum civile: & cum de Hispania triumphasset, Dictatoris quoque nomen atque potestatem sibi delatam perpetuo sumeret, ac senatum pro suo constitueret arbitratu, reliquos etiam honores ac munera publica propè solus elargiretur, ac quibus vellet distribueret, in odia plurimorum incurrit.

³ *Mutato igitur Reipublicæ statu, & ad unius principatum redacta summa rerum,*
con-

bat, accipere, sed rebus desperatis se ipsum in urbe Africæ Utica interfecit, unde etiam cognomine Uticensis dictus fuit.

¹ De Stoicis videatur Diog. Laertius l. 7. Lib. 2. ad Att. Epist. 1. De moribus Catonis videatur Lucanus lib. 2. Vellejus l. 2. Salustius in Catilinaria.

Augustinus l. 5. c. 52. Civitatis Dei scribit, Catonem à Pompejo tanquam belli civilis heredem relictum esse.

² Liv. Epit. 115. Dño l. 43. Hirtius de bello Hispaniensi. Suetonius in Iulio c. 35. Orosius l. 6. c. 16. Eutropius l. 6.

³ Plutarchus in Cæsare. Florus

conjuraciones in eum factæ, tandem exarserunt, & *quinto post mense, quam Romam venisset*, ¹ in curia Pompeii fuit Idibus Martiis interfectus, *ab iis ipsis, quos recenti beneficio sibi devinxerat*, quibusque ignoverat, quod bello Pompejano contra ipsum militassent. Hi erant M. & D. Brutus, C. Cassius, Cn. Domitius, R. Trebonius, Q. Tullius Cimber, duo Servilii, Casca, Hala & complures alii.

² ³ Ciceronem quoque M. Antonius consul, collega Cæsaris, ut conscium cædis, ad senatum coarguit, quod interfecto Cæsare statim cruentum alæ extollens M. Brutus pugionem, ipsum nominatim exclamasset, atque ei recuperatam libertatem esset gratulatus.

⁴ Tradunt nonnulli, C. Cæsarem Græcis verbis affatum esse M. Brutum irruentem, & appel-

Florus l. 4. c. 4. Sueton. in Iulio. Dio l. 44. Orosius lib. 6. c. 17. Zonaras tomo 2.

¹ *In curia Pompeis.*] Iulius Cæsar cum statum Reip. liberum in Dictaturam sive Monarchiam convertisset, conjurarunt contra illum optimates, qui libertati favebant, inter quos præcipui erant Brutus & Cassius. Ab his igitur in ipso Senatu viginti tribus vulneribus

fuit confossus & quidem in curia Pompeii ac ad statuam illius.

² Appian. lib. 2. Philippica 2.

³ *Ciceronem quoque.*] Cicero si non author, Saltem fautor hujus cædis fuit, qui palam quidem laudabat Cæsarem, sed clam pessime oderat.

⁴ Sueton. in Iulio, cap. 28. Dio 44. *Serviliam M. Bruti matrem à Casare unice dilectam, & am-
pissimis*

appellasse filium: id quomodo accipiant illi, nescio. Hoc quidem ex Cicerone constat, Brutum annis quindecim fuisse natu minorem illo.

¹ Leges aliquot tulit, partim consul, partim Dictator, propter ipsum Juliam, dicuntur; agraria, de iudiciis, de vi, maiestatis, repetundarum, de sacerdotiis, de fœnore.

Sunt aliam quædam ejus nominis, verum ab Octavio latæ.

² Clementiam Cæsari tribuunt omnes: Cicero etiam ingenium, acumen, rationem, memoriam, literaturam, cognitionem, diligentiam: sed ejus dominatum ægerrimè tulit, occultè tamen, & in quadam ad Atticum epistola, *Intelliges*, inquit, *id regnum vix semestre esse posse*.

³ Fuit autem in hac tota causa Cicero valde lubricus & inconstans; nam in bello secutus est partes atque castra Pompeii, licet ipsius animi dejectionem atque negligentiam reprehenderet: & in epistolis ad amicos, C. Cæsarem belligerantem vocabat tyrannum atque monstrum.

¹ Pro-

pissimis muneribus donatam, autor est Suetonius in Julio cap. 50.

¹ Vide Hotomannum.

² Cic. Philip. 2.

³ Ad Attic. libro 8.

epist. 3. & 9. l. 7. Epist. 20. Sed hoc *regis* horribili vigilantia, celeritate, diligentia est. Item lib. 7. Epist. 19. lib. 10. Epist. 4. ad Atticum.

¹ Pro-

¹ Profligato autem & extincto Pompejo, quum Cæsar multis ignosceret, stylum vertit, & tribus habitis orationibus, ad cœlum usque laudibus eum efferebat: cumque fieri insidias audisset, seque satis vixisse nonnunquam diceret, ille deprecatur, & orat ut hanc opinionem deponat: nam etsi gloria sit cumulatissimus, ideoque sibi quidem satis vixerit, non tamen satis vixisse Reipublicæ, quæ præsidio carere non possit ipsius atque tutela: de periculo non esse quod sit sollicitus: *Nam omnes, inquit, tibi non modo excubias, & custodias, sed etiam laterum nostrorum oppositus & corporum pollicemur.*

² A nece verò Cæsaris mirum in modum exultabat, & qui illum occidissent, eam gloriam consecutos esse dicebat, quæ vix cœlo capi posse videretur.

³ Hæc est igitur **QUARTA** & postrema **MONARCHIA**. Quo quidem in loco notandum est, quomodo ex minimis initiis paulatim ad summam potentiam creverit ea civitas, quæ à pastoribus condita, domina tandem evasit orbis terrarum.

Nunc

¹ Pro Macor Marcello. | vocat divinum in Rempu-
blicam beneficium.

² Philippica 2. Lib. 9. | ³ De victoriis populi
Epistolarum ad familiares | Romani sic scribit Cicero
Epist. 28. eadem Cæsaris | lib. 5. in Verrem: Lugent
omnes

Nunc deinceps breviter , quantum licebit , exponam , quemadmodum ab illo rerum fastigio sensum postea declinarit ad interitum.

omnes populi : regna denique jam de nostris cupiditatibus ac injuriis exposculant : locus intra Oceanum nullus est , neque tam	longinquus , neque tam reconditus , quo non per hæc tempora nostrorum hominum libido iniquitasque pervaserit.
--	---

FINIS LIBRI PRIMI.

JOAN

JOANNIS SLEIDANI,
DE
QUATUOR SUMMIS
IMPERIIS,
LIBER II.

Cæfare interfecto; 2 C. Octavius, qui *Cæsaris* sororis erat nepos, traductis ad se legionibus, acerbissime persecutus est illius percussores.

3 Et quum initio pro Republica videretur in M. Antonium arma sumere, tandem partitus

COMMENTARIA.

1 **D**io lib. 46. Livius Epit. 120. Appianus de bello civile lib. 3. Vellejus l. 2. Suetonius. *stus*, hic in testamento Cæsaris scriptus fuit hæres, ideoque interfectores sui patris bello persecutus, omnes interfecit.

2 C. Octavius.] Qui postea dictus fuit Augustus

3 Appian. l. 4. Eutrop. lib.

tus imperium cum illo & M. Lepido, ¹ Triumviratum instituit, in quo M. Cicero, qui vehementer Antonium oppugnaverat, trucidatus ab eo fuit, natus annos LXIII. cum ante annos octo mortem obiisset Q. Hortensius totidem annis natu major illo, sicut supradictum est.

² Ciceronem planè fefellerunt sua consilia: cum enim à morte C. Cæsaris Rempublicam perturbaret Antonius, C. Octavius, Cæsaris propinquum, viginti annorum adolescentem, miris laudibus senatui Cicero commendabat, & suadere cœpit, ut non habita illius ætatis ratione, crearetur consul, adductis ex veteri memoria multis exemplis, quamobrem id fieri posset, refutatis etiam iis, quæ metuenda videbantur. fidem suam obligare se profitebatur senatui, semper illum talem fore civem, qualis tum esset, qualemque eum maxime vel-

le &

lib. 7. Oros. libro 6. cap. 18. Philippica Ciceronis. De morte Ciceronis tradit Appianus lib. 4. Livius Epit. 120. Florus lib. 4. c. 5. Plutarchus in vita. Dio l. 47. Eutrop. lib. 7. Vellejus lib. 2. Valerius lib. 1. c. 4. & libro 5. c. 3.

armis Remp. Rom. oppresserunt, interfectis & proscriptis omnibus hostibus suis. Inter quos etiam fuit Cicero cui caput & manus dextra, qua scripserat orationes Philippicas contra Antonium fuit præcisa & prostrata publico spectaculo exposita.

¹ Triumviratum. Augustus, Antonius & Lepidus tandem conjunctis

² Philippica 3.

¹ In

le & optare deberent. Sed post ab illo destitutus, in Antonii manus devenit.

¹ M. Brutus etiam graviter eum reprehendit, ² quod illi sic adlaretur.

³ Cæterum in æmulatione imperii, natis, uti fieri solet, offensionibus, cum propter conjurationem in Octavium triumviratu jam antea motus esset, & relegatus M. Lepidus; ⁴ bellum in Antonium alterum collegam suscepit Octavius, & ipsum atque Cleopatram, de qua supra diximus, post Actiacam victoriam, expugnavit ad Alexandriam, & ad mortem sibi ipsis inferendam adegit, & Ægyptum populi Romani provinciam fecit.

¹ Tra-

¹ In libro epistolarum ad Brutum Epistola 16. cui initium, Particulam.

² Quod ille sic.] Sed adulatio hæc fuit ficta sive simulata: clam enim Cicero Augustum oderat, unde dicebat puerum illud esse laudandum & tollendum, quod cum innotuisset Augusto & ipsum Ciceronem suspectum habere cœpit.

³ Sextus Aurelius: Imperia difficile concordiam custodiunt. Dio lib. 49. App. l. 5. Vell. lib. 2. Orosius l. 6. c. 18. Sueton.

in Augusto cap. 6. Dio l. 50. & 51. Florus l. 4. c. 11. Vellejus l. 2. Plutarchus, Eutropius lib. 7. Orosius l. 6. c. 19. Virgilius lib. 8. Horatius in Epod. Ode 9. Propertius libro tertio, Elegia nona. Item libro 4. Elegia 6.

⁴ Bellum in Antonium.] Ultimum bellum civile inter Augustum & Antonium terminatum unico prælio navali ad Actium promontorium Epiri. Antonius & Cleopatra fugerunt in Ægyptum, ipse Antonius ibi se gladio trajecit,

¹ Tradunt authores, *Ægypti fructus annuos fuisse, Ptolomeo Aulete regnante, duodecim millia quinquaginta talenta: hanc summam nostri temporis viri docti redigunt ad septuagies & quinquies centena coronatorum aureorum millia. Cum autem in populi Romani deditio- nem venisset, multò putant fuisse fructuosiorum, propter India & Æthiopia commercia.*

² Devicto & sublato Antonio solus per an- nos XLIII. Rempublicam gessit Octavius, & ipsius imperii anno XXIX, ³ conditi autem orbis termillesimo nongentesimo quarto, sicut plerique numerant, natus est salvator noster Ie- sus Christus, quum ante septem annos Herodes, cognomento Magnus, templum Hierosolyma di- rutum readificasset magnificentissimè.

¹ M. An-

trajecit, Cleopatra aspi- dum morsu se necavit: ita solus Augustus impe- rium Rom. obtinuit.

¹ Strabo 17. ex Cicer. Bud. de asse l. 4. Matt. Hostius rei num. lib. 7. At Diodorus Siculus, qui, ut ipso testatur, eodem Ptolomæo regnante in Ægyptum ivit, longè à Cicerone dissentit, redi- tum enim Ægypti fuisse dicit tantum 15500 talen- torum. Isaacus Casaubo-

nus in commentatio ad Strabonem.

² Ioseph. Antiquitat. l. 16. c. 14. & de bello Iu- daico l. 1, c. 10.

³ Conditi autem.] Chri- stus præcise natus fuit an- no mundi quater millesi- mo: à nato Christo secun- dum æram Dionysianam 1668. quæ 4. annis deficit à vero calculo, ita- que adde quadriennium ad annos à nato Christo & habebis verum c. gr.

F

nunc

¹ M. Antonius habebat in matrimonio C. Octavii sororem, sed amore captus Cleopatraz, cum Asiam peragraret, illa deserta, duxit hanc uxorem, eaque res partim etiam belli causam dedit.

² Summus autem erat utriusque luxus, deque conviviis illorum atque deliciis & ³ voluptatibus, incredibilia ferè prodiderunt auctores: verum isquem dixi, fuit ipsorum exitus, vitæque finis.

⁴ M. Antonius erat M. Antonii, de quo supradictum est, oratoris clarissimi nepos.

C. Octavio regnante, populi Romani exercitus omnium primò bellum Germaniæ fecit in ipsorum finibus.

C. Julius Cæsar bis quidem profligavit Germanos, verum in Galliis, nempe Ariovistum in Celtis, & deinde ad Mosæ confluentem atque Rheni: post eam victoriam extructo ponte Rhenum transit, sed paucis diebus ibi commoratus, exercitum in Galliam reduxit, pontemque rescidit.

¹ Bien-

nunc numeramus 1668. adde quatuor annos & provenient ann. 1672. & tot anni effluxerunt à nato Christo.)

¹ Dio lib. 5.

² Plutarchus in Anton. Plinius lib. 9. c. 25.

Macrob. l. 3. cap. 17.

³ *Voluptatibus.*] Cleopatra margaritam pretiosissimam aceto dissolutam absorpsit atque ita Antonium luxu superavit.

⁴ Cæf. lib. 1. & 4. de bello Gallico.

¹ Cæf.

¹ Biennio deinde post, rursus ponte Rhenum transmisit, paulo supra eum locum, quo antea exercitum traduxerat, ac tum planè constituit in Suevos proficisci: verùm per exploratores certior factus de rebus omnibus, & difficultatem veritus, inopiamque commectus, in Galliam se recepit, partem aliquam pontis rescidit, & in altera parte turrim atque castellum constituit, præditiisque firmavit, ne sui reditus metum hostibus omninò tolleret.

² Et hæc quidem solùm adversum Germanos gessit C. Cæsar, sicut ipse commemorat: Verum Octavius, per Tiberium atque Drusum fratres, bellum Rhoetis intulit atque Vindelicis, & ex Ubiis, populi Romani sociis, eam Germaniæ partem, quæ Westphalia dicitur, in-

¹ Cæf. lib. 6. belli Gallici. Dio l. 39. & 40. Plutarchus in Cæsare, Orofius lib. 6. cap. 9.

² Cæf. lib. 4. & 6. de bello Gallico. Sueton. in Augusto cap. 21. in Tiberio cap. 9. Flor. lib. 4. c. 12. Horat. l. 4. Ode 14. Claudi Varianæ historiam habent, Florus l. 4. c. 12. Suetonius in Augusto cap. 23. Vell. l. 2. Sextus Aurelius Victor. Dio l. 50. Tacitus Annal. lib. 1. & lib. de moribus German.

Orof. lib. 6, cap. 21. Zonas tomo 2. De locis editæ hujus stragis recentiores dissentiunt. *Otho Frisingensis & abbas Vrspergensis, quinque hos sequuntur.* Picus in Staurosticho, Nauclerus volum. 2. generat. 43. *Hustenus*, prope Augustam Vindelicorum pugnam scribunt. *AEnas Sylvius* collocat pugnam ad Moguntiam. *Mutius l. 3. prope Francofurtum Mogoni.* *Aventinus prope Duf-*
bur.

invasit : duce Quintilio Varo: sed hunc ad internecionem propè concidit Cheruscorum dux Arminius, *inter Amisiam flumen & Luppiam*. Ejus morte gravissimè perturbatum Virgilium, Horatius carmine pulcherrimo consolatur.

² 3 Drusus in Germania periit, relictis filiis, Germanico, viro præstantissimo, & Claudio.

Celebrat eum Horatius, ode doctissima, sicut antè quoque diximus, & stirpem ipsius refert ad C. Claudium Neronem, qui consul eum M. Livio Salinatore secundum, fratrem Annibalis Asdrubalem, novas adducentem copias, ad Metaurum flumen concidit.

¹ Can-

Burgam commissum præhum affirmat l. 2. *Vestigia vero & monumenta indubitata* in agro Lippiensis comitatus supersunt.

¹ Duce Quintilio.] Tres legiones Romanæ una cum Q. Varo à Germanis fuerunt deletæ, tanta cum consternatione Augusti, ut caput parieti illiserit & lamentabiliter exclamarit, *Quintili Varo redde legiones*.

² Dio l. 55. Sueton.

in Tiber. cap. 8. Ovidius ad Liviam. lib. 4. Ode 4.

³ Drusus.] Drusus præcipuè bellum gessit ad Rhenum & ad Isalam, quippe Isala à Druso fuit effossa, unde etiam *fossa Drusiana* dicitur, extruxit ibi quoque castellum, quod Drusiburgum vocatur, hodie Doesburg in comitatu Zutphaniensi. Hinc hodieque spectra vel lemures aut diabolus vocant *drusum* ejus ora incolæ.

¹ Suet.

¹ Cantabros præterea domuit Augustus, & Aquitanos, & Pannonios, & Dalmatas, & Illyricos, & Salassios, Alpium incolas.

² *De deponenda quidem Imperii mole dicitur cogitasse non semel, sed cum invicem reputaret, se privatum non sine periculo futurum, & illam arbitrio multorum temere committi, sententiam mutavit.*

³ Regni ipsius anno xxxiii. Herodes Magnus, quem M. Antonius, & ipse, tertio triumphatus anno, Judææ regem constituerant, mortuus est: & octavo post anno, filius ejus atque successor Archelaus, relegatus fuit in exilium, Viennam Galliarum oppidum.

⁴ *Ad provinciarum Imperii tutelam legiones aluisse scribitur Octavius xliiii, & in Ægypto quidem ternas, in Hispania totidem, per Germaniam octonas. Quantum autem fuerit ejus rei sumptus annuus, nonnulli rationem iniecerunt, & ad centies atque vicies centena coronatorum aureorum millia ponunt, sic, ut in singulas legiones annua ducenta septuaginta duo distribuunt aureorum millia.*

¹ Le-

¹ Sueton. in Augusto cap. 20. Dio l. 54. Eutropius l. 7. Orosius l. 6, c. 21.

² Sueton. c. 28. Diol. 52. Donatus in vita Virgilii. Zonaras tomo 2.

³ Zonaras tomo 1.

Joseph. Antiquit. Judæic. lib. 17. cap. 10. & 19. & de bello Judaico lib. c. 6.

⁴ Oros. lib. 5. cap. 20. De legionibus Romanorum earumque stipendiis. consule Dionem libro 55.

F 3

Taci-

1 *Legionem vero 2 sex millibus peditum
oensent, equitibus quingentis.*

3 In Octavio valdè prædicatur studium & liberalitas erga viros doctrina præstantes.

4 Erant tunc præcipui nominis poeta, Varius, Virgilius, Plotius, Valgius, Fuscus, duo Visci, Pollio, Mesalla, Bibuli, Servius, Furnius, Horatius, qui sua scripta cupit illis probari, minimè sollicitus quid alii sentiant.

5 Caterum inde à M. Portio Catone & Aphri-

Tacitum libro quarto Annalium. De stipendiis militum videatur Tacitus libro primo. Præter hos legatur Budæus de Asse lib. 3.

1 Vide Fl. Vegerium de re militari libro secundo, cap. 6. Modestium de vocabulis rei militaris. Isidorum Etymolog. libro nono cap. 3. Suidam in voce λεγεών.

2 *Sex. millibus.*] Legio Romana complectebatur 6. millia peditum & 500. equites. ergo quadraginta quatuor legiones conficiuntur ducenta sexaginta millia peditum & equitum 22. millia.

3 Horat. l. i. Satyra 10.

4 *Erant tunc.*] Præci

pui Poeta sub Augusto floruerunt Virgilius Horatius & Ovidius. Sed Ovidius in Augusti indignationem lapsus & in exitium pulsus fuit, neque unquam gratiam recuperare potuit. Virgilius & Horatius magnis præmiis & honoribus ab Augusto fuerunt affecti, cumque aliquando inter Virgilium & Horatium medius sederet Augustus joco dixit. *Sedes inter suspiria & lacrymas*, nam Virgilius erat querulus & tristis, Horatius autem lippus.

5 Lege Hadriani Cardinalis præfationem in librum de sermone Latino.

1 Cic.

Aphricano majore, ad hoc usque tempus, perpetua quadam serie clarissima Roma fulserunt ingenia: sed hoc Augusti seculum ferè postremum est, quod nativum illum lingua Latina fuscum & sanguinem incorruptum retinuit. Nam deinceps paulatim magis atque magis fuit sermo viciatus, donec in meram degeneravit barbariem, quæ ad hanc nostram usque memoriam adhæsit.

¹ Cordubæ natos poëtas pingue quoddam sonare Tullius ait, & peregrinum; quid de illis judicaturum fuisse putamus; qui centum & ampliùs post annis vixerunt, non Cordubæ nati solùm & educati, sed etiam Romæ.

² Cæterùm, Tiberius, Octavii Augusti privignus & gener, & filius adoptivus, 3 admodum invitatus, ut quidem præ se ferebat, & vix tandem exoratus à supplice senatu, principatum suscepit; & initio quidem nihil solus agebat, deque rebus omnibus, quæ alicujus essent mo-

⁶ Cic. pro Archia. Re-
petit hoc Seneca suasoria
sexta.

⁷ Tacit. 1. Annal.
Sueton. in Tiberio cap.
24, 30, & 41. & seqq. Eu-
tropius l. 7. Tacitus An-
nal. 5. Diol. 57.

⁸ *Admodum invitatus.*]
Hoc Tacitus eleganter ita
exprimit: *specie recusan-*

*tu flagrantissime aliquid
appetere.* Fuit Tiberius
maximus simulandi &
dissimulandi artifex, ira-
cundus, atrox, implacabi-
lis & denique perfectum
speculum Tyrannitandem
sefe conclusit intra insu-
lam Capreas ibique abo-
minandis facinoribus to-
tum se immerfit, ac tan-
dem

momenti, cum senatu communicabat, sed paulò post, Reipublicæ cura planè deposita, totum se voluptatibus tradidit.

¹ Eo regnante, Armeniam Parthi occuparunt, Mœsiam Daci & Sarmatæ.

² Galliam vastabant Germani: sed his incommodis nihil ipse movebatur.

³ *Ejus regni anno decimoquinto, Christum servatorem nostrum esse crucifixum, nonnulli tradunt, & magni quidem in re Thologica viri, sed eodem anno Lucas baptisatum esse scribit à Johanne.*

⁴ Floruerunt tunc M. Cocceius Nerva, pater & filius, Cassis Longinus, Jurisconsulti.

⁵ Tiberii pater fuit Tiberius Nero, qui C. Cæsari bello militarat Alexandrino.

⁶ Successit ei Cæsar ⁷ Caligula, parentis opti-

dem anno ætatis 78. pulviniari fuit suffocatus à Mæronæ præfecto prætorio.

¹ Sueton. cap. 41.

² Sextus Aurelius.

³ Augustinus mortem Christi collocat in consularum Rubellii Gemini & Fusii Gemini, de civit. Dei l. 8, c. 54. Idem sentit Lactantius l. 4, c. 10. & Tertullianus contra Iudæos. Constat autem, hos 15. annos Tiberii ma-

gistratum obtinuisse. Vide præterea Alciatum lib. 5. cap. 11. parergon.

⁴ Tacitus Annal. lib. 5. Sueton. in Nerone c. 37.

⁵ Sueton. cap. 4.

⁶ Sueton. c. 39. in Caligula. De Caligula legitur Dio lib. 19. Eutropius l. 7. Aurelius. Orosius l. 7, c. 5.

⁷ Caligula.] Hic in lit-

optimi Germanici pessimus filius, & planè monstrum. *Viginti tribus illis annis, quibus præsuit, infinitam auri vim Tiberius collegisse scribitur, quam iste primo statim anno totam profudit.*

¹ Ipsius regni anno secundo circiter, Herodes Antipa, Magni filius, interfector Johannis Baptistæ, Lugdunum fuit missus in exilium, & successorem habuit Herodem Agrippam, qui Jacobum Apostolum extinxit.

² Caligulæ necato, subrogatus est Claudius patruus. *Is ubi defecisset Britannia, profectus eò, & parte insula in deditionem recepta, domum rediit.*

³ Maxima fuit, eo regnante, passim inedia, quam ab Agabo prænuntiatam fuisse, Lucas Euangelista commemorat.

⁴ Claudii successor ⁵ Nero Claudius non ob-

littore maris apud Catvium aciem instruxit quasi contra hostem pugnaturus, mox milites legere iussit conchas marinas, atque ita Romæ ridiculum triumphum egit.

¹ Ioseph. lib. 18, c. 14. & de bello Iudaico l. 2, c. 8. Euseb. hist. Eccles. lib. 2, c. 11. & l. 3, c. 4. Actorum 1. Ioseph. l. 20, c. 19. Eusebius l. 2, c. 21.

Nicephorus c. 38, l. 2.

² Sueton. in Claudio c. 17. Dio lib. 60. Eutropius l. 7, c. 6.

³ Cap. 11. Actor. Meminit hujus famis Ioseph. Antiquit. l. 20, c. 2. Epiphanius hæres. 48, & 66. Euseb. histor. Eccles. l. 2, c. 8. Oros. l. 7, c. 6. Rufinus l. 2, c. 8. Xiphilin. in Claudio.

⁴ Eutrop. l. 7. Fest. Ru-

F 5

obscure significabat quandoque, se sublaturum esse prorsus ordinem senatorium. Eoregnante, Britannia magnam cladem accepit, direptis ibi civibus atque sociis populi Romani. Legiones etiam sub jugum missæ fuerunt in Armenia, & vix ægrè retenta Syria: deinde Gallia defecit, authore Julio Vindice, ejus provinciæ præfecto, post etiam Hispania, Duce Sergio Galba. Cumque de recuperandis amissis cogitaret, inque Galliam pararet profectionem, reliqui etiam exercitus, quos habebat passim in provinciis, rebellaverunt.

¹ Quam fuerit immanis & efferata bellua, notum est ex historiis: itaque judicatus hostis à senatu, ² seipsum interfecit, adjuvante servulo.

³ Florebant eo tempore præter Senecam Lucanus, Persius, Silius Italicus, poetæ: & hic quidem ultimo Neronis anno fuit consul.

1 2 Ab

Rufus. Suetonius in Nerone c. 40, 42, & 87. Videatur Tacitus Annal. lib. 12, 14, 15, & 16. Dionis Epitome.

1 Nero.] Nero primo *quinquennio optimus* fuit Princeps sed altero atrocissimum tyrannum egit, interfecit præceptorem suum Senecam & matrem Agrippinam, cujus etiam

uterum inspexit.

² Eutropius l. 6. Aurelius Victor. Oros. lib. 7. cap. 7.

³ *Seipsum interfecit.*] Moriturus exclamavit, *quantus artifex peceo*, erat n. peritus citharædus.

⁴ Lilius Gyraldus ex Tacito, Plin. secundus lib. 3. Epist. 7. ad Caninium.

1 Mo

¹ ² *Ab eo tempore status reipubl. fuit eò redactus, ut penes exercitum atque legiones populi Romani esset, creare Cæsarem; hunc ad modum factus est etiam Cæsar Vespasianus. Nam qui per Mæsiam erant & Pannoniam, & Iudæam & Syriam exercitus, ab A. Vitellio defecerunt, & in Vespasiani verba jurarunt.*

³ *Hic Achaïam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum, Thraciam, Ciliciam & Comagenem, populi Romani provincias fecit, & Hierosolymam, funditus delevit, administrante bellum Tito filio.*

¹ Fla-

¹ *Morem hunc sub Pertinace increvisse, Zosimus l. 1. testatur. Tacit. Annal. l. 19. Europ. l. 7. Oros. l. 7. c. 8, & 9. Sueton. c. 8. Aurel. in Vitell. c. 15. in Vesp. c. 6.*

² *Ab eo tempore.] Familia Cæsarum extincta fuit in Nerone, & ab eo tempore imperium factum fuit electivum, electio erat penes exercitum; ita ab exercitibus electi fuerunt Galba, Otto Vitellius, quibus brevi interfectis successit Flavius Vespasianus.*

³ *Tacitus l. 21. Iose-*

phus historia excidii Hierosolym. Niceph. 1, 2. histor. eccles. cap. 3. & seqq. Euseb. l. 3, c. 5. & seqq. Lactant. l. 4. c. 21. Zonaras tomo 1.

⁴ *Hierosolymam.] Iudæi intra urbem Hierosolymam obfessi, desperata pertinacia se contra Romanos defenderunt tanta in urbe fuit fames ut mater proprium infantem coxerit & devoraverit: plusquam decies centena millia hominum in hac obsidione perierunt, neque tamen ulla ratione Iudæi deditio-*
nem facere voluerunt;
sem-

1 Flavius : Domitianus , cum Chattis , cum Dacis , cum Sarmatis bella gessit , deque iis triumphavit.

3 Vixerunt tunc Statius , Iuvenalis , Martialis , Poëtæ.

4 Ulpus Trajanus à Nerva Cocceio adoptatus , ac deinde Cæsar factus , Dacos bis rebellantes domuit , ac Romanæ ditionis fecit , coloniasque deduxit.

1 In

semper Messiam deventurum & Romanos delecturum sperantes , Ergo Titus jussit templum incendi , quod cum Iudæi conflagrare viderent , neque tamen Messias illorum adveniret , horrendum clamorem sustulerunt ita excisa fuit Hierosolyma ac Iudæi superstites per totum orbem hodieque vagantur.

1 Sueton. in Domit. c. 6. Aurel. Victor. Eutropius l. 7. Oros. l. 7, c. 10. Euseb. l. 3, c. 13. Xiphilinus.

2 Domitianus.] Is fuit frater Titi Vespasiani , princeps adeo flagitiosus , ut vix similem in historia Romanareperias. Quotidie horam pecuniarum

in secreto cubiculi sumebat qua aliud nil egit , nisi quod muscas acuto stylo confixit , unde dictus fuit *muscarum venator* de hujus Domit. flagitiis in primis Cornel. Tacitus legendus in vita Iulii agricolæ.

3 Dion Cassius. Dacicum bellum à Caniniō poëta tentatum Plinius meminit l. 8. Epist. 4.

4 Ulpus.] Trajanus inter optimos Romanorum principes refertur de cujus virtutibus panegy. Plinii Trajano dictus. Hoc in primis Trajani dictum celebratur qui cum gladium præfecto prætorio porrigeret , dixit ; *hoc , si bene egero , utere pro me. si male contra me.* Unde pri-

1 In Armeniam & Parthos cum exercitu profectus, deditioe & gratia sibi illos ad-
junxit, & Parthicus deinde vocatus est. Ve-
rùm plerique omnes ab eo subiecti populi, re-
bellarunt tandem, præcipuè per Armeniam &
Mesopotamiam. Parthi etiam regem ipsis
datum ab illo, repudiarunt, cum in Italiam
reverti cœpisset

2 3 *Ælius Adrianus Iudæam rebellantem
domuit: ejus causa belli fuit, quòd Hierosoly-
mæ, quam rursus habitari permisit, Jovi O-
lympio templum adificasset, quam rem indi-
gnissimè Judei ferebant.*

4 Gallias, item Germaniam, & Britan-
niam,

principibus precari so-
lemus *Augusti* felicita-
tem & *Trajani* boni-
tatem.

1 Eutrop. lib. 8. Fe-
stus Rufus. Dion Cassius.
Legatur Aurel. Victor.
Orosius l. 7, c. 12. Xiphi-
lin. Zonaras tomo 2.

2 Dion Cassius in A-
drian. Euseb. l. 4, c. 2. &
seqq. Nicephor. lib. 3,
cap. 12. & seqq. Oro-
sius lib. 7, cap. 3. Zonar.
tom. 1.

3 *Ælius Adrianus.*]
Sub Adriano Iudæi per
Asiam & Africam rebel-

larunt & innumeros Ro-
manos crudelissime ob-
truncarunt. Dux eorum
erat quidam impostor
quæ se vocabat *Barcho-
chabam* i.e. filium stellæ:
tandem Adrianus totius
imperii viribus Iudæos
domuit multa centena
millia interfecit, ac im-
posterum prohibuit, ne
cuiquam Iudeorum lice-
ret Hierosolymam in-
gredi.

4 *Ælius Spartianus* in
Hadriano. Festus Rufus.
Videatur Aurelius Victor.
Xiphilinus.

1 In-

niam, & Hispanias ¹ invisit. Deinde Mauritaniam, & Parthos, & Asiam, & Græciam, perque Siciliam Romam rediit: Inde rursus, in Africam profectus, Romamque reversus, denuo Græciam, Asiamque petit; illinc in Arabiam contendit, & post in Ægyptum.

² Convocato senatu, commendavit eis Antonium Pium, qui post eum factus Cæsar, pacem coluit, deque omnibus bene mereri studens, exteros reges atque populos literis & humanitate in officio continuit.

³ Ejus tempore Iureconsulti floruerunt, Alburnus Valens Tuscianus, Vinidius Verus, Vipius Marcellus, Arrianus, Salvius Julianus, L. Volulius Metianus.

⁴ Antonio Pio successit filius M. Antonius, cognomento Philosophus, qui propinquum

¹ *Invisit.*] Nudo capite & pedibus totum imperium obivit Adrianus. Moriturus Adrianus hæc verba protulit: *Animula vagula blandula, hospes comesque corporis, quæ nunc abibis in loca pallidula frigida rigida nec ut soles dabis jocos.* Floro Poëtæ scribenti ad se: *Ego nolo Cæsar esse, ambulare per Brittannos Scythicas pati pruinas.* Re-

scripsit: *Ego nolo Florus esse, ambulare per tabernas latitare per popinas culices pati rotundos.*

² Dion Cassius. Aurelius Victor, Eutropius lib. 8. Iulius Capitolinus. Orosius lib. 7. cap. 14.

³ Capitolinus in Pio.

⁴ Iulius Capitolinus. Eutrop. l. 8: Festus Rufus. *Quadi, Kæddi, Germania populi, Ptolemao, Tacito & alii.* Hos ipse Au-

quum L. Aurelium Verum socium Imperii sumpfit. Per eum feliciter gessit Parthicum bellum ipse domi in urbe rem publicam curans: Deinde mortuo Vero, solus imperavit, & in Germanos bene rem gessit: ¹ Marcomannos etiam oppressit & Sarmatas, & Vandalos & Quados, qui Pannonias invaserant.

² Plerique enim omnes populi, inde ab Illyrico usque in Galliam, eo tempore contra nomen Romanum conspiraverant.

³ Hujus laudatissimi principis filius flagitio

Austriacos quidam putant. Silesios indigitat Dubraviv. Aventinus Marchfelders Austria tractus populos vocat. Quadi quondam Helvetii dicti sunt Eutropio. Zosimus lib. 3. Quados Saxonum partem facit, Die Guaden Sachsen.

¹ Marcomannos.] In bello Marcomannico cum Rom. exercitus undique obsessus inopia aquæ laboraret, Christiani qui in castris Romanis erant, suis precibus copiosos imbres impetrarunt simulque turbines & tempestatres in hostem concitarunt. Inter alia insigne civilitatis argumen-

tum fuit, quod cum domum Valerii Omuli visens miransque columnas porphyreticas, requisisset unde eas haberet, atque Omulus ei dixisset: cum in domum alienam veneris & mutus & surdus esto patienter tuleris. Iam in agone mortis tribuno militum signum postulanti respondit: *abi ad orientem, ego enim jam ad Occidentem commeo.*

² Orosius l. 7, c. 15. Euseb. hist. Eccles. l. 5, c. 5. Niceph. l. 9, c. 12. Tertull. in Apologetico c. 5.

³ Aelius Lamprid. Plura de eo Aurelius, Eutrop. l. 8, Herodianus l. 1. Xiph.

tiosissimus, ¹ Commodus Antonius, per legatos devicit Mauros atque Dacos, composuit Pannonias, Germaniam, Britanniam, imperium ejus recusantes; ipse interim in omni genere turpitudinis & crudelitatis vitam degens.

² Septimus Severus civile bellum gessit cum Nigro, qui Asiam, & cum Albino, qui Galliam ad defectionem sollicitabat: cum Parthis feliciter pugnavit, Judæos per Syriam debellavit. Persarum regem Abagatum subegit, Arabas in deditiōem accepit, ³ Britanniam commynivit, *muro utrinque ad Oceanum ducto, per transversam insulam; & subactis populis, Britannia infestis, Eboraci vitam finit.*

¹ Ejus

philinus, Orosius l. 7. c. 9.

¹ Commodus.] Inter omnes Rom. principes quinque flagitiosissimi fuerunt, *Caligula, Nero, Domitianus Commodus & Heliogabalus.* Commodus interfectus ab uxore Martia.

² Aelius Spartianus. Eutropius l. 9. Aurelius Victor. Herodianus l. 2. & ³ Orosius lib. 7, c. 17. Xiphilin. Festus Rufus.

³ Britanniam.] Tres

memorabiles in orbe occurrunt muri sive munitiones. *Primus* fuit in *Britannia* ab imperatore Severo exstructus ac ad mare per multa millia passuum ductus contra Scotorum & Pictorum eruptiones. *Secundus* in *Dania* & ducatu Slesvicensi. *Tertius* isque omnium amplissimus & stupendæ magnitudinis in imperio Sinæ, qui hodieque extat.

² Spar-

1 Ejus filius Antonius Bassianus Caracalla bellum intulit Parthis & Armeniis. Hic est, qui 2 Papinianum prætorii præfectum, nolentem defendere parricidium, trucidari jussit.

3 Viguerunt hoc tempore complures Jurisconsulti, plerique omnes Papiniani auditores, Tarruntius Paternus, Macer, Terentius Clemens, Menander, Archadius, Ruffinus, Papyrius Fronto, Anthius, Maximus, Hermogenianus, Africanus, Florentinus, Tryphoninus, Justus, Calistratus, Venulejus Celsus.

4 Interfecto Caracalla successit Macrinus, qui parum feliciter pugnans cum Artabano, Parthorum rege, quum legiones animadverteret ad Heliogabalum Bassiani filium inclinare, pacem fecit.

2 2 Ale-

1 Spartianus de causa necis variat. Plura apud Xiphilinum, Eutrop. l. 8. Sex. Aurelium Victorem, Herodian. l. 4. Festum Rufum.

2 *Papinianum.*] Cum Caracalla fratrem suum Getam interfecisset volebat ut Papinianus magni nominis Iurisconsultus hanc cædem tanquam justam defenderet, quo abnuente & dicente faci-

lius patrari homicidia quæ defendi, capite ipsam truncari jussit. Audiens hoc facinus mitigari posse si fratrem Divum appellaret, respondit: *sit divus dummodo non vivus.*

3 Lampridius in Severo.

4 Iulius Capitol. Herodianus l. 4, & 5. Eutropius l. 8. Oros. l. 7, c. 48. Aurelius Victor, Xiphilinus.

1 Lam-

1. Alexander Severus, foedissimi hominis Heliogabali successor, vir strenuus, Artaxerxem Persarum regem, ingenti praelio vicit, Mesopotamiam recuperavit, deperditam ab Heliogabalo: per legatos in Mauritania, in Illyrico, in Armenia feliciter belligeravit: in Germanos deinde profectus, qui Galliam vastabant, 3 à quibusdam suis militibus interfectus est.

4 Huic erat familiaris admodum Ulpianus Jureconsultus, Papiniani discipulus. Vixerunt tunc etiam Paulus, & Pomponius, & Modestinus.

5 Alexandrum excepit Maximinus. Is totis viribus in Germaniam profectus, non solum Romano milite, sed Mauris etiam, & Odroen-

1 Lampridius in Alexandro. Herod. lib. 6. Artaxerxem Orosius, Eutrop. & Cassiodorus Xerxem nominant. Aurelius, Oros. l. 7. c. 18. Eutrop. l. 8.

2 Alex. Severus.] Hic Petronium Turium familiarem suum ligari ad stipitem percepit quod se ad regere suum imperatorem facere dixisset, atque fumo appposito quem ex stipitibus & humidis lignis fieri jussisset, necari

præconedicente fumo punitur, qui vendidit fumum.

3 A quibusdam.] Alexander interfectus fuit haud procul ab urbe Moguntia.

4 Eutrop. lib. 8. Festus Rufus. Iulius Capitolinus. Lampridius in Alexandro.

5 Capitolinus in Gordianis. Eutropius lib. 6. Herodianus lib. 8. Orosius libro septimo, c. 19. Aurelius Victor, Eusebius

Oſdroennis, & Parthis, quos Alexander habuerat, uſus eſt: Vicos Germaniæ longè lateque incendit, hoſtium vim magnam concidit, ac multò plures cepit; militemque reduxit opulentum. Germania pacata, Syrmium venit, & Sarmatis bellum inferre cogitabat: nec id modo; ſed etiam ipſius erat propoſiti, regiones illas omnes, quæ ſunt ſub ſeptentrionibus, ad Oceanum uſque, Romano ſubjicere Imperio; ſed offenſus crudelitate illius exercitus, Gordianum ſummæ rei præſcit, eamque rem ſenatus, qui & ipſe Maximinum oderat, habuit ratam, & illum reipublicæ hoſtem pronunciat. Hoc factum vindicaturus ille, habita concione ad exercitum, Romam contendit: quo cognito, ſenatus Pupienum & Balbinum Imperatores declarat: & Pupieno quidem belli tradit adminiſtrationem adverſus Maximinum, qui, Aquileiam obſidens, à ſuis militibus, unà cum filio quieſcens in tabernaculo, fuit interfectus.

2 Post hæc Pupieno, & Balbino per ſeditionem

bis libro ſexto, cap. 21.
Nicephorus lib. 5, cap. 25.
Zofimus lib. 1.

1 Vna cum filio.] Filius hujus Maximini omnium hominum ſcribitur pulcherrimus fuiſſe ita ut ne quidem poſt mortem

illam amiſerit formæ excellentiam.

2 Iulius Capitolinus in Balbino. Pupienum multi Maximum putant, Capitolinus, Eutropius lib. 5. Zofimus lib. 1.

1 Ca-

nem militarem occisis, quum biennio regnassent, ad Gordianum adolescentem rerum summa delata fuit.

¹ Is quarto sui imperii anno, per Mæsam atque Thraciam in Persas profectus est, in iisque locis populi Romani hostes profligavit: inde per Syriam venit Antiochiam, quæ tum à Persis tenebatur: illic frequentibus præliis decertavit, & Saporem Persarum regem eiecit ita quidem, ut Persæ, qui jam propè formidabiles erant Italiæ, suos intra fines recipere sese cogerentur. Sexto demum Imperii anno circumventus à Philippo, prætorii præfecto, qui 2 milites ad seditionem concitaverat, interfectus est.

³ Idem fuit etiam exitus Philippi, qui contra Scythas, Romanorum sociis ac municipiis inferentes bellum, legatos cum exercitu misit.

⁴ Hic successorem habuit Decium, qui à legio-

¹ Capitolinus in Gordianis. Zosimus l. 1. Festus Rufus. Aurelius, Eutropius l. 9. Oros. lib. 7, c. 19. Pomponius Lætus in compendio Rom. hist.

² *Milites ad seditionem.*] Inde usque à temporibus Neronis imperium Rom. fuit in potestate militum, quorum suffragia pecunia eme-

bantur illi occidebant imperatores pro lubitu.

³ Zosimus l. 1. Aurelius, Eutrop. l. 9. Oros. lib. 7, c. 20. Pomponius Lætus. *Primus hic Christo fidem dedit*: Eusebius l. 6, c. 27. Niceph. lib. 9, c. 25.

⁴ Zosimus l. 1. Aurelius, Eutropius l. 9. Euseb. Eccles. hist. 7, c. 1

Ni.

legionibus Illyricis factus Cæsar, assentiente postea senatu, primùm Galliarum motus composuit. Deinde republica senatui commendata, prosecutionem unà cum filio Imperii socio,¹ de senatus voluntate suscepit in Scythas, qui terra marique Thraciam & alia Imperii loca vastabant: & præliis aliquot victor, hoste in angustias locorum redacto, plenam victoriam reportasset, nisi Gallus Hostilianus, extremæ Mæsiæ præfectus, consilium illius ad hostem enunciaisset: quo factum est, ut prælio commisso, pater & filius ex insidiis circumventi interficerentur.

² Gallus deinde, Cæsar factus à legione una & militum reliquis, qui superstites erant, pacem cum Scythis fecit, populo Romano turpem & ignominiosam, quando tributum eis dependere promisit, rem inauditam, & tanti nominis majestate prorsus indignam. Itaque ferociores facti Schythæ, rupto fœdere populabantur Dardaniam, Thraciam, Thessaliam, Macedoniam, nec id modo, sed Asiam quo-

Niceph. l. 5, c. 25. Pompon. Latius.

¹ *De Senatus voluntate.* Per Scythas his temporibus intelligebantur illi populi qui postea dicti fuerunt Gothi nam ab eo tempore barbaræ

nationes superato danubio imperiū Romanū invaserunt, neque ante quieverunt quam illud funditus destruxissent sicuti in sequentibus videbimus.

² Zosimus l. 1. Pomponius Latius.

³ Pom-

quoque, vastatis & deletis quampluribus urbibus. Demum Scytharum exemplo multi alii facti sunt Romanorum hostes, complures etiam rebellarunt. In Syriam penetrabant Parthi & Armeniam occupabant, fugato rege Tyridate.

¹ Scythæ verò tam erant insolentes, ut etiam Italiæ minarentur: & magna perfecturi videbantur: nisi Æmilianus, Mœsiæ præfectus, ad oram Sarmaticam, confirmato suo milite pollicitationibus, & spe præmiorum, illos fudisset, ac longissimè persecutus, ipsorum quoque fines diripuisset. Hac de causa Cæsar fuit salutatus à milite: Gallus autem eo cognito, profectus, ut obisteret, una cum filio Volusiano, imperii socio, fuit interfectus.

² Hoc tempore Cyprianus floruit, Episcopus Carthaginensis, cujus extant inter alias multas, epistolæ quædam ad Lucium Episcopum Romanum, quem fratrem vocat & collegam: multo autem plures ad Cornelium, ubi conqueritur inter alia, de iis qui propter delicta condemnati ab Aphricanis Episcopis & sacerdotio dejecti, Romam confugerant, amplioris cognitionis causa. Nam æquum esse dicit,

4 Pompon. Lætus Eutrop. lib. 9. Oros. lib. 7, c. 21. Aurelius victor.

3 Euseb. lib. 7, c. 3. Niceph. lib. 6, c. 7. 1. To-

mo, Conc. pag. 3. 69. cum seqq. Epistola cujus initium est: Legi literas tuas pater, pag. 381. Vide in Epistol. Cypriani lib. 3, juxta

dicat, in quo loco crimen est admissum, ibi causa disceptetur; singulis enim pastoribus attributam esse proportionem gregis, de qua sint rationem reddituri Domino: non ergo scindendam esse concordiam Episcoporum, neque dispiciendum iudicium eorum, qui per Africam de causa statuissent.

¹ Interim exercitus alter, qui in Alpibus erat, Valerianum, nobili genere natum, Cæsarem creat: quod cum Æmiliani milites audissent, ne turbis implicarentur, suum Cæsarem interficiunt, & ad Valeriani partes transeunt.

² Æmilianus datis ad Senatum literis quum Imperator factus esset, promiserat, se liberaturum Thraciam & Mesopotamiam ab hostibus, recuperaturum Armenias, & depulsurum undique hostes Romani nominis.

³ Valerianus in bellum Persicum profectus, culpa cuiusdam sui ducis ⁴ captus fuit à Sapo-

juxta editionem Pame-
lli.

¹ Pompon. Lætus. Eutropius lib. 9. Aurelius, Oros. l. 7, c. 21. Zosimus l. 1.

² Pompon. Lætus.

³ Trebellius Pollio in vita. Eutrop. lib. 9. Fest. Rufus, Aurel. Victor, Oros. lib. 7, c. 22. Euseb.

lib. 9, cap. 9. Niceph. lib. 6, cap. 10. Zosimus lib. 1.

⁴ Captus.] Valerianus à Sapore Persarum Rege captus serviliter plane & indigne fuit tractatus, nam quotiescunque sapor equum conscendebat dorso Valeriani tanquam scabello fuit usus &c

Sapore, Persarum rege, *quem vicini principes atque populi confœderati hortabantur, frustrâ tamen, ut captivum dimitteret: hoc enim esse Romanorû fatum, ut victi multo fortius resistent.*

¹ Capto Valeriano, ² successit ejus filius Gâllienus. Hic se totum voluptatibus dabat, neglecta republica, sic quidem, ut milites, qui passim per provincias erant, novos Imperatores sibi deligerent, per Galliam, Hispaniam, Pannonias, Illyricum, Ægyptum, Aphricam, cæterisque in locis, qui tamen omnes, partim civilibus inter ipsos dissidiis oppressi fuerunt.

³ Ipso regnante, Gothi Thraciam occupant, Macedoniam vastant, Thessalonicam obident, Scythæ in Bithyniam & Cappadociam & Asiam invadunt, & ab Euxino Ponto in Istrum devecti, Romanorum municipiis vim faciunt.

⁴ Ejus verò tanta socordia fuit, ut, cùm de de provinciarum defectionibus, & publicis calamitatibus audiret, ridiculè semper & contem-

& tandem vivum exco-
riari jussit.

¹ Trebell. Pollio. Vi-
deatur Pollionis historia
de 30. Tyrannis, eorum-
que mutuis lanienis.

² *Successis.*] Inter so-
cordes & negligentes
principes refertur *Gallie-
nus*. qui Sardanapalo fuit

simillimus, ac præter
corporis voluptates nil
plane curavit aliud.

³ Eutrop. lib. 9. De
Gallieno Aurelius Victor,
Festus Rufus. Euseb. l. 7.
c. 18. Zosimus l. 1.

⁴ Trebell. Pollio in
vita, Eutrop. l. 9. Oro-
sius l. 7. c. 23.

¹ Pom-

temptim responderet, quasi respublica nihilo-
minus consistere, suamque dignitatem retine-
re posset, nec ideo facta sit ejus deterior con-
ditio: contemptus igitur, tam domi quàm
foris, ob dedecorosum vitæ genus, rei-
publicæ quamplurimos conciliavit hostes;
ac Scythæ quidem, & Gothi, cumque his per-
mixti quamplures alii populi, erant tum in ar-
mis, ac in perniciem populi Romani conjura-
verant, circiter cccxx. hominum millia: sed
hos omnes in Mœsia, multisque aliis in locis,
debellavit tandem Flavius Claudius, qui in-
terfecto Gallieno successerat, vir magnæ vir-
tutis, ac dignus longiori vita.

¹ Post Claudium fuit Aurelianus, quoniam
ejus erat perspecta virtus, quam regnante Clau-
dio, multis in locis in hostem declaraverat. Is
per Insubriam bella gessit, & cum Marcoma-
nis confligit, dubiè quidem initio, & pericu-
losè, verùm feliciter tandem, postquam illius
mandato, libris inspectis Sibyllinis, religio-
nem senatus procurasset: Romam inde profe-
ctus, & multatis nonnullis, ob seditionem
excitam se absente, bellum suscepit, *ut, quæ sunt
ad orientem solem, & in Syria, provincias re-*
cu-

1 Pomponius Lætus.	Rufus, Pollio, in vita 30.
Flavius Vopiscus. Zosi-	Tyrannorum. Orof. lib. 7.
mus lib. 1. Eutropius l. 9.	cap. 23. Procop. de bello
Aurelius Victor, Festus	Perfico lib. 2.

G

1 Quas

*superaret : ¹ quas Zenobia , fortis & animosa
fœmina , suorum liberorum tutrix , obtinebat ,
ab Odenato conjuge sibi relictas , qui Gallieno
Cæsare , multa fortiter ac praeclarè iis in locis
gesserat.*

² Quacunque transfret Cæsar, hostes populi Romani fudit, in Illyrico, in Thracia, cæterisque in locis, ac demum in hostilem regionem ubi venisset, post virium & periculi plenam dimicationem, vicit, ac reginam cepit, quæ Persarum & Armeniorum auxiliis confisa, fortissimè pugnaverat. Ejus autem regionis, quam debellaverat, præcipua erat civitas Palmyra: cumque Cæsar ex Asia rediisset in Europam, Palmyrani rebellarunt, occiso duce, & militibus in præsidio collocatis. Reversus igitur eò, captam urbem evertit, interfectis omnibus, ita quidem, ut nec ætati parceret ulli, neque sexui.

³ Ægyptum deinde, quæ tum defecerat, recepit, & Gallias denuo Romanæ ditionis fecit:

¹ *Quas Zenobia.*] Ad heroicæ feminas, quales fuerunt *Semiramis* Assyriæ, *Artemisia* Cariz, refertur etiam *Zenobia* Regina Palmyrenorum, quæ totum orientem masculino animo gubernavit & contra Aurelium defendit.

² *Zosimus lib. 1. Palmyra* Syriæ urbs olim *Hadrianopolis* vocata fuit, teste *Stephano*. Syrorum quoque lingua *Thadamas* dicta fuit, ut tradit *Baptista Egnatius*.

³ *Aurelius, Pomponius Lætus, Zosimus l. 1. historiæ novæ.*

I Ro-

cit : post Romæ triumphavit , inde per Illyricum profectus Persis bellum indixit : sed in itinere à suis familiaribus est interfectus.

¹ *Ab ejus interitu fuit interregnum aliquandiu , quod post Romuli mortem acciderat nunquam.* ² Tandem successit Tacitus , qui paucorum mentium Imperator , nihil memorabile perfecit : hunc senatus oraverat , ne moriens liberos suos , verùm aliquem spectatæ virtutis ac probitatis virum , Imperii successorem faceret. *Is fuit Probus , qui tam ab exercitu , quàm à senatu confirmatus , Galliam recepit , &* ³ *Francones Germanos , qui illam obtinebant , multis præliis devicit.*

⁴ In Illyrico ⁵ Sarmatas , aliasque gentes concidit , & in itinere facto per Thraciam , barbaros populos , Romani nominis terrore , &

rerum

¹ Romanæ historiæ autores Francos , non Francones , scribunt. Vopiscus , Aurelius , Eutropius lib. 9. Pomponius Lætus , Orof. lib. 7. c. 27.

² *Tandem successit.*] Hoc unum memorabile perfecit imperator Tacitus. quod annales & historias sui cognati Cornelii Taciti in multa volumina transcribi & in omnibus Bibliothecis reponi jussit.

³ *Francones.*] Prima mentio *Franconum* incidit in tempora imperatoris Probi ; Franci autè fuerunt origine Germani & Galliam hodieque sub regni Francorum nomine possident.

⁴ Zosimus lib. 1. Orof. lib. 7. cap. 14. Pomponius Lætus.

⁵ *Sarmatas.*] Sarmatæ sunt quos hodie vocamus Polonos & Moscovitas.

rerum gestarum magnitudine, sibi devinctos reddidit: Asiam pacavit, & Parthorum regem ad petendam pacem sola nominis sui fama excitavit: pacem cum Persis fecit, ac inde in Thraciam revertit, & *exteros populos devinctos in Romanum solum transtulit*, ex quibus aliqui fidem servarunt: alii contra, quos tamen omnes magna ex parte post oppressit. Et cum rebelliones per Galliam, Hispaniam, atque Britanniam sedasset, iteringressus per Illyricum, ut Persis bellum inferret, à suis insidiosè fuit interfectus.

¹ *Florebat tum Respublica, longè latèque pacatis undique populis, ita quidcm, ut Probus aliquando diceret, brevi futurum, ut legionibus atque presidis nihil esset opus: hoc illius dicto milites offensi, judicabant, è medio tollendum esse.*

² Post eum subiit Carus, qui Sarmatas, morte Probi factos insolentiores, & Italix minitantes, fregit, inque Persas proficiscens, Mesopotamiam cepit, longiusque profecturus, ³ interiit.

¹ Ex

¹ Vopiscus, Eusebius histor. Ecclesiast. lib. 7, cap. 24.

² Vide orationem Synesii de regno ad Arcadium. Vopiscus in vita Numeriani & Carini.

Sextus Aurel. Eutrop. l. 9. Pomponius Lætus, Orosius lib. 7. cap. 24, Festus Rufus.

³ *Interiit.*] Fuit in tentorio suo fulmine percussus.

¹ Sex-

1 Ex filiis natu minorem, Numerianum, militiæ secum habuit, alterum, Carinum, Galliis præfecerat: Numerianus à focero suo fuit occisus, in ejusque locum venit: Diocletianus: cum eo præliis aliquot conflixit Carinum, adipiscendi imperii causa, sed victus, occubuit. Diocletianus, propter nascentes non in uno loco turbas ac seditiones, collegam sibi sumpsit Maximianum. *Is Galliam cum unem pacavit, & Aphricam.* Diocletianus autem Ægyptum, interfectis barbarum autoribus. Britanniam quoque decimo post anno, quam defecerat, & ut firmior esset Reipublicæ status, neve propter successionem novi motus excitarentur, Galerium adoptavit, Maximianus autem Constantinum Chlorum.

3 Contra Narsen, Persarum regem, missus à Diocletiano Galerius, infelicitè pugnavit, amissa majore parte exercitus, sed jussus redintegrare bellum, ingenti prælio superavit hostem, & longius, quam quivis alius Imperator, excepto Trajano, iis locis progressus.

1 Capta

1 Sextus Aurelius, Festus Rufus, Eutrop. lib. 9. Oros. lib. 7. cap. 13.

2 Diocletianus.] Hic in Ægypto combussit omnes libros Chymicos, in quibus tradebatur scientia transmutandi

metalla in aurum, propterea quod Ægyptii confisi suis opibus & divitiis crebro rebellarent: ita antiquissima Ægyptiorum Chymia extincta fuit.

3 Festus Rufus. Eutropius, Pomponius Lætus.

G 3

1 Ca-

¹ capta Cthesiphonte, totam Assyriam domuit, & quinque trans Tigrim flumen provincias, quæ Trajano Cæsare defecerant, recepit.

² Per Asiam rebus compositis, in Europam Diocletianus rediit, in qua pacati tum erant Scythæ, Sarmatæ, Alani, Bastarnæ, Carpi, Catti, Quadi. ³ Postea tum ipse, tum Maximinianus, abdicato magistratu, suos consortes, de quibus ante diximus, Imperio præficiunt, ⁴ Constantium quidem Galliis, Britannia, Hispaniis, Italia, Africa; Galerium autem Illyrico, Græcia & Asia.

⁵ Hoc tempore Roma fuit Episcopus, Marcellus, cujus extat decretum, Episcopis non lice-

re

¹ Capta.] Ctesiphon sub imperio Persarum fuit Regia sedes & urbs longe maxima ad fluvium Tigrim, ubi hodie Bagdad.

² Oros. l. 7, c. 25. Eusebius in fine noni libri, Euseb. l. 8, c. 26. Socrates l. 1, c. 1. Pomponius Laetus.

³ Postea tum.] Diocletianus novo & inaudito exemplo sponte seipsum imperio abdicavit ac privatus Salone in patria sua reliquam vitam transe-

git, præcipuam voluptatem capiens exhorum cultura, in quibus ipse olera ferebat; ejus exemplum imitatus fuit superiori seculo Carolus V.

⁴ Constantium.] Hic Constantius cognomine Chlorus fundavit in Germania urbem Spira.

⁵ Tom. 1. concil. pag. 417. editionis Venetæ. Reperitur 2. quæst. 6. ad Romanam Ecclesiam, Dist. 17. c. Synodum Episcoporum.

1 Da-

re convocare Synodum, absque Romana sedis auctoritate, non licere item damnare ullum Episcopum, qui Romanum provocarit.

¹ Erat hujus etiam, sicut aliorum antecessum, afflicta tenuisque fortuna, quum Cæsareum persequeretur Maxentius. Itaque facile colligi potest, an in his angustiis atque latibulis tantum illi sibi sumpsit, ut ejusmodi faceret decreta.

² Constantio tandem Eboraci mortuo, Galerius adoptavit Severum & Maximianum.

³ Interea milites prætoriani Maxentium Rothæ salutant Cæsarem.

⁴ Interfecto Severo, Maximianus Imperii collegam assumpsit Licinium.

⁵ Inter hos magni fuerunt motus, ideoque nobiles Romani Constantinum Constantii filium in Galliis agentem, evocant, ut urbem à tyrannide Maxentii liberaret. Ille cum parte copiarum in Italiam profectus, commisso

¹ Damascus in vita Marcelli.

² Oros. lib. 7. cap. 5. Eutrop. l. 10. Sextus Aurel.

³ Eutropius l. 10. Aurelius Victor, Socrates lib. 1, c. 1. Zosimus lib. 2. Pomponius Lætus.

⁴ Eutropius l. 13. Socrates l. 2, c. 1. Pompo-

nus Lætus.

⁵ Eutropius lib. 10.

Oros. lib. 7, cap. 28. Euseb. histor. Eccles. lib. 9, cap. 8, & lib. 1. de vita

Constantini cap. 32. Socrates lib. 1. cap. 1. Zosimus lib. 2. Pomponius

Lætus. Meminit Prudentius Poëta.

misso prælio, ¹ vincit, & tandem ad urbem Romani exercitum Maxentii plane concidit.

² Tandem etiam cum Licinio bella gessit, qui prælio victus, & plerisque omnibus exosus, à militibus demum fuit interfectus.

³ Ejus belli causam fuisse nonnulli scribunt, quod Christianæ professionis homines acerbè Licinius persequeretur, cùm quidem persæpè rogatus esset, atque monitus à Constantino, ne faceret.

⁴ Nam inde à resurrectione Christi ad hanc ætatem usque per annos ferè trecentos, qui Christum profitebantur, variè fuerunt afflicti. Nam ut illa prætermittam, quæ sacra scriptura de Stephano, de Jacobo, fratre Johannis, de Petro captivo, sed per angelum liberato, commemorat, ut Paulum quoque taceam, qui & ipse

¹ Vincit.] Constantinus M. cum contra Maxentium proficisceretur vidit in nubibus fulgidam crucem cui adscripta erant, hæc verba: *in hoc signo vinces*, unde ab eo tempore imperatores Christiani cruce pro insigni usi fuerunt.

² Sex. Aurel. Eutrop. l. 10. Oros lib. 7, c. 28. Euseb. in vita Constantini Magni lib. 2, c. 18. Ni-

cep. lib. 7, c. 45. Socrat. lib. 1, cap. 2. Zosimus l. 2.

³ Euseb. lib. 10, c. 8. Socrat. lib. 1, c. 2. Sozomenus l. 1, c. 7. Niceph. l. 7, c. 44. Pompon. Lætus.

⁴ Aug. de civit. Dei l. 8. c. 52. De his persecutionibus vide scriptores Ecclesiasticos. Eusebium, Nicephorum, Severum Sulpitium

¹ Hor-

ipse graviter Ecclesiam Dei persecutus est, & postea conversus, nullum non periculorum genus adiit propter Christum: Romani quoque Cæsares ¹ horrendas & immanes excitarunt lanienas, Nero, Domitianus, Trajanus, Septimius Severus, Maximinus, Decius Valerianus, Aurelianus, Diocletianus, Maximianus.

² Rerum autem potitus Constantinus, & ³ veram complexus religionem, portus extitit atque refugium Christianis.

⁴ Tunc primum etiam Episcopi Romani cœperunt esse in tuto: nam hucusque plerique omnes fuerunt affecti suppliciiis.

Numerantur autem inde à Petro, quem ipsi primum fuisse volunt ad hoc usque tempus, triginta tres. *horum decreta sunt in libros inser-*

¹ Horrendas.] Decem Christianorum numerantur persecutiones sub imperatoribus Ethnicis usque ad Constantinum M. quarum primam excitavit Nero, reliquas novem illi quæ in textu commemorantur. *ciscriptores rem explicant.*

² Quomodo Constantinus ad Christianismum amplexandum adductus sit, scribit Zosimus lib. 2. longe aliter ac Ecclesiasti- *3 Veram complexus.]*

Primus Christianus Imp. fuit Constantinus M. qui Idololatriam Ethnicam abolevit, templa deorum gentilium vel clausit vel Christianis tradidit. Ethnicici non nisi in Pagis suam Idololatriam exercebant, unde dicti fuerunt Pagani.

⁴ Tomo 1. concil. 2. Thessalonicens. 2.

G 5

1 2. To-

inserta conciliorum : sed ex iis pleraque tam sunt levicula , tam nugatoria , tam aliena prorsus à sacris literis , ut credibile sit , ab aliis longo post tempore fuisse conficta. Sin autem vera sunt, & ab illis emanarunt , tunc sanè , quod vaticinando Paulus dicebat , filium illum perditum , hominemque peccati , jam tum operari cœpisse mysterium iniquitatis , rectissimè videtur ad hanc etiam partem accommodari posse.

¹ Anacleto , qui ponitur quartus à Petro , tribuitur , & exstat decretum , quo statuit , Ecclesiam Romanam esse mandato , & institutione Christi , caput aliarum Ecclesiarum.

² Alteri post eum , Alexandro , decretum adscribitur , quo mandat , ut aqua cum sale consecratur , ad expurgandum populum , & amoliendum insidias Diaboli.

³ Quæso quantum ista differunt ab Apostolorum illa majestate , *quantum autem* ⁴ à *Johan-*

¹ 2. Tomo concil. p. 306. Repetitur Dist. 22. cap. Sacrosancta. item Dist. 1. cap. In novo.

² 1 Tomo Concil pagina 16. epist. 1. ad omnes Orthodox. Extrat de conf. dist. 3. cap. Aquam cum sale.

³ Euseb. l. 4. De obitu Iohannis Evangelistæ nihil certi extat. Hiero-

nymus breviter ait , Iohannem anno 63. post passionem Domini Ephesi mortuum. *Suida ad annum aetatis 120. pervenisse refert.*

⁴ A Iohannis.] Ioh. Evangelista inter omnes Apostolos quam diutissime vixit , neque potuit interfici à Tyrannis , nam aliquando in oleo ferven-

te

Johannis Evangelista scriptis, qui prope adhuc usque tempus aetatem produxit?

Hæc duo posui solum, ut de reliquis judicium fieri possit: nam ferè sunt ejusdem generis, & ambitionem apertè præ se ferunt, & ut sermo est illotus, ita quoque res ipsa nihil habet salis, quem in Ecclesiæ ministris Paulus requirit.

² ³ Huc etiam pertinet Constantini Cæsaris

re coctus pulchrior inde salvus & incolumis evasit. Cum in balneo publico hæreticum Cerinthum videtet, mox inde profiliit dicens; *examur hinc ac* mox balneo colapso cetinthus fuit oppressus.

¹ Ad Colossenses 4.

² Dist. 96. Constantin. In vetustioribus exemplaribus Decretor. Gratiani non exstat Donatio Constantini M. ut annotatur Centuria 4. Histor. Eccles. Otto Frising. lib. 4. scribit, fuisse Gratiani tempore, qui donationem illam fictam asseverarent. Impugnaverunt publicis scriptis hoc commentum Marsilius Patavinus, in libro suo, cui

titulus, Defensor pacis: Nicolaus Cusanus Cardinalis lib. 3. cap. 2. de concordia Catholica: Aeneas Sylvius in suo Dialogo: Volaterranus: Laurentius Valla: Ludolfus de Babenberg. de jure regni Imperii Romani, cap. 13: Iohannes de Parisiis, tractatu de potestate regia & papali: Martinus Lutherus: Item Hottomannus in bruto fulmine: Theophilus Banosius lib. 10. de Politia civitatis Dei, cap. 21. *Defendunt hanc e mentitam donationem Augustinus, Steuchus Eugubinus duobus libris contra Vallam scriptis, & Boethius Epo. Frisius lib. 2. Heroicarum questionum. Iohannes*

faris edictum, quod suis libris inseruerunt, ipsorum potentia videlicet fundamentum atque robur. Nam qua ponitur ibi liberalitatis illius immensa causa & occasio, falsi redargui potest ex historiis atque convinci.

¹ Deinde, ut maximè fuerit Cæsar profusus, uni sibi fortasse potuit hoc ipso jus suum imminuere: successoribus autem, æquali potestate præditis, & reipublicæ tutoribus, non potuit. Nam qui jus & imperii vefligalia deteriora facit, patriæ pater appellari non debet, ac par pari præscribere non potest, aut præjudicare.

² Constantini Cæsaris mandato, & Nicæ urbe Bythinæ, fuit indictum, & habitum

nes Aventinus lib. 5. Henrico IV. imperante fabulam donationis Constantianæ primum excogitam affirmat, quod ab illorum temporum statu non alienum videtur.

³ Huc etiam.] Hoc edictum vulgo vocatur donatio Constantini M. qua dicitur Papæ Rom. donasse Italiam & totum Occidentem, sed hæc donatio plane conficta & ementita est, prout auctores citati prolixè demonstrant.

¹ L. 4. de recep. arbit. Item in lib. 58. D. de iudic. & l. ille, 13. §. tempestivum, D. ad S. C. Trebellian.

² Eusebius de vita Constantini M. lib. 3. cap. 6, 7. Niceph. lib. 8. cap. 4. & seqq. Theodoretus l. 1. c. 7. & seq. Socrat. lib. 1. cap. 5. Sozom. lib. 1, cap. 16. Ruffin. lib. 10. cap. 2. Zonaras tomo 3. Oros. l. 7. cap. 28.

³ Nicæa.] Primum Concilium universale habitum fuit sub Constanti-

concilium longè frequentissimum, in eoquè dogma damnatum Arrii, qui Christum negabat ejusdem esse cum patre substantiæ.

1 Non ex Europa tantum & Asia, sed ex Ægypto etiam atque Lybia convenisse còscribuntur Episcopi.

2 Decretum inter alia fuit, ut per Ægyptum, Lybiam, Pentapolim, vetus consuetudo servetur, nimirum, ut hi omnes Alexandrinò subsint Episcopo, quum Romanus etiam Episcopus hunc morem usurpet & retineat: Item ut Antiochiæ cæterisque provinciis & Ecclesiis integra maneant sua cuique privilegia.

3 Post hanc Synodum, *Eustathio quodam authore*, natæ fuerunt opiniones praviæ, de vitando matrimonio, de novo & inusitato genere vestitus, de non edendis carnibus, de relinquendis possessionibus.

4 Cum ergo plerique conjuges divortium face-

no M. in urbe Nicea. unde vocatur concilium nicenum: in eo asserta fuit æterna divinitas I. Christi contra hæreticum Arrium qui Christum faciebat creaturam.

1 Hinc Augustinus libro de Baptismo, capite 18. Nicenum Concilium, orbis terra Concilium nominat.

2 Tomo 1. concil. c. 6. Decret. concilii Niceni, pag. 485. item 568. & 578. Dist. 65. cap. Mos antiquus.

3 Athanas. orat. 1. contra Arrian. Basiliius Epist. 74. Socrat. lib. 2. cap. 47. Niceph. l. 9. c. 16. Sozomenus l. 3. c. 13.

4 Hujus concilii Canones

facerent, & servi relictis dominis, ad novum illum ac religiosum vestitum, uti vocabant, confugerent: idem quoque facerent mulieres, desertis maritis: cum ii, qui carnibus vescabantur, item Ecclesiæ ministri, qui duxerant uxores, vulgò despicerentur, tanquam impuri, & ingrati Deo; Gangræ, oppido Paphlagoniæ, fuit habita Synodus, in eaque damnati, qui sic docerent atque sentirent.

¹ Salutat^{us} amplissimè à senatu populoque Romano Constantinus, propter restitutam Reipublicæ pacem ad externa bella totum sese convertit, multisque præliis Gothos atque Sarmatas vicit, Thraciam diripientes: deinde jam ætate gravis, bellum indixit Persis, Mesopotamiam vastantibus, & in Asiam ubi venisset cum exercitu, *sumpto pharmaco, valetudinis curande causa, vitam finivit, non absque veneni suspitione.*

² 3 Hic ille est, qui cognomento dicitur
Ma-

nones Decretis Gratiani ferè omnes inferri sunt, Dist. 30, 31. & 42. Canones Concilii Gangrensis exstant xx. tomo 1. conciliorum, pag. 609. subscripserunt Episcopi 16.

¹ Festus Ruf. Euseb. de vita Constant. lib. 4. cap. 36. Eutrop. lib. 10.

Sext. Aurel. Oros. lib. 7. cap. 28. Socrat. lib. 1. c. 26. Sozom. lib. 2. cap. 32. Niceph. lib. 8. cap. 54. & 55. August. lib. 5. c. 22. de civit. Dei. Pompon. Latrus.

² Eutropius. lib. 10. Oros. l. 3. c. 23. l. 7. c. 28. Socrat. lib. 1. cap. 12. Saxon. lib. 2, cap. 2. Augusti.

Magnus, & qui Byzantium, urbem Thraciæ, suo de nomine vocavit, eò translata sedere regia.

1 Cœpit autem regnare *ad annum, à natali die Christi, circiter trecentessimum duodecimum*. Cometes inusitatæ magnitudinis mortem ejus antecessisse dicitur.

2 Tres reliquit filios, Constantinum, Constantem: hos inter divisum fuit imperii corpus: Constantinopars obtigit Alpium, Gallia, Hispania, Britannia, Orcades, Hibernia, Thyle: Constanti, Italia, Aphrica, cum Insulis, Illyricum, Macedonia, Achaia, Peloponnesus, Græcia: Constantio Asia & Thracia.

3 Constantinus ea divisione non contentus, bellum intulit fratri Constanti: jamque pervenerat Aquileiam: ibi congressus cum copiis Constantis, amisso exercitu, confoditur.

4 Con-

gustinus lib. 5. cap. 25. de civit. Dei. Zosimus lib. 2.

3 *Hic ille est.*] Præcipui commemorantur Magni, Alexander, Pompejus, Constantinus, & Carolus M. Constantinus M. sedem imperii ex urbe Roma transtulit Constantinopolim eamque urbem magnificentissimè exornavit.

1 Eutrop. lib. 10.

2 Aurelius Victor, Eusebius lib. 4, cap. 51. de vita Constantini Magni. Niceph. lib. 8. cap. 54. Zosimus l. 2. Pomponius Lætus. *Non satis autem conuenit, diuiserit ne Constantinus ipse hereditatis imperium, an ipsi post se id fecerint. Vides ad cap. 25. lib. 5. Augustini de civit. Dei.*

3 Eutropius lib. 10. Aure-

¹ Constans qui interea cum Getis & Sarmatis in Dacia belligerabat, post eam victoriam, de qua diximus, in Italiam venit, & superatis Alpibus in Galliam penetravit, & biennio ditionem omnem mortui fratris obtinuit: sed paulò post infidiis & fraude Magnentii fuit interfectus.

² Hunc Magnentium milites antea delinuti ac præmiis allekti, salutaverunt imperatorem.

³ Ea recògnita, Constantius, ex tribus fratribus adhuc superstes, relicto per Asiam legato patruele & sororio suo Gallo, magnis cum copiis in Italiam, ac inde in Galliam accedit, & hostem ingenti prælio vincit. Elapsus autem Magnentius, de pace legatos mittit, sed reje-

Aurelius Victor. Oros. lib. 7. cap. 29. Socrat. l. 2. c. 3. Zosimus lib. 2. Pompon. Lærus.

¹ Aurel. Victor. Eutrop. lib. 10. Oros. lib. 7. cap. 29. Socrates lib. 2. cap. 20. Sozom. lib. 4. cap. 1. Niceph. lib. 9. cap. 29. Zosimus lib. 2. Pomp. Lærus.

² Aurelius Victor, Eutropius lib. 10. Oros. l. 7. cap. 29. Socrat. lib. 2. cap. 10. Zosimus per Jo-
sum imperatorem factum

scribit, lib. 2.

³ Sexrus Aurelius, Eutrop. lib. 10. Oros. lib. 7. cap. 29. Socrates lib. 2. cap. 27. Sozomenus lib. 4. cap. 6. Niceph. lib. 9. cap. 32. Zosimus l. 2. Pomponius Lærus. Athanasius in Apologia ad Constantium Cæsarem scribit, Magnentium ludam imitatum, eodem mortis genere sibi ipsi carnificem factum. Aurelius gladio incubuisse refert.

¹ Sex-

reſectus à Victore , denuo præliatur, & infelicitèr quidem : itaque Lugdunum fugiens, cum ſuos etiam comites inſidiari ſibi videret, nec, quo ſe reciperet, haberet, mortem ſibi conſciivit ipſe.

¹ Conſtantius deinde , Gallum patruelem, legatum ſuum per Aſiam, ut dictum eſt, abutentem imperio ac poteſtate , cum alia ratione ſanare non poſſet, interfici mandat : poſt in Aſiam redit , perfecturus bellum Perſicum, quod propter factionem Magnentii, ut ſupra diximus, intermiſerat.

² Et quoniam ſub hoc ipſum tempus, Germani facta impreſſione, Galliam vaſtabant, ³ alterum ſuum patruelem, Julianum, Galli fratrem, adoptavit, & Galliarum tutelam illi commiſit.

⁴ Julianus feliciter adminiſtratâ re, multisque præliis victor, hoſtem trans Rhenum expulit , complures cepit. ac Romanos milites

¹ Sextus Aurel. Eutrop. lib. 10. Oroſ. lib. 7. cap. 29. Am. Marcellin. lib. 14. Socrat. lib. 2. c. 27. Sozom. lib. 4. cap. 6. & 5. cap. 2. Niceph. lib. 9. c. 8. Zoſ. lib. 1. Pomp. Lætuſ. eſt ille *Julianus* qui vocatur *Apoſtata*, nam à fide Chriſtiana ad Idololatriam Ethnicam deſecit, ac Chriſtianam religionem funditus extirpare voluit.

² Marcell. lib. 15. Sozom. lib. 5. cap. 1. Zoſimus lib. 3. ⁴ Socrat. l. 5, cap. 1. Sex. Aurel. Zoſimus lib. 3. Marcel. lib. 16, 20, & 21.

³ *Alterum ſuum.* Hic Aurel. Viſt. Eutrop. l. 10. Oroſ.

tes captivos liberavit, & ad Argentoratum hostilem exercitum ferè totum concidit, ideoque salutatus est ab exercitu, non modo Cæsar, verùm etiam Augustus; & diademate ornatus, licet invitus, ut præ se ferebat. Nam literis ad Constantium datis, invidiam facti conabatur à se derivare: sed Constantinus ea re plurimum offensus, omisso Persico bello, vicinisque populis liberaliter & amicè compellatis, ut in fide peristerent, iter ingressus est, ut Julianum ad officium reduceret: sed in itinere, cùm adhuc esset in Asia, febris correptus, vitam finit, Juliano prius constituto successore.

¹ Regnante Juliano populi Romani hostes intra suos fines se continebant, nec ullus erat uspiam motus.

² Ipse contra Persas profectus, & Assyriam populatus, exercitu hostili profligato, Ctesiphontem usque pervenit: tandem reduturus copias, à tergo invaditur ab hoste: cumque medius versaretur inter suos milites,

¹ acce-

Oros. lib. 7. cap. 29. Socr. lib. 2. cap. 37. Niceph. lib. 9. cap. ult. Theod. lib. 3. cap. 1. Soz. lib. 5. cap. 1.

² Ammianus lib. 25. Eutrop. lib. 10. Felt. Rufus, Aurel. Vict. Socrates lib. 3. cap. 18, Theodor.

lib. 3. cap. 20, Sozom. lib. 6. cap. 1. August. de civit. Dei lib. 4. cap. 29.

³ Quod Christiani nominis hostis fuerit & persecutor, Julianus, attestatur Socrates lib. 3. cap. 11. Theod. l. 3. c. 7. Sozom. l. 3. c. 1, 2, Niceph. l. 10. c.

21, 22,

¹ accepto vulnere, paulo post excessit è vita, Christiani nominis hostis.

² Milites, amisso duce, cum in magnis versarentur angustiis, Cæsarem faciunt Jovianum.

³ Erat tum Episcopus Romanus Julius, ejus nominis primus, cujus exstant epistolæ ad Episcopos Orientales, in quibus non semel inculcat, *sibi soli, qui sit prima sedis, ut ait, presul, singulari quodam privilegio & ex prescripto divino, jure competere convocandi Synodos generales.*

⁴ Mirum autem videri possit, qua fronte istud scribat, aut alii jactent, quum & ante ipsum Constantinus Nicenum, & post ipsam an-

nus

21, 22, 23. &c. Augustinus lib. 18. cap. 52. Pompon. Lætus.

1 *Accepto vulnere.*] Percussus fuit sagitta ab ignoto quodam equite alii scribunt, sagittam illam de cælo fuisse missam, ea extracta sanguinem profluentem manu in auram sparsit ac blasphema voce exclamavit, *Vicisti Galilea*, Christum n. contemnit vocabat Galileum.

2 Aurelius Victor. Eutropius lib. 10. Orosius

lib. 7. cap. 31. Ammianus lib. 25. Socrates lib. 3. cap. 19. Theodoretus l. 4.

cap 1. Sozom. lib. 6, c. 1. Niceph. lib. 10. cap. 38. Zof. lib. 3. Pomp. Lætus.

3 Tom. 1. Concilior. pag. 610. & seqq. Epist. 1. quæ tamen censetur esse fictitia. Repetitur 3. q. 6. cap. Dudum à sanctis.

4 Epistola hæc Iulii suppositicia est. ut ex Socrate lib. 2. cap. 15. & Sozomeno lib. 3. cap. 8. ubi literarum summa indicatur, quæ cum argumento vidit.

nis omnino centum, Martianus Imperator Chalcedonense coëgerit concilium. Ad se quoque solum, ejus urbis antistitem, pertinere dicit, ut de causis Episcoporum, & id genus aliis gravioribus negotiis cognoscat.

¹ Hanc ejus arrogantiam Episcopi illi ferre non poterant, & Antiochiæ congregati, masculè respondent, sententiam ab se latam, retractari ab ipso non oportere, quòd eundem dignitatis gradum obtineant, quem ipse: *nam inde à suis finibus, Christi doctrinam, Apostolorum opera & ministerio, Romam pervenisse tandem: quod si pergat, & nova decreta faciat, non se parituros, & nihil sibi fore commune cum ipso; consiliumque capturos esse, quemadmodum res ipsa postulabit.*

² In alia quoque Synodo ejus urbis, multò frequentiori, quàm prius habita fuit, inter alia statuunt, quod sit Episcopi, quod officium Metropolitanum, si quando graviores causæ disceptentur. Nam si dissentiant Episcopi, jubent, ut Metropolitanus è finitima provincia quosdam adhibeat judices, litemque definiat: sin autem Episcopus aliquis de communi sen-

ten-

ficitur hujus Epistolæ non congruit, liquet.

¹ Extat epistola hæc inter decreta Iulii Pontificis 1. tomo conciliorum, pag. 621. editionis

Venetæ responsum Iulii subnexum est pag. 625:

² Tom. 1, concil. subtit. Concilium Antiochenum, pag. 640. Canone 14. &c. 15. pag. 646. &c. 647. Ca-

tentia reliquorum Episcoporum sit condemnatus ob crimen, firmum esse mandant iudicium, neque retractandum ab alio. Decernunt etiam, ut bona sacra dispense fideliter, & elargiatur Episcopus in usum pauperum, & ipse quoque, si sit opus, desumat ex illis, quod erit necessarium ad tolerandam vitam, quum Paulus dicat, victu & amictu nos oportere esse contentos: *quòd si forsan in sua, suorumque privata commoda facultates illas avertat Episcopus, & suis propinquis eorum administrationem committat, synodo coërcendum esse dicunt.*

¹ Jovinianus, imminente hoste, pacem demum fecit, ignominiosam Reipublicæ: nam provincias illas quinque trans Tigrim, occupatas à Galerio, sicut antea diximus, ac simul Mesopotamiæ partem reddidit: deinde pactus fuit, populum Romanum non esse laturum opem Armeniæ regi socio & amico. Progressus cum exercitu, ut domum rediret, ² in finibus Bithyniæ mortuus est.

¹ Illicò

Canon. 25. p. 650. 1 Tim. 6. 12. quæst. 1. Episcopus Ecclesiasticarum rerum.

¹ Fest. Rufus. Zosimus l. 3. Agathias lib. 4. Marcell. l. 25. Eutropius l. 10. Orosius l. 7. c. 31. Socrates lib. 3. c. 22. Theodor. lib. 4. cap. 4. Sozom. l. 6. c. 6. Augustin. de civit.

Dei. lib. 5, c. 25. Diacon. lib. 11. Pompon. Lætus.

² *In finibus.*] Iovinus Imp. extinctus fuit in cubiculo quodam quod recens calce erat incrustatum, nam vapor recentis calcis solet esse lethalis, quia spiritus vitales

¹ Illicò Cæsarem fecit exercitus ² Valentinianum, qui deinde, postquam Constantino-
polim venit, imperii collegam sibi sumfit, fra-
trem suum Valentem, eique regiones illas
commendans, profectus in Germanos, Saxo-
nes Oceanovicinos domuit.

³ In Galliam postquam venit, ira concita-
tus periisse fertur.

⁴ Erat per id tempus in Asia frater ipsius
Valens, alter Cæsar, ut Parthos, Armeniam
vastantes, & Persarum regem rupto fœdere bel-
bel-

tales ita constringit, ut
mors consequatur.

¹ Sext. Aurel. Am-
mianus l. 26. Diac. l. 11.
Orosius l. 7. c. 32. Mar-
cel. lib. 28. Diac. lib. 12.

² *Valentinianum.*] Hic
est *Valentinianus* Secun-
dus, qui præcipuè bella
contra Saxones gessit.
Saxones eo tempore
oram sive litus belgicum
à fluvio Albi usque in
Morinos sive Flandros
occupaverant, ac piratica
totum occidentem quam
gravissime vexabant, fra-
ter *Valentiniani Valens*
orientem obtinebat &
infelicitè contra Gothos
pugnans in quodam ob-

scurò tugurio combustus
fuit.

³ Aurelius Viçor.
Paulus Diaconus lib. 12.
Ammianus l. 30. Socra-
tes lib. 3. cap. 26. Sozom.
lib. 7. c. 36. Zosim. l. 4.
Pompon. Latrus.

⁴ Diacon. lib. 21. Pos.
l. 4. Oros. lib. 7. cap. 33.
Qua ratione Valens in-
terierit, incertum, Socr.
lib. 5. c. 1. Alii igne com-
bustum scribunt, Diac.
l. 12. Sozom. l. 6. c. ult.
Theodoret. lib. 4. c. 36.
Alii Imperatorio habitu
mutato se in medium
suorum peditum injecis-
se, ibique cecidisse & ja-
cuisse incognitum, Socr.
lib.

belligerantem, coërceret: ¹ sed cum Huni, si-
ve Tartari & Scythæ, Pannoniam, Epirum,
& Thessaliam vastarent, in Europam rediit, &
commisso prælio victus, ac in fuga vulnera-
tus, inque tugurium quoddam delatus, immis-
so ab hostibus igne, conflagavit.

² Valentiniani Cæsaris atque Valentis edi-
ctum exstat, quo mandatur, ut qui monasti-
cam vitam sectantur, atque solitudinem, ea-
que ratione militiam & onera publica defu-
giunt, extrahantur è suis latibulis, & aut pa-
triæ serviant, aut omnibus aliis commoditati-
bus careant, quæ post conferantur in eos, qui
laborem & periculum pro Republica susti-
nent.

³ Hostes deinde, circumfessa Constanti-
nopo-

lib. 4. c. 31. Marcellinus
l. 31.

¹ *Sed cum Huni.*]
Non fuerunt Huni sed
Gothi, à quibus victus &
combustus fuit Impera-
tor Valens.

² Liber 26. cap. de De-
curionibus. Vide August.
de civit. Dei l. 18. cap. 52.
& ibi Vivem. Exstat hæc
lex in Codice Theodo-
siano, lib. 12. titul. 1.
l. 26. Meminit etiam Pau-
lus Diaconus l. 12. & Ior-
nandes Gothus lib. 1.

Pertinet autem ad mona-
chos Ægypti, quibus fuit
Valens pertinaciter infen-
sus: Iacobus Cuiacius an-
notavit. Consule anno-
tationes Alciati in deci-
mum librum Codicis lu-
stiniani, §. In lege quî-
dam ignaviæ: Vbi Barto-
li erroneam interpreta-
tionem refellit: vide
eundem Alciatum in li-
bro tertio disputationum
c. 11.

³ Ammianus lib. 31.
& Socrates l. 5. cap. pri-
mo:

nopoli, quum donis atque pecuniis essent ab Imperatore placati, discesserunt.

¹ Valentinianus Cæsar, pacata Saxonia, filium suum Gratianum cooptarat collegam.

² Cum ergo tam pater, quam patruus Valens mortem obiissent, Gratianus utrique succedit, quumque variis barbarum fluctibus ageretur respublica, ³ Theodosium belli ducem insignem allegit, & ad solem orientem misit. Is ad Constantinopolim Hunnos fudit, atque Gothos Thraciæ finibus eiecit.

⁴ Gra-

mo: Barbaros à Saracenis precio conductis repulso sribunt. Zozom. lib. 7. cap. 1. Paulus Diaconus lib. 12. Pompon. Lætus.

² Aurelius Victor, Diaconus lib. 12. Marcell. lib. 27. Socrates l. 4. c. 10.

³ Aurel. Victor. Socr. lib. 5. cap. 2. & Sozom. l. 7. cap. 2. Diaconus l. 12. Oros. l. 7. cap. 34. Theodoretus lib. 5. cap. 5. Zosimus lib. 4.

⁴ Theodosium.] Theodosius inter optimos ac felicissimos Imperatores refertur, erat natione Hispanus sed unico crudeli facinore gloriam suam

contaminavit, quippe Thessalonicæ septem millia civium immisso milite trucidari iussit, quod tumultum quendam excitassent. Cum ergo festo Paschatis Theodosius de cœna Dominica participare vellet, in Ecclesia, Ambrosius Episcopus mediolanensis ipsum à sacra communione repulit, dicens; *non potes cruentis manibus corpus & sanguinem Domini tractare.* Theodosius huic correctioni se humiliter subiecit ac totis octo mensibus publica pœnitentia acta, tandem Ecclesiæ reconciliatus fuit.

¹ Au-

1 Gratianus deinde à quodam suo belli duce, Maximo, affectante Imperium, per insidias fuit in Galliis interfectus.

2 Præceptorem habuit in literis Aufonium Burdegalensem, cujus exstant poëmata quædam, eumque tandem ad consularem dignitatem Romæ perduxit.

3 Eodem prope fato, filius ejus Valentinianus occubuit etiam, summa fraude sui familiaris 4 Arbogasti.

6 Sed non tulerunt impunè percussores:
nam

1 Aurelius Victor, Socrates lib. 5. cap. 11. Sozom. lib. 7. cap. 13. Niceph. lib. 12. cap. 19. & 20. Oros. lib. 7. cap. 34. Zosimus lib. 4. Diacon. l. 12.

2 *Maxim.*] Hic Maximus imperium in Gallia arripuit ac totum fere occidentem occupavit, de quo prolixè videri potest Sulpit. Sever. lib. 2. sacræ histor. & de vita Martini.

3 Exstat Gratianum actio Aufonii ad Gratianum Imperatorem pro consulatu.

4 De hoc legitur oratio funebris Ambrosii episcopi Mediolanensis.

Aurelius Victor, Oros. l. 7. c. 35. Diaconus l. 3. Socrates l. 5. c. 24. Sozom. l. 7. cap. 22. Niceph. l. 12. c. 38, 39. Hieronymus in Epitaphio Nepotiani suffocatum & laqueo suspensum scribit. Fuit autem, Zosimo teste, Arbogastus ex Francis Germanis oriundus.

5 *Arbogasti.*] Hic Arbogastus natione fuit Francus, cumque Valentinianus aliquando per iracundiam stricto gladio eum petiisset, ejus fraude notu fuit strangulatus & suspensus.

6 August. lib. 46. de civitate Dei. De cede Maximi legatur Aurelius Victor,

H

nam cæsi postea fuerunt uterque à Theodosio Cæsare, & Maximus quidem captus, Aquileiæ fuit interfectus, alter verò mortem sibi conscivit ipse.

^{1 2} Deletis ergo tyrannis, Theodosius rerum potitus, Imperii socios constituit filios, Honorium & Arcadium: & quoniam ætate juniores erant, duces, ac velut moderatores illis attribuit, ³ Arcadio Ruffinum, Honorio Stiliconem, neque multò post vitam finit.

¹ Ipso

Ætor, Oros. lib. 7. cap. 35. Diaconus lib. 13. Socrat. l. 5. c. 14. Sozom. lib. 7. cap. 14. Theodoretus l. 5. c. 15. Niceph. l. 12. c. 21. Arbogasti, quem Zosimus & Suidas Francum, è minoribus Galliis oriundum scribunt, interitum refert Aurelius Diaconus l. 13. Socrates l. 5. c. 24. Theodor. lib. 5. cap. 24. Sozom. lib. 7. c. 24. Niceph. lib. 12. c. 38. & 39. Claudianus in Paneg.

¹ Pomp. Lætus. cap. ultimo. Theodoretus l. 5. Sozom. lib. 8. capite 28. Niceph. lib. 12. c. 50. Zosimus lib. 4.

² Deletis.] Inter hos Tyrannos præcipuus fuit Eugenius, quem Theo-

dosius precibus ad Deum tota nocte fufis, divino miraculo in ipsis Alpibus debellavit: nam tanta cæli tempestas in Eugenianos exorta fuit, ut propria tela violenter in ipsos retorquerentur: de qua insigni victoria Claudianus ita loquitur.

*O nimium dilecte Deo
confundit ab antris.*

*Solus armatas hyemes
cui militat asher*

*Et conjurati veniunt ad
clastica venti.*

³ Arcadio.] Imperium Romanum inter Honorium & Arcadium fuit divisum. Honorius obtinuit Romam & occidentem, Arcadius Constantinopolim & orientem. Arcadius mode-

1 Ipso jubente, Constantinopoli fuit habitata Synodus, damnatumque in ea Macedonii dogma, divinitatem Spiritui sancto derogantis.

2 Qui fuerunt ibi patres, ad centum quinquaginta, sicut traditur, instituerunt Episcopos, tum ibi, tum *Antiochia*, quam vocant *seniorum* & verè *Catholicam Ecclesiam*, tum *Hierosolyma*, quam *Ecclesiarum omnium matrem* esse dicunt: & hæc quidam acta sua perscribunt ad Damasum Episcopum Romanum, qui conatus fuerat eos evocare Romam.

3 Damaso fuit familiaris Hieronymus, quum esset juvenis. *Ejus est dictum illud memorabile: Vbicunque Episcopus fuerit, sive Roma, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Rhegii, sive Alexandria, ejusdem meriti est atque sacerdotium.*

1 Theo-

moderator erat *Ruffinus*, quem proprii milites in frustra gladiis conciderunt, ei successit *Eutropius* qui & ipse paulo post fuit interfectus, de utriusque vita & exitu videatur *Claudianus in Ruffinum & Eutropium*.

1 1 Tomo concil. pag. 727. Socrates lib. 1. c. 8. Sozom. lib. 7. c. 7, & 8. Augustinus de hæresibus

cap. 52. Niceph. lib. 12. cap. 18. Dist. 16. cap. Prima autem Synodus. Basilii in expositione fidei Nicenæ, Macedonium Pneumatomachum propterea nominatum scribit.

2 Tomo 1. concil. p. 680. & seqq. Theodoretus lib. 5. cap. 8. & 9.

3 In epist. ad Eulogium 3. operum Hieronymi

H 2

¹ Theodosius magna fuisse pietate fertur; & ab Episcopo Mediolanensi Ambrosio reprehensus, adituque templi prohibitus, patienter tulit.

² Arcadius ad orientem solem Constanti-nopoli præerat: Honorius autem Romæ: sed Ruffinus, ut imperium ad se transferret, Go-thorum regem clam hortabatur, ut Arcadio bellum faceret: intellecta perfidia, Ruffinus à militibus trucidatur.

³ *Arcadium Casarem Innocentius ejus no-minis primus, Episcopus Romanus, excommu-nicavit, quod consenserat, ut Johannes Chry-sostomus ab Ecclesia sua pelleretur, sicut in jure Pontificio refertur.*

¹ Flo-

nymi opera usus est in
scriptionibus Epistola-
rum Synodaliū. ut Hie-
ronymus ipse scribit, epi-
stola ad Eustachium,
item ad Gerontiam.

¹ Theodoretus lib. 5.
cap. 17. Niceph. lib. 12.
c. 40, 41. Sozom. lib. 7.
c. 24. Augustinus lib. 5,
c. 26. de civit. Dei. Pau-
lus Diaconus lib. 13. Zo-
naras tom. 3. Michael
Glycas Annal. parte 4.
*De hoc Ambrosii facto,
gravissimum exstat judi-
cium Thema Erasmi medi-*

*ci excellentissimi, qui il-
lud iniquum esse nec un-
quam verū & justū ratio-
nibus excusari posse, palam
affirmat. Vide Rudolphum
Hospinianum. lib. 2. c. 1.
de origine, usu & abusu
templorum.*

² Socrates lib. 6. c. 1.
Sozomenus lib. 8. cap. 1.
Nicephorus lib. 13. c. 1.
Zosimus lib. 5. Diaconus
cap. 13. c. 1. Ruffinus fuit
Gallus, teste Suida, in vo-
ce Theodosius.

³ Niceph. lib. 13. c. 34.
Dist. 96. cap. Duo sunt
quip -

¹ *Floruit tunc etiam : Augustinus, Hipponensis Episcopus, qui concilio Carthaginensi tertio interfuit & quarto : ubi decretum inter alia fuit :*

Ut Episcopus non longè ab Ecclesia suam haberet hospitium.

³ Item, ut vilem supellectilem & mensam, & victum pauperem haberet, & fide vitæque integritate sibi pararet autoritatem.

⁴ Ut rebus Ecclesiæ, tanquam commendatis, non tanquam propriis utatur.

⁵ *Augustino quoque scripsit Innocentius primus, & Aurelio Carthaginensi Episcopo, & cohortatus ad mutuas preces, Germanos vocat & consacerdotes.*

⁶ *Ab Innocentio fuit Zosimus, qui patrum & antiquitatis decreta laudans, ne Romane quidem sedi, sicut vocant, licere dicit, ut in eis aliquid mutet, aut contra statuat.*

¹ Mo-

quippe. Videatur Glycas Annal. parte 4.

¹ Decret. Synodi Carthaginens. quartæ, Canone 14. Tomo. 1. concilior. pagina 759.

² *Augustinus.*] Fuit Episcopus Hipponensis in Africa, quam urbem obsederant Vandali, in qua etiam obsidione Augustinus scripsit præclaros

illos libros de civitate Dei, & antequam urbs caperetur vita excessit.

³ Dist. 41. c. Episcopus vilem. Decretor. Synod. Carthag. Canone 15.

⁴ Canone 13. pag. 760.

⁵ Epist. 20. Innocentii I. Tomo Conciliorum primo, pag. 780.

⁶ Lib. 25. q. 1. contra statuta.

H 3

¹ Dist

¹ Morem quoque sui temporis infectatur & corrigit, quod plerique nullis imbuti literis ad sacerdotalem ordinem aspirabant.

² Zosimum excepit Bonifacius primus. Erat tunc Carthagine concilium sextum, valde frequens, cui & Augustinus interfuit. Edmissis legatis, Bonifacius ostendit, Synodum Nycenam sedi Romanæ tribuisse jus illud, ut ad ipsam ex omnibus provinciis undique provocaretur: petit igitur à patribus, ut hoc ipsi quoque sanciant & confirment. Respondent, nihil ejusmodi fuisse Niceæ decretum, quod quidem ipsi sciant; veruntamen ut certò res investigari posset atque sciri, placuit, ab Alexandrina & Constantinopolitana Ecclesia petendum esse verum ejus Synodi exemplar. Eo tandem allato, deprehensum est, planè contrarium fuisse statutum, hoc videlicet, ut de suis causis quæque provincia cognosceret, & ab Episcopis ad Synodum provinciæ, vel etiam ad Oecumenicum, ut vocant, concilium provocaretur.

³ Erat tum Alexandrinus Episcopus, Cyrillus. Antequam exemplar veniret, mortuus erat

¹ Dist. 36. cap. qui Ecclesiast. & Dist. 59. cap. qui Eccles. Epist. 1. ad Hefychium Salonitanum Episcop. pag. 810.

actis concilii Carthag. fexti, p. 818. Epistola hæc extat in Actis Concilii Africani, capitulo 101. pag. 841.

² Tom. 1. concil. In

³ C. 120. p. 843. C. 105

¹ 50-

erat Bonifacius: cumque successor ejus Celestinus idem urgeret, responsum tulit juxta formam decreti.

¹ Mortuo Arcadio successit filius Theodosius II. quo regnante, & jubente, Ephesina fuit habita Synodus; *in eaque damnatus Nestorius, qui Christum natum esse Deum ex Maria virgine, negabat. Augustinus tunc è vita discessit.*

² Ab altera parte Stilico, tutor Honorii, perfidiosè rem etià egit, uti Rufinus. Et cum in Gallia domicilium sedemque Gothis tribuisset: commovit illos, ut in Italiam ingressi, ³ duce Alarico Romam caperent, quod fuit anno conditæ urbis MCLXII, post Christum verò natum CCCCXII.

¹ Ro-

¹ Socrat. lib. 7. c. 32. & 33. Evagrius lib. 1. c. 2. & seqq. Niceph. lib. 14. cap. 13. Augustinus obiit Hippone, anno Christi 440. ut ait Sigebertus in Chronico, vel 446. ut Beda: sed 432. Diacon. 14. five 433 Prosper in Chronico. Liberatus Archidiaconus Carthaginensis scribit cap. 5. sui Breviarii, Augustinum ad hanc Synodum accersitum, sed morte præventum esse.

² Diacon. lib. 13. Au-

gustinus lib. 1. cap. 1. de civitate Dei. Iornandes. lib. 2. Sozomenus lib. 9. cap. 9. Orosius l. 7. c. 38. Paulus Æmilius l. 7. Michaël Ritius de regibus Hispaniæ lib. 7. Egnatius lib. 1. Principum Romanorum.

³ Duce Alarico. } Anno Christi CCCCXII. Gothi sub Rege Alarico urbem Romani ceperunt, spoliarunt & combusserunt atque ita tandem destructa fuit superba illa Ro-

H 4

Ro-

¹ *Roma paucis diebus Gothi commorati, cum Rhegium venissent populabundi, ac in Siciliam trajicerent, naufragium fecerunt, ² extincto etiam rege.*

Cum deinde multa Stilico nequiter faceret, & infidiosè, quo suum ad filium Eucherium Imperii summam transferret, intellecta fraude captus, & Honorii jussu fuit interfectus.

³ Alarico rege mortuo, Gothi regem sibi sumserunt Adolphum, ejus propinquum, eo-que duce Romam redeunt, & quod reliquum erat absument.

⁴ Eo interfecto, regnavit Gensericus, & hoc sublato, Wallis; cum quo Constantinus, Honorii per Gallias legatus, & sororius, ac deinde imperii socius, amicitiam & fœdus iniit, ⁵ concessa illi Aquitania, Galliarum parte, quam inhabitaret.

¹ ² Vexa-

Roma, quæ hætenus ca-
put quartæ Monarchiæ
fuerat.

¹ Diacon. l. 13. Oros.
lib. 7, c. 38. Sozomenus
l. 9, c. 4. Zosimus l. 5.

² *Extincto.*] Alaricus
cum thesauris suis demer-
sus fuit in profundum flu-
vium, ne Romani vel
corpore vel opibus poti-
sentur.

³ Procop. l. 1. de bel-

lo Vandal. Diacon. l. 13.
Oros. l. 7. c. 43. Iornan-
des. Valla, Iornand. Adol-
phus hic Alarico affinis
fuit, conjugis nempe fra-
ter, ut Zosimus innuit.
Diaconus Athaulphum,
Orosius Athalphum vo-
cat.

⁴ Oros. l. 7. cap. ult.
Diaconus lib. 14. Iornan-
des lib. 2. Prosper in
Chronicis.

⁵ Con-

1 2 Vexabant tum Britanniam Scoti & Picti, verum auxiliis, ab Honorio Cæsare missis, profligati fuerunt. Per Hispaniam quoque Wandali & Alani, Genserico duce, grassabantur.

3 Honorio tandem Romæ mortuo successit, ad occidentem solem atque Romæ, 4 Valentinianus, sororis filius : cum interim Theodosius Arcadii filius, ut supra diximus, alteram mundi plagam Constantinopoli gubernaret.

5 Ad hoc tempus Wandali & Alani diffidiis & factionibus Romanorum ducum, qui per Africam erant, invitati, penetrarunt ex Hispaniis in Africam, ferroque regionem atque flamma vastabant. Ab ea clade pars quædam Africæ fuit illis ad habitandum attributa.

1 Go-

5 *Concessa.*] Gothi ex Italia primo migrarunt in Galliam ex Gallia traduxit eos in Hispaniam Rex *Wallia*, atque ita cepit regnum Gothorum in Hispania quæ hodieque durat.

1 Procopius de bello Vandalico lib. 1. Paulus Diaconus lib. 14. Sozomen. lib. 9. cap. 2. Blond. 2. dec. 1. Diacon. 14.

2 *Vexabant.*] Sub Imp.

Honorio destructum fuit Romanum Imperium in occidente à Gothis, Vandalis, Hunnis, Francis, Alemannis, aliisque barbaris nationibus.

3 Procop. lib. 1. belli Vandal.

4 *Valentinianus.*] Cognomine Tertius, ultimus Imperator occideris.

5 Procop. lib. 1. belli Vandal. Diac. l. 14. Iordan. lib. 2.

H 5

1 si-

¹ Gothi, qui Galliam Aquitaniam incolebant, Honorii Cæsaris voluntate atque permissu, ut paulo ante diximus, non contenti suis finibus, vim & injuriam inferebant vicinis, & Narbonem obsidione fatigabant: sed missus èd cum copiis Litorius, oppidum obsidione liberavit, annonam intulit, & commisso prælio feliciter primò pugnabat, post autem toto ferè exercitu deleto, captus est: tantaque fuit ea clades, ut populus Romanus pacem orare cogeretur.

² 3 Wandalorum etiam rex Genfericus, pace violata, quam cum Romanis in Africa fecerat, ut antea diximus, Carthaginem ex improviso capit, ac multa crudeliter ibi facit: quæ quidem civitas per annos quingentos octoginta quinque populi Romani tum fuerat.

⁴ Occupata Carthagine, in Siciliam trajicit, magnisque cladibus eam afficit. Tum demum instructa classe Theodosius Imperator bellum in Wandalos movebat: sed cum eodem

¹ Sigebert. Diaconus lib. 14. Iornand. lib. 2. Prosper in Chronico.

² Diaconus lib. 14. Prosper in Chronico Vrspergensis.

³ Wandalorum. }
Wandali populus Ger-

manicus ex Hispania in Africam penetrarunt, ibi Carthagine capta per potens regnum condiderunt, quæ tandem destructum fuit ab Imp. Iustiniano.

⁴ Diaconus lib. 14.

1 Po-

dem tempore Huni Thraciam & Illyricum vastarent, exercitus è Sicilia fuit ad ea loca propugnanda revocatus.

^{1 2} Faciebant tunc denuo impressionem in Britanniam Picti, atque Scoti: cumque de Romanorum auxiliis Britanni desperarent, ab Anglis, populo Saxoniarum opem petunt: Sed hi pulchritudine regionis allekti, quum paulatim majoribus copiis eò adnavigassent. maximam Insulæ partem suæ ditionis fecerunt, Britannis oppressis.

3 Non multò post Constantinopoli mortuus est Theodosius I I. Eo regnante solis deliquium fuisse traditur, & apparuisse cometa, inde ab Idibus ferè Juliis ad mensẽ usque Septembrem.

1 Theo-

2 Polydor. hist. Anglicæ lib. 3. Beda lib. 1. Anglic. hist. Buchanan. rerum Scotic. lib. 8. c. 41. Crantius Saxon. lib. 1. cap. 18. Georgius Livius in Chronico Angliæ Regum.

2 Faciebant.] Sub Valentiniano Tertio Britanni à Romanis derelicti contra Pictos ac Scotos evocarunt Anglos sive Saxones, qui tum temporis, sicut supra dictum,

maritima potentia florebant. Ita duo Saxonum Reges *Hengistus* & *Horsa* cum copiis auxiliariis in Britanniam trajecerunt, sed mox pulchritudine regionis allekti ipsos Britannos oppresserunt ac septem regna constituerunt quæ tandem anno Christi octingentesimo in unius Angliæ nomen & sceptrum coaluerunt.

3 Diacon. lib. 14.

1 Dine.

¹ Theodosio ad orientem solem successit Martianus. De Genferico, VVandalorum rege, suprà diximus: cum eopacem fecit Valentinianus, divisa inter ipsos Aphriça.

^{2 3} Circiter hoc tempus Attila, rex Hunorum, qui Dacia & Pannonia occupata, vicinas regiones, Macedoniam, Mysiam, Thraciam crudelissimè vastabat, ad occupandam Imperii Romani partem, quæ est ad occidentem solem, animum adjecit. Et quoniam ejus belli summam fore difficultatem videbat, siquidem Gothi, qui tum pacem cum Romanis colebant, ut supra dictum est, auxilia Romanis ferrent: idcirco missis legis amicitiam eorum atque fœdus expetebat: verùm Aëtius Valentinia-

¹ Diac. l. 14. Evagrius lib. 2. c. 1. Niceph. lib. 15. Procop. lib. 1, belli Vand.

² Procop. lib. 1. bell. Vandal. Diac. l. 15. Bonfin. l. 3. dec. 1. Blondus 1. decad. l. 2. Callimachus in Attila.

³ Circiter.] Omnium maximum bellum quod Romani gesserunt cum barbaris, bellum Hunnicum. Hunnorum primus Rex fuit *Attila*, qui se vocavit *flagellum Dei*. statuerat Attila totum Imperium occidentis occupa-

re ac propterea cū exercitu septies centenum millium ex Germania in Galliam contendit, ibi Aëtius Valentiniani Cæsaris dux una cum copiis Francorū & Gothorum sese huic futuri Hunnico opposuit. Prælium commissum fuit in Campis Catulannicis ubi cæsa Hunnorum centum octoginta hominum millia Attila fuga evasit & novis collectis copiis denuo in Italiam festinavit, eamque longe lateque flamma & ferro vastavit,

tiniani Cæsaris legatus huic rei prævertit: & cum Theodorico Gothorum rege, firmato fœdere, totum se comparabat ad bellum.

1 Attila nihilo secius progreditur: *fit prælium longè maximum in campis Catalaunicis, quæ quidem Gallie pars, propter ingentem planiciem, hodie vocatur Campania.*

2 Cecidisse in eo prælio feruntur CLXXX. hominum millia: in his etiam Gothorum rex Theodoricus occubuit.

3 Victus autem attila seipsum interficere cogitabat, ne vivus in potestatem hostis veniret: sed cum Theodorici regis filius, Aëtii ducis consilium secutus, cum suis copiis domum rediret, ut mortuo parenti succederet, Attila colligendi sui spacium adeptus, in Pannoniam redit, & novis collectis copiis, iræ plenus, Italiam ingreditur: Aquileiam urbem obsidione diuturna fatigatam demum expugnat, diripit, incendit: inde Concordiam, Patavium, Vincen-

cen-

stavit, sed quo minus Romanam diriperet, precibus Papæ Leonis fuit effectum. Reversus igitur in Pannoniam cum in nuptiis vino se ingurgitasset noctu proprio sanguine suffocatus periit.

1 Iornandes l. 2. Diac. l. 55. Iornandes campos

Mauricios, Freculphus Mauriacos vocat.

2 Diacon. lib. 15. Iornandes lib. 2. Gregorius Turonensis l. 2, c. 7.

3 Pompon. Lærus. Procop. lib. 1. belli Vand. Diac. l. 15. Bonfinus dec. 1. lib. 6. Olahus in Attila cap. 15. De Attila interi-

m

centiam, Veronam, Brixiam, Bergomum, Mediolanum, & Papiam capit: postea grassatus per Flaminiam, castra tandem facit ad Mincii confluentem atque Padi. Quo quidem in loco, quum deliberaret, an Romam iturus esset cum exercitu, Leo venit ad ipsum, urbis Romæ Episcopus, ejus nominis primus, idque perfecit, ut, mutata voluntate, non solum non Romam peteret, verum etiam Italia omni relicta, rediret in Pannoniam, ubi non multo post vitam finiit.

¹ Hic est Leo ille, cujus exstant epistolæ complures ad Theodosium II, & Martianum Imperatorem, in quibus partim excusat, quamobrem ad concilia venire non possit ab illis indicta, & deprecatur ne molestè ferant, quod legatos eò mittat: partim etiam orat, ut Italia potius, quàm in Asia concilii locum designent; sed nihil impetravit.

² Dum per Italiam ita sæviret Attila, ³ Ventorum urbs condita fuit, quando ex vicinis

su refert ex Prisco Historico Iornandes lib. 2. Iovius lib. 1. Elogiorum.

¹ 2. Tomo concil. p. 40. epistola Leonis Papæ decima sexta. Epistol. 9. ad Theodosium pag. 32. Vide epistol. 23, 24, 31. &c. pag. 44. & seqq. 2. Tomo concil.

² Volater. l. 4. Geograph. Blondus Decad. 1. lib. 3. Sabellicus de rebus Veneris Decad. 1. lib. 1, Antonius Bonfin. Decad. 1, lib. 6.

³ *Ventorum.*] Cum Attila ita per Italiam grassaretur nobilissimæ familie in astutia & insulas,

cinis locis plerique potentiores in illa maris æstuaris, & insulas, tumultuosque, veluti in portum aliquem sese receperunt.

¹ Humile fuit igitur ac propè desperatum & calamitosum hujus urbis initium, & nunc in tantam, uti videmus, amplitudinem excrevit. Octoginta quinque numerantur illorum duces, ad hoc usque tempus: ex iis primus fuit Paulus Anazatus, anno salutis septuagesimo sexto, quum ante ducentos quinquaginta duos annos urbs ædificari cœpta fuisset.

² Interfecto postea Valentiniano, Vandalorum; rex Genfericus, classe devectus in Italiam ex Africa, cum exercitu longè maximo, & adjutus à Mauris, Romam contendit,

insulas maris Adriatici se contulerunt atque ibi paulatim struxerunt magnificam illam urbem Venetiarum, quæ hodieque Regina Italiæ & Turcarum scopulus excelssime floret.

¹ In historia ducum Venetorum à Petro Marcello Veneto, Sylvestro Gyrello, & Hieronymo Kelnero edita, hic dux vocatur Paulatius Anastus, & initium imperii illius collocatur in annum 697, à Christo nato,

quem faciunt urbis conditæ annum 282. De numero etiam variant, 4, enim & 80. usque ad illud tempus, quo hæc à Sleidano scripta sunt, Duces recensent.

² Diac. lib. 25. Procop. de bello Vand. lib. 5. Iornandes, Evagrius l. 5. c. 7. Vrspergensis.

³ *Rex Genfericus.*] Urbs Roma à barbaris nationibus ter fuit capta, primo ab *Atarico* Rege Gothorum 2. à *Genferico* Rege Vandalorum 3. à *Totali*

dit, & urbem propè desertam ab omnibus capit: sed exoratus à Leone Episcopo, qui & Attilam placaverat, ut idiximus, ab incendiis abstinuit atque cæde.

¹ Direptâ urbe, captivi maximo numero Carthaginem deportati sunt. Hostes deinde Campaniam magnis calamitatibus afficiunt, Capuam, Nolam, Neapolim aliasque civitates evertunt: superstites à cæde conjiciunt in catenas, & opibus Italiæ facti divites, in Aphricam revertuntur.

² Martianus ad Orientem solem Imperator, pacem coluit, natura quietus: ac dicere solebat: quamdiu pacatè vivere liceret, non esse principi decorum, ut arma sumat.

³ Ipso regnante, & jubente, Chalcedone fuit coactum concilium amplissimum, & damnatus Eutyches, duas naturas in Christo confundens.

⁴ *Ibi decretum inter alia fuit, ne quis clericus, uti vocant, in duarum civitatum Ecclesiis recipiatur.*

¹ Non

Totila Rege Gothorum.

¹ Diac. l. 15. Procop. de bello Vand. lib. 1. Vespersens.

² Pompon. Lætus, Ignatius lib. 2. de Rom. Princip.

³ Evagrius lib. 2, c. 2. Nicephorus lib. 15, cap. 2, 3, 4, &c. Diaconus lib. 51. Tomo 2. Concil. pag. 119.

⁴ 10. Canone Decretorum concilii Chalcedonen.

Non erat nota tunc temporis illa, quæ dicitur, pluralitas beneficiorum, quæ nunc sic inolevit, ut nihil sit ea frequentius. Et nostra quidem ferè memoria, consuetudo illa inter alias Ecclesiæ maculas obrepit, uni ut duos attribueret Pontifex Episcopatus. Quod si jam eum, qui superiori proxima ætate fuit, hac in parte morem restitueret, officium suum faceret: sed quoniam id ferre non potest, an putamus, unquam esse permissurum, ut juxta sacras literas, & Apostolorum atque primi temporis decreta, res emendentur? Nimirum frustra laborant, qui facta Paparum ad antiquæ religionis rationem exquirunt.

Imperii anno septimo, Martianus mortuus est, eique Leo successit; Romæ autem, & ad solem occidentem, ubi Roma capta Gensericius in Aphricam revertisset, Valentinianus successit Avitus, deinde Majoranus, postea Severus, ab hoc Anthemius, post alii parum celebres, qui mutuis lanienis, & insidiis interierunt, neque diu regnarunt, adeo quidem, ut jam altera pars Imperii Romani, versus occidentem solem valde esset afflicta.

De Leone Cæsare nihil memorabile proditum est, nisi quod cum Gothis, Illyricum

nensis, 2. Tomo concil.
pag. 327. Exstat. l. 21, q. 1.
Clericum in duarum.

Evagrius l. 2, c. 7. & 16.
Iornandes lib. 1. Procop.
l. 1, belli Vandal.

1 De his Diac. lib. 15.

2 Iornand. lib. 2.

1 Tom.

cum vastantibus, amicitiam atque fœdus iniit.

¹ Exstant ad ipsum quoque Leonis Episcopi Romani una & altera Epistola. Successorem habuit Zenonem Isauricum.

² Inter eos, qui Romæ præfuerunt, à morte Valentiniani, fuit etiam Augustulus quidam.

³ *Ad hoc tempus, Odoacer, cum ingenti manu Herulorum & Scirorum, ex Pannonia in Italiam invadit: Orestem, patricium Romanum, qui Papiam cum suis copiis sese receperat, capit & occidit, oppidum diripit & incendit: progressus omnem regionem usque Romam occupat, Augustulus animo fractus, Imperium sponte deponit: Odoacer urbem ingre-*

¹ Tom. 2. concil. Epist. 71, 72, 73, 76, &c. p. 10. & seqq.

² De Romuli, Orestis filio, cui Augustuli cognomen fuit, scribit Procopius de bello Vandali. col. 1. de bello Gothico l. 1. Evagrius lib. 2. c. 16. Iornandes lib. 1. Pompon. Lærus.

³ Iornandes lib. 2. Sigebertus. Procopius de bello Gothico l. 1. Leonh. Aretinus de bello Gothi-

co lib. 7. Blondus decad. l. 2, c. 1. Bonfin. decad. 1, lib. 7.

⁴ *Augustulus.*] Ultimus omnium Imperatorum quæ Romæ regnarunt fuit *Romulus Augustulus* fatale utrimque Romanis nomen, sicut enim *Romulus* fuit primus Rex & Augustus primus Imperator, ita *Romulus Augustulus* fuit ultimus Rex & imperator Romanorum, & quibus nomi-

ingredirur , & Italiz regnum adeptus, per annos xiv, nullo resistente præfuit.

¹ Tum demum Theodoricus Ostrogothorum rex , missus à Zenone Imp. & Constantinopoli profectus , Gepidas & Bulgaros , resistentes vincit: deinde per Mysiam & Pannoniam iter faciens , in Italiam accedit , & non procul ab Aquileia castra ponit, quo postquam & Odoacer venisset, summis copiis dimicatur: victus Odoacer in fugam conjicitur: sed re-collectis copiis denuo præliatur non procul à Verona, iterumque victus , & quamplurimis desideratis , qui partim in conflictu , partim in Arthesi flumine perierant , Romam fugiens contendit. Illinc exclusus , vastato circumagro, Ravennam venit , ibi per triennium ferè circumfessus , ac deditione tandem captus, interficitur,

² Theodoricus , Odoacro sublato , factus Italiz dominus , Romam venit , ibique concilium habuit unum & alterum Episcoporum, quos ex diversis Italiz provinciis ed convocaverat , ut de Symmachi causa cognoscerent Episcopi Romani , quem plerique repudiabant, ut indignum & vitio cretum.

¹ Theo-

nomini- bus Rom. impe-
rium cepit, iisdem etiam
desit: unde intelligimus
quædam nomina esse fa-
talia.

¹ Procop. belli Gothi-
ci lib. 1. Iornand. lib. 1.
& 2. Aretinus lib. 1.

² Diac. lib. 17. Tom. 2.
concil. pag. 472. & seqq.

Gen?

¹ Theodoricus hic fuit Arrianus, ut quidam Pontificiorum libridicunt.

² Est autem ille, qui cognomine dicitur Veronensis, Theodorici illius, qui in prælio contra Hunnorum regem Attilam occubuit, ut supra dictum est, propinquus.

³ Odoacer erat Rugus, qui est ad mare Balticum Germania populus.

⁴ Theodoricus, muniendi sui causa, Vandalorum, Visigotorum, & Burgundiorum reges, per affinitatem sibi conciliavit.

⁵ Dum hæc in Italia geruntur, magnifuerunt motus per Thraciam, Africam, Britanniam, in qua superiores tandem exstiterunt Saxones.

Zenoni, mortuo Constantinopoli, succedit ⁶ Anastasius. Is nonnullos fovebat, qui dogma

Centuria 6. Historiæ Magdeburg. c. 19. de Synodis.

¹ Ioan. 1. Papa in Epistola ad Episcopos Italiæ, tomo concil. 2. pag. 534.

² Tacitus in Germania & in eum Althamerus: Godefridus Viterbiensis perperam Odoacrum Ruthenorum ducem nominat.

³ Odoacer.] Hic Odoacer fuit natione Herulus & Rugius ac primū se Re-

gem Italiæ appellavit: eum regno & vita spoliavit Theodoricus Ostrogottorum Rex, qui condidit Regnum Gothorum, in Italia.

⁴ Procop. lib. 1. belli Gothici. Iornandes lib. 2. Frisingensis. lib. 5. cap. 1.

⁵ 2. Tom. concil. Epistolæ initium: Famuli vestræ pietatis. pag. 445. Dist. 69. cap. Duo quippe.

⁶ Anastasius.] Cognomine

ogma probabant Eutychianum : ideoque
 assiduum ei fit cum Episcopo Romano Gela-
 io, qui literis prolixis eum dehortatur, ut qui-
 lem ipsorum habent libri, ne tutelam eorum
 uscipiat : duo enim esse præcipuè, quibus hic
 nandus gubernetur, sacram Pontificum au-
 thoritatem, & potestatem regalem : & sacer-
 dotibus quidem eo plus oneris incumbere,
 quod aliorum etiam nomine, Deo sint ali-
 quando reddituri rationem : ipsum quidem
 civili præesse politiæ, sed tamen subjici sacro-
 rum ministris, & ab eorum pendere judicio :
 cumque sacerdotes legibus politicis obtempe-
 rent, æquum esse, ut ipse vicissim non recuset
 ea, quæ rerum divinarum antistites decernunt :
 & quum hic honos omnibus Ecclesiæ mini-
 stris debeat impendi ; rem ipsam postulare, ut
 ei cum primis deferatur, quem & sua voce
 Deus, Ecclesiæ deinde consensus toti sacerdo-
 tum ordini voluit præesse : desistat igitur, &
 in hac vita deprecatorem se potius audiat,
 quam in altera sentiat accusatorem.

¹ Subjungitur postea decretum ejus de sa-
 cris Bibliis, in eoque sedi Romanæ quam vo-
 cant, tertium locum dat Antiochiæ.

¹ Re-

mine Dicorus quod di-
 versi coloris pupillas in
 oculis haberet.

cil. In Decretis Galefit,
 titul. Ordo librorum ve-
 teris Testamenti, §. Post
 propheticas, pag. 460.

¹ Secundo tomo con-

¹ Pan-

¹ Regnante Anastasio, turbæ fuerunt & bellici motus per Ciliciam, sed sedati; oppresso autore.

² Huni tumetiam vastabant Armeniam & Cappadociam, Getæ verò Macedoniam, Thessaliam, Epirum: utrosque Cæsar coactus est præmiis & maximis jacturis placare.

³ Hoc ferè tempore, quod erat anno salutis quingentesimo, ⁴ rex Francorum Clodovetus, Christi religionem primus fuit amplexus, quum sæpe multumque fuisset ab uxore, quæ familiæ Burgundicæ erat, sollicitatus, ut id faceret, relictis Idolis atque superstitione.

⁵ Concilium exstat Aurelianense, trigintaarium Episcoporum Gallorum, habitum, ipso regnante, quo statuitur inter alia, si raptor virginis confugerit ad templum, etiamsi vim puel-

¹ Paulus Diacon. l. 15. Pomp. Lætus. Author hujus seditionis fuit Vitalianus Thrax, qui jussis populi Imperatori propter hæresin Eutyrianam rebellavit. Zonar. tom. 3.

² Evagrius lib. 3. c. 43. Niceph. lib. 16. cap. 38.

³ Sigebert. Dia. lib. 15. Gregorius Turonensis, lib. 2. cap. 29. 30. 31. Adon Viennens. ætate 6. Robertus Gaguinus lib. 1. cap. 3.

hist. Fran. Æmilins hist. Franc. lib. 1. Michael Rittius de regibus Francorum lib. 1.

⁴ *Res Francorum.*) Primus ex Regibus Francorum fidem Christianam suscepit *Clodovetus*, sive ut hodie loquuntur Ludovicus, unde Rex Franciæ hodieque D. *Christianissimus & primogenitus* filius Ecclesiæ.

⁵ Vincentius lib. 21. c. 23.

puellæ fecerit , ne mortis adeat discrimen, sed vel servili sit conditione , vel ab ea sese redimat.

¹ Anastasium , fulmine extinctum , vel , ut jus pontificium ait, emissis intestinis exanimatum, ² Justinus excepit , obscuro genere natus, & è subulco factus miles, ut scribitur.

³ Diffidium huic erat cum Theodorico, Gothorum rege , Italiæ domino , propter diversam religionem : sed ab armis tamen temperatum fuit.

Mortuo deinde Theodorico successit Alaricus, è filio nepos , magna Gothorum alacritate atque studio.

⁴ Erat tum Episcopus Romæ, Johannes, ejus

c. 23. tom. 2. concilior. Canone 4. pag. 511. 26. quæst. 1. De raptoribus autem.

¹ Paulus Diacon, l. 15. Pompon. Lætus. Lapsus hic est memoria Skeidanus: nam capitulum, Anastasius, Dist. 19. quo hic locus respicit, loquitur de Anastasio Papa, qui Photinum & Acacium hæreticos fovit , & ob id divino judicio percussus creditur : nam ut glossa dicti capituli refert, dum assellaret, emisit intestina.

² Justinus.] Sordido loco & patre subulco natus sed sua virtute imperium promeritus , atque hic Justinus fuit adeo rudis literarum , ut ne quidem legere aut scribere potuerit , unde dictus *analphabetus* , quod vulgo per errorem successori ipsius Iustiniano tribuitur.

³ Procop. de bello Gothico lib. 1. Iordan. des lib. 2. Leon. Aretius lib. 1.

⁴ Niceph. lib. 17. c. 9. Paulus Diacon. lib. 15. 2. tom.

ejus nominis primus. hic à Theodorico rege, quem diximus, Constantinopolim fuit missus legatus cum aliis, & exceptus honorificentissimè, sicut ipsorum habent libri, non à populo tantum, sed ab ipso quoque Cæsare.

¹ Nam summa lætitia fuisse dicunt affectos, quod beati Petri vicarium, uti loquuntur, nunc demum Græciæ contingeret videre, & suscipere, quod inde à Constantini Magni tempore, & à Sylvestro datum ipsis non fuisset. *Illud autem de Sylvestro mirum est cur dicant, cum Græciam non adierit; ut constat:* nam tunc, cum imprimis oportuit & opus erat, nimirum in Synodo Nicena, non se commovit, sed legatos misit eò Victorem atque Vincentium, & alteram ipse post habuit Romæ, sicuti tradunt, qua concilii Nîceni decreta confirmat.

² Exstat etiam Johannis primi ad Episcopos Italiæ consolatoria quædam Epistola, qua monet eos, quanquam rex Theodoricus, hæresi pollutus Arriana, vastitatem ipsis & toti minaretur Italiæ, ne tamen ab instituto desistant, sed fortiter agant.

¹ Post

2. tomo. concilio in | minat.

vita Ioannis 1. pag.

532.

¹ Sozom. lib. 1, c. 16.

& alii. Sozom. Vitum &

Vincentium legatos. nq-

2 Epistola 2, Iohannis 1. Papa ad Episcopos Italiæ de Theodorico rege, 2. tomo. concil. pag. 534.

¹ Dia

1 Host Justinum 2 factus est Imperator Justinianus, sororis Justini filius.

3 Is ad restaurandam rempublicam animum adjecit, & initio quidem toti administrationi Belisarium præfecit. Is Persas egres-
sos extra fines, ac Romanorum ditioni vim adferentes, magnis præliis vicit, Illyricum à Gepidis & Bulgaris vastatum liberat: Parthos belligerantes ad amicitiam adducit. VVandalorum maximas copias in Aphrica fundit: regem capit: Carthaginem recuperat: inde transgressus in Siciliam, accepto nuncio de rebellionem per Aphricam, eò reversus feliciter rem gerit.

4 Tunc demum in Italiam profectus, Neapolim

1 Diaconus l. 16. Evgrius lib. 4, c. 9. Niceph. lib. 17. cap. 17. Pompon. Lætus & alii.

2 *Factus est.*] Hic est ille *Justinianus*, patronus Jurisconsultorum & qui jura Romana infinitis libris dispersa in unum volumen redegit, quæ hodie *Corpus Juris* vocamus: duces habuit duos præcipuos *Bellisarium* & *Narsesem*, per quos & Italiam & Africam recuperavit. de Bellisario vulgo tradit quod Justinianus Imp.

malam ipsi gratiam retulerit, & oculis privatum mendicantem coegerit, his verbis, *dante Obulum Bellisario quem sua virtus extulit invidia depreffit.* Sed hæc narratio pro fabula habetur.

3 Diaconus l. 10. Procop. de bello Persico l. 1, & 2. Zonaras tomo 3.

4 Procop. de bello Gothico lib. 1. Fuit hic Theodorus Veronenſis ex sorore Amelfieda nepos, propter ingratitude-
nem autem erga Amalo-
san-

possem occupat, diripit, Gothosque fundit, quorum rex tunc erat Theodatus.

Postea Romam venit, amanter ab omnibus exceptus & honorificè: illinc digressus, oppida passim & munitiones occupat, & in his Perusiam: ibi congressus cum eo Vitiges, Gothorum rex, amisso exercitu, capitur, Constantinopolim ductus à Belisario.

Gothi redintegratis viribus, in regione Transpadana regem sibi sumunt Hildebrandum.

Huic successit unus & alter, ac deinde Totilas. Is, absente Belisario, per totam Italiam grassatus, Romam obsessam capit, diripit, incendit.

Itaque revocatus Belisarius, confecto bello

sumptum à Gothis interceptus est, anno regni tertio. Apud Cassiodorum lib. 10. Epist. 3. Theodobaldus nominatus, ibidem reperies ejus encomium.

Diac. l. 16. Iornandes l. 1. Sigebertus. Blondus decad. 1, lib. 5. Procop. l. 2.

Pompon. Latius Hildebrandum, Procop. Theutibaldum vocat. Sequitur vultus Diaconi, Si-

geberto Eldebades indigitatur.

3 Procop. lib. 3, belli Gothici. Euagrius lib. 4. c. 20. Sabellicus. Eran. S. l. 3. Blondus decad. 1, l. 6.

4 Totilas. Hic appellatus fuit flagellum mundi à quo urbe Roma capta, diripta & incensa fuit; ita tandem Totilas urbem Romam veterem delēvit, cujus hodie non nisi rudera & ruinae extant.

5 Iornandes l. 1. Totilus

bello Parthorum, qui Syriam demum vastabant, revertitur in Italiam, & urbem propè desertam recreat. Inde cum hoste congressus, feliciter praeliatur, & annonæ causa, navigans in Siciliam, à Justiniano revocatur, quæ quidem res occasionem Totilæ præbuit, ut restauratis viribus Romam rediret.

1. Cæsar deinde Narsetem Eunuchum Italico bello præficit, qui Gothos omni expulit Italia, quod eo facilius fuit, cum Totilam regem ex vulnere mortuum illi amississent.

2. Bellum illud Gothicum, in annos octodecim fuit productum.

3. Justinianus ergo, recuperata Italia & Africa, quum ex filiamorem Justinum imperii socium assumpsisset, mortem obiit.

4. Sunt qui fecundis ingenii principem & auro imperio Theodoræ subjectum fuisse tradunt.

5. Erat

las Iornandi Badiula, seu portus Dadiula nominatur.

1. Procop. de bello Gothico lib. 3. Agathias in sua historia Gothica. Pomponius Lætus.

2. Procop. lib. 3. belli Gothici, Sabell. Ennead. v. l. 4. Blondus Decad. 1. lib. 7.

3. Suetonius literaturæ

dem fuisse scribit. Zonaras tome 3. scribit, eum adeo immodico adificandi studio flagrasse, ut stipendia artium liberalium magistris, jam olim constituta sustulerit, ut haberet sumptus, quem in adificationes profunderet.

4. Sunt qui. 1. Mulca falsa de hoc imp. Justiniano & ex odio confecta

¹ Erat apud eum in summa gratia Tribonianus Jureconsultus, qui veterum scriptis ac disputationibus abolitis, legum centones ex illis collegit, & fragmenta nobis tantum reliquit, quæ nunc Pandectarum nomine censentur. Ejus autem operis quosdam habuit adjuutores, qui passim nominantur.

Idem postea fecit in principum rescriptis atque legibus, quas tribus libris comprehensis. Gregoriano, Hermogeniano, Theodosiano, contraxit in unum volumen, & Justinianum Codicem vocat, usus aliorum opera, quos in ejus libri præfatione Cæsar enumerat.

Sunt authores, qui Tribonianum fuisse hominem avarum, & pretio fixisse leges, ut ille ait, ac refixisse tradunt.

² In eo, quem diximus Codice, quamplurimæ sunt Justiniani leges, quæ superioribus derogant: accessit etiam opus peculiare Novellarum constitutionum, quod per omnia Justiniani nomen atque titulum habet.

Eum,

traduntur, veluti quod fuerit literatum rudis, obnoxius imperio uxoris Theodoræ, prodigus & quæ alia ipsi obijciuntur, sed si omisso præjudicio loqui velimus fuit unus ex optimis & felicissimis imperatoribus.

³ Procop. lib. 1. de

bello Persico. Suidas in dictione Tribonianus. Alciatus lib. 4. c. 7. Egidius. Porrinus Anomarensis in vita Justiniani Imperatoris.

⁴ Tzetzes Chiliad. 4. variar. hist. Habet idem Petrus Crinitus l. 9. c. 6. de honesta disciplina, & Iohan-

Eum, quem dixi, Belisarium, quo duce tot tamque gloriosas consecutus erat victorias, ignominiosissime tractavit Caesar. & valde senem excœcavit etiam.

¹ Ipso regnante, Constantinopoli fuerunt aliquot habitæ Synodi, quibus Menna præerat, ejus urbis Patriarcha, qui sanctissimus & beatissimus vocatur, & Occumenicus, ut ipsorum habent libri.

² Initio codicis Epistola ponitur Caesaris ad Johannem Archiepiscopum urbis Romæ, quæ caput ipsum vocat omnium Ecclesiarum, eique subjicit omnia. Porro, quanquam homines docti commentitiam esse judicant, tamen, etiamsi vera esset, certum est, controversiam illam durasse multis post annis, donec tandem Episcopi Romani, facultatibus amplificati, pervincerent, & in Ecclesia professione sibi constituerent arcem, qua manibus hominum exedificata,

Iohannes Iovianus Pontanus l. 2. de fortitudine domestica c. 8. Alciatus vero l. 4. parergon c. 44. totum hoc falsum esse demonstrare conatur. Virtutes Belisarii commemorat Suidas, in voce Belisarius. Origine Germanum fuisse, docet præmium Ioan. Leoncl. in Zosim.

¹ Euagr. lib. 4. cap. 37. Niceph. l. 17. c. 27. & 28. Tomo 2. concilior. Synodi quinta Constantinop. Actione 2. factæ à Menna Patriarcha Constantinop. & alii.

² Cod. lib. 3. tit. 1. §. Reddentes honorem. De epistolis mutuis Iustiniani Imperatoris & Iohannis Papæ Romani dubitatum.

ficata, seu favore principum, nunc titulum habet, quasi divinitus eo sit collocata.

¹ Diximus antea, quemadmodum Augustini tempore sextum fuit habitum Carthaginense concilium, in eoque fraus deprehensa Paparum, Bonifacii primi & Celestini, quando Niceæ constitutum fuisse dicebant, ut ad ipsos ex omnibus undique locis provocaretur. Justiniani vero tempore Romæ erat Episcopus, Bonifacius II. Hujus existat epistola, qua graviter taxat Aurelium, qui superiori concilio, Carthaginis fuerat Episcopus, cumque cum suis collegis impugnasse Romanam Ecclesiam ait, instigante Diabolo: simul Deo gratias agit, quod hujus temporis Episcopus Eulalius, Aurelii successor, cum Ecclesia Romana redierit in gratiam. Deinde scriptum Eulalii recitat, quo profitetur ille, se damnare suos majores & successores, quicunque sanctæ Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ privilegia labefactare conantur.

² Alter à Bonifacio, Agapetus, Anthemium Patriarcham Constantinopolitanum loco

tum fuit omnibus temporibus: legatur Alciatus

l. 5. pareg. c. 23. Cuiacius observat. 32, cap. 26.

Franciscus Hotomannus l. observat. 7. cap. 2.

1. 2. Tomo concil. ad

Eulalium Alexan. Episcop. pag. 544.

² Niceph. l. 17, c. 9. Diacon. lib. 16, 23, q. 4. Belisarius, Euagrius l. 4, cap. 18. Niceph. lib. 17, c. 10. variat, Procopius Syl.

loco removit, negantem duas naturas in Christo: tulit hoc in primis ægrè Theodora, uxor, & Sylverium Agapeti successorem monuit per Belisarium, ut illum restitueret: cum etiam aliz quædam criminationes accederent, Belisarius cum loco dejecit, & in exilium mittit, subrogato Vigilio: sed cum & iste, Constantinopolim evocatus, Anthemium nollet revocare, consimili poena fuit mulctatus: unde satis apparet, quomodo in Cæsarem tunc potestate fuerint urbis Romæ Episcopi.

¹ Justino II. Cæsare renovatum est bellum Persicum, quod cum primum feliciter gereretur, Cæsaris legatus, fecit.

² Narfes Cæsaris per Italiam legatus, expulsi Gothi & mortuo Totila, per annos XVI. obtinuit Italiam: post revocatus à Cæsare, quum parum lætas accepisset literas, & ingratitudinem in iis reprehenderet, non solum non revertit, verum etiam ulciscendi sui causâ missis legatis, ³ Longobardos, qui tunc in

Pan-

Sylverium relegatum scribit propter suspicionem defectionis ad Gothos, lib. 1. belli Gothici. Blondus l. 7. decad. 1. Vigilium carceri inclusum, socios, partim relegatos, partim ad metalla damnatos, tandem tamen liberatos esse commemorat.

¹ Diacon. l. 16. Euar-
grius l. 1, c. 7.

² Paulus Diacon. de
gestis Longob. lib. 2, c. 5.
Regino lib. 1. Pomp. Læ-
tus. Frisingens. l. 5, c. 5.
Sigebertus Jovius lib. 1.
Elogiorum.

³ Longobardos.] Nar-
fes fortissimus belli Go-
thi cō

Pannonia confederant, maximis propositis emolumentis, excitavit, ut, Pannonia relicta, in Italiam venirent, omnium regionum & pulcherrimam & fructuosissimam. Itaque partem illam Italiz, quæ nomen ab ipsis ad hoc usque tempus retinet, occuparunt.

¹ *Justinus hic per Italiam instituisse scribitur magistratum, : Exarchum : is erat tanquam Cesaris vicarius atque legatus : Ravenne potissimum habitabat, neglecta Roma : singulisque civitatibus & oppidis unum aliquem præficiebat.*

² Itali scriptores novum hoc institutum, Romæ ac Italiz fuisse tradunt exitiale. Narfes deinde Romæ mortuus est.

³ Justi-

stici dux erat Spado hic à Sophia uxore Iustini secundi conumeliosè tractatus, evocavit ex Pannonia in Italiam Longobardos qui Romanis pulsus ibidem condiderunt regnum Longobardicum, quod usque ad tempora Caroli M. duravit, unde hodieque magna pars Italiz *Lombardia* vocatur.

¹ Blondus lib. 8. Decad. ultima. Primus Exarchus nominatur Longinus Græcus : sed Pal-

merius Patricium Romanum primum talem magistratum suscepisse scribit. *Duravit illa dignitas annis 164. sive, ut alii volunt, 124. Blondus lib. 10. Decad. 1.*

² *Exarchum.*] Sub Iustino secundo institutus *Exarchatus Italia; Exarchi* erant quos hodie dicimus *Archiduces*, sedem habebant in urbe Ravenna.

³ Narsetem in exilio defunctum commemorant omnes, mortui verò

cor-

1 Justinii successor fuit 2 Tiberius jam antè coopratuſ, & Imperii factuſ collega. Iſ contra Perſas biſ feliciter pugnavit: pacem cum Longobardiſ fecit, qui tum, inde à Samnitibuſ, ad Alpes uſque regnabant; excepta tantum urbe Roma, quam ubi graviter obſediſſent aliquandiu, vi tempeſtatiſ & imbrium coacti, tandem caſtra moverunt.

3 4 Tiberii gener, Mauritiuſ, factuſ Cæſar, per legatoſ præliiſ aliquot fudit Perſas, æ de mum pacem cum iſiſ fecit: revocato exercitu Scythas expulit è Myſia: Longobardos per Italiã repreſſit: Hunoſ è Pannonia ejecit: *propter avaritiã exoſuſ militi, coactuſ eſt, orta ſeditione, profugere Chalcedonem. ibi tandem cum uxore, & liberis, omniq; ſtirpe fuit inter-*

corpuſ in loculo plumbeo cum omnibuſ ejuſ opibuſ Conſtantinopolim portatuſ ſcribit Pauluſ Diaconuſ l. 2, de geſtiſ Longobard. cap. 11. Idem eodẽ libro, cap. 3. pietatem ejuſ prædicat, ſicuſ Euagriuſ etiam l. 4, c. 24. Suidas ingeniũ & corporiſ habitũ deſcribit.

1 Diacon. lib. 17. Euagriuſ lib. 5, & 14. Niceph. l. 18, c. 2, & 3. Pomponiuſ Letuſ,

2 Tiberiuſ.] Tiberiuſ cujuſ nominis ſecunduſ princepſ juſtuſ piuſ atq; benevoluſ.

3 Diacon. l. 17. Niceph. l. 18, c. 6, 7, & 8. Pomponiuſ Letuſ: Niceph. lib. 18, c. 40.

4 Tiberii gener.] Hic Mauritiuſ infelix bellũ contra Hunnoſ Avaroſ geſſit, nam cum duo milia militũ capta ab Hunniſ exigua pecunia redimere nollet, rebellante exer-

interfectus à Phoca Centurione, qui per seditionem deinde saluatus est imperator.

1. *Mauritio regnante, cometa senis mensibus apparuisse: Tunc etiam natus esse traditur Mahometus, de quo paulò post dicetur.*

2. *Eo tempore Constantinopolitanus Episcopus Johannes, universalem se vocabat Patriarcham: Pelagius verò secundus, Episcopus Romanus, vehementer obstitit, ejusque decreta pronunciavit irrita.*

3. *Qui successit huic, Gregorius primus, graviter hoc ipsum in illa reprehendit, & in concilio Chalcedonensi titulum hunc atque honorem suis majoribus attributum quidem fuisse, verum ex ipsis neminem usurpasse dicit.*

4. *Datis etiam literis ad Mauritium Imperato-*

exercitu, cum liberis & uxore capite fuit truncatus à Phoca centurione & in tanta calamitate hoc tantum dixit, Iustus es domino & iusta sunt iudicia tua,

1. *Niceph. l. 18, c. 34. Diac. lib. 7. Palmerius in Chronico. Blondus lib. 6. decadis 1.*

2. *Johannes hic à vita sobrietate jejunator nominatur l. 17. c. 36. & l. 18. cap. 34. historiae Ecclesiasticae Nicephori: prima*

tum sibi arrogavit in Concilio Constantinopolitano, teste Gregorio Magno lib. 4. indictione 13. Epist. 36. sed Pelagius Episcopus Romanus missa creta cassavit, ibidem epist. 37. Vide 2. tomò conciliorum, epistola prima Pelagii secundi Papae, pag. 842.

3. *Gregorius l. 4. indictione 13. epist. 36, & 38. item lib. 17. indictione 1. epist. 130.*

4. *Gregorius lib. 4. indictione*

ratorem, hortatur ut illum coerceat: nam ad ipsius auctoritatem hoc quoque pertinere, quatinus ille, dum talem sibi potestatem sumit, multum imminuat.

¹ Alter autem post Gregorium ² Bonifacius III, à Phoca scribitur obtinuisse primatum, divulgatis in eam rem edictis atque diplomatis.

³ Phoca rerum potiunte, Persæ magnis incommodis Rempublicam affecerunt, occupata Mesopotamia & Assyria; & nemine resistente, in Asiam usque progressi. tanta erat principis ignavia. sed & Germania, Gallia, Hispania, bonaque pars Italiæ defecerunt. Ægyptum vastabant Saraceni: sic ille, propter crudelitatem & neglectam Rempublicam, ⁴ occisus, Heraclium habuit successorem.

⁵ Tunc

ditione 13. epistol. 32.

¹ Blondus Decad. 1. l. 9. Adon Viennensis ætate 6 Beda de ratione temporum, Regino-Frumienensis l. 1. Frisingensis lib. 5, cap. 8. Vrspergens. Platina invita Bonifacii tertii.

² Bonifacius III.] Primus fuit qui hodiernum Papatum fundavit circa annum Christi sexcentessimum sextum atque ab

eo perpetua serie deducitur Antichristi regimen.

³ Diacon. lib. 17. Zonar. tomo 3. Beda de ratione temporum, Nicephor. lib. 18. cap. 96. Pomp. Lat.

⁴ Occisus.] Phocas captus ab Heraclio excelsis pudendis ac manibus pedibusque amputatis vivus in candente fornace fuit combustus: ita Imperator factus fuit Heraclius.

⁵ Pomp.

¹ Tunc iterum Persæ longissimè progressi ex Ægypto, Aphricam invadunt, & suæ ditionis efficiunt. Europam variè lacerabant Scythæ: profectus tandem in Asiam Heraclius, cum pacem impetrare non posset, parum etiam honestis nomini Romano propositis conditionibus, penè coactus decertavit cum Persis, qui jam Judæam vastabant. eosque uno aut altero prælio fudit: inde Tigridis flumen transgressus, & Persiam longè lateque populatus, amicitia demum inita cum Persarum regis filio Sirocho, qui necato parente, regnum invaserat, Aphricam, Ægyptum, & quicquid omninò Persæ occupaverant, recepit, pactumque fuit, ut Persicam ditionem à Romana separaret Tigris.

² *Ad hoc tempus, 3 Saraceni, Heraclio militantes, quum stipendiis fraudarentur, maxima multitudine deficiunt, & 4 Mahometo duce,*

¹ Pomp. Lætus. Sigebertus.

² Diac. l. 18. Sigebertus. De Saracenorum origine, incrementis & imperio videatur Cœlius Augustinus Curio lib. de historia Saracenorum. item VVolfgangus Dreysserus in compendio historiarum Saracenicarum.

³ *Saraceni.*] Fuerunt

Saraceni natione Arabes, qui latrociniiis suis Iudæam ac vicinas regiones graviter affligebant, unde etiam Saraceni & prædones dicti fuerunt: nam *Saraca* arabice prædari significat.

⁴ *Mahometo.*] Apud hos Muhammed, prophetam jactare ce-
t, ac
novam religionem instituit

ce, per Syriam grassati, Damascum occupant, Ægyptum vastant, Arabiam subigunt, & in Persas quoque feliciter præliantur.

¹ Fuit Mahometus ² obscuro genere natus, verum astutus & audax, post etiam locupletatus matrimonio: cumque propter animi promptitudinem autoritate valeret, *novum doctrina genus, rationi valde jucundum, sed magna sui parte ridiculum & ineptum proposuit*, quo sic animos hominum magis atque magis devinciret, & regnum sibi firmiter constitueret: *& quanquam initio facile potuisset hoc incendium restringui: tamen quia neglectum fuit, brevi tempore crevit in immensum*: ab eoque tempore, magis atque magis populi Romani majestas & Imperium, ad orientem solem, interiit, deficientibus aliis provinciis atque populis.

¹ Hera-

tuit, conscripto libro qui vocatur Alcoranus. Hic Mahometh vastissimum per orbem terrarum fundavit imperium, ac Christianam religionem in Asia & Africa ferre totam exstinxit; ejus hodie successores sunt Turcæ, Persæ, Tartari, Indi & Mauritani. prodit Mahometh anno Christi sexcentesimo vi-

gesimossecundo ab hoc anno tempora sua numerant Mahometani sicut Christiani à nato Christo.

¹ Liber de generatione Mahometi, & Chronicon Saracen. Zonaras tomo 3. Chalcocondiles l. 3.

² *Obscuro genere.* Mahometh fuit in juventute Agafo vel Camelorum ductor ac mercaturam in Ægypto exercuit. postea duxit

¹ Heraclio regnante, quartum fuit concilium Toletanum.

² Et quia per Hispaniam plerique sacerdotes precationem, quam Christus ipse nos docuit, non quotidie, sed eo die solum orabant, quem Dominicum vocamus, decretum inter alia fuit, ut id corrigeretur: item ut Apocalypsis Johannis Evangelista, sicut ajunt, à Paschate doceretur in templis, ad usque Pentecosten.

³ ⁴ Regnabant tunc in Hispaniis Gothi, cumque dominationis externæ, sicut fieri so-

duxit prædivitem uxorem nomine, Chadicha ejusque opibus instructus prophetari cepit, ac novam religionem condere, præcipuè v. Saracenos sibi conciliavit ac ab illis adjutus regnum in Arabia & Syria fundavit.

⁴ Tomo 2. concil. pag. 63. Iohannes Magnus historię Gothicę lib. 16. à p. 17.

¹ Canone 9. pag. 70 & Canone 16.

² Concilii 5. Canone 3. & 4. & Concilii 6. Canone 7, 12, & 74. pag. 76.

³ Regnabant. } De adventu Gothorum in Hispania supra diximus. Tomo nobilitate Hispanica

hodieque originem suam derivat à Gothis. Vltimus Rex Gothorum in Hispania fuit Rodericus sub quo regnum Gothicum à Saracenis Africanis fuit destructum: quippe cum Rex Rodericus stuprasset Cabam filiam comitis Iuliani Saracenos ex Africa in Hispaniam evocavit, à quibus Rodericus magno prælio fuit superatus & interfectus: ita tota Hispania usque ad montes Pyrenæos in potestatem Saracenorum pervenit, miseris Gothorum reliquiis hinc inde in montibus delitescens, obtinuerunt Saraceni Hispaniam per 700.

ann 9.

let, Hispani pertæsi, res novas captarent, gravi
 poena Synodus edicit, ne qua conjuratio fiat in
 Gothicam gentem, atque mortuo rege, primordia
 totius generis atque sacerdotes communi consilio
 successorem constituant. Idem post in aliquos
 ipsorum conventibus repetitur.

Prohibetur etiam, ne per quadragesimæ
 tempus, uti vocant, Hæbraum illud Alleluia
 cantetur in templis: nam esse moestitiæ tem-
 pus illud, non lætitiæ.

Herælio successit Constant, è filio Con-
 stantino nepos: hic infelicissimè mari pugna-
 vit cum Saracenis, qui victoria potiti, Rhodum occuparunt, longius haud dubiè progres-
 suri, nisi factiones inter ipsos ortæ, biennium
 deducias à Romanis impetrassent, eo dato re-
 spirandi spacio, Cæsar cum exercitu transiit
 in Italiam, quo ab hostibus eam liberaret, ut
 quidem jactabat: cumque Tarentum esset de-
 latus, Luceriam & alia quædam Apuliæ loca,
 ditionis Longobardorum, expugnat & evertit.
 In itinere, cum Neapolim iret, postremum
 agmen caesum fuit à Longobardis.

annos & demum anno
 Christi millesimo qua-
 dringesimo nonagesimo
 secundo penitus fuerunt
 domiti, unde hodierni
 Hispani, quod maximam
 partem trahunt originem

à mauris Saracenis, ho-
 dieque per eodemque
 vocantur Marant.

Concili quatuor Ca-
 none 10. pag. 79.

2.º Discon. lib. 8. 204
 narras como 3.º Regis 10.

100-

1 Romam placidè ingressus, omnibus tandem ornamentis eam spoliatur, & paucis diebus ibi commoratus, in Siciliam trajicit.

2 Ibi demum, in balneo fuit interfectus: cumque post ejus mortem de successione essent nata dissidia, Saraceni nacti eam occasionem, magna cum classe ingrediuntur Siciliam, vastam edunt hominum stragem, Syracusas capiunt, & prædam omnem Constantis ablata ex urbe Roma, secum asportant.

4 Constanti successit Constantinus quartus, vulgò dictus Barbatus: hic per annos aliquot cum Saracenis congressus, tandem eos fudit, ita quidem, ut pacem illi peterent, & inducias armorum annos xxx, simulque vectigal

an-

Paulus Diaconus de gestis Longobard. lib. 2. c. 10.

1 Regin. lib. 8. Sigebertus. Sabellicus Ennead. 8. lib. 9.

2 Diacon. Zonaras tom. 3. Regin. lib. 1. Blondus Decad. 1. lib. 9. Nauderius generat. 23. Diacon. lib. 5. c. 13. de gestis Longobardorum;

3 In balneo. Constantinus Imp. in balneo in Sicilia aqua fervente plenis stulis capiti ipsius impositis, fuit interfectus.

4 Diaconus lib. 9. Zon-

aras tom. 3. Sigebert. De tributo consentiunt Zonaras & Diaconus. de equis & servis variant. hic enim quinquaginta, ille octonos tantum nominat.

5. Constantinus. Superari fuerunt Saraceni prælio navali ap. Constantinopolim sed arte potius quam Marte, quippe qui dem memine Callinicus artificiosos ignes præparavit, quæ in ipsis aquis ardebant, & illis totam classem Saracenorum com-

com-

num paciscerentur : ea re commoti, qui erant ad occidentem solem, populi Romani hostes, pacem quoque petebant.

¹ Bulgari autem suis finibus egressi, Thraciam vastabant : cum his tandem pacificatum est, & concessa illis utraque Mytia : tamen postea, cum ignaviam Romanorum deprehenderent, violata pace, rursus evolarunt : & imperii vires attenuabant.

² *Hic Caesar omnium primus constituisse traditur, ut, quem clerus populusque Romanus cum exercitu creasset civitatis Episcopum, is plenam obtineret potestatem. nam ad hoc usque tempus, Episcopi Romani dignitas, vel à Caesaris, vel ab ejus per Italiam vicarii confirmatione pendebat.*

³ Exstat ad Constantinum, Papæ Leonis II. epistola prolixa, qua damnat omnis generis hæreticos, & ipsum propter studium ac patrocinium religionis, & liberalitatem atque munificentiam summis laudibus extollit, & Ecclesiam,

combussit unde tales ignes hodie vocantur ignes Græci.

¹ Diacon. lib. 19. Zonar. tomo 3. Sigebert. Aventinus lib. 3. annual. Boiorum.

² Sabellic. Ennead. 8. lib. 6. Blondus Decad. 1.

lib. 6. Platina in vita Benèd. Polydorus Virgilius lib. 4. cap. 10. hanc legem scribit haud diu servatam esse.

³ Tomo 3. concil. initium Epistol. 1. Regi regum, p. 171. Diac. lib. 19. Zonar. tom. 3.

1 De

clefiam, quæ talem fit nacta propugnatorem, planè triumphare dicit.

1 Eo regnante, Synodus fuit sexta Conftantinopoli, centum quinquaginta Epifcoporum.

2 In ea sub finem ipfum fit mentio canonum, qui dicuntur *Apoftolorum*, fed obfcuris verbis.

3 Gratianus autem contrarias opiniones recenfet, nam dicit effe, qui confcriptos ab hæreticis, & ab Ecclefia veteri repudiatos, afſirment, & inter Apocrypha numerent. Zepherinus autem Epifcopus Romanus, ordine decimus ſextus, approbaſſe illos dicitur, & poſt eum, iſta, quam dixi, Synodus, quam Juſtiniani II. tempore, qui filius erat Conſtantini

quar-

1 De numero Patrum, qui ad hanc Synodum convenerunt, variant authores. Regino lib. 1. & Beda de ratione temporum numerant 150. Diaconus l. 19. Ivo in Chronicis, Simoneta l. 1. c. 26. nominant 280, in catalogo ſubſcriptorum exſtant 162. Chronicon Martini trecentos minus uno habet.

2 Tomo 3. concil. in Decretis Synodi 6. Conſtant. titulo de Canone. Apoſt. pag. 393.

3 Fr. Sixtus Senenſis in Bibliotheca ſancta lib. 2. de canonibus apoſtolicis ſic ſcribit: Iſidorus tantum 50. recenſet. Sexta Synodus canone 2. probat 85. tametſi non ſint niſi 84. Sed duodecimus latius eſt in codice græco in duos diviſus. Zepherinus quingentis annis quinta Synodo prior, ſexaginta tantum canones admittit. Leononus, trecentis & quinquaginta annis poſterior, ſexta Synodo ad Michaellem patriar-

quartæ, tradunt absolutam fuisse. Breviter, incertis rationibus omnia fluctuant. Sed & de numero Canonum non convenit, alii namque L. alii LX. ponunt: alii LXIII. & eo quidem numero exstant: unde facile conici potest, paulatim additos fuisse plures, & uno postea nomine comprehensos, cum à diversis emanassent.

¹ Tunc etiam Archiepiscopus Ravennas Episcopo Romano se subjecisse fertur. quum antea, maxime verò post eò translatus Exarchatum, nihil Romana concederet.

² Constantino successit; Justinianus filius: is per ætatem & imperitiam male rempublicam gerebat, & violata pace, quam eius pater cum Saracenis fecerat & Bulgaris, eò demùm redactus est, ut pacem ab utrisque cogeretur ipse petere. Tandem ob crudelitatem ejectus, & præcisâ naribus relegatus, Leontium habuit

successorem.

triarcham totidem enumerat. Hæc Fr. Sixtus. Pro horum canonum defensione luculentum librum edidit Franciscus Turrianus Iesuita.

¹ Sigeb. Ecclesia Ravennas à Romana multis ab annis segregata, Allocephalis dicta est, ut Platina in vita Dom. 1. Papæ Rom. Theodorus autem Episcopus Ravennas se-

dem suam Romano Episcopo subjecit. Occasionem explicat Blondus decad. 1. lib. 9. Sabellicum Enn. ad S. lib. 7.

² Zonaras tomo 3. Sigebert. Diacon. lib. 9.

³ Justinianus.] Hic vocatur Justinianus cognomine Rhinos metus id est, cum præfectis naribus, quippe nasus ipse fuerat abscissus ab hostibus,

successorem, qui propter affectati Imperii suspicionem per biennium fuerat captivus.

2 In his moribus Aphricam invadunt Saraceni: sed biennio post illinc ejeti fuerunt, commisso prælio.

3 Milites Romani præsidio in Aphrica relictæ, quum lentè & ignavè omnia administrarentur à Cæsare, veriti ne à Saracenis, quorum tunc erat ingens potentia, rursus ejicerentur, Tiberium quendam faciunt imperatorem. Is cum copiis profectus Constantinopolim, & urbe potitus. Leontiam capit, naribus truncat, in catenas conjicit, & per Italiam novum constituit Exarchum.

4 Et cum ad hunc modum tumultuosè omnia fierent, Saraceni tempus idoneum nacti, maximisque cum copiis ex Ægypto profecti, Aphricam rursus occupant, & Libyam & Hispaniam propè totam.

5 Is, quem supra dixi, Justinianus, à Leontio Imperatore ejectus & relegatus, Trebellii Bulgariæ regis auxilio Constantinopolim tandem occupat, & Leontium Tiberiumque captos

bus, unde quotiescunque naves emungebat aliquem ex hostibus occidi jussit.

1 Diacon. lib. 20. Zonaras tomo 3.

2 Zonaras tomo 3.

Tiberio huic Absimaro

nomen fuit, quod repudiavit: ut Diaconus l. 20. & post eum Egnatius scribit.

3 Blondus decadis 1. lib. 20.

4 Diacon. l. 20. Sigebertus.

ptos interfecit : per annos deinde sex crudeliter imperavit , ingratus etiam in Trebellium regem : tandem commisso praelio cum Philippico Bardane , ad quem exercitus defecerat , occubuit cum ipse , tum filius Tiberius.

¹ Philippicum Constantius Pontifex ob diversam religionem , pronunciat schismaticum , tandem à suis exoculatus Cæsar , Anastasium II. habuit successorem.

² Is classem insignem misit Rhodum , beligerandi causa cum Saracenis , eique bello quendam ordinis Ecclesiastici virum præfecit : sed cum ei parere milites recusarent , orta seditione , factus est imperator quidam obscuri generis Theodosius , qui mutata navigatione Constantinopolim venit , urbem occupat , & Anastasium praelio victum , sacris addicit : sed non multò post ejectus à Leone , copiarum præfecto , vitamque monasticam fuit amplexus.

³ *Ad hoc tempus , quod erat anno salutis septingentesimo decimo septimo , Mauritanii totis viribus irruunt in Hispaniam , & sua ditissima illam faciunt , Rodarica Hispaniarum rege , quem etiam Gothi obgrants.*

*Leo-
rus. Suidas in voce Bul-
gari, Terbelin vocat. Zo-
naras. tome 3.*

¹ Regino lib. 1. Sig-
bertus. Anastasius hic alio
nomine Artemius appel-

latus fuit. Diacenus l. 10.
Zonaras tome 3.

² Diac. lib. 10. Zonar.
tome 3. Regino lib. 2.
Frisingenſis l. 5. c. 17.

³ Blondat. Decad. 24
lib. 10.

1. Leone regnante, Saraceni, vastata Thracia, Constantinopolim per triennium obsident terra marique, tandem pestilentia propè consumpti, domum redire coacti sunt.

3. Erat Leo valde infestus Episcopo Romano, Gregorii II, suoque per Italiam Vicario, sive Exarcho, mandaverat, ut illum, quocunque modo, tolleret è medio: Papam verò defendebant Longobardi, non quidem illius charitate quadam, sed ut in eo dissidio suos ipsi fines amplificarent: nam Exarchatus oppida multa per hanc occasionem occuparunt.

4. Pluribus Gregorii quædam exstant epistolæ ad clerum & plebem Thuringiæ, monentes, ut in cognitione Dei magis atque magis proficiant: Item ad Saxones, graviter eos de-

lib. 10. Johan. Gothus qui alii tolerandus affligit. cap. 27. ad amicum non tolerandus statuit. 914. refert. bant.

4. Diacon. l. 21. Zonar. concil. 3. Frisingensis l. 3. t. 18. Sabellius Ennead. 8. lib. 7. Blondus decad. 1. lib. 10.

5. Hic enim Imp. Leo quæ vocatur Isaurus & Iconoclasta. præcipit quod omnes statuas Christi, Mariæ & sanctorum templis, domibusque inferis, atque ita copiose con-

1. Paulus Diac. lib. 22. Sigebert. Blondus decad. 1. l. 10.

2. Tomo 1. concil. pag. 414. Bonifacius hic, VVunnefridus antea vocatus, natione fuit Anglus, Crisostomus in patria Devonensis natus, Balhus, Iacobus Cario Londæ natus, effert, & hanc epistolam Thuringiis

terrentes ab Idolorum cultu : ¹ Bonifacio quodam fuit usus in his rebus administro, quem in Germaniam emiserat.

² *Leo Caesar statuas omnes, & diuorum imagines è templis ejicit, Pape quoque mandat, ut idem faciat; ille verò, non modo non morem gerit, sed illi, in suo proposito perseveranti, graves pœnas denunciat.*

³ Leoni successit filius ⁴ Constantinus, ejus nominis quintus, cognomento Copronymus, ejusdem cum patre religionis. Hic magna cum classe profectus in Saracenos, ut Alexandriam Ægypti recuperaret, accepto nuntio de seditione, dominatu, & Artabasto, novo Imperatore electo, Constantinopolim revertit, urbem vi capit, & Artabastum exoculat.

⁵ Huic etiam, sicut parenti Leoni, grave fuit cum Episcopo Romano Gregorio III, diffi-

phia affirmat, eum Ricardi regis Anglorum fuisse fratrem.

¹ *Bonifacio.*] Hic fuit ratione Anglus ac magnam partem Germaniz ad fidem Christianam convertit, unde Germanorum Apostolus vocatur.

² Diacon. l. 6, c. 40. de gest. Longob. Prümgen-
sis l. 5, c. 18.

³ Diac. l. 22. Sigebert. Zonar. tomo 3, Blondus Decad. 1. l. 10.

⁴ *Constantinus.*] Quippe cum baptizaretur à quam stercore contaminavit, unde cognomen *Copronymus* accepit, fuit etiam infensissimus hostis imaginum & statuarum.

⁵ Tom. 3. concil. in hist. Gregor. III, pag. 478.

¹ Tom.

diffidium : qui subinde missis internunciis, eum excommunicabat, & cum in vincula con- jicerentur nuncii, collecta Synodo, decretum fecit, ut, qui post hac divorum imagines demolirentur, aut contumeliosè tractarent, ab Ecclesiæ consortio planè rejicerentur, deinde omni studio & opera statuas in variis templis erexit, & magnificè, quantum potuit, exornabat.

A Gregorio III, fuit Zacharias, Hujus exstat ad Episcopum quendam Bonifacium epistola, qui per Germaniam erat, ille ipse, ut apparet, cujus opera fuit usus Gregorius II, ut paulò supra diximus. Ejus postulatis responderet Zacharias, & permittit, ut Merseburgi, Bambergæ, Erphurdiz sint Episcopatus. Concedit etiam, ut ad Carlomannum, Caroli Martelli filium, qui in aliqua urbe regni Francorum petebat haberi Synodum, proficiscatur, & Ecclesiæ mores diligenter reformet, *inprimis autem ab ordine sacerdotali removeant adulteros, & eos, qui plures habent uxores: cum enim post susceptum ministerium sacrum, ne unam quidem uxorem habere, vel attrectare liceat, multò minus, ut eodem tempore plures quis habeat, licere: nam quod Paulus ait, ut Episcopus sit unus vir uxoris, intel-*
ligen-

1 Tom. 3. concil. Epist. | pag. 435. 1. Tim. 3.
ult. ad Bonifac. Episcop.

1 Tom.

ligendum esse non de presenti, sed de praterito tempore, ne videlicet plures habuerit, quam unam uxorem, is qui cupit in sacerdotum ordinem cooptari.

¹ Huic Epistolæ subjungitur Carlomanni, qui se Francorum ducem vocat, edictum, quo statuit, ut ipso præsentē quotannis habeatur Synodus: adulteros autem sacerdotes & scor-
tatores loco suo moveri jubet: venationibus etiam & aucupiiis illis interdicit, neve mulierem ullam domi foveant, mandat: sed de ux-
oribus verbum nullum.

² Ab hoc tempore Aistulphus, Longobar-
dorum rex, tributum annuum à Romanis pe-
tebat, gravia minatus, nisi dependerent.

³ Qui tum erat Episcopus urbis Romæ, Stephanus, ejus nominis secundus, cum blan-
ditiis atque donis hominem placare non pos-
set, Constantinum Cæsarem de auxiliis inter-
pellat, cumque nihil ab eo præsidii veniret.
Pipinum, nuper factum Francorum regem, ut
infra dicemus, orat, ut opem ferat.

⁴ Is cum copiis in Italiam profectus, Pa-
piam obsidet, & illum ad pæcis condiciones adi-
git:

¹ Tom. 3. concil. pag.
437. Habet hoc edictum
Aventinus lib. 3. Anna-
lium Boiorum.

² Diac. lib. 22. Sige-
bert. Viterbiensis parte

Chronici 17. Blondus De-
cad. 1. lib. 10.

³ Diac. lib. 22. Fris-
genfis l. 5, c. 25. Vrsper-
genfis.

⁴ Regino l. 2. Frising.
l. 5,

git : cum autem domum revertisset, hostis ferocior factus iterum arma movet. Qua reditu sollicitatus, in Italiam Pipinus venit : tum demum Aistulphus exarchatum Pipino tradit : qua quidem in regione hæ sunt urbes primi nominis, Ravenna, Favemia, Cæsena, Forum Livii, Forum populi, Bononia, Rhegia, Parma, Placentia.

¹ *Regionem hanc omnem Pontifici fidei Pipinus permisisse fertur, quum Caesar antea rogasset, ut eam sibi restitueret, quod esset Imperii, non Ecclesie Romanae.*

² Constantino successit filius ³ Leo IV, Is unicam suscepit profectionem in Syriam : repulsus domum rediit, neque multo post mortuus est, ejusdem cum patre religionis, filio relicto Constantino sexto. Sed cum is per ætatem regere non posset, mater ejus Irene rempublicam gerebat : ille autem grandior factus, dejecta matre, cœpit insolenter admodum & acerbè regnare ; cumque idcirco conjurationes in ipsum fierent, inter alios multavit etiam Nicephorum patrum, & exoculavit.

⁴ Tan-

I. 5, c. 25. Vrspergensis, Sabellicus, Enn. S. lib. 1. Balzus centuria 2, c. 5. Adon. ætate 6.

¹ Regino lib. 2. Blondus Docad. lib. 1. Antomius titulo 14, cap. 1, pa-

tag. 3. Æmil. 2.

² Diac. lib. 5.

³ Leo IV.] Leonis IV. filius fuit Constantinus 6. qui sub tutela matris suæ Irenes regnum gubernavit, ac tandem à matre sua

¹ Tandem & ipse fuit exoculatus, consilio matris, & aliquando post luctu mortuus est. itaque rerum summa rediit ad Irenem matrem, quæ quarto demum anno sui imperii dejecta inque exilium relegata, successorem habuit eum, quem diximus Nicephorum.

² Interea dum ita Constantinopoli tumultuosè res aguntur, ³ celebris erat Coroli, regis Francorum fama. Nam is Aquitanico bello confecto, rogatus ab Adriano Episcopo Romano, cum exercitu venit in Italiam: & sicut ipsius parens Pipinus Aistulphum regem Longobardorum oppresserat, ut supra dictum est; ita hic Aistulphi successorem Desiderium, gravem Italiae & Adriano primo post longam obsidionem cepit, ejusque filium Adalgisium regno deiecit, & omni expulit Italia.

⁴ Nam Cæsares Romani, quoniam & longius aberant, Constantinopoli videlicet, inde à tem-

sua exoculatus, matre animi obiit.

¹ Diaconus l. 21. Zonaras tomo 3. Frising. l. 5. c. 28.

² Regino lib. 3. Eginhard. Sigebertus, Gaguinus lib. 4. cap. 1. Æmilius Veronenfis rerum Franc. lib. 2.

³ *Celebris erat.* Tres familiae regnum Franco-

rum obtinuerunt. Prima vocatur Merovingorum. ² Carolingorum. ³ Capetingorum quæ hodieque regnat. *Familia Carolingorum fundavit Pipinus Caroli M. Pater, qui regno dejectis Merovingis se Regem Francorum constituit.*

⁴ Diacon. lib. 24. Sigebertus. *Sabellicus En-*

tempore Constantini Magni, & quia non solum externis bellis, verum etiam domesticis & civilibus erant impediti dissidiis. Italiam fere negligebant, aut certè non poterant idoneè tueri, præsertim Longobardis ibi grassantibus: deinde, ex ipsis plerique dissidebant etiam graviter à Romanis Episcopis, ut ante diximus, & ipsorum odio non admodum movebantur illis Longobardorum successibus. Hac de causa Pontifices externam defensionem circumspiciebant: & quia tum temporis nulla erat illustrior, aut potentior familia, quam Franciæ regum, propter magnitudinem rerum gestarum, idcirco ad eam, velut ad portum aliquem, rebus turbulentis, confugiebant.

Hunc etiam ad modum Adriano mortuo, cui successit Leo tertius, quum graves haberet Romæ adversarios, ¹ Carolum, Pipini filium, implorabat: qui cum ad urbem quartò venisset à Pontifice simul & omni populo salutatus est Imperator. quod quidem accidit quo tempore Constantinopoli fervebant omnia factionibus, ita quidem, ut etiam tempus ipsum, & reipublica status, huic mutationi videretur causam & occasionem præbere.

¹ Sic

nead. 8. lib. 9. Blond. Decadis 1. lib. 2.

4 Carolum.] Imperium Occidentale per 400. ferè

annos caruerat Imperatore, donec tandem Carolus M. Rex. Francorum ac Longobardorum Romæ Impe-

1 Sic igitur occidentis Imperium ad Germanos devenit : 2 nam Germanos fuisse Pipinum atque Carolum, dubitari non potest. Fuit hoc post natum Christum anno octingentesimo primo.

Cæterum inde à Nicephoro, Imperatores Orientis continuis ferè bellis agitati fuerunt. Nam initio Bulgari sæpè cum illis conflixerunt : deinde Saraceni ex Aphrica profecti, Cretam insulam, post quoque Siciliam occuparunt, & Asiam longè latèque vastarunt : postremò etiam Turca, Scythia populus.

A Nicephoro autem usque ad Constantinum Paleologum postremum, circiter quinquaginta numerantur Imperatores Graci, & in his aliquot fœmina : ex ipsis plerique fuerunt ignavi.

3 Et Constantino Monimacho regnante, qui vicesimus est à Nicephoro, 4 Turcæ, ab humilè

Imperator fuit declaratus anno Christi 800. ita à Carolo M. ad nostra tempora iterum Imperatores creati fuerunt.

1 De his legatur Zonaras tomo 1. Nicetas Choniates, Niceph. Gregorius, Chalcondiles, & alii.

2 Germanos.] Carolus M. natus perhibetur in

Germaniæ oppido ad Rhenum, quod vocatur *Ingelheim*, alii dicunt natum esse, in Thuringiæ oppido Fulda, nonnulli in Bavaria.

3 Zonaras 1. Tomo. Baptist. Egnatius lib. 2. princip. Rom.

4 Turca.] Turca fuerunt populus Scythicus supra mare Caspium. ex pastu-

K 3

humili origine paulatim progressi, longius Asiam vastare cœperunt, & auctis quotidie viribus, monarchiam demum constituerunt, non quidem novam aut quintam aliquam, sed ex ea natam imperii Romani parte, quæ fuit ad solem orientem.

¹ *Ejus autem Monarchia princeps fuit 2 Ottomannus ad annum Christi circiter MCCC.*

³ Mahometus deinde, ejus nominis secundus, proavus Solymani, qui nunc rerum potitur, capta Constantinopoli, & Constantino Palæologo Cæsare, quem diximus, interfecto cum omni familia, nomen & successionem Imperatorum nostræ religionis iis in locis funditus delevit.

⁴ Tenent autem Turcæ ad hoc usque
tem-

pastura pecorum victitantes ac in tentoriis & plaustris vagam vitam ducentes inde ex Sylvis ac desertis suis progressi circa annum Christi millesimum pervenerunt in Persiam unde longius progressi vastis orbis terrarum Monarchiam condiderunt.

¹ Chalcon. lib. 1. de reb. Turcicis. Matthias Mechovius in Sarmatia Asiatica, c. 15.

² *Ottomannus.* Hodier-

nam familiam Imp. Turcicorum condidit *Ottomannus S. Osman*, cujus successores hodieque vocantur *Ottomanni* & ipsarum aula porta *Ottomannica*. inde legati Christianorum principum dicuntur mitti ad portam *Ottomannicam* i. e. ad Imperatorem Turcarum.

³ Chalcond. lib. 8. Sabel. bel. Enned. 10. lib. 6.

⁴ Aurel. Victor. Herod. lib. 2. De hac Romani imperii infelicitate sic

tempus, Asiam, Syriam, Ægyptum, Mesopotamiam, Judæam, Rhodum, Græciam omnem, Thraciam, Bulgariam, Macedoniam, Illyricum, utramque Mysiam, & nuper alteram fere Pannoniam, & Aphricæ partem aliquam.

De primatu dimicarunt olim inter se vehementer Ecclesiæ, Hierosolymitana, Antiochena, Constantinopolitana, Romana, & hæc quidem duæ potissimum, uti supra docuimus: Turca verò litem diremit, & sic omnia tribus

fic scribit Erasmus Rotterodamus prolatione in Suetonium Tranquillum: O miserum ac deplorandum illorum temporum statum! Oppressa Senatus auctoritate, oppressis legibus, oppressa populi Romani libertate, *sic creatus principi serviebat orbis, princeps ipse serviebat iui, qualem nemo vir probus domi vellet habere servum. Imperatorem timebat Senatus. Imperator scelestam illam militum multitudinem formidabat.* Imperator leges dabat regibus: at huic leges dabant conducti milites. Summa rerum orbis ab armata paucorum temeritate pendeat.

§ Tenent.] Constan-

tinopolis capta est à Turcis anno Christi millesimo quadringentesimo 53. ac ab eo tempore Imperatores Turcarum regiam sedem collocarunt Constantinopoli, quam Turcæ vocant *Stambolda*. Imperium Turcicum hodie se extendit à fluvio Tigri usque ad Danubium & Tibiscum, de quo limite hodie inter se litigant Turcæ & Hungari: hodiernus Imp. Turcarum vocatur Muhammed IV. strenuus ac militiæ amans, unde vehementer metuendum ne desertis voluptatibus ad priscam Turcarum strenuitatem se convertat.

1 Turca v.] Hoc falsissimum
L 4

bus illis locis conturbavit, nullum ut existat Ecclesiæ, quæque sublati æmulis nunc sola triumphat, cujusmodi sit facies, qui status, res ipsa declarat.

Postquam ergo demonstravimus, quemadmodum Imperii Romani pars altera corporis, orientem solem spectans, omnino concidit, & in alienam potestatem devenit; reliquum est, ut quemadmodum & ea pars, quæ pertinet ad occidentem solem, prorsus interierit, & novos adepta sit dominos, breviter explicemus.

Hic autem obiter considerandum est, *quomodo mirabili quodam fortuna ludibrio à Romanis illis atque priscis familiis augustum illud imperii decus & fastigium ad externos delatum sit*, & quidem aliquot, pudendæ conditionis homines. Nam ex iis quidam fuerunt Hispani: nonnullis Pannonia, Dacia, Dardania, Dalmatia, Gallia, Thracia, Cappadocia dedit originem.

Inprimis autem observari debet, quàm fuerit anceps & misera Imperatorum conditio: *nam* ¹ *ipsum dignitas omnis atque salus erat,*
non

fissimum est, extant enim hodieque per Imperium Turcicum Ecclesiæ Christianorum florentissimæ & innumeræ Turcæ enim quilibet tributum solven-

ti liberum religionis exercitium relinquunt.

¹ *Ipsum dignitas.*] A temporibus Caii Iulii Cæsaris usque ad interitum imperii Romani occidentem

non in senatus aut populi, sed in legionum atque militum potestate: sic, ut permirum videri possit, ullos fuisse, qui munus hoc tam periculosum & injuriis opportunum susciperent. Et enim inde à C. Casare, qui spectante senatu concidit, ad Carolum usque Magnum, circiter triginta fuerunt ex iis interfecti, quatuor vero sibi mortem ipsi consciverunt. Semper aliquid erat, quod in iplis desiderarent milites: neque bonos magis quàm improbos ferre poterant, & ad minimam occasionem, concitata turba, jugulabant eos, quos etiam invitos ad culmen illud honoris pertraxerant, sicut Aëtio Pertinaci constat accidisse. Casarem metuebat senatus: ipse vero Caesar ab impuri militis voluntate propemodum atque nutu pendeat.

¹ Hos autem spiritus, inde post C. Cæsaris mortem sibi sumpserant, præsertim legiones veteranæ, quibus per Galliam, Hispaniam, Aphricam ille fuerat usus: & Cicero hoc ipsum deplorans, fortes illæ quidem sunt, inquit, *sed propter memoriam rerum, quas gesserunt pro populi Romani libertate & dignitate reipublicæ, nimis feroces, & ad suam vim omnia nostra consilia revocantes.*

cidentalibus summa potestas fuit in manu militum: milites enim creabant & destituebant Imperatores pro lubitu,	quod Genus Regiminis vocatur, stratocratiæ. i. e. imperium militare.
--	--

1 Philip. 10.

FINIS LIBRI SECUNDI.

K 5

IOAN.

JOANNIS SLEIDANI,
DE
QUATUOR SUMMIS
IMPERIIS,
LIBER III.

22 **A**n tequam de Carolo Magno loquamur, ad quem diximus Imperium Occidentis esse delatum, explicanda sunt quædam de Germanis, à quibus originem ille de ducit.

1 Et

COMMENTARIA.

1 **O**rigo Caroli Magni ad Francos antiquissimos Germaniæ populos refertur à Gotfrido Viterbiensi: Ludolpho de Bamberg, libro de Iure regni c. 3. Iacobo VVimphelingio rerum German. c. 22. Hieronymo Gebustero de libertate Germanica c. 6. Agidio Tschudo in descriptione Rhetiæ Alpinæ cap. 36, Francisco Irenico exegeseos l. 3. c. 18. *Verùm Ioan. Bodinus, Germanici nominis* *hæstia*

¹ Et primo quidem certò constat, Germanos per sæpè transiisse Rhenum, & in Gallias penetrasse, ut ibi propter agri bonitatem considerent.

Nam Theutoni in provinciam Galliam invaserunt, & à C. Mario consule fuerunt profligati.

² Deinde cum Arverni & Hedui, Galliæ populi, de principatu contenderent, Germani mercede conducti ab Arvernīs & Sequanis, primò quidem non ita magnis copiis eò venerunt: paulatim verò sic augescebant. ut Ariovisto rege, bonam ejus agri partem occuparent. Eos autem C. Cæsar prælio superavit, & aliquot post annis, cum bellum gereret in Eburones, Galliæ populum, Germani denuò Rhenum trajecerunt, ut exercitum Romanum oppugnarent: sed ad Mosæ confluentem atque Rheni fuerunt ab illo concisi.

³ Multis deinde pòst annis intra suos fines

hæstis, Carolum natione Gallum, in Gallia natum, lingua quoque moribus & institutis Gallorum una cum suis majoribus educatum scribit, in methodo historico cap. 7.

² *Antequam.*] Liber III. completitur Imp. à Carolo M. ad Carolum V. & ab anno Christi octin-

gentesimo ad annum Christi millesimum quingentesimū quinquagesimum.

¹ Florus l. 3. c. 3. Vell. l. 2. Orosius l. 5. c. 6. Eutrop. lib. 5.

² Cæsar de bello Gallico l. 1. Hubertus Thomas Leodius de Tungribus & Eburon. Cæsar lib. 4.

³ Trebell. Pollio. & scilicet.

se continebant, eò quod Romani Cæsares bellum ipsis inferrent: sed tamen quoties tempus aliquod idoneum essent adepti, non deerant suis ipsi commodis, & Galliam perpetuò vastabant. Hunc ad modum, Galliceno Cæsare, homine ignavo & voluptuario, impressionem fecerunt, & paulatim eò potentia creverunt, ut Probus Cæsar, quartus à Galleno, vix magna difficultate illos rejiceret.

¹ Julianus etiam, Constantii Cæsaris legatus bella cum illis gessit: post hæc, Honorio Cæsare, Gothi in Galliam irruerunt, iisque Cæsar, diversis bellis occupatus, Aquitaniam concessit inhabitandam.

² Ab altera parte Francones Germani, per Belgicam irruptione facta, Treviris, Menapiis, Eburonibus, Morinis, Nerviiis, Ambianis, Bellovacis, Sueffionibus oppressis, in ea parte Gallia considerunt quæ nomen ad hoc usque tempus retinet, & Francia dicitur, cujus quidem regionis caput Lutetia, nec procul illinc oppidum Sandenisium, Franciæ regum sepulturæ postea consecratum est in hodiernum usque diem.

1 Ad

Sex. Aurel. Flavius Vopiscus in Probo, Eutropius lib. 9. Zosimus lib. 1.

1 Zof. lib. 3.

2 Paulus Diac. lib. 14.

Quos Sleidanus Franco-

nes nominat, antiqui Romanæ historiæ scriptores, ut & recentes, Francos indigerant, Fl. Vopiscus Aureliano & Proculo, Zosimus lib. 1. Ammianus

¹ Ad eum modum amplificati, quum antea bonam Germaniæ partem possiderent, omnem videlicet regionem illam, quæ est ad Mœnum flumen atque Rhenum, facile non solum defendebant illarum bellum, sed etiam aliis inferebant, labante indies magis imperio Romano, per Asiam & Aphricam. Longobardis etiam Italiam vastantibus, admodum suos fines per Galliam extenderunt: & quum ordine multi ipsorum reges ibi dominarentur, tandem ad Pipinum etiam ejusque filium Carolum, regni summa devenit.

Pipini pater, Carolus Martellus, non quidem ipse rex, verum ex præeribus unus, & Palati præfectus, vel, ut loquuntur, Major domus, Bavaros & Suevos devicit.

² Nam sicut Annalium scriptores Galliæ tra-

nus Marcellinus l. 15. 27. & 30. Aurelius Victor. Eutropius lib. 2. & alii.

¹ Sigebert. Frising. l. 5. c. 10. De Majore domus videatur Francogallia Fr. Hottomanni c. 12. Nominatur ibi Palatii magister, & dignitas ei tribuitur eadem, quæ fuit præfecti prætorii apud Romanos, qui alio nomino aula præfectus vocabatur. Sunt & alia nomina, quæ Majoribus domus tribuuntur,

ut præfecti aulae, comites Palatii: *Quin etiam aliquot post sæculum, Seneschalli Francia appellati sunt. Exstat de Majoribus domus fragmentum editum à P. Pithæo in Annalibus Francicu.* De bellis autem Pipini in Germania gestis, videatur Viterbiensis parte Chronici 17. Gaguinus l. 3. c. 4. Aventinus Annal. Bojor lib. 3.

² Eginhardus in vita Caro-

tradunt, aliquot nunc annis, præter titulum atque nomen, nihil reges habebant, sed omnis authoritas erat & summa rerum penes præfectum regiae domus. Etenim ¹ à superiorum regum virtute prorsus isti degeneraverant, & voluptatibus dediti, nullam reipublica curam suscipiebant. Itaque præfectus Palatii magistratum gerebat: & quo major erat ignavia regis, eo plus potentiam iste suam augebat.

² Hac demum occasione ³ Pipinus, qui Childerico regnante, præfectus erat, quum apud Pontificem Zachariam res in disceptationem venisset, ut ajunt, regnum obtinuit.

⁴ Hujus rei mentio fit in decreto, quod vocant, Gratiani, quod nimirum Papæ liceat regibus abrogare principatum, sed ejus loci titulus & inscriptio falsa est. *Quum enim duo sint*

Caroli Magni. Sigebert.

¹ *A superiorum.*] Posteriores Reges Francorum ex familia Morovingica plane vitam egerunt ut Sardanapalus: erant ignavi & socordes, unde *Majores domus* totum Regnum plena potestate regebant, ipsis. Regibus non nisi titulo relicto.

² Eginhard. Regino l. 2. Sigebert. Viterbiens. parte 27. Chronici.

³ *Pipinus.* l. Ultimus

Rex Francorum ex familia Merovingica fuit Childericus cognomine ignavus & hunc Pipinus in Monasterium detruxit, ipse autem Rex Francorum fuit factus.

⁴ In recenti juris Canonici editione, auspicio Gregorii 13. adornata, capitulum hoc non Papæ Gelasio, ut est in vulgatis codicibus, sed Gregorio Papæ adscribitur. Is est hujus nominis septimus, quæ

sint Anastasii Caesares, neutri potest attribui nam prior ducentis & amplius, alter verò triginta septem annis ante regnavit, quam istud accideret: deinde posteriori ætate nullus fuit Papa Gelasius.

¹ Admonendi causa lectores hoc addendum putavi, quo pontificiorum scripta prudenter evolvant atque cautè. Nec enim uno loco deprehenditur, id eos agere potissimum, ut suis legibus opinionem vetustatis addant, quò plus habeant ponderis & authoritatis.

^{2 3} Pipinus, præterquam quod Longobardos per Italiam compressit, rogatu Pontificis, ut supra dictum est, bellum quoque gessit in Saxones, & deinde cum Aquitanis, eorumque ducem captum interfecit: cumque non multo post è vita migrasset, ac illi subinde rebellerent, Carolus filius, rex, utrumque bellum vix tandem ingenti labore perfecit.

^{4 5} Cum Saxonibus enim totos annos XXXIII, belli-

qui in epistola ad Hermannum Metensem episcopum ista scripsisse memoratur.

¹ Regino lib. 2.

² Gaguin. lib. 3. c. 4.

³ Pipinus.] Secunda familia Regum Franciæ vocatur Carolingorum, quam condidit Pipinus, sed quæ à filio ipsius Ca-

rolo M. nomen accepit.

⁴ Eginhard. Regin. l. 2. Sigebertus. Gaguinus. l. 4. c. 1. Vrspergensis.

⁵ Cum Saxonibus.] Maximum bellum quod Carolus M. gessit fuit Saxonicum contra Saxones sive VVestphalos, quorum Rex erat VVitikindus: tandem Saxones ad-

fideri

belligeravit: eoque durante bello confecit & alia: nam ¹ & Bavariam, Tassilone ducerebellantem, suæ ditionis fecit, & bis contra Longobardos profectus, & in Campaniam usque progressus, omnem Italiam domuit & legibus constituit.

² Illas etiam Galliarum civitates, quæ sunt ad Oceanum, & à C. *Cæsare* vocantur *Armorica*, nunc autem minoris Britannia nomine censentur, ad officium redegit, quum stipendium annuum Franciarum regibus debitum, nollent amplius dependere.

³ In Hispaniam quoque profectus cum exercitu feliciter quidem rem gessit, adversum Saracenos: rediens autem in ⁴ saltibus Pyrenæis per insidias gravissimè cæsus fuit à Vasconibus, Aquitaniarum populo: sed & Hunos, qui Pannoniam tunc tenebant, octavo demum anno vicit, & per legatos Bohemiam quoque placavit.

¹ Postre-

fidem Christianam fuere conversi.

¹ *Et Bavariam.*] Thassilo dux Bavarum à Carolo M. victus & in Laureacense monasterium detrusus fuit.

² Eginhard. Cæsar belli Gall. l. 5. Gag. l. 4. c. 2. Iohan. Lelandus Armoria idem significare dicit,

quod supra mare in ipsa Britannica lingua, Repetit hoc Guil. Camdenus in Britannia.

³ Iohannes Turpinus. Eginhard. Antonius titul. 14, cap. 2, §. 5. Gaguinus lib. 4, cap. 1.

⁴ *In saltibus.*] Cum Carolus M. exercitum ex Gallia in Hispaniam reduce-

1 Postremum verò bellum fuit adversus Danos, sive Nordmanos, qui maritimam oram Germaniæ Galliæque magna classe vastabant.

2 His tantis rebus gestis, effectum est, ut Magnus diceretur.

3 Cum enim Francorum reges antea solum tenerent eam Germania partem, quæ est inter Saxoniam & Danubium, interque Rhenum & Salam, ad hæc, Sueviam atque Bavariam: ipse totam Saxoniam adjecit, deinde utramque Pannoniam, Daciam, Istriam, Liburniam & mediterraneam Dalmatia partem: cumque item Francorum reges per Galliam tenerent eam partem, quæ est inter Rhenum & Ligurim, inter Oceanum & mare Balearicum, ipse omnem Aquitaniam totumque jugum Pyrenæi montis, ad Iberum usque flumen, & quod primo loco dictum oportuit, Italiam totam inde ab Alpibus ad extremam usque Calabriam adjecit: & postea quartò Romam profectus,

duceret gravem accepit stragem in montibus pyrenæis, ac inter alios occisus fuit *Rolandus* sororis Caroli filius heros fortissimus, cujus hodieque statua in urbibus Saxonis, præsertim Bremæ in foro, reperitur. Vnde hodieque *Rolandus*, à vulgo pro Gigan-

te & heroe celebratur.

1 Eginhard.

2 Nithardus Histor. lib. 1. Gaguinus lib. 4. cap. 1.

3 Aventinus l. 4. Eginhardus. Regino lib. 2. Sigebertus Gaguinus lib. 4. c. 1. Platina in Leone 3. Sabell. Ennead. 9, lib. 9. Blondus decad. 2. l. 1.

I Po-

Etus, à Leone tertio & ab omni ¹ populo Romano salutat^{us} est Imperator Augustus, cum jam annos regnasset xxxiii.

² Romanum igitur Imperium, quod est ad occidentem solum, variè dilaceratum, præsertim ab eo tempore, postquam Cæsares domicilium atque sedem Constantinopoli sibi delegerunt, ut ex iis quæ supra commemoravimus, apparet, à Carolo redintegratum est, ac veluti novum corpus colorem atque spaciem resumpsit, tot, tantisque provinciis ad unius principatum redactis.

Nicephorus, alter ad orientem solem Cæsar, factum istud indignè quidem tulit, sed humanitate modestiaque sua Carolus delinivit, & missis donis amicitiam uterque coluerunt, & utriusque Imperii constituti fuerunt certi limites.

³ Præter alios conventus, concilium habuit etiam Remense, in quo decretum fuit inter alia multa ut Episcopi sacram scripturam diligenter evolvent, & Dei verbum annuncient.

⁴ Moguntiaë quoque Synodus fuit, anno prius-

¹ *Populo Rom.*] Anno Christi 80. ipso Festo nati-
vitat^{is} Christi Carolus
M. Imperator Rom. fuit
proclamatus, atque ita
collapsum Imperium
Rom. in occidente ite-

rum fuit instauratum.

² Sigebert. Aventinus
lib. 4.

³ 3. Tom. concil. pag.
700. Capitulo 14. decre-
torū hujus Synodi, p. 701.

⁴ 3. Tom. concil. pag.
693.

priusquam è vita decederet, & superioribus annis alia, Turoni, Cabillone, Arelatæ, de emendatione Ecclesiarum, uti tradunt, qui per id tempus vixerunt.

¹ Ludovico deinde filio regni & imperii hærede designato, *mortuus est Aquisgranis, quod est Gallie Belgica oppidum*, septuaginta natus annos, post Christi natalem, anno octingentesimo decimo quarto, *quum per annos fere xiv. Caesar fuisset*, Germanorum omnium primus ad eam evectus dignitatem.

² Ipso regnante, per Italiam, Germaniam, Galliam, *xxi. tantum erant civitates*, uti vocant, Metropolitanæ, Roma, Ravenna, Mediolanum, Forum Julii, Gradus, Colonia, Moguntia, Salisburgum, Treveris, Rotomagus, Senones, Vesuntio, Lugdunum, Rhemi, Arelatum, Vienna, Tarentesia, Ebrodunum, Brudegala, Tarones, Bituriges.

¹ Ejus

693. De Turonensi Synodo videatur tomus tertius concilior. pag. 682. De Cabilonensi ibidem pag. 686. De Arelatenſi videatur pag. 679. Legatur etiam vita Caroli Magni edita à Petro Pithæo, & auctor Anna-
lium Francicorum. Meminit Sigebertus & Gaguinus l. 4. c. 1.

¹ Eginhard. Frisingens. l. 5, c. 31. Carolo ætatis annos assignant *LXXII.* Eginhard. Gaguinus & alii: author Annalium Francicorum *LXXI.* adſcribit.

² Eginhard. in vita Caroli Magni. Sigebert. *Metropolin ex μήτηρ & πόλις id est, matrix & urbs, junctis nomine, dicitur*

¹ Ejus parens Pipinus, exarchatum Longobardis ereptum, Episcopi Romani fidei commiserat, ut suprà diximus, quemadmodum quidem memoriz proditum est: ipse vero planè illis dedisse eum fertur, quod tamen indubium à multis vocatur.

² Qui fuit ei familiaris, & scriba juratus, Eginhardus, divi Petri, quam vocant Ecclesiam Romæ, præ cæteris ei valde caram fuisse, magnamque vim auri, argenti, gemmarum, illuc deportatam, & plurima pontificibus ab eo munera esse missa scribit: nam hoc illum imprimis egisse diligenter, ut ipsius opera studioque urbs Roma veteri polleret autoritate, & sancti Petri Ecclesia; non solum ipsius esset

*tur ea civitas, unde Colonia deducta est. Vip. l. 4. §. 4. D. de officio proconsulis Ephesum Metropolim appellati. Isidorus *Etymolog.*; id est, mensura, fictum vocabulum tradit, quod & Distinct. 21. asseritur, sed falso. Denique Metropolis ad extremum dicta sunt matres urbium sive capita provinciarum, ut lib. 1. 6. de Metrop. Berybo, & apud Solinum & Marcell.*

¹ Reginol. 2.

² Eginhardus vel Ei-

nardus, scriptor vitæ Caroli Magni, ejusdem Imperatoris non Cancellarius tantum, ut Tithheimius, verum etiam gener fuisse scribitur. Videatur Iacobus Curio libro 2. Chronolog. item Iustus Reuberus initio Tomi sui historiarum Germanic.

² Eginhardus.] Hic est ille Eginhardus scriba sive Cancellarius Caroli M. qui Emmam filiam Caroli M. Clam stupravit ac postea uxorem accepit; tota historia versibus belgicis

esset incolumis tutaque patrocinio, sed etiam opibus inter alias maximè floureret. Hæc ille duntaxat : quod verò tot tamque potentes urbes dederit, quæ ditionis erant imperii, ne verbum quidem : *imo, quum à quarta in Italiam profensione, factus esset Cæsar, urbis Roma & pontificis, & totius Italia, non publicas tantum, sed Ecclesiasticas etiam res & privatas ordinasse scribitur.*

¹ Etenim, cum nondum esset Cæsar, sed Franciæ tantum rex, debellato Longobardorum rege, Desiderico, sicut diximus, Romam venit, & concilium habuit, *in eoque, sicut ipsorum libri dicunt, Adrianus primus totaque Synodus, eligendi pontifices & ordinandi sedem, ut vocant, Apostolicam, & Episcopos confirmandi jus atque potestatem ei concessit.*

² Multas Carolo tribuit & principe viro dignas virtutes Eginhardus, temperantiam, modestiam, frugalitatem, studium religionis, doctrinam, Eloquentiam, & non Latinæ tantum, sed & Græcæ linguæ cognitionem : adhæc, summam curam ac diligentiam in educandis, & ad easdem res instituendis liberis.

Pari-

gicis describitur à Iacobo Carzio.

¹ Sigebert. Dist. 36. c. Hadrianus Papa. Blondus Decad. 2. lib. 1. Ga-

guinus l. 4. c. 1. Aventinus Annal. l. 4.

² Vincentius in Speculo historiali lib. 24. Sabellicus Ennead. 8. lib. 9. Gagu-

Parisiānam quoque traditur Academiā instituisse, tum sua sponte, tum Albini præceptoris impulsu, quem habuit in discendis artibus magistrum, sicut Eginhardus dicit.

¹ *Mensibus etiam nomina Germanica dedit & ventis duodecim, quibus etiam nunc utimur:* quum ante id tempus, ut idem scriptor ait, Francones partim Latinis, partim uterentur barbaris.

² Hucusque veluti præfatus de Germanis, deque Carolo, paucis percurram deinceps, & ostendam, quemadmodum hæc ipsa imperii Romani pars, quæ est ad occidentem solem, à Carolo vix demum restituta & recollecta, rursus interiit, & in varias divisa provincias facta sit multorum ditionis, qui veluti peculium suum illas possident, nec fontem ipsum, unde manarunt, agnoscunt; *ita quidem, ut illud augustum, & tantopere celebratum Imperii Romani fastigium, nihil aliud sit hodierno die, quàm tenuis quadam magni corporis umbra, postquam ex tam immensa mole redactum est ad unicam Europa particulam, Germaniam.* Postremò, quemadmodum hanc Imperiorum vicissitudinem & occasum Romanæ Monarchiæ

Gaguinus l. 4. c. 1. Iacobus Middendorpius l. 2. Academ, orbis Christiani. Curio lib. 2. Chronol. Eginhard. Sigebert.

tus. Urspergensis. Albertus Stadenfis.

² Annales Gallici thematico auctore Sigebert. Friſingens. lib. 4. cap.

chiz Daniel pronuntiaverit, breviter exponam.

Ludovicus ergo, Caroli filius, alter Imperator Germanus, cum Cæsar Græco Leone Armenio renovavit amicitiam: cumque ipsius regni anno tertio mortuus esset Leo Papa: successor Stephanus quartus in Galliam profectus, Rhemiseum consecravit.

¹ Hunc excepit Paschalis: & quia Cæsaris autoritas non intervenerat, ille per legatos diligenter atque sollicitè factum purgans, pontificatum sibi prorsus invito dicebat esse obtrusum.

² Libri Pontificii habent, Ludovicum Cæsarem Paschali, cæterisque post eum, & confirmasse possessionem bonorum, & electionem permisisse liberam, ut, quem omnes Romani iudicassent eo munere dignum, is pro Pontifice haberetur; quantum fidei sit ejusmodi scriptis tribuendum, non video: sic enim inter se dissident, sic nullo sunt ordine perscripta, ut, quid sequendum sit, intelligi non possit.

¹ Fi

cap. 32. Vitetbiens. p. 17. Chron.

¹ Annales Gallici. Annon. l. 4. c. 103. Gaguinus lib. 4. c. 2. Æmilius l. 3. vita Ludovici edita à Pichæo.

² Dist. 63. cap. Ego Ludovicus. Carolus Molianus Ictus Bibliothecarium Pontificum Romanorum fautorem & domesticum hujus capituli auctorem esse, & ob id

¹ Filios Ludovicus habuit tres: Lotharium, imperii & regni consortem allegit: Carolum, qui Pipino fratri mortuo successit, Aquitaniæ: Ludovicum Baviaræ præfecit.

² Conjuratone facta, 3 captus à filiis, & regno privatus, Compenii oppido Sueffionum, ad monasticum vitæ genus fuit detrusus.

⁴ Galliæ scriptores Annalium tradunt, proceres Ecclesiasticos, quorum ille fastum atque luxum coërcere volebat, habitis Aquisgrani comitiis, hanc ei concitasse turbam, & filios, ut facinus tam impium auderent, impulisse.

¹ Li-

id tanquam homini suspecto minimè credendum, scribit.

¹ Regino lib. 2. Annales Gallici: Viterbiensis. Æmilius lib. 3. Blondus l. 3. decad. 2.

² Historia hujus exaustrationis peculiari scripto exposita est, quod Petrus Pithæus edidit. Videatur etiam Theagapus Chorepiscopus Trevirensis libro de gestis Ludovici Imp. Item vita Ludovici incerto auctore, edita ab eodem Pithæo. Meminit Gaguinus lib. 4, cap. 2. & seqq.

³ Captus à.] Contra Ludovicum Pium tres ipsius filii fuerunt admodum impii, quippe ab illis fuit captus, regno spoliatus & in monasterium detrusus, ex quo tamen paulo post liberatus omnia recuperavit.

⁴ Annales Gallici. Sigebert. Fastus sacerdotum coërciti meminit Gaguinus l. 4, c. 2. videatur 3. tomo conciliorum Synodus Aquisgranensis p. 820. Dejectionis verò longè aliam causam, uxoris videlicet incontinentiam atque effera-

mem

¹ Liberatus autem sexto post mense, maximo populi desiderio, regnum & omnia recuperavit.

² Quia locus ita fert, notandum hic est obiter, multa fuisse per Galliam habita concilia nationis. Nam proximum ab illo, quod diximus, Aquis, Troia fuit, oppido Campaniae: Deinde Rheniis, Gergoviae, Turoni, Digione, Lutetiae, Lugduni, Viennae, Avione, Avatici, Aureliae, & quidem iisdem in locis, plura.

³ Cum enim status rerum ita posceret, ipsi reges ordinem Ecclesiasticum ceterosque proceres convocabant, ut publicis incommodis mederentur.

⁴ Ad hunc modum, Ludovicus XII. quem cum Iulio II. graves exercuit inimicitias, Turoni concilium habuit atque Lugduni, salutis anno M. D. X & XI.

⁵ Nunc

nem Regino l. 2. adfert. idem habet Vitorbiensis, de quibus tamen criminibus sese publice purgavit, teste Nichardo, lib. 2.

¹ Annales Gallici l. 4, cap. 2.

² Vide Ioan. Mari Belgae librum de schismat. & conciliis. parte 2, cap. 5. & seqq.

³ Contrarium fieri

oportere docet Gratianus Dist. 16. c. Synodum, c. Regula vestra, c. Nec licuit, c. Multis denuo, c. Concilia sacerdotum. Legatur Bellarminus tom. 1. parte 1. capite 12. de conciliis.

⁴ Hubertus Vell. appendice ad Gaguinum cap. 4. Ioan. Marius de schismat. & concil. parte 2. c. 25.

L

⁵ G

¹ Nunc ad institutum. Ludovico mortuo, Metique sepulto, ² successit Lotharius, cui bellum fuit cum fratribus, quo demum sedato, & nova facta divisione, Ludovico Germania cessit, Galliarque pars, inde à Mosa usque ad Rhenum: ³ Carolo autem obvenit Gallia, inde ab Oceano Britannico & Pyrenæo saltu usque ad Mosam. Lotharius, præterquam quod Cæsar esset, Italiam & Narbonensem quoque provinciam obtinuit.

⁴ Ei successit filius Ludovicus secundus, qui Saracenos in Italiam irruentes repressit.

⁵ Eo regnante, Papa fuit inter alios Adrianus II. non quidem assentiente Cæsare, sicut ipsorum habent libri, creatus à nobilitate Romana.

¹ Gaguin. l. 5, c. 1. Regino lib. 2. Sigebert. De dissensionibus filiorum Ludovici Pii, exstant libri 3. Nichardi Angilberti F. Caroli Magni ex Bertha filiarum nepotis. Videatur etiam Frising. lib. 5. cap. 5. Helmoldus lib. 1, cap. 4.

² Successit.] Imperator Lotharius atrox bellum civile cum fratribus suis gessit atque unico prælio florem totius nobilitatis Franciarum amisit, neque ullo bello magis

debilitata fuit Germania & Gallia.

³ Carolo autem.] Hic est Carolus Calvus qui à quodam Iudæo medico cui nomen erat Sedechias venenata potione fuit interfectus Mantua.

⁴ Regino l. 2. Sigebert.

⁵ Dist. 63. cum Hadrianus. Hoc moliti sunt Romani Pontifices, ut principes omnes jure in eligendis Episcopis privarent, quemadmodum Synodus octava Constantinopolitana sub hoc Adrian-

mana, civibus atque clero, quem vocant. Nam licet essent in urbe Cæsaris legati, tamen ad electionem vocati non fuerunt: cumque graviter id & molestè ferrent, *responsum eis fuit, nullo hoc factum esse Cæsaris contemptu, sed cautione quadam in posterum, ne videlicet, quum est creandus Papa, mos ille, Cæsaris exspectandi legatos, tanquam necessarius inoleseat.* Eo responso non solum illos fuisse placatos, verùm etiam officii causa demissè pontificem salutasse tradunt.

¹ Hic autem videre licet mirabilem quandam in ipsorum scriptis varietatem & inconsistentiam. Etenim, si Ludovicus primus liberam eis electionem concessit, uti ferunt, & paulò supra dictum est, cur ejus nepos Ludovicus II. injuriam sibi factam esse putabat? Sed quoquo modo res habeat, titulus quidem ejus decreti, quod est in centonibus Gratiani, manifestè falsus est. Nam Gregorio quarto tribuitur, cum is viginti duobus annis è vita decesserit ante, quam Adrianus II. fieret Pontifex. An historiam scripsit mortuus eorum, quæ post acciderent?

² Ante Adrianum proximus fuit Nicolaus pri-

driano habitus, id testatur, canone 22. tomo 4. concil. pag. 9.

¹ Dist. 63, cap. Ego Ludovicus.

2 3. Tom. concil. pag. 906. Zonar. tom. 3. Decreta hujus Nicolai Pontificis ex Gratiano collecta sunt, & in 20. titulos dispe-

L 2

primus, cujus exstat ad Michaëlem Imperatorem Græcum epistola valde proluxa, de sua in omnes Ecclesias potestate. Nam Constantinopoli fuit ab Episcopatu remotus Ignatius, & institutus Photius, inconsulto Episcopo Romano: sed & ejectæ statuz. Clamat ergo contra, quàm vehementissimè potest: exstant etiam ejus decreta plurima, plena majestatis papalis.

¹ Carolus Galliz rex, ut suprâ diximus, magna celeritate proficiscitur in Italiam, resistente licet altero fratre natu majore Ludovico Germaniz rege, & à Johanne octavo Romano pontifice consecratur.

² Secundò profectus in Italiam rogatu Pontificis, ut Saracenis, qui Campaniam rursus invaserant, resisteret, Mantuz mortuus est.

³ Ludovicum filium habuit successorem, cognomine Balbum: sed is per biennium modopræfuit.

⁴ Ab eo imperii Romani summa venit ad Carolum Crassum, Ludovici Germaniz regis filium,

dispõtita à Iohanne Cochlæo.

¹ Frising. lib. 6. cap. 6. Gaguinus lib. 5, cap. 1.

² Regino lib. 2. Carolus veneno à Sedechia Iudæo propinato, interem-

ptus est. Regino, Sigebertus: Gaguinus i. 5. c. 1.

³ Sigebert. Gaguinus i. 5, c. 1.

⁴ Regin. lib. 2. Frising. i. 5, c. 8. Prodoardus in

Chronico: Sigebertus. Gaguinus.

filium, qui duobus, quos habebat, fratribus mortuis, Germaniam omnem & Italiam & Galliam obtinuit, & Saracenos Italiam vexantes profligavit, & ¹ *belligeratus aliquandiu cum Nordmannis, inferioris Germanie populo, Galliam Belgicam vexantibus, eam Gallia partem illis demum concessit, qua nomen illorum ad hoc usque tempus retinet.*

^{2 3} Post hunc fuit Arnolphus Cæsar, fratris filius, egregius princeps, in Italiam profectus, ut Formosum Pontificem Romanum ab adversariis liberaret, Romam capit, & in seditionis authores vindicat.

¹ Ipsa

Gaguinus l. 5, c. 4. Sunt autem Nordmanni iidem cum Danis, ut ex Adamo Bremensi Albertus Stadenſis refert. *Helmoldus l. 1, c. 2. ex Danis Senonibus & Norveis collectam fuisse multitudinem, scribit.*

¹ *Belligeratus.*] Nordmanni illo tempore vocabantur, quos nunc vocamus Danos, suecos & Norwegos. His Carolus crassus dedit illam Gallie partem quæ hodieque Nordmannia appellatur. Hic Carolus Crassus tandem imperio Spoliatus

ad tantam paupertatem pervenit, ut necessariis destitutus in extrema egestate obierit.

² Regin. lib. 2. Liviprandus Ticinensis lib. 1. cap. 8. Frisingensis lib. 6. cap. 13. Viterbiensis.

³ *Post hunc.*] Imp. Arnolphus uno prælio centum millia Nordmannorum occidit unico duntaxat ex suis amisso: ejus tempore Hungari primæ ex Scythia in Pannoniam venerunt, eamque ad nostra usque tempora occuparunt ac horribiliter Germaniam vastarunt.

L 3.

Idem

1 Ipso rerum potiunte, Hungari ex Scythia pulsi, in Pannoniam ruunt, & Ludovico III. Arnolphi filio, Cæsare, in Germaniam progressi, & non procul à Lœtho flumine, insigni victoria potiti, Bavariam, Sueviam, Franciam, Saxoniam, cædibus, rapinis & incendiis

2 *Arnolpho Cæsare, Triburia, quod fuit ad Moeni ripam oppidum aliquando, concilium est habitum xxi. Episcoporum Germaniæ, & inter alia multa decretum, ut sepulturam mortuorum nemo vendat, & ne quis laicus, uti vocant, in templo sepeliatur.*

3 Ad hoc tempus magnum exarsit incendium per Italiam, Berengarius enim & alii quidam Longobardiæ procures, multis ornatibus beneficiis à Carolo Calvo, conjurarunt adversus Galliam, quo tempore Carolus Crassus imperabat: sed cum frustrà molirentur, ad Italiam animum adjiciunt, & inter se diu multumque con-

Idem Arnolphus urbem Romam expugnavit per leporem: nam cum milites leporem magno clamore insequerentur Romani putantes eos ad oppugnandam urbem concurrere mœnia trepidi deseruerunt quæ defensoribus vacua conscenderes Germani, urbem occuparunt.

1 Livipran. lib. 1, c. 5. & lib. 2. cap. 1. 2. Regino lib. 2. Sigebert. Regino lib. 2. Vrsperg.

2 4. Tom. concil. p. 26. Regino l. 2, 13. quæst. 20. in Eccles. Canone 6, & 17. pag. 12.

3 Liviprandus l. 1, c. 6. Regino lib. 2. Sigebertus. Blondus decad. 2. l. 2.

1 Fri-

conflictati, sicut fieri solet, magnis cladibus illam afficiunt.

¹ Tandem Berengarius victor, Italiæ regnum & Ludovicum Cæsarem, eò cum exercitu profectum, ubi cepisset, exoculasse scribitur.

² Hoc etiam tempore, ne quid omnino calamitatis deesse, Saraceni, Aphri & Hungari immanissimè vastant Italiam.

³ ⁴ Cumque sub Berengariis, Hugone, Rudolpho, Lothario, Alberto, & quibusdam aliis, tam esset funestus & miserabilis pulcherrimæ regionis status, atque in his turbis mortem obiisset Ludouicus Cæsar: Germani, Saxones præsertim atque Francones, *Cæsarem salu-*

¹ Frising. lib. 6, c. 14. Ludovicus hic excæcatus à Berengario, non Arnolphi Imperatoris filius & successor fuit: sed Bosonius Burgundiæ regis, ex Hermingarda filia Ludovici II. Imperatoris nepos, qui invitatus in Italiam, & contra juramentum agens, hosti tandem proditur, & Veronæ crudelibus suppliciis excarnificatur, Regino libro secundo. Sigebertus.

² Livipran. l. 2. c. 12. Sigebert. Antonius secun-

do parte historiar. tit. 15. c. 16.

³ VVidechin. lib. 1. Dith. lib. 1. Livipran. l. 1. cap. 7. Sigebert. Auceps nomen unde factum indicat Viterbiensis.

⁴ *Cum sub.*] Sub Ludovico III. qui fuit ultimus ex familia Caroli M. Imperator, Germani Imperium Romanum ad suam gentem transtulerunt & ad nostra usque tempora in ea constanter conservarunt. Primus Imperator Germanus fuit

salutabant Othonem, Saxonum & Thuringorum principem: sed is etate gravis, author ipsis fuit, ut Conradum Franconia ducem sumerent, qui Cæsar factus, pleraque omnia de consilio Othonis: ac deinde Othone mortuo, cum ipse graviter egrotaret, convocatis ex nobilitate primis, orabat, ut Othonis filium Henricum, tunc absentem, pro Cæsare agnoscerent. Is est Henricus vulgò dictus Auceps.

¹ Itaque videmus, quemadmodum à Francis & à Caroli familia splendor & dignitas imperatoria pervenerit ad domum Saxonicam.

² Hi duo Cæsares, Conradus & Henricus, ab Episcopo Romano non fuerunt consecrati, sicut vocant, ideoque prætermittuntur à nonnullis: *Henricus quidem oblatam à Papa consecrandi ceremoniam neglexisse fertur, quod bonorum virorum iudiciis atque suffragiis consentum sese diceret.*

^{3 4} Aliquanto post Arnolphus Malus, Bavarix dux, rei summam ad se traducere cogitabat,

Conradus Dux Franconix electus anno Christi nonagesimo XII. Ei successit Henricus Dux Saxonix cognomine Auceps, quod aucupio admodum delectaretur.

¹ Rosuita in Panegyrico.

² Crantius lib. 3. c. 4. Saxon. VVidechin. 1.

³ VVidechin. lib. 1. Livipran. l. 2. c. 7. Frisingensis l. 6, c. 16. Vrspergensis.

⁴ Aliquanto. Hic Arnolphus adeo fuit homo malus ut Diabolus diceretur

tabat, & collectis utrimque copiis, cum ad Ratisbonam essent ambo exercitus expediti, Cæsar illum ad privatum colloquium evocat, & commemorans, quemadmodum à plerisque Germaniæ populis esset creatus Cæsar, dehortatus etiam, ne tot hominum millia, in quibus plerique essent innocentes & ignari causæ belli, velit periclitari, flexit ejus animum, atque ita discessum est ab armis.

¹ Burchadus etiam Sueviæ dux rebellarat, sed territus potentia Cæsaris, in deditionem venit.

² Hungari Saxoniam denuo vastabant: capto autem ipsorum duce, novem annorum pacti sunt inducias.

³ Cæsar deinde ad militiam instituto suo populo, Dalmatas debellat, Pragam urbem, *Boleslaum & Wenceslaum Bohemorum ducem capit*, & vectigalem sibi facit Bohemiam: Hungaros finitis induciis denuo in Saxoniam irruentes, maximo prælio vincit, & tributum, quod illis pendebant Saxones, in egenos distribuit.

¹ Erat

tur eum corpore pariter
atque anima abripuisse.

¹ VVidech. lib. 1. Sigebertus.

² Hungari.] Henricus
Auceps Hungaros atroci
bello superavit ad urbem

Merseburgum in Saxonia,
& in ejus rei memoriam
ludos publicos instituit
qui vocantur Torneamenta.

³ Liviprandus l. 2. c. 9.
Sigebertus.

L 5

¹ Livi-

¹ Erat ejus consilii, proficisci Romam, sed valetudine impeditus, filium suum natu majorem: Othonem, imperii designat hæredem. *Is cum Bohemis, qui tum rebellabant, multis annis belligeravit:* Hungaros etiam, cum apud Vangiones trajecto Rheno Pranconiam essent ingressi, Saxoniâ inde populaturi, cædit atque fugat: Burgundiam sibi subjugat: in Italiam deinde profectus magno cum exercitu, & debellatis Berengariis, alteram uxorem ibi ducit Adelheydam.

³ Id ægrè ferens Luithoidus filius, insidias illi struit, & passim multos habuit consilii sui adjuutores, ac in his Conradum Sueviæ ducem, fororium suum: verùm obsessus à patre Ratibonæ, & in angustias reductus, veniam supplex petit, & impetrat.

⁴ Post hæc, Hungari, vastata Gallia, majore, quam unquam antea, multitudine in Germaniam

¹ Liviprandus lib. 4. per barbam quam gerebat cap. 7. & lib. 6. cap. 6. rufam & promissam; sed Sigebertus. VVidechindus vix illi contra quem per lib. 3. Dithmarus Merseburgensis lib. 2. Rosuitha barbam suam jurabat!

³ VVidec. in l. 2. Regino l. 2. in panegyrico, Regino l. 2. Frisingensis l. 6, c. 19.

⁴ VVidech. lib. 3. Dith. l. 2. Bonfinius decadis 1. l. 10.

⁵ Post hæc.] Sub Othone Hungari quinque exercitibus in Germaniam

maniam irrumpunt, & prope Vindelicorum Augustam, in ea planitie, quæ nomen habet à Lacho flumine, castrâ faciunt. Eò Cæsar profectus cum Saxonibus, Francis, Suevis, Bavaris, Bohemis, post ancipitem multamque pugnam, ad internecionem propè cecidit hostem, aliquot ipsorum regulis in crucem aq̃ is.

¹ In Saxoniam reversus, ac rebus ibi constitutis, in Italiam denuo suscepit iter, sed ante profectionem Othonem filium suum imperiû collegam designavit.

² Vbi tandem Romam venit, concilium habuit, eique præfuit, & Johannem XII, propter crimina loco removit, & Leonem, ejus nominis octavum instituit.

³ Ejus exstat insertum juri pontificio decretum, ubi Adriani primi exemplo conferre se dicit Othoni Cæsari, ejusque successoribus in perpetuum, eligendi Papam, ordinandi sedem Apostolicam, & Episcopos confirmandi facultatem: simul gravissimam pœnam iis constituit, qui non expectata Cæsaris approbatione, consecrant Episco-

niam irruperunt sed atrocissimo prælio deleti sunt apud Augustam Vindelicorum, & 5. illorum Reges Ratisbonæ suspensi fuerunt; post illa tempora Hungari à Germania abstinuerunt.

¹ Dith. l. 2. Liviprand.

lib. 6, c. 6. & seqq.

² Ros. Bitha in Panegyric. Lith. lib. 2. Regino lib. 2. Sigebertus. Frisingensis lib. 6. cap. 13.

³ Dist. 63. c. in Synodo congregata. Mendacem oportet esse memorem.

¹ Dith.

Episcopos. En alterum decretum, superioribus aliquot contrarium.

¹ Subjungitur post formula jusjurandi, quo Johanni Papæ ferunt Othōnem imperatorem sese devinxisse: verūm, quis ille fuit Johannes, & quotus ejus nominis, quotus etiam Otho, non additur. Sed profectō mirum est, res tam arduas tantique momenti tam esse negligenter conscriptas. Quod si primus Otho sic juravit, est, quodei statim posset objici. Quum enim eā, quam dicimus, formulā juret inter alia, fore, ut nullum Papæ creet vitæ periculum, nec honorem etiam atque dignitatem abroget quomodo consistet, quando Johannem, sicut diximus, loco dejecit, & alterum instituit? conciliet ista qui potest.

² Otho propter motus, iterum in Italiam contendit, & rebus compositis domum revertens, ad initium Maii mortuus est, & ³ Magdeburgi sepultus, anno salutis nongentesimo septuagesimo quarto. Propter rerum gestarum amplitudinem & præstantem virtutem vocatur Magnus.

¹ Otho-

¹ Dist. 63. c. 24. Tibi Domino Iohanni.

² VVidech. l. 3. Dith. cap. 2. Helmoldus Buzovienfis l. 1, c. 6.

³ Magdeburgi.] Otho

primus urbem Magdeburgum fundavit, quæ superiori bello Germanico funditus deleta hodie ad pristinam magnificentiam resurgit.

¹ Sig-

1 2 Othoni secundo rebellabat Henricus Bavarix dux, verum armis fuit ad officium adductus.

3 *Erat tum Gallia rex Lotharius : fratrem hujus Carolum , Lotharingia ducem Caesar constituit , ea lege , ut esset Imperii beneficiarius. Nam provinciam hanc à Carolo Simplici , Gallia rege , Caesar Henricus obtinuerat , ut tradunt Annales , & ad posteros ordine transmisit.*

4 Hoc ipsum autem ægrè ferens Lotharius , collecto repente exercitu Aquisgrani celeriter accurrit , & inopinantem Cæsarem ferè oppresserat. Cæsar eam contumeliam ulturus , cogit manus , & Lutetiam usque progressus , magna & illata , & accepta clade , pacem demum fecit.

5 Domum reversus & inde Romam profectus , *Gracis , qui Calabriam & Apuliam tenebant , bellum fecit : sed amisso exercitu , per mare fugiens , & interceptus à piratis , cum non agnosceretur , depensa pecunia dimissus est : ac Romam ubi revertit , cum reliquis copiarum*
Bene-

1 Sigebertus.

2 *Ottoni secundo.*] Hic Otto II. dictus fuit sanguinarius & pallida mors saracenorum : fuit linguæ græcæ & Arabicæ peritus.

3 Sigebert. Regionis continuator.

4 Dithmarus l. 3. Sigebert. V Vilhelmus Nangius in Chronico suo ad annum 977. Gaguinus l. 5. c. 6.

5 Sigebert. Dith. l. 3. Viterbiensis parte Chron. 17. hunc Othonem Sanguinarium appellatum scri-

Beneventum obsidet, capit, incendit, neque multò post in prælio cum Græcis & Saracenis, telo sauciatus, decessit è vita, Romæ sepultus.

¹ Ei surrogatur voluntate procerum,
² Otho filius, inauguratus Aquisgrani. *Papam ille constituit Brunonem, hominem Germanum, Gregorium quintum.* Crescentius autem Consul Romanus, Johannem Episcopum Placentinum obduxit illi adversarium: ubi Romam ergo Cæsar venit, Crescentium sociosque gravi & ignominioso supplicio afficit. Joannem autem, ejus nominis xv i i, oculis privat.

^{3 4} Et quia propter successionem Imperii per-

scribit, sicut & aliis pallida mors Saracenorum, dictum est.

¹ Dith. lib. 4. Lambertus Schafnaburgensis. Sigebertus.

² *Otto filius.*] *Otto* cognomine *Puer* & *mirabilia mundi* Crescentium, Consulem Romanum asino, facie averfa imposuit, ac publico spectaculo circumductum deinde auribus & naribus mutilatum, suspendi jussit.

³ Martinus Polonus in *Chronicis*. Leopoldus

de Babenberg, de juribus regni & imperii, c. 2. Rodolphus de Columna, de translatione imperii, Marfilus Paravinus de translatione imperii, c. 11. Nicolaus Cusanus de concordantia catholica, l. 3. c. 4. Antonius hist. part. 2. titul. 16, c. 4. Platina in vita Gregorii, alique infiniti. Verum ab istis dissentiant Aventinus lib. 5. Annalium Boiorum, Jacobus Curio lib. 2. rerum Chronolog. Onuphrius l. 4. de Comitibus imperatoris

perpetuæ erant turbæ , constituit , adiutore pontifice , ut certi Germaniæ principes virijus & potestatem deinceps haberent eligendi Cæsares : ne quis videlicet dignitatem illam , velut hæreditariam posthac invaderet : *decretum hoc incidit in annum post Christi natalem circiter millesimum.*

^{1 2} Regnabat tum in Galliis Robertus, vir pacis amans & literarum. Annales eum celebrant, quod templa multa construxerit & magnificè dotarit, quodque Romam adierit religionis causa.

^{1 2} Po-

toriiis , Caspar Peucerus
l. 4. Chronici.

4 Et, quia.] Prima origo principum Electorum Germaniæ refertur ad Ottonem Tertium, qui deinde perpetua consuetudine confirmati ad nostra usque tempora durant, nisi quod nupera pace Monasteriensi octavus Electoratus fuerit additus.

¹ Gaguin. lib. 3, c. 9. Roberti Galliarum regis insignis pietas: quippe, qui aliquot sacra cantica, quorum adhuc in Ecclesia usus est, conscripsit. Ut: Spiritus sancti adfuit

nobis gratia. Item de nativitate Christi: Iudæa & Ierusalem. Item de S. Petro: Cornelius Centurio: Item Collecta de martyribus: Concede nobis Domine. Legatur Helgundus Floriacensis in vita Roberti regis.

² Regnabat tum.] Tertia familia Galliæ vocatur *Capetingorum*, ab Hugone Capeto, qui exclusis Carolingis sive Caroli M. posteris, Regnum Franciæ ad suam familiam transtulit: hujus Hugonis Capeti filius fuit hic Robertus Monacho quam Regi similior.

¹ Mo-

¹ ² Poloniæ duci, Boleslao regiam dignitatem Otho Cæsar & immunitatem tribuit, ut ipsorum habent Annales. Est igitur hoc illius regni principium.

³ Ex Italia domum rediens Otho, in itinere mortuus est.

⁴ Post eum fuit Cæsar Henricus, ejus nominis secundus, Bavarix dux, Othonis Magni, Saxonum ducis atque Cæsaris propinquus.

⁵ Is pacatis in Germania rebus, & adversariis partim humanitate summa deductis ad amicitiam, partim debellatis, Italiam accessit, & Saracenis ereptam Apuliam Imperio restituit.

⁶ Consecratus deinde à Benedicto VIII. missus

¹ Mechovius in Chronico Polon. Martinus Cramerus lib. 3. Histor. Polon. Curæus Annal. Silesiæ parte 1. Crant. Saxonix lib. 4, cap. 33. His fide dignis scriptoribus contrà dicens Bodinus lib. 1. cap. 9. Reipubl. impudenter scribit: Polonos sceptrum regia sibi ab Imperatoribus Germanicis oblata recusasse.

² *Polonia.*] Regnum Poloniæ institutum fuit ab Othone Tertio, nam hætenus Polonia tantum

habuerat duces.

³ Dithmarus lib. 4. Hermannus Contractus. Propter singularem prudentiam & ingenium excellens, Mirabilia mundi nominatus est, teste Viterbiensi.

⁴ *Ex Italia.*] Fuit necatus Chirothecis venenatis.

⁵ Dith. lib. 5. Viterbiensis.

⁶ Dith lib. 6. Hermannus Contractus.

⁷ Sigebertus Hedio parte 3. historiæ Ecclesiæ

misso exercitu in Germaniam, ipse per Sequanos profectus, in colloquium venit cum Roberto Gallorum rege, firmata utrinque amicitia.

¹ Fuit hic Ecclesiasticis admodum gratus Cæsar, quod plurima in ipsos beneficia conferret.

² Henrico mortuo, cum inter principes Electores non conveniret, interregnum fuit aliquandiu: demum successit Franconia dux, Conradus. Is Hungaria regem Stephanum ad pacis condiciones adegit, & compositis Germaniae rebus, in Italiam, ubi ad defectionem plerique spectabant, contendit.

³ Et primò quidem Mediolanum obsidet, postea Romam profectus, & à Joanne XXIII. consecratus, acclamante populo, salutatur Augustus. Multatis demum iis, qui res novas moliebantur, Italiam pacavit, & in Germaniam reversus, cum denuo per Italiam novi motus orirentur, profectus illuc, in conjurationis auctores animadvertit: in his erat Archiepif-

siasticæ lib. 9. cap. 3. eos de Ecclesiæ statu corrigendo, quidve cum Romano præfule acturi essent, cum Patavii convenissent, consilia contulisse scribit.

¹ Vrspergensis. Hinc

ab Helmoldo l. 1. cap. 16. Pii cognomento ornatur: Hartman. Schedel in Chronico Humilem vocat.

² Vrspergensis.

³ Viterbiensis. Sig-

bertus, Vrspergensis.

¹ Fri-

chiepiscopus Mediolani. nec prius conquie-
vit, quàm omnia suæ ditionis fecisset.

¹ His rebus perfectis, domum reversus,
Trajecti, quod est ad Batavorum fines oppi-
dum, mortuus est.

² Successorem habuit de principum volun-
tate filium Henricum, ejus nominis tertium,
qui Bohemos rebellantes domuit, & vectigales
fecit.

³ Hungariæ regem Petrum, à suis ejectum,
aliquoties restituit, totamque regionem paca-
vit, etsi non sine magna suorum cæde.

⁴ Romæ tum erant permagni tumultus,
quia de pontificatu tres contendebant, & malis
artibus omnia tentabant: Benedictus IX. Syl-
vester III. Gregorius VI. Ejus rei causa Cæ-
sar eò profectus, & per obsidionem urbe capta,
conventus agit, & Bambergensem Episco-
pum Suigerum constituit Papam: qui mutato
nomine dictus est Clemens secundus, à quo
deinde fuit ipse consecratus.

⁵ *Tunc cives denuo jurarunt in creando Pa-
pa.*

¹ Frising. lib. 6. c. 31.

² Frising. lib. 6, c. 32.
Viterbiensis 17. parte
Chronici.

³ Siebertus. Schafna-
burgensis. Vrspergensis.
Contractus. Michael Ri-
cius de regibus Hungariæ
lib. 2. Bonfin. decad. 2. l. 2.

⁴ Frisingensis lib. 6.
c. 32. & 33. Viterbiensis.
Siebertus Schafnabur-
gensis. Vrspergensis. Con-
tractus. Sabellicus lib. 2.
Enneadis 9. hos Pontifi-
ces tria rerum monstra
appellat.

⁵ Siebertus. Platina
in

pa, nihil nisi de Cæsaris arbitrio sese facturos. Pacata iterum Italia, cum in Germaniam venisset Cæsar, mortuus est Clemens Pontifex, & Bambergæ sepultus. Quo cognito, Cæsar Bopponem, Frisingensem Episcopum, illis constituit Papam. Is est Damasus II. Cumque & hic non amplius viginti tres dies præfuisset, mortuo successit, mandato Cæsaris, Tullenfis Episcopus, Leo IX.

¹ *Hujus exstat pars quædam epistola, qua dicit, Episcopo, Presbytero, Diacono non licere causa religionis uxorem deferere, sed aquum esse, ut, qua necessaria sunt ad tolerandam vitam, ei subministret: veruntamen, ut cum ea det operam liberis, minimè licere; quoniam Paulus dicat, sibi quoque liberum esse non minus quàm reliquis Apostolis, uxorem circumducere: quod quidem ille sic interpretatur, Apostolis ideo fuisse præsto semper uxores, ut ab iis, quos Christi religionem atque fidem mariti docebant, unà cum ipsis alerentur, non autem ut conjugii munus exercerent, & in comple-*

xum

in vita Clementis II. Bop-
po hic Ottoni Frisingensis
est Patriarcha Aquileien-
sis lib. 6. cap. 33. H. Con-
tractus Brixientem Epif-
copum vocat.

¹ Contra epistolam
Nicetæ Abbatis. Dist. 41.
c. omnino 1. Cor. 3. De

Niceta, ejusque contra
Romanos scriptis, videat-
ur Sigebertus Gembla-
censis ad annum Christi
1504. Martinus Chemni-
tius parte 3. concilii Tri-
dentini, eum non Græ-
cæ, sed Latinæ Ecclesiæ
membrum fuisse autu-
mat,

zum venirent: nam idcirco Paulum circumducendi verbo, non amplectendi voluisse uti.

¹ Anno supra millesimum quinquagesimo, Roma Leo profectus, concilium habuit Episcoporum XLII. Moguntia, præsidente Cæsare.

² Triennio post mortuus, Eistetensem Episcopum, Geberhardum, ita volente Cæsar, successorem habuit. Is fuit Victor II.

³ Cæsar in Italiam profectus, ac ibi rebus compositis, in Germaniam reversus, cumque Galliarum rege Henrico, ejus nominis primo, collocutus, in Saxonia mortem obiit, ⁴ sepultus autem Spiræ. Morienti aderat Papa, multique alii proceres.

^{5 6} Erat ei filius Henricus, adolescentulus admo-

mat, licet Græcus natione fuerit.

¹ Frising. lib. 6, c. 33. Schafnaburgensis. Hermannus Contractus. Vrspergensis. Crantius Sax. l. 4, c. 34.

² Vrspergensis. Lambertus Schafnaburgensis, continuator Contracti.

³ Lambertus Schafnab.

⁴ *Sepultus.*] Spira proprius quasi locus Cæsarium sepulture, destinatus, quemadmodum hodieque multorum Impe-

ratorum sepulchra magnifica ibi conspiciuntur.

⁵ Frising. lib. 5, c. 24. Schafnaburgensis. Sigbertus.

⁶ *Erat ei.*] Hic est Henricus IV. Imperator & fortissimus, & infelicissimus, qui totam vitam inter maximas turbas bella & calamitates transegit, fortunæ ludibrium, Paparum vexatio, filiorum furor & denique exemplum in magna potentia miserabile: adhuc puer matri per vim fuit ereptus,

admodum; sed jam antea designatus Cæsar: administratio autem penes matrem erat, & Episcopum Augustanum.

Non

ereptus, ab Annone Episcopo Colonienſi & Egeberto Marchione Miſnæ, ſed Henricus in Rhenum ex Scapha præcipitavit, ibique ſubmerſus fuiſſet, niſi eum capillis ereptum Egbertus extraxiſſet. Inde commiſſus fuit Adelberto Episcopo Bremenſi, apud quem in omnibus ſlagitiis juventutum tranſegit atque hic omnium malorum fuit Henrico cauſa. Quippe impulſu Adelberti Henricus multa inſolenter & iniſſe patravit, ſequæ omnibus bonis pariter ac malis exoſum reddidit. Hanc occaſionem fronte capillata arripuit *Hildebrandus ſive Gregorius VII.* Papa Rom. quod Henricus IV. excommunicavit ac imperio ſpoliavit. Saxo- nibus contra eum Henricum irritatis, cum quibus acerrima bella geſſit Henricus & quanquam multis præliis proſtigati, ac- tiores ſemper iras ſum- pſerunt neque diu in fide data manſerunt animarum auctoritate Pontificis; Et quicquid tandem conaretur Henricus, tamen Pa- pæ Rom. ſe ſubjicere coactus fuit. Venit igitur in Italiam ſolus, deſertus ab omnibus & integrum triduum, acri Hyeme, capite & pedibus nudis lacerata veſte, famelicus, in veſtibus arcis Canuſinæ, in qua tum Papa Gregorius erat, à mane ad veſperam ſtetit, flebiliter abſolutionem petens. Papa interea inter brachia ſuæ Mechtildis recubans & de fenestra proſpectans Henrico ſupplicis inſultabat donec tandem quarta die turpiſſimis & intollerandis conditionibus fuit abſolutus. Henricus cum putaret ſe jam omne periculum evaſiſſe, mox in majores calamitates incidit, contemptus ab Italis pariter ac Ger- manis;

¹ Non multo post moritur etiam Victor II. Papa, quum paulo amplius biennio præfuisset: ei successit Fridericus, è familia Lotharingica, dictus Stephanus IX. Eo paucis post mensibus extincto Florentiæ, Benedictus quidam, auxilio suorum, inconsulto Cæsare, Papatum invasit, ejus nominis decimus, Romani hoc factum minimè probant, sui que purgandi causa missis ad Cæsarem legatis, quam ipsius parenti fidem præstitissent, eandem ei quoque deferunt, & ut legitimum aliquem Pontificem constituat, orant. Itaque dejecto Benedicto, Florentinum Episcopum Gerhardum Cæsar illis tribuit, qui fuit Nicolaus II.

¹ Rem-

manis: quo animadverso Papa eum denuo excommunicavit, alium Cæsarem elegit, *Rudolphum* Sueviæ ducem, cui auream coronam misit cum hac inscriptione

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho.

Sed Rudolphus prælio fuit superatus ab Henrico & ipsi dextra amputata, qua conspecta dixit, ad Episcopos.

Hæc est illa manus quæ fidem juraveram Henrico Domino meo,

Sub imperatore Henrico accidit famosa illa expeditio Christianorum in terram sanctam pro recuperanda Hierosolyma, cujus dux fuit *Godefridus* Bulionæus Hierosolyma capta fuit à Christianis A. 1099. Tandem Henricus I V. à proprio filio Henrico V. imperio nefarie spoliatus & in exilium pulsus in summa miseria obiit leodii ac multis annis insepultus, propterea quod excommunicatus obiisset, jacuit.

¹ Schafnaburg, conti-

DEA

1 Rempublicam geri per foeminam, Cæsaris matrem, ut supra dictum est, Germaniæ principes molestè ferebant: quapropter inventa ratio fuit, ut ab illa distraheretur filius: quo facto, rei summa penes Moguntinum & Coloniensem Archiepiscopum in primis erat. Ab his nonnunquam adhibitus Bremensis Archiepiscopus Adelbertus, mirè graciosus regi adolescenti fuit: cumque solus illum possideret, *bona sacra sibi suisque distribuit, Abbantias imprimis; &, ut minori flagraret invidia, Cæsari persuasit, ut aliis etiam principibus illas conferret.*

2 Interea Nicolaus II. moritur, cui Parmensem Episcopum Cæsar substituit: & quia senatui Romano nihil communicaverat, ideoque ad turbam res spectabat, Lucensis Episcopus fuit electus, Alexander II. Dimicatum quidem fuit inter eos acerrimè, sed Alexander tamen, superior armis, rem obtinuit.

3 Bremensis Archiepiscopus, quum solus administraret apud Cæsarem omnia, collegas in se concitavit Episcopos, ab iisque demum fuit

nuator Contracti. Autor
vitæ Henri. 4.

1 Schafnab. Vrsperg.

2 Frisingensis l. 6, c. 34.
Sigebertus.

3 Schafnab. Adamus
Bremensis lib. 4. Bre-

mensis hic Archiepiscopus Adelbertus fuit, non, ut quidam volunt, ex Bavaris oriundus, sed Frederici Saxoniae Palatini *Ottonis primi, Wetinensis familiae*, nepos: princeps magni

fuit ejectus: & quanquam loco deinde restitutus fuit, tamen non diu supervixit, & Cæsar necessitate coactus, quum de Reipublicæ statu plerique omnes quererentur, Coloniensem Archiepiscopum, Annonem, ut procuracionem susciperet, orabat. Is autem quum insolenter & iniquè multa fieri videret, excusans ætatem & valetudinē, munus ei postea resignat.

¹ Tunc verò Cæsar **XXII.** annorum adolescens, natura proclivis ad vitia, magis etiam lascivire cœpit: & quum uxorem Bertham alioqui non amaret, multas fovebat concubinas: deinde passim in Saxonia castellis excitatis, in servitutem eos redigere cogitabat, neque suos ministros, qui libidinosè multa facerent, & insolenter, coërcebat.

² Saxones igitur, tam proceres, quam Episcopi, sancito fœdere, de vindicanda libertate, arma capiunt, quæ vix tandem post multam intercessionem deposuerunt, cum postularis eorum ille satisfecisset, fuga nocturna vix clausus.

¹ Alexan-

magnificus, & ad summam natus, ad quæ contententi mirabilis fortunæ vicissitudo objecta est. Vide Adamum Bremensem canonicum, Ecclesiasticæ historiæ lib. 4. Albertum Stadensem, &

Albert. Cranzium in Metropoli.

¹ Urspergensis. Bertha uxor Henrici 4. nominatur à Viterbiensi Othonis Italiæ Marchionis filia.

² Schafnaburgens. Autor vitæ Henrici, Hel-

mol-

1 Alexandro II. mortuo, Romani proce-
res, inconsulto Cæsare, substituerunt Hilde-
brandum, qui Gregorius dicitur, ejus nominis
septimus. Eo cognito, Cæsar per legatos cum
illis expostulat: simul Papam, ut sibi de eo sa-
ti faciat, monet. Ille, se invitum, nihilque ta-
le cogitantem, ad munus hoc esse pertractum,
nec inaugurari voluisse respondet antè, quàm
ipse, cæterique Germaniæ principes electio-
nem approbassent. Ita Cæsarem placavit, &
ipius voluntate postea fuit confirmatus.

2 *Missis deinde legatis in Germaniam, Epis-
copis aliquot. Synodum per illos habere volebat:*
Episcopi verò nostrates illud recusabant, quod
contra morem & nationis privilegium esse dice-
rent. Cum hoc non succederet, conciliis ali-
quot habitis per Italiam, decernit, ne sacrifici
habeant uxores, verùm ut eas ab se demittant,
aut loco decedant. Hoc suum decretum in
Germaniam emissum ad Episcopos, urgebat
omnino sanciri, constituta pœna: clerus au-
tem, uti vocant, & sacrificorum turba strenuè
reclamabat, hæreticum vocans, qui tam im-
pium dogma proponeret: Christi dictum vi-
delicet esse, quod non omnes verbum istud ca-
pian: Pauli dictum esse, ut, qui non continent,
uxorem ducant: istum autem, posthabito

Chri-

moldus l. 1, cap. 27. &
seqq.

Platina: Schafnaburgens.

2 Schafn. Sigeberr.

1 Frising. lib. 6, c. 34.

Mat. 19. 1 Cor. 7.

M

1 Schaf-

Christi verbo, & contempta Pauli autoritate, velle homines cogere, ut legitimum & à D^eo sancitum usum matrimonii, projiciant, & turpissimis flammis utantur, & in manifesta flagitia ruant: se potius ab Ecclesiæ ministerio discessuros, quàm à matrimonio.

¹ Cum ille nihilo secius, identidem missis internunciis, rem urgeret, & acriter instaret, Moguntinus Episcopus ei morem gerere cogitabat, & primò quidem leniter suos monebat: post autem Erphurdiaë habito concilio, planè rem conficere volebat: sed parum abfuit, quin impetu factò, trucidaretur.

² Interea Cæsar, ut anni superioris ignominiam ulcisceretur, quando circumfessus à Saxonibus, fuga sibi salutem nocturno tempore quæsierat, arma parat, &, rupta pace, quam anno superiori fecerat, quantas omnino potest, copias colligit, & mense Julio Saxones, qui crebris legatis pacem frustrà sollicitarant, aggressus, ingenti prælio vincit, non absque magna clade suorum, desideratis ex prima nobilitate non paucis.

A victoria progressus, longè latèque fines eorum populatur, & per internuncios, ut sese dedant, hortatur, à sua benignitate sperare omnia jubet, sed id frustra fuit, tametsi pauci qui-

¹ Schafnab. Naucle. | regno Italiz.
rus volum. 2. gener. 36. | ² Schafnab.
Carolus. Sigon. lib. 6. de

¹ Schaf-

quidam obtemperarunt. Saxonicum bellum gubernabant in primis Halberstatensis Episcopus, Bucco, & Bavariae dux Otho, profligatus à Cæsare.

¹ Moguntinus iterum sollicitatus à Gregorio VII. concilium alterum habet, deque cleri cœlibatu denuo proponit : sed eodem modo fuit exceptus ut nuper, inque magno versabatur vitæ discrimine : quare cogitationem hanc omnem sibi deponendam esse iudicabat.

² Saxonibus profligatis, exercitum Cæsar dimiserat, & principes auxiliares : verum ea lege tamen, ut ad XI. Calendas Novembris iterum sibi præstò essent armati. Cum is dies venisset, aderant plerique, & in his Episcopi multi, sed non eo numero, quo prius. Ibi denuo Saxones de pace legatos mittunt, positis castris apud Northusium. Cæsar hanc unam esse pacis rationem ostendit, si sese dedant : & quanquam illi quidvis facturi potius viderentur, quàm hoc ipsum, tamen, cum intercessores & legati à Cæsare missi viri principes amplissimè illis pollicerentur, fore nimirum, ut neque libertatis, neque bonorum facerent ullam jacturam, assenserunt tandem, inque potestatem ejus venerunt Magdeburgensis, Halber-

¹ Schafnab. Naucle-
rus.

² Helmoldus lib. 1.
cap. 27.
M 2

³ Sige-

berstatis Episcopi, Bavarix dux Otho, Saxoniæ dux Magnus. Fridericus comes Palatinus : deinde ex reliqua nobilitate quamplurimi.

¹ Cæsar initio quidem custodias illis posuit non illiberales, verum postea discedens à patris, in diversa loca iussit eos deportari, Bavarix vero ducem Othonem deinde non solum liberavit, sed per familiarem etiam habuit, reliquos autem, neque missos fecit, & ipsorum bona dedit aliis diripienda : deinde novis castellis atque propugnaculis extructis, omnino cervicibus imminebat & libertati Saxonum : toti verò administrationi per suam absentiam præfecit Othonem Bavarum, qui genus ducebat è Saxonia.

Bambergensibus deinde constituit Episcopum, & Colonientibus ; & Fuldensibus Abbatem.

Delatus autem jam pridem ad Papam fuit, hoc nomine potissimum, quod præfecturas Ecclesiasticis divenderet : itaque per legatos pontifex eum citat, ut intra certum diem Romæ sit præstò, causamque dicat : ille autem Wormatiæ conventus agit Episcoporum & Abba-

<p>¹ Sigebert. Marianus Scotus l. 3. ætate 6. Apud Sigonum de regno Italiæ lib. 9. exstat fulmen Pontificium in Henricum</p>	<p>Imp. vibratum, plenum arrogantia & impietate. De hac excommunicatione sic loquitur Otho Frisingensis Episcopus : <i>Legō & relego</i></p>
---	--

Abbatum : ibi decernitur , quia malis artibus ad pontificatum ille venisset , removendum esse loco : simulque per legatos hoc Romani nunciatur : sed pontifex nihil eo commotus , & illum excommunicat , & Moguntinum , & Trajectensem , & Bambergensem Episcopos , inprimis , cum antea quosdam ejus familiares excommunicasset , quorum consiliis putabat eum ad ejusmodi res impelli.

¹ Porro , Germaniæ principes aliquot vehementer offensi moribus ingenioque Cæsaris , præsertim , quod præter datam fidem Saxones odio tam obstinato persequeretur , *conjurant in illum , eoque magis , quod ei sacris esset interdictum* : ideoque captivos dedititios , quorum ipsi custodiam haberent ab Cæsare demandatam , dimittunt , quod nulla fide se putarent ei devinctos.

² Eodem tempore , quidam ex nobilitate per Saxoniam , concitatis aliis , & in suas partes adductis , castella passim exstructa partim vi , & imperio , partim deditione capiunt , & præsidarios dimittunt incolumes , jurejurando prius obstrictos , ne post in Saxonia militarent.

Eo

relego Romanorum regum & Imperatorum gesta , & nusquam invenio quenquam eorum , ante hunc à Romano pontifice excommunicatum vel regno pri-

vatum. lib. 6. Chronic cap. 35.

¹ Avent. lib. 5.

² Schafnaburg. Bertholdus Constantien-
sis.

M 3

¹ Ben-

Eocognito, Cæsar, astuto quodam consilio, reliquos principes captivos ultro dimittit, ut in Saxoniam reversi, fidelem operam ei præstarent in plectendis rebellibus: *nec enim aliaratione facilius ad optatum finem se posse pervenire videbat, quam si factiones inter ipsos excitaret, & alteros ab alteris divelleret*: sed non respondit eventus: nam domum illi reversi, quod perspectum haberent ejus ingenium, conjunctis animis & viribus, pro communi libertate sibi pugnandum judicabant: idem quoque dux Otho fecit, illo deserto: cumque bonæ spei plenus per Bohemiam Cæsar in agrum Misenum irruisset, Bohemicis copiis adjutus, certior factus de concordia Saxonum, & exercitu jam instructo, rebus desperatis abiit.

Tunc demum Germaniæ principes constituta die, maximo numero conveniunt: venit etiam eò legatus Papæ, & causis explicatis, hortatur eos, ut alterum crearunt, quod illi sua sponte facturi erant alioqui. Nam inde à teneris annis repetita Cæsaris vita, labem & dedecus & opprobrium imperii illum esse demonstrant: & quia gravissimis cladibus rempublicam affecerit, abrogandum ei magistratum esse decernunt. In his angustiis ille positus, deprecari cœpit per legatos, atque supplicare. Post multam actionem hæc ei conditio proponitur: Judicio se listat, & cognitioni subiciat Papæ, quem Augustam evocaturi sunt

sint ad kalendas Februarias: *absolutionem impetret illius ante diem anniversarium excommunicationis: nisi faciat, tota causa ceciderit: copias dimittat: Spira privatus interim vivat parva cum familia: publicam rem nullam gerat, neque fasces, vel imperii sibi sumat insignia, donec legitime sit decisa controversia.* Recipit ille conditionem, & Spiræ dum esset, consilium init adeundæ Italiæ; quo papam sibi maturè placaret.

Ingressus iter cum uxore & filiolo, per Burgundiam atque Sabaudiam, hyeme acerrima; non sine summa difficultate vitæque periculo, vix tandem in Italiam descendit, amanter exceptus à magnatibus & Episcopis ejus regionis, quod animo in Pontificem irato illum eò venisse putarent.

Pontifex interim, Germaniæ principum rogatu, suscepit iter, & progressus aliquosque de Cæsaris adventu cognoscit. Itaque subsistit, ut ejus rei causam intelligat.

Cæsar deinde, missa legatione splendida, & in hac foeminis aliquot illustribus, quas inter una ferebatur obsequentior esse Papa, de absolutione pontificem orat: gravatè quidem ille primò, neque sibi licere quicquam in eo facere dicebat, nisi coram adsint accusatores: post multam actionem expugnatus demùm precibus non abnuit.

¹ *Cæsar autem, antequã in illius conspectum veniret, totum triduum permanfit in arcis, ubi pontifex erat, area & vestibulo, tenui simplici- que cultu, depositis regis insignibus, nudis pedibus, & ad vesperam usque jejunos. Quarto demum die admissus est: ibi tum has ei leges Papa proponit: sistat se cognitioni suæ, respondeat accusationibus principum, convictus ab Imperio decedat, neque vindictam ullo tempore moliatur: interea vivat privatus: neque publico nomine aliquid gerat: fidem etiam & jusjurandum suis remittat: consiliarios & familiares ab se removeat: si quid contra faciat, nullum fore, quod nunc ei detur beneficium, & principibus futurum esse liberum, ut mox alium sibi deligant. Has leges ubi probasset ille, Papa missificat: & ut de criminibus intentatis sese purgaret, panem azy- mum, quem corpus domini vocant, sumit, magnis imprecationibus caput salutemque suam devovens, nisi conficta sint ab adversariis omnia: deinde Cæsarem, si principum criminationes objecta esse falsas, & injuriam sibi fieri putet, hortatur, ut idem ipse faciat, & alteram consecrati panis particulam sumat: cum autem ille excusaret, neque se commodè jam hoc posse facere doceret, nihil amplius urge- bat*

¹ Benno Cardinalis / spergensis. Bertoldus Con-
in vita Gregorii VII. Vr- / stantiensis.

¹ Schaf-

bat Papa, sed exceptum convivio perhumaniter dimisit.

¹ Ea re cognita, *proceres Italia vehementer offensi fuerunt, quod tam fœdè, tamque indignè se submisisset illi, qui pessimis artibus Papatum invasisset, qui cadibus & adulteriis omnia polluisset*: in ipso, qui justitiæ sit patronus, & ara prælidiumque legum, omnem se se spem habuisse collocatam, & non solum excommunicationem contempsisse, verum etiam in ejus gratiam acres cum Papa exercuisse inimicitias: nunc verò ipsum turpissimo planè ad omnem posteritatem exemplo, gravem hanc, & indelebilem Imperio maculam inussisse, cumque publico, tam Ecclesiæ, quam reipublicæ hoste, in gratiam rediisse. Hæc, & id genus alia multa jactabant, deque filiolo Cæsaris eligendo, Romanque traducendo, & deiciendo pontifice cogitabant.

² Cæsar, eo cognito, nullâ se ratione melius posse placare illos videbat, quàm si à patetione discederet, & ipsis conjungeretur. Quod cum faceret, pontificis consilia planè turbavit, sic ut ille susceptum in Germaniam iter omittere cogeretur.

Quod ergo proximum erat, Germaniæ principibus, quid actum esset, per legatos
nu n-

¹ Schafnab.

Constantiensis.

² Vrsperg. Bertholdus

M 5

¹ Sige-

nunciat, utque reipublicæ provideant, hortatur. Fuit hoc anno supra millesimum septuagesimo septimo.

¹ Principes ergo Rudolphum, Sueviæ ducem, creant Cæsarem: eum consecrat Moguntinus: In Germaniam autem revertens Henricus colligit copias: idem facit Rudolphus, qui Saxonum auxiliis potissimum nitebatur, & tertio conflictu graviter vulneratus, non multo post è vita decessit.

² Henricus ab ea victoria conventus agit Brixiae, fit decretum ab Episcopis, qui aderant, tam Italis, quàm Germanis, Gregorium non esse legitimum urbis Romæ Episcopum. Itaque surrogatur in ejus locum Archiepiscopus Ravennas, Victor III. Eo facto decreto, Cæsar Romam contendit, Gregorium obsidet, fuga tandem dilapsus. Victorem III. confirmat, ab eoque consecratur.

³ Gregorio mortuo, qui fuit alter ab eo pontifex, Urbanus secundus, Gergoviæ, Avernorum oppido, Claremontium vulgò vocant, ubi

¹ Sigebert. Autor vitæ Henrici 4. Frisingens l. 6, c. 35. & de gestis Frederici lib. 1, cap. 28, & 29. Bertholdus Constantiensis.

² Frising. de gestis Frederici lib. 1. c. 1. Vrsperg. Guiliel. Tyrius l. 1, c. 14,

& 15. Æmilius lib. 4. Blon. decad. 2. lib. 4. Helmoldus historię Slavicę lib. 1, cap. 30. Marianus Scotus l. 3, ætate 6.

³ Gaguin. lib. 5, c. 1. Bellum hoc sacrum descripserunt præter Guilielmum Tyri Archiepiscopus,

ubi conventus erat multorum procerum, Philippo, ejus nominis primo in Galliis regnante, bellum Saracenium persuadet. cujus deinde fuit imperator Godefridus Bulionius, qui feliciter multa gessit, ac Hierosolymam recuperavit.

¹ Urbani successor, Paschalis II, infestus quoque Cæsari fuit. Profecturus igitur ejus rei causa in Italiam, filium sibi successorem Cæsar designat.

² Is autem exstimulatus ab aliis, & oblitus officii, quod natura nobis insitum est, in summas angustias parentem conjecit, & abdicare se magistratu coëgit, quum & Papam & plerosque Germaniæ principes haberet sui consilii factique socios. ³ Itaque Cæsari factus est, ejus nominis quintus, patre Leodii post mortuo in ærumnis.

¹ Ali-

copum, autor Chronici Hierosolymitani à Reineccio editi, Fucherus Carnotensis Balduini regis capellanus, Robertus Monachus, Benedictus de Atcoltis.

¹ Helmoldus l. 1. c. 32.

² Urspergensis. Frising. l. 7, c. 12. Viterbiens. De hoc Imp: Henrico IV. sic scribit Vincentius in speculo historiali lib. 26,

cap. 117. Henricus ore facundus fuit, acer ingenio, elemosynis largus. *Sexagies & bis acie collata dimicavit.*

³ *Itaque Cæsar.] Henricus V. impius in Patrem filius non minus exagitat* fuit à Papis ac tandem coactus bonis Ecclesiasticis cedere & Papæ tradere omnes Episcopatus *seve* jus investituræ per
ann-

¹ Aliquot pòst annis Italiam invadit, ingenti cum exercitu, ut dissidium, quod erat inter rempublicam imperii & pontificatum, componeret, & ferro patefacta sibi via, Romam demum venit.

² *Ceterum, inde à Constantino, Cæsares conferebant honores ac dignitates ecclesiasticas: id autem ægrè tandem tulerunt pontifices opibus amplificati, quasi rem indignam, eaque de causa similitates omnes inter ipsos exarserunt.*

Hic ergo Cæsar, quum jus atque potestatem suam urgeret, magnus est Romæ natus tumultus, ita quidem, ut excitatus noctu Cæsar, subvenire suis, qui passim cædebantur in urbe, cogeretur. Profligatis autem factiosis, Paschalem II. capit, neque prius, quam sibi factum esset satis, dimisit, sancito fœdere: sed reverso in Germaniam Cæsare, Pontifex à pacto discedit, quod sanctissimis verbis juraverat, & Cæsarem excommunicat. Ea res mul-

tos

annulum & baculum, Ita Papa Rom. tandem per vim extorsit Imperatoribus supremam dominationem eosque sibi tanquam mancipia subjecit.

¹ Frising. lib. 7, c. 14.

² Frising. lib. 7, c. 12.

Helmoldus l. 1, c. 40. Vrspergens. Sigebert. Viter-

bienf. parte Chronici 17. *Livius lib. 30. Nihil in speciem fallacius est, quam prava religio. Vbi Deorum numen pratenditur sceleribus, subit animum timor, ne fraudibus humanis vindicandis divini juris aliquid immistum violamus.* Q. Curtius lib. 4.

• Nulla

tos Germaniæ principes ad rebellionem commovit, & his præcipuè Moguntinum.

¹ Cæsar in Italiam profectus, legatos ad Pontificem mittit de pace, sed inter agendum moritur Pontifex: ei succedit Gelasius II. Cæsar, quod de electione non esset interpellatus, Romam venit, & alium constituit: Gelasius ejectus, Cæsarem & Papam ab eo constitutum excommunicat: cumque per Germaniam ejus legati defectionem suaderent, ac principes idcirco convenissent, domum redire Cæsar coactus est; sed interea mortuo Gelasio, Romani Calixtum II. eligunt. Is loco deturbat eum, quem odio Gelasii Cæsar creaverat, & intercedentibus nonnullis, cum Cæsare transigit.

² Herico V, succedit; Lotharius ejus nominis tertius è Saxoniz ducum familia. Hunc
Sue-

*Nulla res efficacius multitudinem regit, quam su-
perstitio: alioquin impo-
tens, sava, mutabilis, ubi
vana religione capta est,
melius vatibus, quam du-
cibus suis parat.*

¹ Helmoldus lib. 1, c. 14. Sigebert. continuator. Viturbienf. part. 17. Quibus conditionibus transactum sit, explicat Frisingens. lib. 7. cap. 16.

Crantius Saxoniz lib. 5, cap. 42. Sigon. de regno Ital. l. 10. Platina in Calixto.

² Vrsperg. Albert. Abbas Stadienf.

³ Lotharius.] Lotharius hic non 3. sed 2. est ejus nominis cujus imperium propterea maximè memorabile est, quod sub eo corpus Iuris Iustiniani in Academias introdu-
tum

Sueviæ dux Conradus oppugnabat, indignè ferens, ad Saxones rediisse rerum summam, & in Italiam profectus, occupandi regni causa, cum interim Lotharius Germaniam teneret, destitutus auxiliis, domum rediit, pacemque cum Cæsare fecit.

¹ Erat tum Romæ Pontifex Innocentius II. Huic adversabatur Anacletus, & quoniam ampla natus erat familia, cedere fuit coactus Innocentius. verum implorato Cæsaris auxilio, restitutus est.

² In Germaniam reversus, & ibi rebus compositis, in Italiam redit Cæsar ingenti cum exercitu: civitates aliquot rebellantes domat, & in his Anconam atque Spoletum. Siciliæ regem Rogerium ex Apulia atque Campania profligat, & inde à Carolo Magno vix alius majora per Italiam egisse fertur.

³ In lucem quoque tunc revocatum fuisse traditur, bellorum tempestatibus oppressum jure civile, quod Justiniani Cæsaris mandatu confutum esse diximus.

I 2 Suc-

Quum fuit. Primus Professor juris ab Imperatore constitutus fuit quidam. Irnerius, & ab eo tempore leges Romanæ foro & curia florere ceperunt.

¹ Frisingius lib. 7, cap. 18.

² Frisingius lib. 7, cap. 19, & 20. Ritus de regib. Siciliæ l. 1. Frisingensis l. 7, c. 15. Vrspergensis. Helmoldus 1, c. 55.

³ Vrspergensis. Aventinus l. 6. Sigonius de re-
gno

12 Successorem habuit Conradum Sueviæ ducem. Baviaræ dux tum erat Henricus, cognomento Superbus, & idem Saxoniar dux per matrimonium, quod Lotharii Cæsaris esset gener. Is imperium affectans, & multa molitus in Cæsarem, proscriptus fuit, ejusque possessiones aliis concessæ. Henricus autem recuperata Saxonia, cum in Bavariam contenderet, mortuus est relicto filio: in cujus gratiam Saxones rebellabant Cæsari, nec id modo, verum etiam Vuelpho, Henrici mortui frater, armis sibi vendicabat Bavariam, ejecto Lupoldo, cui Cæsar eam provinciam dederat.

1 Pau-

gno Italia l. 11. Theodorus Bibliander in Chronologia.

1 Frising. lib. 7, c. 33. & 25. Ludolphus hic Austriæ dux fuit S. Leopoldi filius. Aventinus l. 6.

2 Successorem.] Hic est Conradus dux Sueviæ, sub quo natæ fuerunt famosæ illæ factiones Guelforum & Gibellinorum *Guelfi* vocabantur, qui partes Papæ contra Imperatores defendebant, *Gibellini* qui partes Cæsaris contra Papam tuebantur & ab eo tempore tota Germania & Italia in has duas

factiones fuit divisa, quod in Italia in hunc usque diem adhuc durat. Sub eodem Conrado III. accidit famosum illud factum feminarum in obsidione VVinsbergi, cum enim Cæsar Conradus ibi obsedisset suos hostes Guelfos, feminarum liberum abitum cum illis quæ gestare possent paciscebantur, idque facile impetratum cum Cæsar in imbellem sexum sævire noller. Singulæ igitur foeminae maritos, parentes, fratres aut cognatos, humeris suis susceptos absporrta-

rent.

¹ Paulo ante diximus, quemadmodum regem Siciliae Rogerium Cæsar ejecerit: cum autem ad hunc modum tumultuaretur Germania, Rogerius occasionem nactus, invasit Siciliam, & Cæsaris præfectum exturbat: deinde Vuelphonem magnis instigat pollicitationibus, ut pergat facessere negotium Cæsari: facit idem Hungariæ rex & ipse metuens.

² Tandem profectus in Saracenos, & amisso exercitu, domum reversus, cum in Italiam proficisci cogitaret, rebus omnibus instructis, Bambergæ mortuus est.

³ Successit ei fratris filius ⁴ Fridericus Ænobarthus Sueviæ dux, ejus nominis primus, heroici vir ingenii.

¹ Is

runt. Quod ageret Cæsar, erat deceptus à feminis. Servavit igitur fidem, probavit astutiam muliebrem & hostes suos incolumes dimisit.

¹ Vrsperg. Viterbienfis. Bonfin. decad. 2. l. 6. Geysa secundus Vngariæ rex, Geysæ Magni pronepos, Borycham, vel, ut alii vocant, Broycum filium Calomani regis, ex adulterio natum, regno ejecit, ob id ei Imperator offensus erat. Riccius l. 2,

de regibus Hungariæ. Aventinus l. 6.

² Æmil. l. 5. Aventinus l. 6. Frising. de gestis Frid. l. 2, c. 1.

³ Frising. lib. 2, c. 11. Otho de S. Blasio, lib. 6, c. 7. Vrspergensis.

⁴ Fridericus.] Quem Itali à rubra barba vocarunt Ænobarbum vel *Barbarossam*: huic etiam perpetuæ fuerunt lites cum Papa Romano, à quibus tota vita misere exagitatus fuit. Nam Papa

1 Is initio regni principes Germaniæ pacavit, & dissidium illud, quod erat in Saxonia Bavariaque, sustulit, post magno cum exercitu Italiam adit: Veronenses, a quibus erat contemptus, mulctat, & exempli causa primis aliquot laqueo gulam frangit. *Circa Placentiam excubias sibi fieri jubet, à principibus omnibus, imperii beneficiariis. Mediolanum obsidet, Astam diruit, Dertonem complanat.*

2 Romam profectus, consecratur ab Adriano IV, cives tumultuantes opprimit: Spole-

tum

Papa sibi arrogabat jus creandi & deponendi Cæsares. Fredericus in Italiam multoties profectus graviter rebelles afflixit imprimis Mediolanenses, quam urbem tandem funditus evertit ac aratro superinducto solo æquavit: Alexandrum III. Papam Rom. in urbe Venetiarum obsedit, sed pace facta se ad pedes Papæ prosternere coactus fuit. Papa collum ejus conculcavit additis his verbis: *Super aspidem ambulabis & colla leonum conculcabis* cumque Fridericus regeretur, non tibi sed Petro, Papa respondit, & mihi & Petro. Tandem Fridericus

expeditionem Hierosolymam suscepit ac in Cilicia flumen Cydnum lavandi gratia ingressus in eo periit.

1 Gunth. Ligurini. 3. Frisingensis de gestis Friderici lib. 16, 17, 18, 19, & 20.

2 Frising. lib. 2, c. 22, 23, & 25. Duo in hoc §. notanda veniunt. *Primo ignominiosa Palatini mulctatio, quæ fuit gestatio canum, priscis Germanis usitata.* Meminit ejus VVidechindus monachus lib. 2. Otho Frisingensis de gestis Friderici Imperatoris lib. 2, c. 28. Guntherus Ligurini lib. 5. Arnoldus Lubecensis con-

conti-

tum evertit vastamque cædem facit: Longobardos domat, & superatis insidiis, quas Veronenses ei collocaverant, in Germaniam redit: Palatinum principem, qui se absente turbas excitaverat, ignominiosè mulctat: Bohemiam ducem constituit regem.

¹ Interea Mediolanenses multa superbè faciebant in vicinos, & Dertionam à Cæsare dirutam restaurabant. Itaque cum ingenti exercitu reversus, Mediolanum expugnat, adjutus à Cremonensibus, à Papianis, & Novatianis: capta urbe, parcitum est multitudini, principum Germaniæ intercessu, quibus illi supplicaverant. Longobardia tota in suam potestatem redacta, legibusque constituta civitate, discedit ad alios ibi populos.

² Post ejus abitum illi rebellant, leges præfixas

continuator Helmoldi
l. 7, c. 2. Duodechin. ad
annum 1155. Crantziius,
Saxon. l. 3, c. 15. Etudi-
tè autem hunc morem
expressit G. Sabinus in
Cæsaribus suis, tetra-
sticho:

*Mos erat antiquis qui
publica commodapa-
cis,
Cæsare, turbasset, bel-
la gerente foris,
Totius imperii reus, in-
spectante senatu,*

*Vt canis impositum
corpore ferret onus.
Secundò notetur creatio
ducis Bohemia in regem.
Facta est illa hac lege, ne
dignitas ista ad posteros
transiret, sed ei honori suc-
cessor exhaeres foret. A-
ventinus.*

¹ Friſing. lib. 1, c. 30.
Radevicus lib. 1, cap. 32.
iisque ad 43. Otho de S.
Blasio c. 11.

² Radevicus l. 2, c. 21.
& seqq.

¹ Vesper-

fixas contemnunt, munitiones ab eo factas demoliantur. Rursus igitur eò eò profectus, agrum totum populatur, & quicquid ipsorum dirionis erat, evertit.

¹ Interea graves fiunt adversus illum per Italiam conspirationes: in his etiam erat is, quem diximus, Adrianus Papa, qui cum planè statuisset eum excommunicare, mortuus est.

² In Italiam tertio profectus Cæsar, Mediolanum funditus evertit, rebellionis auctores capite mulctat, reliquam multitudinem in exilium ire cogit, & Romam obsidens, magnam exercitus partem ex morbi contagione desideravit. Soluta igitur oblidione, & per Hetruriam collocatis præfidiis, Spoleti, Anconæ, Ravennæ constitutis pro suo arbitratu, qui rempublicam gererent, in Germaniam redit.

³ Adriano Pontifice mortuo, duo de principatu contendebat, absente Cæsare, Victor & Alexander III. in Victorem Cæsar quidem magis inclinabat: sed Alexander competitor, post etiam augescente dissidio, Cæsarem excommunicat.

⁴ Eam occasionem conspicati Mediolanenses,

¹ Vrspergens.

² Otho de S. Blasio
c. 16. Vrspergens.

³ Radevic. l. 2, c. 43.

Otho de S. Blasio cap. 14.

Mutius libro 18. Ioannes

Marius de schismatibus

& conciliis parte 3.

c. 11.

⁴ Sabell. Enn. 9. lib. 5.
Nauch.

nenſes, rebellionem faciunt, Cæſariſque præfectos multis Italiæ locis ejiciunt, quosdam etiam laqueo ſuspendunt. Regreſſus igitur in Italiam, dubio Marte cum illis conſigit: pontifex belli ſocius profugit Venetias.

¹ *Facta demum pace perinducias*, in Aſiam profectus adverſus Chriſtianæ religionis hoſtes, & oppreſſus impetu fluminis, in quod lavandi cauſa ſeſe demiferat, periit.

² ³ Succellor ei fuit filius Henricus, ejus nominis ſextus. Is mortuo Siciliae rege, Guilielmo, Rogerii filio, quum in Italiam ſecundò veniſſet, Apulia & Calabria devictis, Neapoli quoque capta, Siciliam domat, magnis ibi relictis præſidiis propter mobile gentis ingenium.

¹ Dein-

Naocl. generat. 41. volum. 2.

¹ Arnoldus Abbas Lubecenſis Helmoldi continuator nominat fluvium hunc Saleph, aliis Serra dicitur. *Hieronymus Mercurialis lib. 4. variar. lection. Cydnum Cilicia flumen eſſe cenſet, & citato Galeno ex lib. de cauſis procatarepticis, Alexandrum Magnum aſtivo tempore, dum ſe in eodem flumine lavaret, convulſione ac tremore corporeve*

captum fuiſſe ſcribit.

Nicetas Choniates l. 2. de rebus Iſaacii Angeli.

² Otto de S. Blaſio c. 39. & 40, Vrſpergenſis.

³ *Succellor.*] *Henricus VI. cognomine Aſper* per uxorem Conſtantiam factus fuit Rex Siciliae & Neapolis: Hæc Conſtantia jam quinquagenaria peperit ipſi Fredericum Secundum. Fuit Henricus Sextus admodum ſeverus, ac Siculas rebelles graviter afflixit, cumque in

¹ Deinde Ravennæ & Anconæ , perque Apuliam & Hetruriam, optimates constituit : cū deinde filium suum Fridericum , adhuc infantem , imperii successorem designasse , de voluntate Germaniæ Principum , in Siciliam profectus, vitam finit.

² Et quoniam ætate puer erat Fridericus filius, ut dictum est, plerique omnes Philippum, ejus patrum , suscipiendum judicabant : sed vehementissimè Romanus pontifex obstabat, Innocentius III.

³ Divilis autem principum animis, cum hi Philippum , alii verò Saxonæ ducem Othonem , crearent, magnus ex ea re motus fuit exortus, præsertim ad oram Rheni. Philippus verò, partim humanitate summa deduxit adversarios ad officium : ac deinde pacem cum pontifice quoque fecit , quem expertus erat infestissimum.

⁴ ⁵ Occisus deinde in cubiculo , successorem

in illa insula aquam frigidam flagrante æstu largiter bibisset , extinctus fuit.

¹ Otto cap. 43. & 45. Vrspergensis.

² Otho de S. Blasio cap. 16. & 48. Vrspergensis.

³ Otho cap. 45.

⁴ Otho de S. Blasio

cap. 50. Arnold. Lubecensis lib. 7. cap. 14. Vrspergensis.

⁵ *Occisus.*] Philippus interfectus fuit ab Ottone Palatino. is Otho quod filiam Philippi non posset impetrare , Philippum in cubiculo letaliter vulneravit. Ita imperium pervenit ad Othonem IV. ducem

rem habuit eum, de quo diximus, Othonem Saxoniz ducem, qui in pontificis odium incurrit, quem prius habuerat amicissimum. Tandem etiam excommunicatus est ab illo, ideoque habitis comitiis, principes electores à pontifice sollicitati ut alium crearent, Henrici sexti filium, Siciliz regem Fridericum, cui fidem dederant adhuc infanti, ut paulo *suprà* diximus, evocant è Sicilia.

¹ Occurrit quidem illi Cæsar Otho cum exercitu ad Rhenum, ut transitu prohiberet: sed ejectus, & in Saxoniam reversus, mœrore, ut credigur, interiit.

² Atque ita Fridericus est factus Cæsar, ejus nominis I I. Friderici Ænobarbi Cæsaris è filio nepos.

³ *Innocentius tertius, de quo dictum est antè, concilium habuit Romæ, quod Lateranense vocant: ibi decretum inter alia fuit:*

Vt

ducem Brunsvicensem, sed & ille paulo post obiit atque *Fridericus* Secundus factus fuit Cæsar, quod acerrime restitit tyrannidi Papæ Rom. Hic Fridericus II magnificissime imperavit ac Italiam graviter afflixit. Sub eo acerrime flagrarunt factiones Guelforum & Gibellinorum. tandem

profectus fuit in Asiam contra Turcas ac Saladinum Regem Ægyptii ac Syriæ, coëgit restituere Hierosolymam, reversus in Italia ibidem à Manfredi filio suo spuria, pulvinari fuit suffocatus vel veneno necatus.

¹ Mutius lib. 19.

² Mutius lib. 20.

³ Tom. 4. concil. p. 111.

Vt sper-

*Vt Chrisma simul & Eucharistia, quam dis-
sunt hostiam, sub clavi servantur.*

¹ *Vt quotannis privata fiat confessio pecca-
torum.*

² *Ut electio, facta per civilem magistra-
tum in sacris beneficiis, vim nullam habeat.*

³ *Ne, qui sunt ordinis Ecclesiastici, fidelita-
tem iis, qui laici dicuntur, sine causa promit-
tant.*

⁴ *Ne constitutiones principum Ecclesiis pra-
judicent.*

⁵ *Vt ab omni contributione sint immunes
Ecclesiastici.*

⁶ *Ne tributa solvantur ante decumas.*

⁷ *Ne divorum reliquia monstrentur extra
capsulam.*

⁸ Ad hæc grave tum erat inter Græcos at-
que Latinos dissidium : nam super quibus aris
Latini missificassent, eas contrectare Græci
nolebant, nisi prius lavissent eas & expiassent :
deinde baptisatos à Latinis, rebaptisabant. Fit
ergò decretum, ut ad Ecclesiam Romanam
matrem suam revertantur, quò scilicet ovile
sit

Urspergens. Decretorum
concili Lateranensis ca-
pite vigesimo.

1 Cap. 21.

2 Cap. 25.

3 Cap. 43.

4 Cap. 44.

5 Cap. 46.

6 Cap. 54.

7 Cap. 62.

8 Tom. 4. concil. pag.

214. cap. 4. Repetitur 3.

Decretal. tit. De baptis-

mo & ejus effectu c. 6.

1 Ursper-

fit unum & unus pastor : nisi pareant , excommunicati priventur ordine.

¹ Romam profectus Fridericus , ab Honorio III. consecratur. Qui passim erant per Italiam res lles , domat , quosdam autem proscribit. Ex iis nonnulli Romam confugiunt , & pontificis opem implorant. Ea res maximi dissidii occasionem : nam suos adversarios habere portum ibi atque domicilium , *Cæsar* molestissimè tulit.

Gliscente odio , filium suum Henricum , de consilio principum , designat imperii successorem , & principes Cremonam evocat ad conventum : sed cum aditu prohiberentur factione pontificis & Longobardorum , in Apuliam *Cæsar* revertit , & aliquanto post moritur pontifex eique succedit Gregorius IX. , qui *Cæsarem* excommunicat , quod profectiorem in Turcas , cui se voto adstrinxisset , non susci- peret.

² *Cæsar* deprecatus offensionem , seseque purgans , cum nihil proficeret , Romam petit , pontificem dejicit , ejusque socios graviter mulctat , & altero indicto Ravennæ conventu , impeditur à pontifice profugo , qui passim ei multos excitaverat adversarios.

Mortua demum uxore , *Cæsar* , ut promissa præ-

¹ Vrspergensis.

² Vrspergensis, Iohan.

| Caspianus.

præstaret, ac Reipublicæ consuleret, professionem in Asiam suscipit: per ipsius absentiam verò, pontifex bellum faciat, & Apuliam occupat. Re feliciter gesta, multisque locis recuperatis, & in his Hierosolymâ, certior factus de Italiæ statu Cæsar, pactusque cum hoste decem annorum inducias, redit cum exercitu, suæque facilè recuperat. Pontifex novo fœdere se communit Italiæ procerum, quos Cæsar mulctaverat, ac deinde rursus eum excommunicat, quod cum hoste pepigisset.

Cæsar quietis amans, per legatos agit de pace, quam vix demum impetravit, ac in Germaniam idcirco redit. Pontifex autem, cum naturam mutare non posset, vastato Viterbio, Cæsarem rursus excommunicat. Ea re commotus vehementissime Cæsar, fremens & iratus in Italiam redit: per Hetruriam, per Umbriam, per Longobardiam, per oram Paduanam, mulctat omnes rebelles: pontifex idcirco ingeminat excommunicationem, & Venetos fœdere sibi conjungit. Cæsar per Italiam grassatus, & plerisque omnibus ad officium reductis, Romam obsidet, neque multò moritur post. Gregorius pontifex, cum Ravennam suos evocasset ad concilium, quò tamen illi, viis omnibus obsessis à Cæsare, pervenire non poterant: quidam etiam capti fuerunt.

1 Hic

1 Mutius lib. 20. Ca- | spianus.

N

1 Dist.

¹ *Hic ille est, qui Decretales uti vocant, Epistolae consarcinavit, magnam juris pontificii partem, plurimis onustam commentariis. Quae quidem in re mirum videri possit, esse homines, qui tantum elaborare velint, ut ea, quae parum aptè, perperam etiam & minus prudenter atque piè, sed & ridiculè dicta sunt, tanquam oraculum aliquod mordicus arripiant, & in iis interpretandis, enucleandis, vestiendis, omnem operam & ætatem consumant, quasi eo conducti essent, ut alienam stultitiam & errorem, vigiliis & labore suo maximo defendant, & in alterius impudentia, sui pudoris estimationem amittant.*

Illud quod Gratiani decretum vocant, diversis locis habet inter alia:

Sequendam esse regulam Ecclesiae Romanae, quae sit beati Petri sedes.

² Non licere concilium habere, nisi permittente Romano pontifice.

³ Leges Ecclesiae Romanae servandas esse, tanquam ipsius Petri voce pronunciatas.

⁴ *Quod Ecclesia Romana jugum imponit, etiamsi tolerabile non sit, esse perferendam.*

¹ Ec-

¹ Dist. 19. c. 4. Enim-
vero.

² Dist. 17, cap. 1. Synodum, & cap. 4. Nec licuit. Item cap. 5. Mul-

tis denuo.

³ Dist. 19. cap. 2. Sic omnes.

⁴ Dist. 19. c. 3. In memoriam.

¹ Dist.

1 Ecclesiæ ministros debere castitatem promittere, ne videlicet ducant uxores.

2 Ei qui non habet uxorem, licere concubinam habere.

3 Papam in suo munere negligentem & remissum nocere quidem, tum sibi, tum aliis, verumtamen à nemine posse judicari, quod omnes ipse judicat.

4 Imperatorem debere subesse Papa, non praeesse.

5 Reliquos omnes mortales ab hominibus judicari: Papam verò, Petri successorem à solo Deo.

6 Papa licere populum eximere à fide & jurejurando, quo principi suo tenentur.

7 In Gregorii decretalibus epistolis, & Sexti Bonifacii & Clementinis, & Extravagantibus, uti vocant, est inter cætera:

Decretis conciliorum auctoritatem Papa non subjici.

1 Pon-

1 Dist. 31. cap. 2. Sacerdotibus. Item cap. 7. Si laicus, & cap. 10. Lex continentiae.

2 Dist. 43. cap. 4. Is qui non habet. Item c. 5. Christiano.

3 Dist. 40. cap. 6. Si Papa.

4 Dist. 96. cap. 11. Si Imperator. Item cap. 12.

Nunquam de Pontificibus.

5 9. q. 3. c. 13. Nemo judicabit. Item cap. 14.

Aliorum hominum, & c. 15. Facta subditorum.

6 15. q. 6. c. 3. Alius item.

7 Decretal. Gregor. l. 1.

tit. 6. c. 4. Significasti,

Ajunt in conciliis.

N 2

1 De-

¹ Pontificis esse; Casarem electum approbare, vel minus idoneum rejicere.

² Duo praeesse mundo luminaria magna, solem atque lunam: solis loco Papam esse, Casarem verò Luna.

³ De adulterio & aliis criminibus, quòd minora sint, Episcopis licere cum iis, qui deliquerunt, agere remissius.

⁴ De Ecclesiæ Romanæ privilegiis Papam solum cognoscere.

⁵ Excommunicatorum ossa jam sepulta debere exhumari & projici.

⁶ Papa licere Imperatorem removere loco & magistratu.

⁷ Casarem teneri, ut fidem & fidelitatem pontifici præstet per jusjurandum.

⁸ Ecclesiasticos oportere solutos esse ac liberos ab omni sumptu, molestia, munere.

⁹ Post mortem posse aliquem declarari hereticum, ejusque bona publicari.

I Filios

1 Decret. lib. 1. tit. 6. cap. 43. Venerabilem.	tit. 33. c. 5. Ad hæc.
2 Decret. l. 1. tit. 33. c. 6. Solitz.	6 Sexto Decret. lib. 1. tit. 14. Ad Apostolicæ.
3 Decret. lib. 2. tit. 1. c. 4. At si clerici, 5. De adulteriis verò.	7 Clement. l. 2. tit. 9. cap. Vnico.
4 Decret. lib. 2. tit. 1. c. 12. Cum venissent.	8 Decret. l. 3. tit. 49. c. 7. Adversus.
5 Decret. l. 3. tit. 18. cap. 12. Sacris, & lib. 5.	9 Decret. lib. 5. tit. 7. cap. 10. Vergentis. Item 24. q. 2. c. 6. Sanè proferatur.

I Sext.

¹ Filios hæreticorum ad præfecturam ul-
lam civilem aut sacram non debere admitti.

² *Ad salutem esse necessarium, ut omnes ho-
mines Pontifici Romano subsint.*

³ Hæc paucula, ex ingenti acervo desum-
pta, cujusmodi sint, nemo sanæ mentis est, qui
non videat.

*Lex est, ut eam definiunt homines doctissimi,
ratio summa insita in natura, qua jubet ea, qua
facienda sunt, prohibetque contraria: Lex au-
tem omnis ad communem utilitatem referri,
& legislator sic erga multitudinem atque rem-
publicam affectus esse debet, ut pater suos erga
liberos: quid autem in iis, quæ dicta sunt, li-
mile apparet? En verò non excusare tantum,
sed etiam vestire, & ornare, & illustrare novis
commentationibus, & quidvis dicere potius,
quàm pati dignitatem illorum imminui, quæ-
so, cujus hoc est impudentiæ? ne quid gravius
dicam.*

*Si fastus & avaritia, & dominandi cupidi-
tas, & literarum inscitia persuaserit illis, ut ejus-
modi facerent decreta, si sententiis ipsi variant,
nec alii volunt aliorum adstringi legibus, quod
pari sint potestate præditi, quaeso, cur te maceras
ut distorta & repugnantia componas & concilies?*

¹ Omit-

¹ Sext. Decret. lib. 5. | obed. cap. Vnam san-
tit. 2. cap. 15. Statutum. | etam.

² Extravag. comm. 1. | ³ Cic. 1. de legibus.
¹ tit. 8. de majori & | Cic. 2. de legibus.

N 3

¹ In

¹ Omitte pelagus illud, aut sentinam veriùs, eam videlicet juris papistici partem, quæ beneficiorum, uti vocant, & bonorum sacrorum nundinationem continet. Quis enim fraudes atque technas enumerare possit? ne ipsi quidem, qui plurimis annis in eo mercaturæ genere versati sunt, satis etiam omneis intelligunt aut norunt, quando novæ semper excogitantur: sed hoc argumentum & tempus aliud, & librum singularem poscit: nunc ad propositum redeamus.

² Ut Fridericus Cæsar, ita Galliæ quoque rex Ludovicus, ejus nominis nonus, in Syriam & Ægyptum cum exercitu penetravit: & post in obsidione Tunetæ urbis vitam finiit, anno salutis MCCCLXX.

³ Eo regnante, Guilielmus, Episcopus Parisinus, quæstionem proposuit de beneficiis Ecclesiasticis; re palàm disceptata, vicit ea sententia, non esse fas cuiquam habere plus uno: sed ejusmodi decreta, satis est recitasse tantum atque scripsisse.

¹ Gre-

¹ In decad. 1. 3. tit. 5. de præbendis & dignitatib.

² Gaguinus lib. 7. c. 2. Aurelius l. 7.

³ Iohan. Itali in Chron. Franciæ. Henricus Pantaleon in Chronolo-

gia Ecclesiæ. Chronicon Flandriæ lib. 8. Guilielmus Episcopus Parisinus scripsit librum de pluralitate beneficiorum, teste Ioanne Trithemio de scriptoribus Ecclesiasticis.

¹ 4. Tom.

¹ Gregorio successit Innocentius III. ad quem velut hæreditaria successione, venit odium Cæsaris. Itaque Lugduni indicto concilio, Cæsarem evocat, non venientem excommunicat, dignitate privat, hortatus Germaniæ principes, ut alium eligant: & hoc ejus decretum est, inter alia, typis excusum, quemadmodum & Cæsaris quædam exstant ad diversos reges epistolæ, quibus & pontificum iniquitatem, & suam prolixè demonstrat innocentiam.

² Decreverat Cæsar proficisci Lugdunum, & periclitari fortunam: sed orta denuò rebellionem per Italiam, vires omnes eò convertit, & cum minus feliciter res gereretur, in Apuliam reversus cœpit languere, ac demum mortuus est.

³ Alii periisse veneno, alii strangulatum fuisse dicunt à filio suo notho Manfredò, qui Italiam post invasit.

⁴ Erat tunc magni nominis Azo jurisconsultus, quem deinde secuta fuit ingens illa scriptorum turba, *qui violato Justiniani Cæsaris edicto,*

¹ 4. Tom. Concil. Æmil. lib. 7. Vide Matthæi Paris monachi Albanensis historiam majorem pag. 648.

² Mutius lib. 20.

³ Michaël Ritius l. 2.

de regibus Sicilia, Mutius lib. 20. Crantzii Saxon, lib. 8. cap. 6. Sigon. de regno Italiæ lib. 18.

⁴ Alciat. Parerg. l. 10. c. 25. l. 1. 5. Nostram. C. de veter. jureconsult. Honorat.

N 4

edicto, gravi quidem illo atque severo, mundum refarserunt innumerabilibus libris, unde nunc petenda sunt ea, quæ veteres illi copiosissimè doctissimèque tractarant.

Nam aliorum alii scrinia compilant: neque scribendi finis est ullus aut modus, & opinionibus contrariis omnia redundant, *ut propriè locum hic habeat, quod senex ille dicit, quum treis de jure consulisset: Fecistis probè, incertior multò sum, quàm dudum.*

¶ Omitto technas, quæ plures quotidie excogitantur. Planè enim hic accidit, quod Cornicus inquit: *Vt in astu veniat, aliud ex alio malum. Præclarè multa legibus esse constituta, sed ea Jureconsultorum ingeniis pleraque corrumpi, Cicero queritur, atque depravari: qui si nunc viveret, & pyramides illas librorum & praxin nostram, & sacrarium illud legum, tam foedè pollutum, miserèque contaminatum esse videret? Quanquam sane, sicut alias artes omnes in lucem Deus hac nostra memoria reduxit, ita quoque multos excitavit, qui bonarum literarum instructi prælidio, non pœnitendam operam in hac etiam parte collocant, ut rem videlicet pulcherrimam, hominumque societati planè necessariam, imo donum cœleste, depromptum & haustum ex mediis Philosopho-*

rat. lib. 1. Sat. 1. Terent.

Phorm. Act. 2. Scen. 4.

Ter. Eun. Act. 5. Scen. 6.

¶ Cic. 1. de leg. Cic. 2.

de legibus.

¶ Eyna-

loſophia fontibus, nitori ſuo reſtituant & equitati. Qui quidem ipſorum conatus, non inodo laudationem, ſed remunerationem quoque meretur.

^{1 2} Ab ejus morte per annos XXII. fere fuit interregnum, quum ſubinde alii & alii eligerentur, qui tamen in ea temporum perturbatione ſummam rei non tenebant.

¹ In-

¹ Egnatius 18, annos interregnat. *Friderico 2. Imp. extincto ſucceſſit Conradus Imp. ejus nominis quartus, cui oppoſitus eſt V Vilhelmus comes Hollandia. Illo autem extincto, & hoc in Friſia caſo, à Septemviris de electione diſcordantibus, creati ſunt duo Caſares, Richardus princeps Cornubia Anglus, & Alphoſus rex Caſtella.* Neuter tamen horum imperio diu præfuit; nam Alphoſus ſponte abdicavit, Richardus pecuniis exhaustis in Angliam rediit.

² *Ab ejus morte.*] Poſt mortem Frederici Secundi incidit diuturnum illud interregnum, ſub quo imperium Rom. per annos 18. ſive 22. Impera-

tore caruit ac fuit miſerrima illorum temporum confuſio, cum pro lubitu graſſarentur latrones ac fortior debiliorem opprimeret impune. Durante illo interregno varii quidem creati fuerunt Impp. ſed quod nullam imperii curam geſſerunt quales fuerunt *Conradus 4. V Vilhelmus Comes Hollandia, Richardus Comes Cornubia, Alphoſus X. Rex Caſtilia.* Extincta familia Friderici II. regnum Siciliae & Neapolis pervenit ad Carolum ducem Andegavenſem fratrem Ludovici IX. Regis Gallia. Hic *Carolus* Conradinum legitimum Regem Neapolis capite truncari juſſit. Eo tempore acciderunt *Veſpera ſicula:*

N 5

quippe

¹ Intera regnum Neapolitanum à familia Friderici Cæsaris in potestatem Gallorum devenit, ac post etiam Sicilia. Nam Gallicis armis tum nitebantur pontifices: quanquam deinde gravissima bella super his regnis orta sunt inter Arragoniam & Andegavensem Gallicam familiam: Verùm hæc non sunt hujus loci.

² Cum in eo statu fluctuasset tot annis Respublica, sicut dictum est, ³ Rudolphus Habsburgius creatur Cæsar: Is initio regni motus, qui passim erant per Germaniam, componit: inde conventibus aliquot actis, *Bohemiæ regem Ottacarium rebellantem invadit, & ad pacis conditiones cogit, quas tamen ille, sue conjugis impulsu, non multo post violat, & in Austria secundo congressus in prælio interficitur,*

¹ Rudol-

quippe siculi, omnes Gallos hora 3. postmeridiem per totam insulam trucidarunt. interfectis 8000. Gallorum, tanto Gallici nominis odio, ut ne prægnantibus quidem pepercerint, accidit hoc facinus A. 1281.

¹ Michaël Ritiæ l. 3. de regibus Sicil. & Neap.

² Albert. Argent. Æneas Sylvius historiæ Bohemicæ cap. 27. Mutius

l. 21. Cuspinianus.

³ *Rudolphus.*] Tandem Electores imperatorem crearunt Rudolphum Comitem Habsburgicum à quo hodierna familia Austriaca & Hispanica descendit. Fuit hic *Rudolphus* Imp. bellicosus, & quanquam pauper esset Comes nihilominus admiratione virtutum creatus Cæsar, A. 1274. prælio superavit & occidit

¹ Rudolphum adjuvabat Ungariæ rex, Ladislaus Chunus.

² Paçe demum facta cum Bohemis per matrimoniam, Cæsar filio suo Alberto Austriam dedit, quam multis annis Bohemiæ rex possederat.

^{3 4} Impeditus autem variis Germaniæ negotiis, non est in Italiam profectus: quam alioqui non multum huc inclinabat: & per jocos fertur narrasse fabulam aliquando de vulpe, qua leonem simulatè egrotantem, quodam in specu non adibat, quod vestigiis aliorum animalium terretur, ex quibus nulla redissent. Præfectum tamen in Italia constituit, ac velut imperii vicarium: deinde Flaminiam

dit Ottacatum Regem Bohemiæ ac Austriam tunc temporis principe vacuam filio suo Alberto dediti atque hæc origo hodiernæ familiæ Austriacæ.

¹ Mutius lib. 21. Bonfin. decad. 2. l. 8.

² Ioh. Cuspinian.

³ Refert hunc apologum Plato in Alcibiade priore, & Horat. lib. 1. Epist. 1. Exarchatum Pontifici concessit Rudolphus Imp. ea conditione, ut Pontifex sui impensis &

sumptu exercitus contra infideles & Barbaros in Asia & Africa alat, quem admodum in scripto suo contra Iulium Pontificem edito Maximilianus Imperator demonstravit. Aventinus lib. 7. Quas verò civitates complexus sit Exarchatus, docet Sigonius de regno Italiæ lib. 3.

⁴ Impeditus. Inter arcana Rudolphi Imp. fuit abstinere Italiâ, ne Papam Rom. irritaret, defendebatq. se illa fabula

Exarchatum, de quo non semel diximus, Ecclesia Romana confirmasse traditur, quum tenuis admodum fructus ex iis locis ad ipsum rediret.

¹ Perpetuis enim simultatibus & Paparum inimicitiis defatigati Cæsares facti sunt paulatim remissiores. Nec enim prius acquieverunt pontifices, quàm illos extra fines Italia submovissent, & quia regum Gallia praesidiis ferè nitebantur, ac per Episcopos Germania factionem alebant, effecerunt tandem, quod pridem animo concupiverant.

Hic verò memoria repetendum est, quæ facta sit rerum vicissitudo, quando illi qui beneficio Cæsarum incolumes fuerunt, vitamque tolerarunt, & locum suum atque dignitatem retinuerunt amplificati bonis illorum atque munificentia, dominatum sibi sumpserunt in eos, & patrimonio quoque fraudarunt. Non solum enim Italiae bonam partem occupant, sed Sicilia quoque reges atque Neapolis arcè sibi devinxerunt. Nam hi & tributum illis annuum dependunt, & dignitatem imperatoriam suscipere prohibentur, nisi permissum illorum; & quum

la Æsopi, in qua vulpecula dicit ad Leonem: quia me vestigia terrent, omnia te versum spectantia nulla retrorsum.

² Bergomensis lib. 13.

Æmil. lib. 7. Michaël Rictius lib. 2. de reg. Sicil. Blond. l. 8. dec. 2. Crantz. metrop. l. 8. c. 30. Meminit Sleidanus commentar. lib. 1. & Brurum fulmen,

quum in possessionem ab iis mittuntur, hoc ipsum jurant inter alia.

¹ In Rudolphi tempus incidit illa memorabilis Gallorum clades per Siciliam. Quum enim insulam hanc tenerent, & more militari multa facerent insolenter atque libidinosè, per occultam conjurationem, dato signo, passim trucidati fuerunt omnes, cum ad preces vespertinas campanæ impellerentur. Facinus hoc vulgò vocant vespervas Siculas: *Fuit hoc ann. MCCLXXXI. die Paschatis.*

² *Accepta pecunia, Rudolphus Italia civitates multas, quæ ditiones erant imperii, liberaas & immunes fecit, Bononienses, Florentinos, Genuates, Lucenses, & alios.*

³ Convocatis deinde Francofurtum principibus, filium suum Albertum designari sibi successorem frustra petebat.

⁴ Mortuo successit Adolphus familiæ Nassovicæ, qui non multò post inimicitias exercere

fulmen, auctore F. Hotomanno, ut volunt.

¹ Paulus Æmilius histor. Franc. lib. 7. Tilius in Chronico Franc. Thomas Fazellus rerum Sicular. Decad. 2. lib. 8. Michaël Ritus de Regibus Siciliæ.

² Mutius libro 21. Sigonius libro 20. de regno

Italix. Crantzius Metrop. lib. 8. c. 40. Nauclerus.

³ Albert. Argent. Mutius 21. Ioannes Cuspinianus.

⁴ *Mortuo.*] Post mortem Rudolphi primi, principes elegerunt *Adolphum* Comitem Nassoviæ principem strenuum ac bellicosum sed pauperem, unde

cere cœpit cum Alberto, Austriæ duce: quumque suis moribus Germaniæ principes admodum offenderet, ac ipsum quoque Moguntinum, cujus opera factus erat Cæsar, loco removeretur, & eligitur Albertus, Austriæ dux, Rudolphi filius, qui contractis copiis, & adjutus à principibus, Adolphum petit, & commisso prælio in agro Spirensi, Adolphus ab Alberto gravissime sauciatus, à reliqua multitudine post interficitur.

¹ Post eam victoriam Albertus, confirmandi sui causa, ne quis priorem electionem esse vitiosam diceret, solenniter creari Cæsar pet it. *Ea re perfecta*, ² *Bonifacius octavus pontifex reclamabat, neque ratum habere voluit, quod reliqui principes fecissent.*

Quum

unde cum familiam Nassoviam exemplo Rudolphi opibus & potentia vellet augere ac Thuringiam per vim ad se trahere incidit in odium principum Germaniæ, qui contra ipsum elegerunt Albertum Austriæ ducem Rudolphi primi filium. Ita duo Cæsares contrarii *Adolphus & Albertus bello controversiam deciderunt: prælium commissum fuit apud urbem spiram in eo Adolphus Nas-*

sovijs manu Alberti Austriaci fuit interfectus 28. Iulii ac inemorabile est quod observat Reidanus in historia belgica, post trecentos annos eadem die victum fuisse Albertum Archiducem Austriæ à Mauritio Comiti Nassoviæ prælio ad Neoportum.

¹ *Æmil. lib. 7 Gaguinus lib. 7. cap. 5. Mutius lib. 22. Aeneas Sylvius histor. Bohem. cap. 18.*

² *Bonifacius VIII.]*

De

Quum autem aliquando post gravissimum esset natum dissidium inter ipsum, & Philip-pum Pulchrum, Galliarum regem, approbavit Albertum, in ejusque familiae laudem multa dicebat. ¹ Albertus demum à suis propinquis interfectus est, quum rebus omnibus instru-ctus, iter suscepisset, ut Bohemis filium suum Fridericum obtruderet regem.

² Bonifacius hic Gregori noni decretali-bus epistolis, quæ libris quinque continentur, alterum volumen adjecit, quod sextum vocat. *Inter alia statuit, licere Pontifici abdicare se papatu. Nam ipse illud Celestino V. cui suc-cessit, persuasisse scribitur.*

³ Ab Alberto fit Cæsar, ⁴ Henricus, ejus nomi-

De hoc dictum fuit, in-
gressus est ut vulpes regna-
vit ut Leo, mortuus est ut
canis.

¹ Albertus.] A. 1308.
Cæsar Albertus in Helve-
tia apud urbem Scaphu-
sam interfectus fuit à pa-
truele suo Iohanne Sue-
viz duce, qui hæreditatē
paternam ab Alberto tan-
quam tutore suo repe-
bat Albertus a. eam resti-
tuere volebat, præten-
dens Iohannem adhuc
esse puerum, neque ido-
neum ad principatum ad-

ministrandum. Vnde tan-
tam iracundiam suscepit,
Iohannes ut patrum
suum Cæsarem Albertum
in publica via stricto gla-
dio confoderet.

² Sext. Decret. lib. 2.
tit. 7. c. Quoniam aliqui.
Platina. Crantzii Me-
tropolis libro 8. cap. 48.

³ Aeneas Sylvius in
Bohemia sua cap 31. Vita
Henrici VII. descripta est
à Conrado Vicerio, Se-
cretario regio.

⁴ Henricus VII.] Fuit
Comes Lucenburgicus
qui

nominis septimus, è familia Luceburgica. Is filio suo Johanne, per matrimonium factò Bohemiæ rege, proficiscitur in Italiam, cujus quidem status tunc erat miserrimus. *Nam inde à morte Frederici II. Cesaris, per annos circiter LVII. neglecta fuit à nostris Imperatoribus Italia: quo factum est, ut variè dilaceraretur ab iis, qui potentiores erant, præsertim à Guelphis & Gibelinis, qua due factiones plurimas habent iis in locis clientelas.*

¹ Primùm ergo per Longobardiam præfectos constituit oppidis ac municipiis, & jurejurando sibi populos adstringit: deinde Mediolani commoratus aliquandiu, frustrà conatus eas, de quibus modo dixi, factiones conciliare: *cumque ejus urbis præfectus Turrianus, illum ex improvviso cogitaret opprimere, patefacta conjuratione, & repulsis adversariis, Vicecomiti præfecturam urbis committit.*

² Quæ sunt ejus regionis urbes, omnes illius fidei se permittebant atque potestati: sola Brixia rebellabat, quam longa captam obli-

dione,

qui post Albertum interfectum creatus fuit Cesar, hic desertam per multos annos Italiam iterum in ordinem redegit ac studuit extinguere duas illas potentissimas factiones. Guelphorum & Gibelinorum: fuit princeps

heroicus sed quem Papæ Romani non minore odio prosequabantur quàm ejus antecessores.

¹ Albert. Argent. Mutius lib. 23. Paulus Iov. lib. 2. de vita Vice comitum Mediolan.

² Platina. Crantzias Saxon.

dione, mœnibus nudavit. Inde per Genuam profectus, & Pisis factō itinere, Romam venit, coronatus ab aliquot Cardinalibus, quoniam Pontifex Romanus Clemens, urbe relicta, migraverat in Galliam, & Avenione habitabat.

¹ Quum ab eo iusjurandum exigerent Cardinales, quod pontifici præstandum esse dicerent, ille recusabat, neque tale voluit esse quo Papæ devinciretur. Ea re cognita pontifex, augendæ potentia causa, formulam illam generalem iusjurandi latissimè post explicavit, & reliquis decretis, quæ nunc exstant, inseruit. Nam ipse quoque leges multas composuit, quæ nomen ab eo retinent, & Clementinæ dicuntur.

² Ad hoc tempus, illi, ³ qui Templarii vocantur, quorum ingentes erant opes, eodem

Saxon. lib. 9. cap. 3. & 4.

¹ Lib. 2. tit. 9. c. unico, Clement.

² Fasciculus temporum, Albertus Argentinensis. P. Æmilius lib. 8. Gaguinus lib. 7. cap. 5. Huld. Mutius Chronico German. lib. 22. Naucleus volum. 2. generat. 44. Tilius in Chronico reg. Franc. Crantzius Metro-pol. lib. 9. cap. 6. Rudol-

phus Hospinianus de origine monachatus lib. 5. cap. 18.

³ *Qui Templarii.*] Templarii erant Equites qui pro sepulchro Christi Hierosolymis defendendo peculiarem militiam instituerant: cum vero hi Templarii ingentes opes acquisivissent ac vitam agerent turpem dissolutam, unde hodieque proverbium

dem impetu, diversis locis trucidati fuerunt, & extincti. Galliarum rex Philippus Pulcher, magnam facultatem ipsorum partem, permisso Pontificis occupavit. *Damnatum deinde fuit nomen eorum atque memoria: & in concilio Viennensi, quod per Galliam erat, ipsorum possessiones attributa fuerunt iis, qui Rhodii dicuntur equites.*

¹ Hoc etiam tempore, & Papæ Clementis auctoritate, fuit Aurelianensis Academia instituta.

^{2 3} *Mortuo tandem Henrico non absque gravissima veneni suspitione, sepultoque Pisis, acerrimarum contentiones ortæ sunt in Germania super electione.*

^{4 5} Nam de principatu contendebant Fredericus

verbum dicitur. *Vixit valuti Templarius; Clemens V. Papa & Philippus pulcher Rex Galliarum clandestina conspiratione inita, una die omnes Templarios occidi iussere. Ita totus ordo fuit deletus, ex cuius tamen reliquis emerferunt Equites, quos olim Rhodios, hodie Iohannitæ sive Maltenses appellant.*

¹ Middendorp. lib. 2. Acad. orb. Christ. Tilius in Chronico regum Fran-

corum.

² Sabellicus Ennead. lib. 8. Michaël Ritus l. 3. de regibus Siciliæ. Aventinus lib. 7.

³ *Mortuo tandem.] Henricus VII. fuit interfectus à quodam Monacho, sacra hostia veneno infecta, cum sacram Cœnam participaret.*

⁴ Albertus Argent. Mutius lib. 24. Aventinus l. 7. Iohannes Cuspinianus.

⁵ *Nam de.] Post mortem*

dericus Austriæ dux, Alberti Cæsaris filius, & Ludovicus, Bavariz dux: Ludovicum Aquigrani, Moguntinus Episcopus: Fridericum verò Bonnæ, Colonienſis inaugurabat: *Joannes autem XXII. Pontifex Romanus utrumque salutabat Cæsarem: in Fridericum tamen propensior* Quæ quidem res magis etiam similitudinem incendit. Collectis utrimque copiis, magna vi dimicatur ad Ellingam, Sueviæ oppidum, sed æquo ferè Marte: deinde rursus majori impetu in Bavaria: quo quidem in prælio captus est Fridericus, bona suorum militum parte desiderata. Dimissus tandem, domumque reversus, aliquot post annis moritur.

1. Ludovicus ergo rerum potitus, Italiam cum exercitu petit, quamvis invito pontifice: municipiis & oppidis passum constituit præfectos:

tem Henrici VII. bellum in Germania exortum fuit inter Fridericum Austriæ & Ludovicum Bavariz ducem, qui discordibus Electorum suffragiis Imperati fuerant. Bellum per multos annos atrociter fuit gestum donec tandem ultimo prælio in Bavaria finiretur, in quo victus & captus fuit dux Austriæ, neque ante ex

carcere dimissus quam imperium ejurasset.

1 Alb. A. Emil. l. 2. loh. Cuspinian.

2 Ludovicus.] Hic est Ludovicus IV. cognomine Bavaricus Imp. si quisquam alius generosus & strenuus & qui se Papæ Rom. tyrannidi quam acerrimè opposuit. Hic fuit ultimus Imp. quem Papa excommunicavit.

1 Me-

Etos: *deinde* ¹ *Mediolani coronatur ab Archiepiscopo, & missis Avenionem legatis ad Papam, semel atque iterum, de solenni inauguratione, cum non impetraret, Romam proficiscitur, ubi Mediolani res constituisset, Magna cum gratulatione exceptus Romæ, coronatus est, ab uno & altero Cardinali. Cumque pontifex ingeminaret excommunicationem, ille de concilio procerum, Papam alterum creat. Ad hunc modum flagrabat odium inter eos longè vehementissimum, & intercedebant gravissimæ utrimque criminationes.*

² *Annales Gallie tradunt, Carolum Pulchrū regem, Philippi filium, omnium primum Johanni Papa decimas in Galliis permisisse bonorum sacrorum, & prædam inter ipsos fuisse divisam, pontificem autem hoc sollicitasse potissimum, ut in Cæsarem ei pecunia suppetere.*

³ In Germaniam reverso Cæsare, moritur Papa; successor ejus Benedictus XII. Cæsarem & ipse excommunicat, & dignitate privat,

Francofurtum ergo convocatis principibus, Cæsar de Pontificum injuriis queritur, fidei

¹ *Mediolani.*] Olim moris fuit ut Imp. tribus locis coronaretur; *Aquisgrani* tanquam Rex Germaniæ, *Mediolani* tanquam Rex Longobardiæ

& *Roma* tanquam Imp. Rom.

² Cuspin. Æmil. l. 8. Tilius in Chronico Franciæ regum.

³ Mutius l. 22. Aven. 8. Cran-

dei suæ rationem exponit, vetustas imperii leges profert & explicat: simul ostendit, quàm nihil ad Episcopum Romanum pertineat imperii res publica: nam qui de voluntate principum sit electus, cum esse revera Cæsarem, etiamsi nullus interveniat pontificis vel assensus, vel consensus, vel consecratio: totum enim istud quandam esse ceremoniam, quæ paulatim irrepsit, & nunc nimium aucta sit, non absque magno imperii tum dedecore, tum detrimento.

1 Mortuo demum Benedicto, succedit Clemens VI. qui longè fuit omnium violentissimus, & condiciones proponit vehementer ignominiosas, iisque repudiatis, acerbior multo factus, gravissimè monet principes, ut alterum eligant, ejusque rei tempus etiam præfinit: nisi faciant, se daturum operam, ne diutius Ecclesia patrono careat & avvocato. Fluctuante ad hunc modum Republica, : quum interea mortem obiret Ludovicus, eligitur Bohemiæ rex Carolus, Johannis filius, Henrici VII. nepos.

1 Pau-

3. Crantzius Saxoniz l. 9. c. 15.

1 Albert. Argent. H. Mut. l. 22.

2 *Quum interea.* Ludovicus IV. in venatione quo delapsus repente ex-

piravit: alii dicunt venenum ipsi fuisse exhibitum à propria uxore quæ erat ex familia ducum Austriæ; Successor ejus in Imperio fuit Carolus IV. Rex Bohem.

1 Po-

¹ Paulò ante hoc tempus maximi bellin-
ta fuit inter Gallos & ² Anglos occasio. Cùm
enim Carolus Pulcher Galliarum rex, non relictis
liberis maribus, è vita discederet, quod fuit
anno MCCXXVII. Eduardus Angliarum rex, ejus
nominis tertius, quod esset Caroli sororis Isa-
bellarum filius, regnum sibi deberi contendebat:
proceres autem Galliarum, qui dicuntur, pars, ad
Philippum Valesium, mortui regis Caroli pa-
truem, rei summam deferunt, excluso non
solum Eduardo, sororis filio, sed etiam regis
filia Posthuma, quod ejus regni hereditatem
ad filias minimè pertinere dicerent. Hinc bel-
lum gravissimum, *quod ne nunc quidem est
conscriptum.*

¹ Ca-

¹ Polyb. rerum Ang.
lib. 15. Gaguin. lib. 8.
cap. 2. Georg. Lilius in
Chronic. regum Angl.
Bellum hoc ingens &
atrox ab anno Christi
1335. usque ad annum
1400. perdurans, Frossar-
tus copiose persecutus
est. Sleidanus eandem hi-
storiam ex Frossardo bre-
viter & dilucide peculiari
libro explicavit: Exclu-
sit autem Eduardum An-
glum à regno Galliarum lex
illa, quæ exstat libro leg.
Salicæ tit. 62. §. 6. edi-

tionis Iohannis Heroldi.

² Anglos occasio.] Cau-
sa hujus belli fuit anti-
quum odium inter Gal-
los & Anglos: Occasio
a. quod Eduardus III. Rex
Angliarum non satis pro di-
gnitate tractatus fuisset à
Gallis, unde tanquam
proximus hæres Regnum
Galliarum sibi vendicavit:
sed Galli eum exclude-
bant lege Salica quod fe-
minas & inde descenden-
tes à successione arceret.
Hinc bellum atrox quod
per 200. & amplius annos
varia

¹ Carolus ejus nominis quartus, Cæsar, initium habuit regni turbulentum. Delata fuit etiam summa rerum Eduardo Angliæ regi, verum is impeditus bello Gallico, recusasse traditur.

² Post varias deinde simulates in Germania sedatas, Carolus in Italiam proficiscitur, deque consensu Papæ Innocentii VI. qui in Galliis erat, Romæ coronatus ab aliquot Cardinalibus, ea lege, ne vel Romæ, vel in Italia diutius hæreret, *Mediolanum redit, & familia*
Vice-

varia fortuna fuit gestum, testatem Anglorum per-

plerumque succumbentibus Gallis qui tribus præliis terra marique fuerunt superati. primum prælium commissum est in Picardia ad Sylvam Cressiacam in quo 30. millia Gallorum occubuerunt. postquam victoriam Angli expugnauerunt urbem Caletum. Secundum prælium fuit navale ad Slusam oppidum Flandriæ in quo tota classis Gallorum fuit submersa. Tertium fuit in Pictonibus in quo captus fuit *Iohannes* Rex Francorum, & in Angliam captivus abductus. ita tota ferè Gallia in po-

venit.
¹ Huld. Mutius l. 25. Aventin. 8. Iacob. Mæterus in Annal. Fland. l. 22. scribunt, nominatum à Ludovico Imp. vicarium S. R. Imperii Eduardum Angliæ regem. deinde ab Elector. ad Imp. vocatum, quod tamen non accepit, omnia interina Reip. studia pollicitus.

² Argentinensis. Lege hic Fr. Petrarchæ epistolam ad Nerium Foroliviensem Cæsaris notarium. Iovius lib. 8. de vita Vicecomitum Mediol. *Atque hinc est, quod Maximilianus I. Imperator*

Viccomitum, qui tunc Mediolani multum poterant, concessit, ut per Longobardiam essent Caesaris perpetui vicarii: cujus quidem beneficii causa, ¹ ingentem pecuniæ vim ab illis accepit, nec ab iis modo, verum ab aliis etiam populis, quibus aliquid esset largitur. Quæ sanè res imperii vires, ea quidem in regione, plurimum enervavit.

² Ex Italia postquam rediit, conventum egit principum, & ³ decretum illud imperii fecit, quod bullam auream vulgò vocant: postremò filium suum Wenceflaum, Imperii successorem designavit, quod magnis largitionibus

rator de Carolo 4. dixisse scribitur: Eo pestilentiorum pestem nunquam aliàs Germania contigisse. Refertur à Iacobo Spiegelio in commentario ad 5. librum Guntheri Ligurini, Videatur præterea Theodoricus de Niemo, qui Carolum 4. l. 2. c. 25. de schismate, Dissipatorem imperii: in Nemore Unionis, tractatu 6. alterum M. Crassum, item Vitricum imperii nominat. Idem Carolum cum Wenceflao imperium totum affirmat vendituros, modo emptorem habuissent. Consule

Crantzium Saxon. lib. 10. cap. 3. & 4.

¹ *Ingentem pecunia.] Carolus IV. pessimè administravit Imperium Germanicum, divenditis & donatis præcipuis ejus redditibus.*

² *Albert. Argentinens. Philipp. Bergomens. Aeneas Sylvius hist. Bohemic. cap. 33. Egnatius, Crantzius Saxon. lib. 9. cap. 39. & l. 18, c. 3. Io. han. Dubravius, histor. Bohem. lib. 22.*

³ *Decretum illud.] Bulla aurea est lex fundamentalis imperii Germanici,*

bus vix tandem obtinuisse scribitur, neque paulo post mortuus est.

¹ Ipso Rempub. gerente, Galliarum rex Johannes, Philippi Valentii filius, commisso praelio cum Anglis, qui tunc bonam Aquitaniam partem, & urbem Burdegalam tenebant, captus non procul à Pictavio fuit, cum natu minimo Philippo, qui postea Burgundiarum dux fuit, cognomento Fortis, vel Audax. In eo praelio ex prima nobilitate complures occubuerunt. *Annalium scriptores tradunt, Anglos fuisse non supra septem millia, quum Galli maximis copiis eò venissent, ad sexaginta circiter millia: fuit hoc anno MCCCXVI. duodecimo Calendae Octobris. Deductus in Angliam rex captivus, anno septimo post vitam ibi finit.*

^{2 3} *Wenceslaus natura & educatione, & vita genere admodum vitiosus, ut quidem de illo prodigi-*

nici, ita dicta quæ aureo sigillo sit munita. promulgata fuit in Comitibus Noribergensibus a. 1356.

¹ Æmil. l. 9. Robert. Gaguin. lib. 9. cap. 1. Lilius in historia Anglica. Ritius lib. 13. de regibus Francorum.

² Æneas Sylvius Hist. Boh. cap. 54. Accusatur hoc nomine ab Electoribus imperii in diplomate

quod exstat, editum opera Christiani Vrstisii, tomo 2. histor. German. pag. 108. Videatur etiam Theod. à Niem, de schismate lib. 2. c. 25. & Nemo Vnionis tractatu 6. item Iohannes Dübrevius lib. 23.

³ *Wenceslaus.*] Hic Imp. non ut homo sed ut bestia vixit, & in eo tanquam in cloaca omnia vitia

proditum est literis, planè Rempublicam neglexit. Accepta pecunia, Johannem Galeatium, ex Vicecomitum familia, Mediolani ducem & Infabriz constituit, hominem avarum & crudelem.

¹ Eoregnante, ² Jagello, dux Lituaniæ, post mortem Ludovici regis, creatur Poloniæ rex de voluntate procerum, ejus, qui nunc ibi rerum potitur, Sigismundi II, proavus, tunc primum sacro fonte initiatus, vocatus Uladislaus.

¹ Un-

vitia concurrerant, quæ in homines etiam pessimos cadere possunt. Carnifex Pragensis in præcipua apud eum autoritate fuit, quem in curru secum ducebat ac de obviis statim supplicium sumere jubebat: propter hæc & alia flagitia ter fuit captus & in tetrum carcerem coniectus, sed semper mira astutia elapsus regnum recuperavit. Tandem Electores hoc monstro spoliarunt imperio, ac in ejus locum Anno 1400. elegerunt Robertum Comitem Palatinum.

¹ Matthias Mecho-

vlus cap. 2. Sarmatiæ Europeæ. Curæus parte 1. Annal. Slesiz, Martinus Cromerus lib. 14. & 15, de rebus Polonicis, Avent. lib. 8. Alex. Gaguin. in scriptiõne Lituaniæ.

² Jagello.] Lituania olim fuit peculiaris magnus ducatus & inter omnes Europæ populos diutissime retinuit Idololatriam gentilem, donec tandem Jagello Crearetur Rex Poloniæ, à quo tempore Littunia & Polonia unum corpus constituerunt, ac ipsi Littuani fidem Christianam susceperunt.

¹ Chal-

¹ Ungariæ rex autem Sigismundus, prælio victus fuit à Bajazete Turcarum Imperatore, ² ad Nicopolim, tertio kalendas Octobris.

³ ⁴ Galliæ rex Carolus, ejus nominis sextus, insignum equitatum auxilio miserat in Ungariam, ductore Joanne, Philippi Aoducis Burgundiæ ducis filio: qui captus eo prælio fuit, & adductus ad Turcam, in maximo vitæ discrimine, quod tamen evasit. Id autem sic accidisse ferunt Galliæ scriptores Annalium: Erat Bajazeti familiaris quidam Physiognomus, ex eorum grege, qui se profitentur hominum mores naturalesque ex corpore, oculis, vultu fronte pernoscere: is contemplatus captivum, author Imperatori atque suaserat, ut eum dimitteret incolumen: fore enim, ut domum reversus, maximum excitaret incendium, quo bona pars esset Europæ, vel orbis Christiani conflagratura. Sic ille persuasus,

¹ Chalcocondyles l. 2. rerum Turcicarum. Bonfin. Decad. 3. l. 2.

² *Ad Nicopolim.*] Tribus præliis maximis Christiani contra Turcas, succubuerunt, primo ad Nicopolim sub Sigismundo, altero ad Varnā sub Vladislao, tertio ad Nohatium sub Ludovico.

³ Robertus Gaguin. lib. 9. c. 3. Vide Iacobi Meteri Annal. Flandricos lib. 14. ubi nonnihil ab hac narratione variat.

⁴ *Galliæ Rex.*] Hic recensetur tam longi & atrocis inter Burgundos qui hodiè sunt Hispani, & Gallos belli origo Causa fuit *Ioh. Intrepidus* Dux

sus, hominem dimittit, & reliquos ex nobilitate captivos, ubi precium persolvissent liberationis ad ducenta coronatorum aureorum millia.

¹ Cum in Galliam rediisset ille, simultatem coepit exercere cum Ludovico, Aureliano duce, fratre regis. Nam is per valetudinem regis propè deploratam, volebat rempubl. gerere, quòd proximus esset agnatus: Burgundus verò, quod & patruelis esset regis, & ætate præcederet, mortuo jam patre Philippo, sibi potius deberi contendebat administrationem. Augescente igitur indies magis atque magis offensione, dux Aureliæ tandem, nocturno tempore, Lutetiæ fuit interfectus, à cœna domum rediens. Erant autem à duce Burgundiæ submissi percussores, quod nec ipse postea diffitebatur, & factum etiam defendebat. Fuit hoc anno MCCCCV I I. nono kalendas Decembris.

² Anno duodecimo post, quum pacificandi causa dux Burgundiæ venisset ad locum constitutum.

Dux Burgundiæ qui Ludovicum ducem Aurelianensem Parisiis trucidari curavit: paulò post ipse etiam *Iohannes* iussu Caroli delphini fuit interfectus: atq; hinc illa inter Gallos & Burgundos odia.

¹ Gaguin. lib. 9. cap. 9. Æmil. l. 10. Michael Rittius l. 3. de regibus Franciæ. Commentar. Pii Papæ 2, l. 6, pag. 273.

² Æmil. lib. 10. Tilius in Chronico Franciæ Rittius de regibus Francorum.

stitutum, perfide circumventus à quibusdam Aureliani ducis mortui familiaribus, qui conjuraverant in ejus caput, fuit interfectus, præsente Carolo Delphino, regis filio, quidiscertationi causæ præerat.

1 Hoc illud est seminarium belli, quod inde ab eo tempore inter familias illas duas, ad hanc nostram ætatem usque subinde revirescit.

Cum propter ignaviam contemptus esset Wenceslaus, principes ei magistratum abrogant, & Bavariz ducem Robertum Palatinum eligunt.

2 Is ad emendandum ea, quæ Wenceslaus peccasset, animum statim adjecit, neque ratum habere voluit, quod ille Joanni Galeatio concesserat, & 3 Insubriam denuo cogitabat in ditionem Imperii redigere: cumque propter hanc, & id genus alias causas in Italiam contenderet, impeditus fuit, & repulsus ab eo, quem diximus, Galeatio.

4 Valde tum erat turbulentus Italiz status,

um. Comment. Pii Papæ 2. l. 6. pag. 280. Annales Flandriz l. 15.

1 Aeneas Sylvius hist. Boh. cap. 34. Mutius l. 26. Iohann. Cuspinianus: Egnatius.

2 Avent. lib. 9. Egnatius Cuspinianus. Iovius l. 13. de vita Vicecomit.

Mediolan. Aventinus. lib. 7.

3 Insubriam.] Ducatus Mediolanensis institutus fuit à Wenceslao & ab eo tempore ab imperio abalienatus.

4 Pomp. Mela lib. 3. Germani jus habent in viribus. Ammianus Marcellus.

tus, Caroli Wenceslai potissimum culpa, qui nimium iis populis indulserat. Nam, præter Galeatium nuper factum Mediolani ducem, Veneti etiam & Florentini, & Genuates bellum faciebant vicinis, totumque jus in armis positum erat atque potentia.

¹ Deinde per diuturnam absentiam pontificum, frequentes Romæ fuerant natæ, ac plenæ periculi simultates. Mediolani dux Galeatius bellum tunc inferebat etiam Florentinis, qui sui ulciscendi causa Cæsarem magnis sollicitationibus in Italiam rursus evocarunt: cumque Patavium venisset Cæsar voluntate Venetorum, qui & ipsi Galeatium oderant, nec apparatus videret amplissimis respondere promissis, in Germaniam revertit, Italiæ deposita omni cura, quæ post intestinis malis gravius etiam labefactata fuit.

^{2 3} Roberto successit Sigismundus Wenceslai frater, Hungariæ ac deinde Bohemiæ quoque rex.

⁴ Ad hoc tempus tres erant Pontifices, Johannes

cellinus l. 17. Barbaris esse omne jus in viribus consuevit.

¹ H. Mutius lib. 26. Iovius lib. 11, de vita & rebus gestis Vicecomitum Mediolan.

² Johan. Cuspinianus. Æneas Sylvius historiæ

Bohemiæ c. 39.

³ Roberto.] An. 1410. Sigismundus Rex Hungariæ ac Bohemiæ fuit Imperator factus, princeps eruditus sed toto regno infelix.

⁴ Ioann. Marius de schis. & conciliis p. 3, c. 13.

¹ Crantz.

hannes XXIII, Gregorius XII, Benedictus XIII. Ita quidem ut horum factionibus propè omnes Europæ provinciæ divenderentur. *Nam inde ab Innocentio III, sicut ipsorum habent libri, per annos duccentos nullum fuerat concilium publicum, & corruptissimuserat ordinis Ecclesiastici status, quum inexhausta quædam vitiorum & morborum colluvies impundasset, ac ferè medicinam respueret.*

¹ Fuit enim interea ² Bonifacius octavus, qui sibi papalem simul & imperatoriam dignitatem arrogabat: post, alter ab eo, Clemens V. Burdegalensis, rogatu Philippi Pulchri, Galliarum regis, urbe Roma deserta, curiam transtulit in Gallias: ab ejus verò morte quum Cardinales graviter dissiderent inter se, per annos aliquot fuit interregnum, & Lugduni tandem creatus est Papa, Johannes XXII. Cadurcus.

³ Qui fuit ab hoc Papa quintus, Gregorius, ejus nominis undecimus, quum in Galliis Romana curia per annos jam LXXI. consedisset, Romam revertit: sed eo mortuo, de papatu

¹ Crantz. Saxon. l. 10. cap. 36. Aventinns lib. 7. Gaguin. l. 7. c. 5. Albert. Argent.

² Bonifacius.] Hic Bonifacius VIII. prima die habitu papali altera habitu Imperatorio prodit

in publicum seque Papam simul & Imperatorem esse jactabat. de hoc supra diximus, quod ingressus fuerit ut vulpes, regnaverit ut Leo, & mortuus fuerit ut canis.

³ Sabellic. Ennead. 9. lib. 8.

tu certabant Urbanus sextus. Neapolitanus, & Clemens sextus, Sabaudus: quorum ille quidem Italorum, hic verò Gallorum præsidio nitebatur: ille Romæ commoratus, hic autem Avenione: cumque vitam hi finiissent, illi, quos diximus, tres in eorum locum, diversis factionibus electi fuerunt, eratque tum papatus triceps.

¹ Deplorabant tunc statum Ecclesiæ multi doctrina præstantes viri, tam Itali, quàm Galli, satis acriter infectati temporis illius corruptelam atque mores, quantum quidem in illis tenebris videre licuit.

² Ex iis Petrarcha, quum hærent Avenione Pontifices atque Cardinales, urbem illam vocabat meretricem Babylonicam.

³ Ejus ergo dissidii componendi causa, concilium in Germania cogitur Constantiæ de cujus arbitrio tribus illis abrogatur magistratus, & eligitur Martinus V. ⁴ *Hoc in concilio propter dogma, fuerunt exusti Joannes Hussus, Hiero-*

lib. 8. Theodor. Niemus libro de schismate.

¹ Vide catalogum testium veritatis à Matth. Flacio editum.

² Petrarcha in epistolis sine titulo, Babyloniæ, quintum Labyrinthum, scelus & dedecorum sentinam, larva-

rum ac lemurum domum appellat.

³ ⁴ Tom concil. pag. 248. Æneas Sylvius hist. Bohem. cap. 36. H. Matius lib. 27. Iohann. Dubravius lib. 24. Vide acta hujus concilii integro volumine comprehensa.

⁴ *Hoc in.*] Ioh. Huss &

Hieronymus Pragensis, tametsi fide publica Cæsaris eò venissent.

¹ Sigismundus Cæsar admodum laudatur, quod tunc reipublicæ causa plerosque omnes Christiani nominis reges adiit, hortatus, ut in commune consulerent.

² Rebus igitur in Germania compositis, in Italiam venit: gerebant tunc bellum terra marique Veneti & Florentini cum Philippo Mario, Joannis Galeatii filio, Mediolani duce.

³ Romam deinde profectus, à Pontifice Eugenio IV, consecratus est, inde Basileam rediit, ubi tum alterum erat coactum concilium.

⁴ Hic successorem habuit 5 Albertum, Au-

& Hieron. *Pragensis* duo Bohemi tum temporis contra errores Papatus docebant & scribebant. Hi publica fide Sigismundi Cæsaris Constantiam ad concilium fuere evocati atque combusti, hoc prætextu, *hæreticis non esse servandam fidem*. Sed hinc exortum fuit bellum Hussitianum; nam Bohemi totam Germaniam ferro & igne vastantes duce Ioh. Zisca, mortem suorum Doctorum gravissime ulciscabantur.

¹ Mutius l. 27. Egnatius Cuspinianus.

² Iovius lib. 12. de vita Vicecomit. Mediolan.

³ Mutius l. 27. *Hujus Synodi historiam duobus libris complexus est Æneas Sylvius, quos postea pontificatum adeptus abolere conatus est.* Vide tomo 4. concil. pag. 414.

⁴ Æneas Sylvius hist.

⁵ *Albertum.*] Hic est Albertus II. qui post breve tempus imperii, contracto ex nimio esu melonum morbo, obiit.

O 5

1 Ars

Austriæ ducem, Hungariæ Bohemiæque regem, qui civilibus & Turcicis bellis impeditus, in Italiam non venit.

¹ Hoc circiter tempore, rursus excitata fuerunt ingenia, quæ bonas artes, linguas atque literas excolere cœperunt, in Italia quidem primò, quum Græcorum illi studiis adjuvarentur, post etiam apud Germanos, Gallos, aliosque populos: & cum ² typographicum inventum accederet, maximasque commoditates adferret, incredibile est quàm felix & optata fuerit progressio.

¹ Nunc

¹ Ars Typographica ab homine Germano, in media Germania inventa & excogitata est anno Christi 1440. ut Polydorus Virgilius l. 2, c. 7. de rerum invent. S. Munster, Fr. Philadelphus, Philippus Beroaldus aliique plurimi attestantur. Verum patrum memoria, referente Conrado Reutingero, in erimonibus convivalibus, Pomponius Letus eam laudem nostris praripere voluit, scribens ad Augustinum Maphurum: *Imprimendi facultas, multis seculis intermissa, paulo ante revocata est. Iovius enim hist. lib. 14, in*

regione Sinarum libros ante multos annos impressos exstare ait. Iohan. Consalvus Mendoza lib. 3. cap. 16. de regno China, scribit, artem Typographicam 500. annis antequam ad Germanos veniret, ejus loci in usu fuisse. Videatur etiam Iohan. Petrus Maffeus histor. Indic. l. 6. Hadrianus Junius in Batavia cap. 17. artu hujus inventionem civi cuidam Harlemensi attribuit.

² Typographicum. ¹ Typographia primo reperta fuit anno 1440. de primo Inventore inter se Harlemenses in Hollandia & Moguntinenses in Ger.

1 Nunc enim perpetuis ab illo tempore studiis, eò deventum est, ut cum eruditissimis olim seculis hæc ætas nostra conferri possit, & hoc nomine sic inprimis beata, quod hanc optimarum artium & linguarum scientiam, vera sui cognitione Deus illustravit etiam, quum veteres illi tanquam literarum præfidiis instructi, homines eloquentissimi, profundis essent immerfi tenebris, & summum illud bonum, de quo tam multa scripserunt, frustra investigarent.

2 Alberto successit Fridericus III, Austriæ
dux,

Germania litigant, quippe Harlemenses, constanter tuentur quendam suorum civium, cui nomen Iohanni Costero & cuius imago in hac urbe conspicitur, artis typographicæ primum inventorem fuisse, idem de suo Ioh. Guttenbergo asserunt Moguntini. Quæstio manet indecisa & parum in eo situm est quis primus fuerit antor. Illud tempus intra A. 1300. & 1400. tres novas artes protulit, quibus totus orbis fuit immutatus: bombardas sive usum pulveris pyrii, per quem tota ratio bel-
landi est mutata. 2. pyxi-

dem nauticam sive compassum unde tota navigatio fuit immutata. 3. typographiam, unde tota ratio studiorum fuit mutata, ab hoc igitur tempore novus orbis, novi homines, novæ artes, nova imperia, novæ religiones emerferunt, adeoque generalis conversio & immutatio rerum humanarum accidit.

1 Hulder. Mutius l. 29. Iohan. Cuspinianus. Egnatius.

2 Alberto.] A. 1444. electus est Imp. Fridericus III. princeps pacificus, & familiæ Austriacæ magnus illustrator, quippe

dux, qui Romam placidè profectus, & consecratus à Pontifice Nicolao V, domum rediit, nec in Italia quicquam movit.

¹ Regni ipsius anno quarto, ² Uladislaus, Uladislaus filius, Poloniæ simul & Ungariæ rex, quum Eugenii Pontificis impulsu violasset inducias, ab Amurathe secundo ejus nominis, Turcarum Imperatore, prælio victus ad Varnam, seu Dionysiopolim, undecima die Novembris occubuit.

¹ Nono

quippe suæ familiæ, primus titulū dedit Archiducū & per nuptias sui filii Maximiliani cum Maria filia Caroli Burgundiæ ducis provincias Belgicas & Hispaniam cum domo Austriaca conjunxit.

¹ Chalcoc. lib. 6, & 7. Bonfin. Decad. 3. lib. 6. Murius lib. 28. Iovius 2. Elogiorum sub effigie Iuliani Cæsarini Cardinalis. De hac clade Varnensi extant duo libri Callimachi Experientis copiosè & eruditè scripti.

² *Vladislaus.*] Diximus supra 3. magnis præliis Christianos à Turcis fuisse superatos primo ad Nicopolim. 2. ad Varnam. in Clade ad Varnam

occisus fuit *Vladislaus* Poloniæ & Hungariæ Rex: causa tantæ cladis fuit perfidia Christianorum, qui pacem cum Turca factam nefariè fregunt, suasu Papæ Eugenii IV. & impulsu Iuliani Cardinalis. Igitur Amyrates Rex Turcarum tabulas pacis perticæ præfixit & alta voce exclamari jussit *Iesu Christe, si es Filius Dei ulciscere hanc perfidiam tuorum Christianorum.* de hac clade Varnensi extant hi versus memorabiles.

*Romulida Cannas ego
Varnam clade nitabo*

*Discite mortales non
temerare fidem*

*Me nisi pontifices ius-
sissent*

¹ Nono post anno, ² Constantinopolim vi cepit Mahometus, Amurathi filius, quam ejus hæredes jam per annorum centum & tres occupant, constituta sede regia.

³ Uladislao successit, in Polonia quidem, Casimirus frater ⁴ in Ungaria verò Ladislaus; Alberti secundi Cæsaris filius posthumus.

Succesorem Cæsar Fridericus habuit filium Maximilianum.

¹ Pau-

fissent rumpere fœdus,

Non ferret Scyticum

Paunoniæ jugum.

¹ De expugnatione

Constantinopolis, quæ

incidit in annum Christi

1453. exstat liber Leonar-

di Chientis Episcopi Mi-

tylenæi & Godefridi Lan-

gi. Videantur præterea

Chalcondiles lib. 8. Con-

tinuator Michaëlis Gly-

cæ, Commentar. Pii Pa-

pæ 2. lib. 1, pag. 8. Cran-

tzius Saxon. lib. 11. c. 33.

Christophorus Richerius

de rebus Turcicis lib. 4.

Notetur autem, urbem

hanc à Constantino Ma-

gno. Helena filio, restau-

ratam: sub Constantino

Palaeologo, itidem Helena

filio, à Turcis occupatam

esse. Rectè itaque dixit

Iornandes lib. 1. In eis

sapè regna deficiunt; à

quorum nominibus in-

choant.

² Constantinopolim.]

Mahometes II. Rex Tur-

carum expugnavit Con-

stantinopolim 1453. 29.

Aprilis, ita funditus de-

letum fuit imperium Græ-

corum ac Turcæ sedem

imperii transtulerunt

Constantinopolim.

³ Iohan. Cuspinianus.

⁴ In Vngaria.] *Ladi-*

slaus Posthumus factus

fuit Rex Hungariæ & Bo-

hem. Hic magna ingra-

titudine Ladislaum filium

Ioh. Hunniadis fortissimi

ducis decollavit & fra-

trem ipsius Matthiam in

carcerem conjecit. Sed

ipse Ladislaus anno æta-

tis. 18.

¹ Paulò sub mortem Friderici, Ferdinandus rex Hispaniæ, pulsus Barbaris, *Beticam, qua Granata regnum vulgò dicitur, suis finibus adjunxit.*

²³ Maximilianus, inter alia multa, cum Venetis quoque bella gessit.

¹ Hunc

tis 18. Pragæ veneno fuit necatus & Matthias ex carcere ad Regnum Hungariæ promotus. Hic est ille Magnus *Matthias Hunniades* Rex Hungariæ terror Turcarum, & omnium sui temporis principum bellicosissimus, cum quo omnis gloria Hungariæ expiravit.

¹ Michaël Ritus 1. 3. de reg. Hispan. Legatur historia Magni Consalvæ tribus libris à Paulo Iovio descripta. Item liber de expugnatione Granata.

² De hujus Imp. rebus gestis scripserunt Guicciardinus, Ioan. Sleidanus, Iovius, Surius, aliique plurimi.

³ *Maximilianus.*] *Maximilianus primus* factus Imp. anno 1490. princeps maximus & fortissimus.

Hic duxit Mariam filiam Caroli ducis Burgundiæ, ac eo matrimonio factus fuit Princeps Belgarum, sed Belgæ ejus imperium ægrè pertulerunt, ideo à Brugenſibus in Flandria fuit captus & parum abfuit quin à tumultuantibus interficeretur, nisi pater ipsius Fridericus Imp. cum totius Germaniæ viribus liberationem ejus procurasset. Filium habuit Philippum primum qui ducta Iohanna factus est Rex Hispaniæ sed in flore ætatis obiit. Relictis duobus filiis Carolo & Ferdinando. *Carolus* factus est Rex Hispaniæ & Imperator à quo hodie Reges Hispaniæ descendunt. *Ferdinandus* factus est Dux Austriæ aquo hodierni Imperatores Germaniæ & familia Austriaca descendit.

² Hunc

Hunc secutus est Carolus, è filio Philippo nepos, Cæsar, ejus nominis quintus, longè potentissimus, qui rerum hodie potitur.

2 Ex iis igitur, quæ commemoravimus, liquidò apparet, quomodo Romanum imperium, quo nullum fuit, nec erit potentius, *propè sit omnino dissipatum*. Nam per Asiam ne vestigium quidem, aut latum unguem, sicut proverbiodicitur, habemus: occupant omnia Turcæ, Scythæ, & alii nostræ religionis hostes: Africam totam amisimus, nisi quantum superioribus annis à Carolo V. Cæsare

recu-

1 *Hunc secutus.* Carolus creatus est Imp. anno 1519. atque hic omnium Imp. qui unquam fuerunt longe potentissimus censetur, qui præter Hispaniam, Belgiû, Italiam, Germaniam, totam fere Americam sive novum orbem, possedit. nam ejus tempore duo maxima Imperia *Mexicanum & Peruanum* fuerunt detecta & ab Hispanis occupata, idem magnam partem Africæ expugnavit, adeoque solus quod nulli Monarchæ contigit in 4. orbis partes dominatus fuit. Maxima bellageffit cum Gallis, quorum Re-

gem Franciscum I. in prælio ad Ticinum cœpit & in Germania cum Protestantibus, quorum duces, Ioh. Fridericus Elector Saxon. & Philippus Landgravius Hassiæ etiam in ejus potestatem venerunt: tandem sponte imperiis & regnis se abdicavit ac privatam vitam in Monasterio Sancti Iusti transegit. mortuus Anno 1558.

2 Sleidanus comment; lib. 9. Ibidem lib. 22. Bellum Tunetanum Iohannes Estrôpius descripsit. Africæ (quam Mahadiani à Mauris dici Fazellus tradit) expugnatio à Chri-

Chri-

recuperatum est, ¹ quando Ænobarbo, Tarcico legato, *Tunetam* ademit, gloriosam adeptus victoriam, & regem ibi constituit, ipsi vegetigalem, & anno decimo quinto post, *Aphricam urbem* oppugnatione cepit.

2 A vulsa est Lusitania, Hispania, Gallia, Britannia, Dania, Sarmatia, Pannonia, Illyricum, Græcia tota, cum vicinis regionibus: adhuc Sicilia, Sardinia, Corsica, Baleares insulæ, Allobroges: quæ quidem provinciæ suos habent dominos, qui plenam in omnibus potestatem obtinent, & ad imperii rationes ne tantillum quidem conferunt.

Videamus nunc Italiam, priscum & avitum ac primum Romani imperii patrimonium; hæc ipsa verò, quid nobiscum habet commune? Calabriam, Apuliam, Campaniam, Neapolim, avita successione tenent Hispaniarum reges.

Urbem Romam, Cæsarem domicilium atque

Christophoro Claudio Stella exposita est. Ea quomodo rursus amissa sit, exponit Iohan. Leunclavius in continuatione Annalium Turcicorum à se editorum.

1 Quando Ænobarbo.] Hic Ænobarbus alio nomine Barbarossa fuit pyrrata famosissimus, qui

torum mare mediterraneum deperdabatur, ideo Carolus V. duas expeditiones in Africam suscepit ac expugnavit Tunetum & urbem Algeiram sed paulo post iterum amissæ fuerunt.

2 Arnoldus Feronius l. 9. de gestis Gallorū, Tilius in Chronico Fræcorū.

1 Quam

que sedem, agrum Picenum & Flaminiam, & Hetruriæ partem occupant Romani Pontifices, qui non modo non agnoscunt imperium, sed Cæsares etiam imperiique præfectos tenent sibi devinctos.

Quæ sunt iis locis potentiores civitates, aut suos habent regulos, aut factionibus indulgent, nihilque planè ad nos pertinent.

Jam Veneti, quàm possident egregias non solum urbes & municipia, verùm etiam provincias, ipsi interim liberrimi, & ab Imperio Romano planè sejuncti.

Insubria verò, quæ vulgò Longobardia dicitur, aliquanto quidem propius ad nos pertinet, sed & ipsa fluctuat, nec certum ullum emolumentum ad nos illinc redit. Postquam enim nostri quidam Cæsares, ut suprà dictum est, primo Vicecomites, ut vocant, ac deinde Duces ibi constituerunt, quàm miserè dilacerata fuit, & quàm nihil ab eo tempore nobis contulit! ortis enim bellis, cùm nostri Cæsares eam negligerent, ejectis Vicecomitibus, occupavit illam S. Fortiarum familia, ¹ quam deinde Galliæ reges Ludovicus XII, & Franciscus primus ejecerunt: & hic quidem per annos sex regionem illam tenuit, donec Carolus V. Cæsar eam recuperavit.

1 Ex

¹ *Quam deinde.* Pro- | nensem gravissima bella
pter Ducatum Mediola- | inter Gallos & Hispanos
exor-

¹ Ex omni igitur Italia nihil fructus ad imperium redit: nam neque nostris conventibus interfunt: nec ad publicos usus atque necessitates aliquid contribuunt: nisi quantum vel sua sponte, vel alioquin in gratiam Cæsaris faciunt.

Sola superest Germania, quæ semper adversata Romanorum Imperio, & subinde rebellans, ut è superioribus constat, tandem à Carolo Magno, Cæsare, collecta fuit, & in unum redacta corpus: ac deinde, *quum eligendi Cæsaris potestas ad Septem-viros delata fuisset, ut supra demonstravimus, facta est Cæsarium domicilium atque sedes.*

Atque hic tamen considerandum est etiam, quàm aegrè potuit coalescere hoc ipsum quantumcunque corpusculum Imperii, constatum in Germania. Quæ enim non dissidia fuerunt apud nos, & bella civilia?

Totum igitur illud, quod hodie imperii nomine censetur, intra Germaniæ fines includitur, nam foris & extra limites illos, nihil superest. Quanquam & intra ipsos fines tam modicè circumscriptos videmus, quemadmodum non pauci tergiversantur, & se, suosque, quantum possunt, ab imperii ditione subducunt:

exorta fuerunt, quæ ad nostra usque tempora durarunt.

¹ Zonaras tomo 3.

² *De suaque.*] Ita se subdixerunt Helvetii & Belgæ sive circulus Burgundicus. Ita in hoc ultimo

cunt: ut interim de vicinis regibus & aliis nihil dicam, qui ab hoc ipso tam tenui & exsangui corpusculo, quod vix ossibus hæret, decerpunt & avellunt quotidie, quantum possunt, & suæ ditionis efficere conantur, quod erat Reipublicæ.

Ut autem ad finem aliquando perveniamus, Daniele de his rebus omnibus vaticinantem, paucis accomodemus. De statua, quam per somnium Nabuchodonosor vidit, supra diximus: huc postea recurremus, nunc alia loca videamus.

¹ Capite VII. describit quatuor animalia, quæ per somnium ipse vidit ex Oceano prodire, leonem, ursum, pantheram: quartum & postremum ait fuisse terrificum & horrendum aspectu.

Leo denotat regnum Assyrium: alia duæ, quas illi tribuit, sunt duo veluti membra illius imperii, Babylonia & Assyria.

Per ursum significatur regnum Persicum, à quo fuit devictum Babylonicum: tres costæ, quas inter alios dentes in illius ore fuisse scribit, sunt tres præcipui reges hujus Monarchiæ, Cyrus, Darius, Artaxerxes, qui præ cæteris clauerunt, & multam carnem ederunt, ut inquit, hoc est, complures populos suæ ditioni con-

timo bello Sueci Pomeraniâ, Galliam, Alsatiam discerperunt.

¹ Ioseph. antiquit. Iudaic. lib. 11. c. 8. Zonar. tom. 3.

¹ Iam

conjunxerunt. Panthera est Alexandri Magni, seu Græcorum imperium: quatuor illius alæ & capita sunt quatuor regna, quæ post Alexandri mortem ex illa Monarchia prodierunt.

Quartum & postremum animal, est imperium Romanum: decem cornua, sunt ejus membra, seu partes, cujusmodi sunt Syria, Ægyptus, Asia, Græcia, Africa, Hispania, Gallia, Italia, Germania, Britannia: nam illi hæc omnia tenuerunt.

¹ *Fam inter decem ista cornua, nascitur & prodit cornu quoddam parvulum, quod de decem illi cornibus tria revellit: istud denotat regnum Mahometicum sive Turcicum, quod ex humili initio natum in Romana Monarchia, tres præcipuas partes illius occupavit: Ægyptum, Asiam, Græciam: deinde, cornu istud parvulum habet oculos, & est contumeliosum adversus Deum.*

Maho-

¹ *Iam inter.]* Explicatio hujus Prophetiæ Danielis in quibusdam admodum est obscura & difficilis, unde variz Interpretum sententiæ occurrunt, quæ ap. Theologos potius quam Historicos videri debent: id tamen certum est Monarchiam Romanam duraturam usque ad finem

mundi. & demum destructum iri in adventu ultimo Christi qui constituet Monarchiam V. & Imperium non temporale sed spirituale æternum. De hac quinta Monarchia variz inter homines fœventur sententiæ Chiliaste statuunt, Christum corporaliter in terram venturum, ac deletum omni-

Mahometus enim novum doctrinæ genus proposuit, suis valde gratum, & quod prudentiæ speciem aliquam haberet: hi sunt oculi, sed revera Deum afficit contumelia. Nam Prophetarum & Apostolorum scripta planè delevit, & Christi beneficium nullum agnoscit, inò convitiis exagitat omnem de Christo doctrinam.

Ad hæc parvulum illud cornu bella gerit cum sanctis, & vehementer illos affligit, ut inquit, donec judicium fecerit antiquus ille, cujus nec initium est, neque finis.

Ex quo quidem clarè perspicitur, in hoc ipso imperio finem esse habiturum hoc mundi curriculum, nec ullum præterea futurum: sed aboletis omnibus mundi principatibus, venturum esse perpetuum illud regnum, cujus autor & dux erit Christus.

Capite octavo Daniel describit arietem & hircum, hoc autem angelus ipse post interpretatur apertè, & arietem bicornem dicit esse Medorum atque Persarum reges: hircum verò, Græcorum imperium, & cornu illud magnum in ipsius fronte, significare primum ejus imperii regem: quod autem eo cornu confrecto, quatuor alia cornua succedant, notari dicit,

omnibus imperiis, quin-	mille annos duraturam
zam Monarchiam terre-	
stem omnium Sanctorum	
erecturum, eamque per	
	quæ sententia hodie
	quamplurimas affectas
	habet in Anglia.

1 Sum-

cit, quod ex illo Imperio quatuor sint oritura regna, sed robore & potentia minimè conferranda cum primo illo rege.

Videamus ergo, quam propriè & certè depinxerit Daniel Alexandrum Magnum, ducentis annis & amplius antè, quam ille regnaret. *fore enim dicit, ut hircus terram non tangat, hoc est, ut maxima celeritate bella sua conficiat, & ut ab ipsis impetu nemo possit artem liberare.* Nam duodecim annis tantum regnavit Alexander, tamque brevi spacio temporis, Asiam propè totam sibi subjecit, ut supra docuimus, ac licet incredibilis esset Persarum atque Medorum potentia, tamen tribus præliis ordine victus ab illo Darius, vitam simul & imperium amisit.

Tradunt nonnulli, quum Hierosolymam venisset Alexander, ¹ summum sacerdotem ei recitasset Danielis locum istum: quo quidem vehementer ille fuerit ex hilaratus.

² Deinde, quod ex quatuor istis cornibus oriturum sit aliud, initio quidem parvum, sed postea valde potens, quod gravissimè sit afflicturnum loca sacrosancta: hoc ipso prænunciari

¹ Summus Sacerd.] Summus Iudæorum Sacerdos vocabatur *Iaddua*, qui Alexandro Prophetiam Danielis explicavit, eique ostendit: *Memor-*

chiam à Persis ad Græcos transferendam esse.

² Daniel. 2. Ioseph. antiquit. Iudaic. lib. 10. cap. 12.

1 Nunc

ri dicit acerbissimas persecutiones, quas Judæi sint passuri à posteritate Alexandri Magni, à regibus Ægypti atque Syriæ, quas inter media est Judæa. Nam cornu istud ex quatuor illis cornibus ortum, experti sunt Judæi, Antiochum videlicet Epiphanem, Syriæ regem, crudelissimum vastatorem.

Huc etiam applicandum est caput xi. in quo rursus de Alexandro Magno loquitur, ejusque successoribus, adeo quidem copiosè atque propriè, ut non vaticinium, sed historia quædam esse videatur.

¹ Nunc tandem ad statuam Nabuchodonosoris veniamus, de qua priori libro per occasionem diximus. Interpretationem autem ipsius de tribus primis Imperiis, quoniam & perspicua est, & temporibus ipsis comprobata, non repetam. de quarto solum aliquid dicemus, quoniam ad nos propriè pertinet, qui in eo versamur, & à Daniele describitur accuratius: ferreum esse futurum dicit, quod reliqua omnia imperia comminuet, sibi que subjiciet. Ad demonstrandum istud, non opus est multis verbis: res enim ipsa loquitur, & ex historia rerum, quas enumeravimus, liquidò constat.

¹ Pe-

¹ *Nunc tandem.*] Statua hæc constabat ex quatuor Metallis caput aureum erat Monarchia Ba-

bylonica, pectus argenteum Monarchia Persica, Venter aureus Monarchia Macedonica & denique pedes ferrei Monarchia Romana.

¹ Dan.

¹ Pedes autem illius, ac digiti pedum partim sunt ferrei, partim fictiles è testa. *Sicut humani corporis pes finditur in digitos, ita Romanum imperium, ubi constiterit aliquandiu firmum & innixum cruribus ferreis, ac totum terrarum orbem in ambitu suo complexum fuerit, desinet in digitos, & corporis illa moles dissolvetur.* Hoc ipsum etiam constat accidisse: nec opus est explicatione. quid enim magis hodie dissolutum est, quàm imperiū illius amplissimi corpus?

Et quanquam ita se res habet, tamen quia planta pedis est ferrea, ut inquit, manebit firmamentum ejus, neque prorsus confringi poterit, sed reliquia, nomen atque dignitas durabunt, donec Christus adventū suo rebus omnibus humanis finem imponet. Quin ad summam tenuitatem redactum sit, dubitari non potest, ac luce meridiana clarius est.

Arbor illa procera concidit, sed hæret adhuc atque consistit illius radix, non quidem succulenta, sic, ut propagari possit atque augescere, verùm exsucca prorsus & arida: sed tamen hanc radicem ac plantam ferreæ naturæ, nulla vis humana funditus revellet, sed hærebit infixæ solo, quoad ista rerum omnium fabrica destruetur.

Sumus & hoc experti: nam tenuem hanc
 &

¹ Dan. 9. 2, Thess. 1. 1

¹ Hes

& angustam Imperii possessionem, multi sepe conati sunt evertere: pontifices quoque Romani, ac postremò etiam Turca. Qui licet magna perfecerint, & majora sibi fortasse pollicentur, non conflabunt ejusmodi molem, quæ cum Romana potentia conferri possit, neque seminarium imperii, quod reliquum est, licet aridum & flaccidum, evertent: ¹ nec enim quinta constitui potest Monarchia.

Germania quidem sola titulum ac possessionem habet imperii, sed si vires conjungat & animos, vim omnem externam facile depellat, sicut non uno potest documento probari.

Paucis abhinc annis ingentes fecerunt progressus, & superato Bosphoro Thracio, longè latèque sunt per Europam grassati Turcæ; suam nunc ditionem planè conjunctam habent atque finitimam Germaniæ, quæ sanè maximo videtur exposita periculo, sicut etiam Italia propter vicinitatem: sed si Danielem propius intueamur, sperare licet, vim atque potentiam illorum in summo nunc gradu consistere. Nam tria solùm cornua Danieleis attribuit, ut supra diximus: & illa quidem nunc obtinent,

¹ *Nec enim quinta.] Quintam Monarchiam duo præcipui populi moliantur, Hispani & Turca, sed omnes eorum conatus sunt frustranei.*

Deus 4. tantum Monarch. terrestres esse voluit, ergo non dabitur quinta, atque præcipuum argumentum, Turcas nunquam potituros Germania

P

nia

nent, initio domini rerum facti per Asiam, deinde per Graciam & Ægyptum. Ac Gracia quidem appellatione comprehendi potest, quicquid est in eo tractu regionum, prope ad Illyricum usque.

Et quanquam hoc tempore non modicam Ungariæ partem occupant, & tamen fieri potest, ut Germaniam, aut alias vicinas regiones divexent: tamen, quoniam & certos intra limites illorum ditio consistere debet, & Romanæ potentiae minimè poterit conferri, sicut jam demonstravimus, credibile est, has provincias non esse venturas in illorum ditionem, sicut tres illæ sunt hodierno die, Gracia Ægyptus, Asia.

Bellum facturi sunt sanctis, & in Christianæ professionis homines immanitate summa grassabuntur, & durabit hic illorum furor ad finem usque mundi, sicut Daniel clarè testatur.

Atque hæc est ejus vaticinii causa præcipua, quo videlicet de postremi temporis ærumnis atque miseriis præmoniti & certiores facti, non despondeamus animum, sed liberationem expectemus per adventum Christi servatoris nostri, qui statim has afflictiones, ut inquit, excipiet, ac in firmam & tranquillam stationem suos transportabit, & lacrymas ab oculis eorum absterget.

Quæ-
nia est quod quarta Mo. / ber durare usque ad finem
narch. sive Romana de- / mundi.

Quædam loca Danielis ad Judæos propriè pertinent, quibus & liberatio promittitur captivitatis, & Messias ille, promissus patribus, intra certum ac ibi notatum & expressum tempus denunciatur esse venturus: reliqua autem vaticinia ad omnium postremam mundi ætatem pertinent, & ad eos, qui tunc vivent, quum & parvulum illud cornu, Mahometi posteritas, bellum geret cum sanctis, & quum revelatus atque dejectus fuerit homo ille peccator & scelerosus, qui sedet in templo Dei, seipsum ostentans, ac si Deus esset: nam & hujus tyrannidem Daniel præsignificavit, ut Paulus in suis epistolis disertè interpretatur.

Satanas, quem hujus mundi principem vocat ipse Christus, quum semper aliàs, tum in ultima mundi deficientis ætate longè vehementissimè tumultuabitur, & omnis iracundiæ laxabit atque furoris habenas, & adversarios excitabit Christo, qui non modo vi armorum sæviant, verum etiam in fraudem & errorem abducant homines falsa doctrina, sic quidem, ut ipsorum laqueos vix evasuri sint etiam electi.

Nimirum, hoc illud est tempus, quod capite x i i. Daniel significat, adeo prorsus afflictum & calamitosum, ut nec simile fuerit unquam, neque futurum sit. Nihil enim læti nobis pollicetur, sed gravissimas persecutiones

P 2

de-

1 Iohan. 12. 14. & 16. | Matt. 24. Marc. 13.

denunciat, quando calamitates illas, de quibus loquitur, duraturas esse dicit, *dum perficiatur dispersio manus populi sancti.*

Vexabitur ergo populus Dei passim per orbem terrarum, & affligentur pii diversis locis, quandiu terrarum orbis consistet. Quod quidem prophetæ, vel potius, angeli testimonium spem nobis omnem præscindit conciliationis & aggregationis. Nam de dispersione & dissipatione perpetua loquitur, *Et natis propter doctrinam ac religionem dissidiis, tunc demum finem statuit, quum ipse Christus apparebit.* Verum ut consoletur & erigat & sustentet eos, qui tunc vivent, mox ab istis ærumnis mortuorum resurrectionem ponit: quam ut lætam experiamur atque salutarem, magnis precibus orandus est Deus.

Quantum verò Danieli sit tribuendum, testatur ipse Christus, qui locum ex eo desumptum pro concione refert, & auditoribus commendat.

Cum ergo sint afflictissima hæc nostra tempora, studiosè cognoscendus est hic vates, qui nobis in hoc mundi postremo curriculo positus concionatur; ac diligenter introspectiendus, ut in his præsentibus malis, & adversum imminentes fluctus atque tempestates, vera nos & certa consolatione, tanquam vallo quodam & aggere præmuniamus.

I N-

I N D E X

Propriorum nominum, quæ in
hoc libello continentur.

A.

A bagatus Persarum rex. 136	Adrianus I V Papa. 281
Abraham. 6	Æschines. 58
Accius Poeta. 88	Actius Valentiniani legatus. 180
Achai rex Iuda. 13	Ægyptus Romanorum provincia. 120
Achai populus Gracia. 84	Ægypti fructus annui. 121
Achaia. ibid. Provincia fit. 131	Ælius Adrianus Casar. 133
Actiaca victoria 120	Emilianus Casar. 142
Adalgisus rex Longobardorum. 219	Enobarbus legatus Turcicus. 328
Adelbertus, Bremensis Archiepiscopus. 263	Eneas. 46
Adolphus Casar. 301, 302	Equi. 61
Adolphus rex Gothorum. 176	Etoli. 75
Adramelech filius Senacherib. 14	Afranius dux. 109
Adrianus I Papa. 219	Afranius poeta. 88
Adrianus II Papa. 242	Africa. 84
	Africanus iureconsultus. 137
	Agabus. 129
	P 3 Aga-

I N D E X.

<i>Agapetus Episcopus Romanus.</i>	198	<i>Anastasius II. Imp.</i>	213
<i>Agrigentini.</i>	83	<i>Anaxagoras.</i>	31
<i>Aistulphus Longobardorum rex.</i>	217	<i>Angli, populus Saxonia.</i>	179
<i>Alaricus Gothorum rex.</i>	175	<i>Annibal.</i>	65, 68, 72.
<i>Alani.</i>	177	<i>Annibal moritur.</i>	76
<i>Albertus Caesar.</i>	302	<i>Anno, Archiepiscopus Coloniensis.</i>	264
<i>Albertus I I Caesar.</i>	325	<i>Anthemius Caesar.</i>	185
<i>Albinus.</i>	136	<i>Anthemius, Patriarcha Constantinopolitanus.</i>	198
<i>Albinus praeceptor Caroli M.</i>	238	<i>Anthius jureconsultus.</i>	137
<i>Alburnus Valens, jureconsultus.</i>	134	<i>Antigenus rex Asia minorum.</i>	44
<i>Alcibiades.</i>	34	<i>Antiochena Synodi decretum.</i>	164
<i>Alexander Macedo. 37, & inde.</i>		<i>Antiochus Syria rex.</i>	73
<i>Alexander Severus, Caesar.</i>	138	<i>Antiochus Epiphanes.</i>	77
<i>Alexandri Pontificis decretum.</i>	154	<i>Antipater.</i>	44
<i>Alexander II. Papa.</i>	263.	<i>Antisthenes.</i>	57
<i>Alexander III. Papa.</i>	283	<i>Antistius Labeo jureconsultus.</i>	98
<i>Allobroges populi Gallia.</i>	88	<i>Antonius Bassianus Calla, Caesar.</i>	137
<i>Alphonsus.</i>	2	<i>Antonius Pius Caesar.</i>	134
<i>Alcadai.</i>	10	<i>Aphrica.</i>	84
<i>Ambiani.</i>	228	<i>Aphrica urbs.</i>	327
<i>Ambrosius Episc. Mediolanensis.</i>	172	<i>Appius Claudius Decemvir.</i>	51
<i>Amisia flumen.</i>	124	<i>Appius Claudius cecus.</i>	60
<i>Amurathes Turcarum Imp.</i>	324	<i>Aqua Sextia.</i>	91
<i>Anacleti decretum.</i>	154	<i>Aquisgranum.</i>	235
<i>Anastasius Imp.</i>	188	<i>Aquitani.</i>	125
		<i>Aquitania.</i>	178, 228.
		<i>Aralius rex Babylon.</i>	9
		<i>Aratus Sicyonius.</i>	35
		<i>Arba-</i>	

I N D E X.

<i>Arbaces Medorum prae-</i>		<i>Artianus jureconsultus.</i>	
<i>fectus.</i>	12		134
<i>Arbogastus.</i>	169	<i>Artabanus Parthorum rex.</i>	
<i>Arcadius Imperator.</i>	170		137
<i>Archadius jureconsultus.</i>		<i>Artabastus.</i>	215
	137	<i>Artaxerxes Persarum rex.</i>	
<i>Archelaus rex Aegypti.</i>			138
	106	<i>Artaxerxes Longimanus.</i>	
<i>Archelaus filius Herodis</i>			33
<i>Magni.</i>	125	<i>Artaxerxes Mnemon.</i>	36
<i>Archidamus rex Laceda-</i>		<i>Arverni populi.</i>	88, 227
<i>moniorum.</i>	32	<i>Ascarades rex Babylonia.</i>	
<i>Archimedes.</i>	67		11
<i>Archimedi sepulchrum.</i>	68	<i>Asdrubal.</i>	70
<i>Arethusa fons.</i>	ibid.	<i>Assarado filius Sennache-</i>	
<i>Argentoratum.</i>	162	<i>rib.</i>	15
<i>Ariobarzanes Cappadocia</i>		<i>Assurrex Babylonia.</i>	5, 20
<i>rex.</i>	92	<i>Assyrium regnum.</i>	5
<i>Ariovistus Germanorum</i>		<i>Asta diruta.</i>	281
<i>rex.</i>	104, 227.	<i>Astyages, alias assuerus,</i>	
<i>Aristides.</i>	35	<i>rex Medorum.</i>	22
<i>Aristippus.</i>	57	<i>Atheniensium classis in Si-</i>	
<i>Aristomenes Messenius.</i>	35	<i>cilia.</i>	33, 34
<i>Aristonicus.</i>	86	<i>Atheniensium praelium ad</i>	
<i>Aristophanes.</i>	32	<i>Marathonem.</i>	27
<i>Aristoteles Alexandri Ma-</i>		<i>Atheniensium praelium ad</i>	
<i>gni praeceptor.</i>	42, 57	<i>Salminem.</i>	29
<i>Arius rex Babylonia.</i>	9	<i>Attalus Pergami rex.</i>	86
<i>Arii haeresis damnata.</i>	157	<i>Attila rex Hunnorum.</i>	
<i>Armatrires, rex Babylonia.</i>	9		180, 181
<i>Arminius Cheruscorum</i>		<i>Attilius Calatinus.</i>	64
<i>dux.</i>	124	<i>Aufidii duo jureconsulti.</i>	
<i>Armorica urbes.</i>	232		97
<i>Arnolphus Malus, Bava-</i>		<i>Augustulus.</i>	186
<i>ria dux.</i>	248	<i>Augustinus Hipponensis</i>	
<i>Arnolphus Caesar.</i>	246	<i>Episcopus.</i>	173
		<i>Avitus Caesar.</i>	185
			P 4
			Au-

I N D E X.

<i>Aulus Gabinius.</i>	103, 104	<i>Bellum Catilinarium.</i>	102
<i>A. Offilius jureconsultus.</i>		<i>Bellovac.</i>	228
97		<i>Bellum civile Caesaris &</i>	
<i>A. Vitellius.</i>	131	<i>Pompeii.</i>	108
<i>Aurea bulla.</i>	312	<i>Bellum Iugurthinum.</i>	91
<i>Aurelianense concilium.</i>		<i>Bellum Piraticum.</i>	92
190		<i>Bellum Punicum primum.</i>	
<i>Aurelianensis academia.</i>		61, 62	
306		<i>Bellum Punicum secundum.</i>	65
<i>Aurelianus Imperator.</i>	145	<i>Bellum Punicum tertium.</i>	80
<i>Aurelius Carthaginensis</i>		<i>Belochus Babylonia prae-</i>	
<i>Episcopus.</i>	198	<i>fectus, rex Babylonia fa-</i>	
<i>Ausonius Burdegalenfis</i>		<i>ectus.</i>	12, 13
<i>poeta.</i>	169	<i>Belochus X, rex Babylonia.</i>	9
<i>Azo jureconsultus.</i>	295	<i>Benedictus VIII, Papa.</i>	
		256	
B.		<i>Benedictus IX, Papa.</i>	258
B abel urbs & turris.	8	<i>Benedictus X, Papa.</i>	262
<i>Babylon capta.</i>	22	<i>Benedictus XII, Papa.</i>	
<i>Bactriani populi.</i>	9	308	
<i>Bajaçetes Turcarum Im-</i>		<i>Benedictus XIII, Papa.</i>	
<i>perator.</i>	315	319	
<i>Balbinus Imp.</i>	139	<i>Beneficiorum pluralitas.</i>	
<i>Balcares insula.</i>	328	185	
<i>Baleus rex Babylon, Xer-</i>		<i>Benmerodach.</i>	15
<i>xes cognominatus.</i>	9	<i>Berengarius.</i>	247
<i>Baleus alter rex Babylon.</i>		<i>Berosus.</i>	11
<i>ibid.</i>		<i>Bertha uxor Henr. Imp.</i>	
<i>Bambergensis Episcopus.</i>		264	
216		<i>Betica vulgò regnum Gra-</i>	
<i>Balthasar rex Babylon po-</i>		<i>nata.</i>	326
<i>strems.</i>	21	<i>Bibliotheca Lucii Luculli.</i>	
<i>Balticum mare.</i>	188	100	
<i>Basilienſe concilium.</i>	321	<i>Bibuli poeta.</i>	126
<i>Bastarna, populus.</i>	150	<i>Bochus rex Mauritania</i>	90
<i>Belisarius.</i>	193, & seqq.	<i>Bni.</i>	

<i>Boii.</i>	90	<i>C. Antonius collega Cice-</i>	
<i>Boleslaus, rex Polonia.</i>	256	<i>ronis.</i>	102
<i>Bonifacii sextus Decreta-</i>		<i>C. Aquilius Gallus jure-</i>	
<i>lium liber.</i>	303	<i>consultus.</i>	97
<i>Bonifacius I, Episcopus</i>		<i>C. Atteius Pacuvius jure-</i>	
<i>Romanus.</i>	174	<i>consultus.</i>	ibid.
<i>Bonifacius II, Episcopus</i>		<i>C. Caesar Caligula Germa-</i>	
<i>Romanus.</i>	198	<i>nici filius.</i>	128
<i>Bonifacius III, Episcopus</i>		<i>C. Cassius.</i>	114
<i>Romanus.</i>	203	<i>C. Claudius Nero.</i>	124
<i>Bonifacius VIII, Papa.</i>		<i>C. Duilius.</i>	63
	302	<i>C. Fabricius Luscinus.</i>	60
<i>Bonifacius Germanus.</i>	215	<i>C. Fulvius.</i>	86
<i>Benonia.</i>	218	<i>C. Iul. Caesar.</i>	104. & seqq.
<i>Britannia Romanu subje-</i>		<i>aliquot pag.</i>	
<i>cta.</i>	104	<i>C. Gracchus.</i>	83
<i>Britannia deficit.</i>	130	<i>C. Iulius orator.</i>	97
<i>Britannia minor.</i>	232	<i>C. Iuventius jureconsultus.</i>	
<i>Britanni oppressi ab Ang-</i>		<i>ibid.</i>	
<i>lis.</i>	179	<i>C. Lalius Aphricanus.</i>	88
<i>Brixia conventus.</i>	274	<i>C. Marcellus consult.</i>	108
<i>Brundisium.</i>	108	<i>C. Marius.</i>	90, 93
<i>Bruno fit Papa.</i>	234	<i>C. Martinus Rutilius.</i>	54
<i>Bucco Halberstadenfis Epi-</i>		<i>C. Octavii natalis.</i>	105
<i>scopus.</i>	267	<i>C. Octavius nepos Caesaris.</i>	
<i>Bulgari.</i>	209		118
<i>Burchardus Suevia Dux.</i>		<i>C. Popilius Lanus.</i>	77
	249	<i>C. Servilius Hala.</i>	52
<i>Byzantium.</i>	30, 131	<i>C. Trebacijs jureconsultus.</i>	
			98
<i>C.</i>		<i>C. Trebonius.</i>	114
<i>Cecilius Poeta.</i>	88	<i>Calanus Indus.</i>	40
<i>Caestinus V. Ponti-</i>		<i>Calisthenes.</i>	58
<i>fix.</i>	303	<i>Calixtus II. Papa.</i>	277
<i>Casena.</i>	218	<i>Cambyses.</i>	25
<i>Cajus jureconsultus.</i>	97	<i>Campania.</i>	68, 182
		<i>Campi Catalaunici.</i>	122
		<i>C.</i>	

<i>Cannensis pugna.</i>	66	<i>Caspia populi.</i>	9
<i>Cantabri.</i>	125	<i>Cassander Macedonum rex.</i>	
<i>Canones Apostolorum.</i>	210,		44
	211	<i>Cassius Longinus.</i>	128
<i>Capitolium.</i>	54	<i>Catalaunici campi.</i>	181
<i>Captivitas Babylonica.</i>	16	<i>Catiline ingenium.</i>	101
<i>Capua.</i>	69	<i>Cato Uticensis.</i>	112, 113
<i>Carinus.</i>	149	<i>Caudina Furca.</i>	56
<i>Carlomanni ducis Franco-</i>		<i>Celestinus Papa.</i>	175
<i>rum editum.</i>	217	<i>Chalcedonenſe cōcilium.</i>	184
<i>Carolus rex Francorum.</i>		<i>Chaldaei.</i>	4
	219	<i>Chaldaum seu Babylo-</i>	
<i>Carolus magnus salutatus</i>		<i>cum regnum.</i>	5
<i>Casar.</i>	210	<i>Chatti.</i>	132
<i>Carolus Crassus, Casar.</i>	244	<i>Childericus rex Franco-</i>	
<i>Carolus IV. Casar.</i>	311	<i>rum.</i>	230
<i>Carolus Martellus.</i>	229	<i>Christus natus.</i>	121
<i>Carolus Pulcher, Gallia</i>		<i>Christus crucifixus.</i>	128
<i>rex.</i>	308 & seqq.	<i>Cicero.</i>	90, 100, 102 & seqq.
<i>Carolus Simplex, Gallia</i>		<i>Ciceronis mors.</i>	119
<i>rex.</i>	253	<i>Cimbri.</i>	91
<i>Carolus VI, Gallia rex.</i>		<i>Cimon.</i>	35
	315	<i>Cinna Iureconsultus.</i>	97
<i>Carolus V. Casar.</i>	327 &	<i>Circumcisio.</i>	6
<i>seqq.</i>		<i>Civitates Metropolitanae</i>	
<i>Carthaginense concilium</i>		<i>per Italiam, Germaniam & Galliam.</i>	235
<i>tertium & quartum.</i>	173	<i>Claudius Casar.</i>	119
<i>Carthaginense concilium</i>		<i>Claudius Drusus filius.</i>	124
<i>sextum.</i>	174	<i>Clemens II, Papa.</i>	158
<i>Carthago deleta.</i>	82	<i>Clemens V, Papa.</i>	305, 306
<i>Carthago capta à Vanda-</i>		<i>Clemens VI, Papa.</i>	309
<i>lis.</i>	178	<i>Clementina leges.</i>	291, 306
<i>Carthago Roma vetustior.</i>		<i>Cleopatra.</i>	110, 120
	61	<i>Cleopatra obitus.</i>	120
<i>Carus Imperator.</i>	148	<i>Clodovetus rex Francorum.</i>	
<i>Casca.</i>	114		190
<i>Casimirus rex Polonia.</i>	325		

Ca. Do.

I N D E X.

<i>Cn. Domitius.</i>	114	<i>Constantius Chlorus.</i>	149
<i>Cn. & P. Scipiones Aphri-</i>		<i>Constantiense concilium.</i>	
<i>cani.</i>	64		222
<i>Cn. Papyrius Carbo</i>	95	<i>Constantinopolitana Syno-</i>	
<i>Cn. Pompejus M. 106, &</i>		<i>dus.</i>	171
<i>seqq.</i>		<i>Constantinopolis capta à</i>	
<i>Cn. Octavius.</i>	94	<i>Turcu.</i>	325
<i>Codex Iustinianus.</i>	196	<i>Cordubenses Poeta.</i>	127
<i>Codrus.</i>	35	<i>Corinthus deleta.</i>	84
<i>Cœlibatus sacerdotum.</i>	267	<i>Coriolanus exul.</i>	29
<i>Comagene.</i>	131	<i>Cornelius Episcopus Ro-</i>	
<i>Commedus Antonius.</i>	136	<i>manus.</i>	142
<i>Compenium oppidum.</i>	240	<i>Corfica.</i>	64
<i>Conon.</i>	35	<i>Crescentius consul Roma-</i>	
<i>Conradus Caesar.</i>	248	<i>nus.</i>	254
<i>Conradus II, Caesar.</i>	257	<i>Cræsus rex Lydia.</i>	23
<i>Conradus III, Caesar.</i>	279	<i>Ctesiphon.</i>	150
<i>Constans Constantini M. F.</i>		<i>Curia Pompeii.</i>	114
<i>155, 156</i>		<i>Cyprianus Episcopus Car-</i>	
<i>Constans Imperator.</i>	207	<i>thaginensis.</i>	142
<i>Constantinus Magnus Im-</i>		<i>Cyprus.</i>	30
<i>perator.</i>	149 & seqq.	<i>Cyrillus Alexandrinus</i>	
<i>Constantinus Constantini</i>		<i>Episcopus.</i>	174
<i>filius.</i>	156	<i>Cyrus Darii filius, minor.</i>	
<i>Constantinus IV, Barbatus</i>			36
<i>Imperat.</i>	208	<i>Cyrus rex Persarum, secun-</i>	
<i>Constantinopolitana Syno-</i>		<i>da Monarchia conditor.</i>	
<i>dus sexta.</i>	210		24
<i>Constantinus pontifex Ro-</i>			
<i>manus.</i>	211		
<i>Constantinus V. Impera-</i>			
<i>tor, cognomento Copro-</i>			
<i>nymus.</i>	215		
<i>Constantinus Monoma-</i>			
<i>chus.</i>	221		
<i>Constantinus VI, Imp.</i>	218		
<i>Constantius.</i>	161		

D.

<i>Daci.</i>	128, 132, 136
<i>Dalmata.</i>	125
<i>Dalmatia subacta.</i>	80
<i>Damasus Episcopus Ro-</i>	
<i>manus.</i>	171
<i>Damasus II. Papa.</i>	259
<i>Da-</i>	

<i>Damocles parasitus.</i>	59	<i>Drusus.</i>	123, 124
<i>Dani.</i>	233		
<i>Daniel.</i>	19	E.	
<i>Darius filius Hystaspis.</i>			
22, 23		<i>Eburones.</i>	227
<i>Darius Medus Astyagis fi-</i>		<i>Eduardus 3. Anglia</i>	
<i>lius, ab aliis Cyaxares</i>		<i>rex.</i>	311
<i>nominatus.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Eginhardus scriba Caroli</i>	
<i>Darius Nothus.</i>	33	<i>Magni.</i>	236
<i>Darius rex Persarum post-</i>		<i>Electio Caesarum instituta.</i>	
<i>remus.</i>	37	255	
<i>Darius luxus.</i>	43	<i>Ennii nativitas.</i>	64
<i>David rex Israël.</i>	7	<i>Ennii mors.</i>	79
<i>Decem viri.</i>	51	<i>Ephefina Synodus.</i>	175
<i>Decius Imperator.</i>	140	<i>Epaminondas.</i>	35
<i>Decius Iunius Brutus.</i>	85	<i>Episcopi officium.</i>	164
<i>Decretales Epistola.</i>	290	<i>Erphurdia Episcopatus.</i>	
<i>Decuma sacrorum provin-</i>		216	
<i>cia Gallia, Pontifici</i>		<i>Esaias.</i>	14
<i>concessa.</i>	308	<i>Eucherius Stiliconis filius.</i>	
<i>Deliquium Solis.</i>	179	176	
<i>Demochates.</i>	58	<i>Eugenius IV, Papa.</i>	321
<i>Demosthenes.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Eulalius, Episcopus Car-</i>	
<i>Desiderius Longobardorum</i>		<i>thaginensis.</i>	198
<i>rex.</i>	219, 237	<i>Eusebius.</i>	2
<i>Dicaarchus.</i>	57	<i>Eustachii heresis.</i>	157
<i>Diluvium.</i>	2, 3	<i>Evilmerodach filius Na-</i>	
<i>Diocletianus Imperator.</i>		<i>buchodonosoris.</i>	21
149		<i>Eutyches.</i>	184
<i>Dionysius Syracusanorum</i>		<i>Exarchatus.</i>	100
<i>tyrannus.</i>	58	<i>Exarchatus oppida ponti-</i>	
<i>Dionysopolis.</i>	324	<i>fici cedunt.</i>	218
<i>Disidium Gracorum &</i>		<i>Explicatio vaticinii Da-</i>	
<i>Latinorum.</i>	287	<i>nielis de quatuor ani-</i>	
<i>Disidium inter Gallos &</i>		<i>malibus.</i>	331
<i>Anglos.</i>	310	<i>Extravagantes.</i>	291
<i>Donatio Constantini.</i>	255	<i>Ezechias rex Iuda</i>	14
		F. Fe-	

F.

F*abia, gens.* 50, 51
Fabius Maximus. 88,
 64
Falisci. 61, 64
Favemia. 218
Ferdinandus rex Hispania.
 326
Fl. Claudius Imperator.
 145
Fl. Domitianus. 132
Flavius Priscus, jurecon-
sultus. 97
Florentius jureconsultus.
 137
Formosus pontifex Roma-
nus. 145
Forum Iulii. 235
Forum Livii. 218
Forum populi. *ibid.*
Francia. 228
Franciscus rex Gallia. 329
Francones Germani. 147,
 228
Frideric. Lotharingius
creatur Papa. 262
Fridericus comes Palati-
nus. 268
Fridericus Anobarbus
Cesar. 280, 281
Fridericus II, Cesar. 286
Fridericus III, Austria-
cus Cesar. 323
Fridericus Austria dux.
 307

Furca Caudina. 56
Furnius Poeta. 126
Fuscus Poeta. *ibid.*

G.

G*aleatius Dux Medio-*
lani. 318
Galerius Imp. 149
Galli. 294
Galli Senones. 55
Gallia Belgica. 235, 245
Gallia Celtica. 104
Gallia Romanis subiecta.
ibid.
Gallica nationis concilia.
 241
Gallienus Imp. 144, 228
Gallus Hostilianus Imp.
 141
Gallus legatus Constantii.
 161
Gangra Synodus. 158
Gelasius Episcopus Roma-
nus. 189
Gelasius II. Papa. 277
Genfericus Vandalorum
rex. 183
Genfericus rex Gothorum.
 176
Gepida. 187
Gergovia concilium. 242
Germani. 135, 136, 227
Germanicus Drusi filius.
 124
Germania Cesarum domo-
cilium. 328
Gibel-

<i>Hierosolyma expugnata à</i>		<i>modo dissipatum.</i>	327
<i>Pompejo.</i>	103	<i>Imperium seu Monarchia</i>	
<i>Hierosolyma deleta à Ve-</i>		<i>Chaldaeorum.</i>	5
<i>spasiano.</i>	131	<i>Innocentius I, Episc. Ro-</i>	
<i>Hildebrandus rex Gottho-</i>		<i>manus.</i>	172
<i>rum.</i>	194	<i>Innocentius II, Papa.</i>	278
<i>Hippias.</i>	58	<i>Innocentius III, Papa.</i>	
<i>Homerus.</i>	41		285
<i>Honorius Imp.</i>	170, 172	<i>Innocentius IV, Papa.</i>	295
<i>Honorius III, Papa.</i>	288	<i>Innocentius VI, Papa.</i>	311
<i>Horatius Poeta.</i>	126	<i>Insabres,</i>	64
<i>Hoseas rex Israel.</i>	14	<i>Insabria, vulgo Longobar-</i>	
<i>Huni.</i>	167, 168, 179, 190	<i>dia.</i>	329
<i>Hungari irruunt in Pan-</i>		<i>Interregnum.</i>	147, 257, 319
<i>noniam.</i>	246	<i>Iojachim rex Iuda.</i>	15
<i>Hugo Italia rex.</i>	247	<i>Iohannis Baptista mors.</i>	
<i>Hyperides.</i>	58		129
<i>Hystaspes.</i>	26	<i>Iohannes rex Bohemia.</i>	
			304
I.		<i>Iohannes Episc. Placenti-</i>	
<i>Iacob Patriarcha.</i>	7	<i>nus.</i>	254
<i>Iacobi Apostoli mors.</i>		<i>Iohannes Philippi Audac-</i>	
	129	<i>is Burgundia duci fi-</i>	
<i>Iagello, rex Polonia, vo-</i>		<i>lius.</i>	313
<i>catus Vladislaus.</i>	306	<i>Iohan. Philippi Valesii fi-</i>	
<i>Ianiculum.</i>	94	<i>lius rex Gallia.</i>	ibid.
<i>Iebonias rex Iuda.</i>	15	<i>Iohannes Euangelista.</i>	152
<i>Iesu Christi natiuitas.</i>	121	<i>Iohannes Chrysostomus.</i>	
<i>Iesus Christus crucifixus.</i>			172
	128	<i>Iohannes Constantinopoli-</i>	
<i>Ignatius Constantinopoli-</i>		<i>tanus Episcopus.</i>	202
<i>tanus Episcopus.</i>	244	<i>Iohannes Galeatius, dux</i>	
<i>Illyrii.</i>	64	<i>Mediolani creatus.</i>	314
<i>Illyrii domiti ab Augusto.</i>		<i>Iohannes I. Episcopus Ro-</i>	
	125	<i>manus.</i>	191, 192
<i>Imperium Romanum quo-</i>		<i>Iohannes VIII. Papa.</i>	244
		<i>Iohannes XII. Papa.</i>	251
		<i>Iohan</i>	

<i>Iohannes XVII. Papa.</i>	254	<i>Justinianus II, Imperator.</i>	211
<i>Iohannes XXII. Papa.</i>	307, 319	<i>Iustinus I. Imperator.</i>	191
<i>Iohannes XXIII. Papa.</i>	257	<i>Iustinus II. Imperator.</i>	195, 199
<i>Iohannes Hussus.</i>	320	<i>Iustus Callistratus iureconsultus.</i>	137
<i>Iovinianus Imperator.</i>	165	<i>Iuvenalis poeta.</i>	132
<i>Iovis Olympii templum Hierosolymis.</i>	133	L.	
<i>Irene Imperatrix.</i>	219		
<i>Isaac.</i>	6	<i>Labassardach rex Babylonie.</i>	20
<i>Isabella regina Anglia.</i>	310	<i>Lacedamoniorum fœdus cum rege Persarum.</i>	34
<i>Isocrates.</i>	58	<i>Lacedamonii Græcorum potentissimi.</i>	30
<i>Israelitici populi migratio ex Aegypto.</i>	7	<i>Ladislaus Chunus Vngaria rex.</i>	299
<i>Israelitarum servitus in Aegypto.</i>	ibid.	<i>Ladislaus Alberti Caesaris F.</i>	325
<i>Italia.</i>	328	<i>Lamech.</i>	3
<i>Iuba rex Mauritania.</i>	112	<i>Laomedon.</i>	44
<i>Iudæa Romanis tributaria.</i>	103	<i>Longobardi.</i>	199, 288
<i>Iudices Israelitarum.</i>	7	<i>Longobardia.</i>	282, 319
<i>Iugurtha Numidia rex.</i>	90	<i>Lateranense concilium:</i>	286
<i>Julianus Imperator.</i>	161, 162	<i>Latini.</i>	61
<i>Iulii I. pontificis Epistola.</i>	ibid.	<i>Latium.</i>	46
<i>Julius II. pontifex.</i>	241	<i>Leges Græchorum.</i>	88
<i>Julius Vindex.</i>	130	<i>Leges Iulii Caesaris.</i>	115
<i>Iupiter Belus.</i>	6	<i>Leges Octavii.</i>	ibid.
<i>Iustinianus Imperator.</i>	193, 195 & seqq.	<i>Leges Sylla.</i>	96
<i>Iustinianus Codex.</i>	196	<i>Legiones veterana.</i>	225
		<i>Legiones Imperii Romani.</i>	125
		<i>Leo Armenius, Caesar Græcorum.</i>	604

I N D E X.

<i>cus.</i>	239	<i>L. Cornelius Cinna.</i>	94
<i>Leo I. Imperator.</i>	185	<i>L. Cornelius Scipio.</i>	65
<i>Leo II. Imperator.</i>	209	<i>L. Cornelius Scipio Affa-</i>	
<i>Leo IV. Imperator.</i>	218	<i>ticus.</i>	74
<i>Leonis I. Episcopi Roma-</i>		<i>L. Crassus Orator.</i>	97
<i>ni epistola.</i>	182	<i>L. Iunius Brutus.</i>	49
<i>Leonis II. Epistola.</i>	209	<i>L. Lentulus.</i>	108
<i>Leo III. Papa.</i>	220	<i>L. Lucilius Balbus, jure-</i>	
<i>Leonis VIII. Papa decre-</i>		<i>consultus.</i>	97
<i>tum.</i>	257	<i>L. Lucullus.</i>	96
<i>Leo IX. Papa.</i>	259	<i>L. Mummius.</i>	84
<i>Leonsidas.</i>	35	<i>L. Rapius Cursor.</i>	54
<i>Leontini.</i>	33	<i>L. Piso.</i>	103
<i>Leontius Imperator.</i>	211	<i>L. Quintus Cincinnatus.</i>	52
<i>Leosthenes.</i>	35	<i>L. Sylla.</i>	93, & seqq.
<i>Leorychidas.</i>	ibid.	<i>L. Virginus.</i>	51
<i>Lex Agraria.</i>	85	<i>L. Volulus Metianus ju-</i>	
<i>Libri conciliorum.</i>	153, 154	<i>riscons.</i>	134
<i>Licinius, Caesar.</i>	152	<i>L. Volumnius.</i>	54
<i>Licinius poeta.</i>	85	<i>Luceria.</i>	207
<i>Ligures.</i>	64	<i>Ludovicus Germania rex.</i>	
<i>Linguarum conturbatio.</i>	4		244
<i>Litorius.</i>	178	<i>Ludovicus Caesar Caroli-</i>	
<i>Læchus fl.</i>	246, 251	<i>M. filius.</i>	235, 239 &
<i>Lotharingia.</i>	253		240
<i>Lotharius Gallia rex.</i>	ibid.	<i>Ludovicus II. Caesar.</i>	242
<i>Lotharius Caesar.</i>	242	<i>Ludovicus III. Caesar, Bab-</i>	
<i>Lotharius III. Caesar.</i>	277	<i>bus.</i>	244
<i>Lucani populus Italia.</i>	92	<i>Ludovicus IV. Caesar.</i>	307
<i>Lucania.</i>	61	<i>Ludovicus IX. Gallia rex.</i>	
<i>Lucanus poeta.</i>	130		294
<i>Lucilius poeta.</i>	88	<i>Ludovicus XII. Gallia</i>	
<i>Lucius Episcopus Roma-</i>		<i>rex.</i>	241, 242
<i>nus.</i>	142	<i>Ludovicus dux Aurelia-</i>	
<i>L. Amylius Paulus.</i>	79	<i>nensis.</i>	316
<i>L. Aurelius Verus.</i>	135	<i>Lugdunense concilium.</i>	295
<i>L. Calphurnius Bestia.</i>	90	<i>Luitholdus Othonis Casa-</i>	
		<i>ris</i>	

I N D E X.

<i>Maximinus Caesar.</i>	138	<i>Moser.</i>	7
<i>Maximus jureconsultus.</i>		<i>Mysia.</i>	201
137		N.	
<i>Mediolanum evertitur.</i>		<i>Nabuchodonosor.</i>	15
282		<i>Nabuchodonosori po-</i>	
<i>Medum regnum.</i>	5	<i>tentia.</i>	19
<i>Menander jureconsultus.</i>		<i>Nabuchodonosori somnium.</i>	
137		17	
<i>Menapii.</i>	228	<i>Nabuchodonosori superbia</i>	
<i>Menna Patriarcha Constan-</i>		<i>exemplum.</i>	20
<i>tinopol.</i>	197	<i>Narses rex Persarum.</i>	149
<i>Merodach Babylonia pra-</i>		<i>Narses Eunuchus.</i>	195, 199
<i>fectus.</i>	15	<i>Neapolitanum regnum ca-</i>	
<i>Merseburgensis Episcopa-</i>		<i>dit Gallii.</i>	298
<i>tus.</i>	216	<i>Nero Claudius Caesar.</i>	129
<i>Messala poeta.</i>	126	<i>Nerva Cocceius.</i>	128
<i>Metaurus flumen.</i>	124	<i>Nervii.</i>	228
<i>Methusalah.</i>	3	<i>Nestorii haeresis.</i>	175
<i>Metropolitana civitates.</i>		<i>Navius.</i>	76
235		<i>Nicenum concilium.</i>	156
<i>Metropolitani Episcopi</i>		<i>Nicephorus Imperator.</i>	221,
<i>officium.</i>	164	234	
<i>Michael Imperator Gra-</i>		<i>Nicias.</i>	34
<i>cus.</i>	244	<i>Nicolai I. Papa ad Mi-</i>	
<i>Miltiades.</i>	35	<i>chaelem Imperat. Gra-</i>	
<i>Minturna.</i>	93	<i>cum Epistola.</i>	263
<i>Mithridates.</i>	92, 96, 100	<i>Nicolaus V. Papa.</i>	324
<i>Mirandula.</i>	2	<i>Nicomedes Bithynia rex.</i>	
<i>Moabitaram reges</i>	16	92, 96	
<i>Modestinus jureconsultus.</i>		<i>Nicopolu.</i>	315
138		<i>Niger.</i>	136
<i>Moguntina Synodus.</i>	234	<i>Nimrod Noha pronepos.</i>	
<i>Monarchia I.</i>	19	<i>Primus rex Babylonia-</i>	
<i>Monarchia II.</i>	24	<i>rum, Robustus Venatqr,</i>	
<i>Monarchia III.</i>	39	<i>Saturnus ab aliis nuncu-</i>	
<i>Monarchia IV.</i>	116	<i>patur.</i>	5, 6
<i>Mæsia.</i>	140	<i>Ninive urbs,</i>	ibid.
<i>Morini.</i>	228	<i>Ninus.</i>	6
<i>Mosa fluviu.</i>	122, 227, 242	<i>Noha, 6. 7. moritur.</i>	ibid.
<i>Moscum regnum.</i>	5	<i>Nordmanni.</i>	245
			Ne-

I N D E X.

<i>Novella constitutiones.</i>	196	<i>Paulus jureconsultus.</i>	138
<i>Numantia deleta.</i>	85	<i>Paulus Anazarus.</i>	183
<i>Numerianus.</i>	149	<i>Pausanius Lacedaemonio- rum dux.</i>	30
O		<i>Pelagius II Episcopus Ro- manus.</i>	202,
<i>Oceanus Britānicus.</i>	242	<i>Peligni populus Italia.</i>	92
<i>Ochus.</i>	37	<i>Peloponnesiacū bellum.</i>	31
<i>Occidentis imperium ad Germanos translatū.</i>	221	<i>Pentapolis.</i>	157
<i>Odenatus rex Syria.</i>	146	<i>Pelusium.</i>	15
<i>Odoacer.</i>	186, 187	<i>Pericles.</i>	31
<i>Orestes, Patricius Roma- nus.</i>	186	<i>Perseus Macedonum rex.</i>	79
<i>Otho Caesar.</i>	251	<i>Perfarū regum splendor.</i>	43
<i>Otho II Caesar.</i>	253	<i>Persicum imperium.</i>	15, 16
<i>Otho III Caesar.</i>	254	<i>deletum.</i>	38
<i>Otho IV Imperator.</i>	285	<i>Perse.</i>	201, 203
<i>Otho, Saxonia princeps.</i>	248	<i>Persius poeta.</i>	130
<i>Otho Bavaria dux.</i>	268	<i>Petrarcha.</i>	320
<i>Ottocarus Bohemia rex.</i>	298	<i>Petreius.</i>	109
<i>Ottomannus Turcica Mo- narchia princeps.</i>	222	<i>Petrus Hungaria rex.</i>	258
P.		<i>Petrus Apostolus.</i>	152
<i>Pacuvius poeta.</i>	88	<i>Phalaris tyrannus.</i>	83
<i>Palatinus princeps igno- moniosè mulctatur.</i>	282	<i>Phalerius Demetrius.</i>	58
<i>Palmyra.</i>	146	<i>Pharnaces Mithridatū fi- lius.</i>	111
<i>Pandecta.</i>	196	<i>Philippicus Bardanes Im- perator.</i>	223
<i>Pannonii.</i>	125	<i>Philippus Imperator.</i>	140
<i>Papatus triceps.</i>	318	<i>Philippus Caesar.</i>	285
<i>Papinianus trucidatus.</i>	137	<i>Philippus foris Burgundia dux.</i>	313
<i>Papyrius Fronto jurecon- sultus.</i>	ibid.	<i>Philippus pater Caroli Quinti.</i>	327
<i>Proceres regni Gallia.</i>	310	<i>Philippus Macedonum rex.</i>	73, 78
<i>Parisiſina Academia.</i>	238	<i>Philippus I. Gallia rex.</i>	275
<i>Parma.</i>	218	<i>Philippus Pulcher Gallia rex.</i>	303, 306
<i>Parthi.</i>	128	<i>Philippus Valeſius.</i>	310
<i>Parthicum bellum.</i>	107	<i>Philippus Marius Medio- lani-</i>	
<i>Paschalis Papa.</i>	239		
<i>Paschalis II Papa.</i>	275		

INDEX.

<i>Ianensis.</i>	321	<i>P. Clodius.</i>	105
<i>Philopæmen.</i>	35	<i>P. Decius Mus.</i>	55
<i>Phocas Imperator.</i>	202	<i>P. Cornelius Scipio mori-</i>	
<i>Phocius Constantinopol.</i>		<i>tur.</i>	75
<i>Episcopus.</i>	224	<i>P. Cornelius Scipio, P. fi-</i>	
<i>Phrygia.</i>	93	<i>lius.</i>	70
<i>Phul Assur, cognomento</i>		<i>P. Cornelius Nasica.</i>	80, 81
<i>Tiglath-Pileffer.</i>	13	<i>P. Philo.</i>	54
<i>Picentes populus Italia.</i>	92	<i>P. Scipio Africanus.</i>	75
<i>Picti populi.</i>	177, 179	<i>P. Scipio Africanus op-</i>	
<i>Pipinus.</i>	218	<i>pressus.</i>	87
<i>Pisistratus.</i>	48	<i>P. Scipio Emilianus.</i>	85
<i>Placentia.</i>	218	<i>P. Servilius Isauricus.</i>	109
<i>Plato.</i>	57	<i>P. Servius Sulpitius.</i>	97
<i>Plautus.</i>	76	<i>Pupienus & Balbinus Im-</i>	
<i>Plotius poeta.</i>	126	<i>peratores.</i>	139
<i>Polydorus Spartanus.</i>	35	<i>Pyrenæus mons.</i>	233
<i>Pomleo.</i>	57	<i>Pyrenæus saltus.</i>	232, 242
<i>Polonici regni initium.</i>	256	<i>Pyræhus Epirotarū rex.</i>	59
<i>Pollio poeta.</i>	126	<i>Pythagoras.</i>	48
<i>Pomponius IC.</i>	138	<i>Python.</i>	44
<i>Pontificia sedes Avenio-</i>			
<i>nem translata.</i>	305	<i>Quadi.</i>	135
<i>Primatus pontificis Roma-</i>		<i>Quintilius Varus.</i>	124
<i>ni.</i>	203	<i>Q. Cæcilius Metellus.</i>	90
<i>Probus Imperator.</i>	147	<i>Quintus Catulus Orator.</i>	97
<i>Prodicus.</i>	58	<i>Quintus Fabius Maximus.</i>	
<i>Protagoras.</i>	ibid.		65, 66
<i>Prusias Bithynia rex.</i>	76	<i>Quinti Hortensii natales.</i>	90
<i>Ptolomæus Auletes Æ-</i>		<i>Q. Hortensii mors.</i>	119
<i>gypti rex.</i>	106	<i>Quintus Lælius Catu-</i>	
<i>Ptolomæus Dionysius rex</i>		<i>lus.</i>	64
<i>Ægypti.</i>	110	<i>Quintus Mutius Scævola.</i>	
<i>Ptolomæus Epiphanes.</i>	73		97
<i>Ptolomæi Philadelphi laus.</i>		<i>Quintus Sertorius.</i>	98
	45	<i>Quint. Tullius Cimper.</i>	114
<i>Ptolomæus Philometor.</i>	77		
<i>P. Alphenus Varus jurecon-</i>		<i>R.</i>	
<i>sultus.</i>	97	<i>Ravenna urbs.</i>	218
<i>P. Cæcilius jurecōsultus. ib.</i>		<i>Ravennæ episcopus.</i>	211
		<i>Reductio populi Iudaici ex</i>	
		<i>capti-</i>	

<i>captivitate Babylonica.</i>		<i>Samaria expugnat.</i>	13, 14
25		<i>Samnites.</i>	61, 92
<i>Reges Romanorum.</i>	47	<i>Sandenisum.</i>	218
<i>Rhēgia.</i>	218	<i>Sapores rex Persarum.</i>	140
<i>Rhemense concilium.</i>	234	<i>Saraceni.</i>	204
<i>Rheti.</i>	123	<i>Sarasar filius Senacher.</i>	15
<i>Rhenus fl.</i>	122, 227 229	<i>Sardanapalus rex Babylo-</i>	
<i>Rhodus.</i>	131	<i>nia.</i>	11
<i>Rhodii equites.</i>	306	<i>Sardinia.</i>	64
<i>Robertus Gallia rex.</i>	255	<i>Sarmata.</i>	128, 147
<i>Robertus Caesar Palatinus.</i>		<i>Saul rex Israel.</i>	7
317		<i>Saxones.</i>	166
<i>Rodericus Hispaniarum</i>		<i>Saxoniciū bellum.</i>	231, 232
<i>rex.</i>	213	<i>Scoti.</i>	179
<i>Rogetius Sicilia rex.</i>	278	<i>Soytha.</i>	140, 204
<i>Romanū imperium quarta</i>		<i>Seleucus rex Syria.</i>	44
<i>Monarchia.</i>	45, 116	<i>Semiramus.</i>	9, 10
<i>Romanorum legati in Gra-</i>		<i>Sennacherib.</i>	14
<i>ciam.</i>	51	<i>Seneca.</i>	130
<i>Romanorum reges.</i>	47	<i>Septemviri Germania.</i>	330
<i>Romanorum consules.</i>	49	<i>Septimius Severus Caesar.</i>	
<i>Romanorū Decem viri.</i>	51	136	
<i>Roma urbis initium.</i>	46	<i>Sergius Galba.</i>	130
<i>Roma capta.</i>	175, 182	<i>Servius poeta.</i>	126
<i>Roma spoliata.</i>	208	<i>Servius Tullus.</i>	48
<i>Romulus.</i>	46	<i>Servorum tumultus in Si-</i>	
<i>Rudolphus Habsburgius</i>		<i>cilia.</i>	86
<i>Caesar.</i>	298	<i>Sestus oppidum.</i>	29
<i>Rudolphus Suevia dux.</i>		<i>Severus.</i>	151, 153
274		<i>Sextus Papyrius IC.</i>	97
<i>Ruffinus.</i>	170, 172	<i>Sextus Pompejus.</i>	113
<i>Ruffinus IC.</i>	137	<i>Sextus Roscius.</i>	97
<i>Rugi populus.</i>	188	<i>Sicilia latitudo.</i>	35
<i>Rusens populi.</i>	88	<i>Sicilia reges pontif. sunt</i>	
S.		<i>devincti.</i>	300
<i>Sabatius Sagarum rex.</i>	6	<i>Sigismundus Caesar.</i>	318
<i>Saguntum.</i>	65	<i>Silius Italicus.</i>	130
<i>Salassii.</i>	125	<i>Silvester Episcopus Rom.</i>	
<i>Salmanasser.</i>	13	292	
<i>Salvius Iulianus IC.</i>	134	<i>Silvester III. Papa.</i>	258
		<i>Siro-</i>	

INDEX.

<i>Sirochus Persarū rex.</i>	104	<i>Taurus Phalaridū.</i>	83
<i>Socrates,</i>	57	<i>Tertullianus I C.</i>	134
<i>Solon.</i>	48	<i>Templarii trucidantur.</i>	305, 306
<i>Solymanus Turcarum Imper.</i>	222	<i>Terentius Clemens I C.</i>	137
<i>Sophocles poëta Tragicus.</i>	32	<i>Terentius.</i>	88
<i>Sparetus Rex Babylonia.</i>	10	<i>Theba.</i>	37
<i>Speusippus.</i>	57	<i>Themistocles.</i>	30
<i>Spharus rex Babylonia.</i>	10	<i>Theodatus rex Gothorum.</i>	194
<i>Sp. Manlius.</i>	54	<i>Theodora Iustiniani uxor.</i>	195, 199
<i>Sp. Posthumius Albinus.</i>	56	<i>Theodoricus Gothorum rex.</i>	181
<i>Stasius.</i>	132	<i>Theodoricus Ostrogothorum</i>	187, 188
<i>Stephanus martyr.</i>	152	<i>Theodosius Imperator.</i>	168, 170
<i>Stephanus Húngariæ rex.</i>	257	<i>Theodosius Arcadii filius Imperat.</i>	175
<i>Stephanus II. Papa.</i>	217	<i>Theodosius III. Imperat.</i>	213
<i>Stephanus IV. Papa.</i>	239	<i>Theodosianus codex.</i>	196
<i>Stephanus IX. Papa.</i>	262	<i>Theophrastus.</i>	57
<i>Stilico.</i>	170, 175	<i>Theutoni.</i>	91
<i>Strato.</i>	57	<i>Thucydides.</i>	31
<i>Stesiones.</i>	228	<i>Theuringi.</i>	214
<i>Suevi.</i>	123, 229	<i>Tiberius Cæsar.</i>	127
<i>Sylvester Episcopus Romanus.</i>	199	<i>Tiberius Nero, pater Tiberii Cæsaris.</i>	128
<i>Symmachus Episcopus Romanus.</i>	187	<i>Tiberius II. Imperator.</i>	201
<i>Syracusarum descriptio.</i>	68	<i>Tiberius III. Imperator.</i>	212
<i>Syracusa expugnata.</i>	69	<i>Tiberius Gracchus.</i>	89
<i>Syracusani.</i>	34	<i>Ticinum.</i>	65
<i>Syracusani portus descriptio.</i>	35	<i>Tiglat. Pileffer.</i>	13
T.		<i>Tigranes Armenia rex.</i>	99
<i>Tacitus Imperator.</i>	147	<i>Titius Cæsius jureconsultus.</i>	
<i>Tarpejum Saxum.</i>	54		
<i>Tarquinius Collatinus.</i>	50		
<i>Tarquinius Superbus.</i>	49		
<i>Tarruntius Paternus, jureconsultus.</i>	137		
<i>Tassilo dux Bavaria.</i>	232		
<i>Tartari.</i>	167		
<i>Taurus mons.</i>	74		

Ti-

I N D E X.

<i>Titus & Tiberius filii L. Iunii</i>		<i>Vespera Sicilia.</i>	301
<i>Bruti.</i>	49	<i>Vestini populi.</i>	92
<i>Titus Vespasianus.</i>	131	<i>Viccomites Mediolanenses.</i>	312
<i>T. Annius Milo.</i>	107	<i>Vitor legatus pontificis Romani.</i>	
<i>T. Manlius Torquatus.</i>	55		192.
<i>T. Quintus Flaminius.</i>	72	<i>Vitor II. Papa.</i>	260
<i>T. Sempronius Longus.</i>	65	<i>Vitor III. Papa.</i>	274
<i>T. Petrus Calvinus.</i>	56	<i>Vienna Gallia oppidum.</i>	125
<i>Tolesanum concilium 4.</i>	206	<i>Viennense concilium.</i>	306
<i>Totilas Gothorum rex. 194.</i>	195	<i>Vigilius Episcopus Romanus.</i>	
<i>Trajectum oppidum.</i>	258		199.
<i>Trasmenus lacus.</i>	65	<i>Vincentius Pontificis legatus.</i>	192
<i>Trebellius Bulgaris rex.</i>	212	<i>Vindelici.</i>	123
<i>Trebia flumen.</i>	63	<i>Vinidius Vernus iureconsultus.</i>	134
<i>Trevisi.</i>	228	<i>Vlpinus Marcellus.</i>	ibid.
<i>Tribonianus iureconsultus.</i>	196	<i>Vigilius.</i>	126
<i>Tribunia concilium.</i>	246	<i>Viriatus.</i>	85
<i>Tribuni militum Roma.</i>	53	<i>Vitici duo poëta.</i>	126
<i>Triumviratus Roma.</i>	119	<i>Viterbium vastatum.</i>	289
<i>Trjanum bellum.</i>	46	<i>Vitres Gothorum rex.</i>	194
<i>Tryphonius iureconsultus.</i>	137	<i>Vladislaus Polonia & Vngaria</i>	
<i>Tuneta.</i>	328	<i>rex.</i>	324
<i>Turca & Turcicum regnum. 221.</i>		<i>V. piannus Papiniani discipulus.</i>	
	222.		138.
<i>Turrius praefectus Mediolani.</i>		<i>Vlpinus Marcellus iureconf.</i>	134.
	304.	<i>Vlpinus Trajanus Caesar.</i>	132
<i>Turonense concilium.</i>	235	<i>Vmbri populus Italia.</i>	92
<i>Tuscanus iureconsultus.</i>	134	<i>Volsorum bellum in Romanos.</i>	29
<i>Typographica artis inventio.</i>	322	<i>Volusianus Caesar.</i>	142
<i>Tyridates Armeniorum rex.</i>	142	<i>Vrbani II. Papa.</i>	274
	V.	<i>Vrbani VI. Papa.</i>	320
<i>Valens Imperator.</i>	166. 167		VV.
<i>Valentinianus Imperator.</i>	168	<i>V Vallis rex Gothorum.</i>	176
<i>Valentinianus Honorii sororis F.</i>		<i>V Vandali.</i>	177
<i>Imperat.</i>	177	<i>VVelphe Dux Bavaria.</i>	279
<i>Valentiniani atque Valensis edi-</i>		<i>VVenceslaus Caesar.</i>	312. 317
<i>tion.</i>	167	<i>Westphalia.</i>	123
<i>Valentinianus Gratiani filius.</i>		<i>Wormatia conventus.</i>	268
	169.		X
<i>Valerianus Imperator.</i>	143	<i>Xantippus.</i>	35
<i>Valgius poëta.</i>	126	<i>Xenocrates Philosophus.</i>	42.
<i>Vandali.</i>	135		57.
<i>Variis porta.</i>	126	<i>Xenophon Socraticus.</i>	58
<i>Varna.</i>	324	<i>Xerxes quid ?</i>	9
<i>Vascones.</i>	232	<i>Xerxes filius Darii.</i>	28
<i>Phii.</i>	123		Z.
<i>Vesentes.</i>	61	<i>Zacharias Papa.</i>	216
<i>Vetorum urbe condita.</i>	182	<i>Zameis rex Babylonia.</i>	9
<i>Venetorum potensia.</i>	226. 227	<i>Zedechias rex Iuda.</i>	16
<i>Venuleus Celsus iureconf.</i>	137.	<i>Zeno Isauricus Imperator.</i>	186
<i>Vesontion.</i>	104	<i>Zopyrus.</i>	27
<i>Vespasianus Caesar.</i>	131	<i>Zozimus Episcopus Rom.</i>	173. 174

F I N I S.

